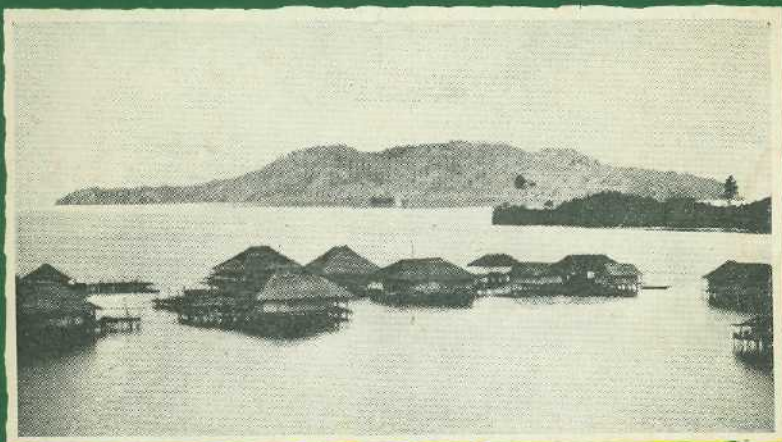

Stichting Papua
Cultureel Erfgoed

Bk. / 40 / 62

KRUIS EN KORWAR

*Een honderdjarig waagstuk
op Nieuw Guinea*

Onder redactie van drs F. C. Kamma

KRUIS EN KORWAR

Een honderdjarig waagstuk op
Nieuw Guinea

De Korwar, het voorouderbeeld, is het symbool van het geloof der Papoea's. Wie de bewoners van Nieuw Guinea wil begrijpen, moet het geheim leren kennen van de macht, die hen met de voorouders verbond.

Honderd jaar geleden begaven zich twee mannen op weg naar Nieuw Guinea. Zij gingen zonder vast salaris en ze leefden met een minimum aan zekerheid en een maximum aan gevaren onder het volk waarvan toen terecht werd gezegd „Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten.“

Het is geen romantiek wat hier wordt geboden, maar het zijn de nuchtere feiten waarmee de dragers van de Vredesboodschap dagelijks werden geconfronteerd.

Daar zijn vreselijke momenten bij, b.v. toen deze mannen, nu bijna 100 jaar geleden, schipbreukelingen redden van een wisse dood uit de handen van de moordzuchtige kustbewoners.

Op illustratieve wijze wordt hier weergegeven wat het leven en het denken van de Papoea's beheerste en hoe hun houding was tegenover de vreemde witte wezens, die uit het Westen kwamen. Waren het geesten of mensen, dat wisten ze niet. Veel van het vreemde en gruwelijke wordt begrijpelijk, en ook: dat men zijn leven dient te geven, wil men in deze strijd dit volk winnen.

Er gaat iets van een wonderlijke aantrekkingskracht van de Papoea's uit. Is het hun open blik, of is het omdat men achter alles wat ons vreemd schijnt, de mens heeft leren ontdekken?

Kruis en Korwar, we zouden ook kunnen zeggen: leed en strijd, want de ontmoeting van deze twee heeft mensenlevens gekost. In dit boek vindt men geen romantiek, maar werkelijkheid, boeiend en met de inzet van het leven beleefd.

NIEUW-GUINEA

KRUIS EN KORWAR

Drs F. C. Kamma

KRUIS EN KORWAR

Een honderdjarig vraagstuk
op Nieuw Guinea

Met medewerking van

H. J. Agter - P. C. Bothof - D. C. A. Bout - Dr K. J.
Brouwer - Jac. Bijkerk - H. W. Duyvendak - J. Eygendaal
Zr M. Glastra - P. J. Grondel - D. A. ten Haaf
T. Hoogerwaard - J. J. Jansen - Babs Kamma - R. ten Kate
I. S. Kijne - D. L. Leiker - A. M. Middag - J. J. Mulder-
van Hasselt - Tiily Schelfhorst - F. Slump - H. Spreeu-
wenberg - N. van der Stoep - H. J. Teutscher
J. Wetstein - Albert Zaaier

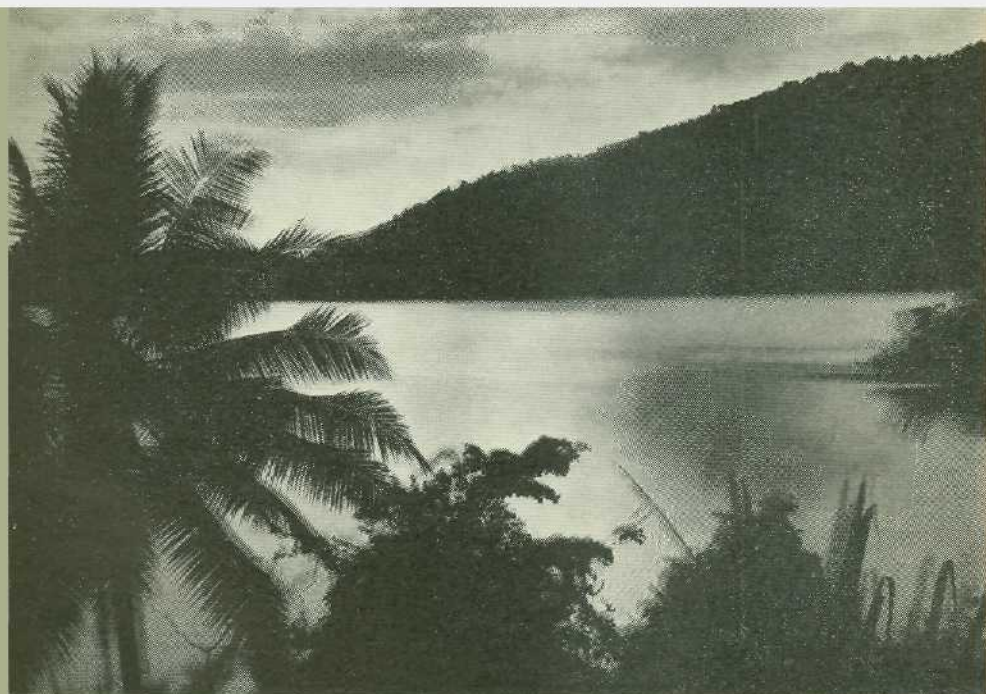
1953

J. N. VOORHOEVE - DEN HAAG

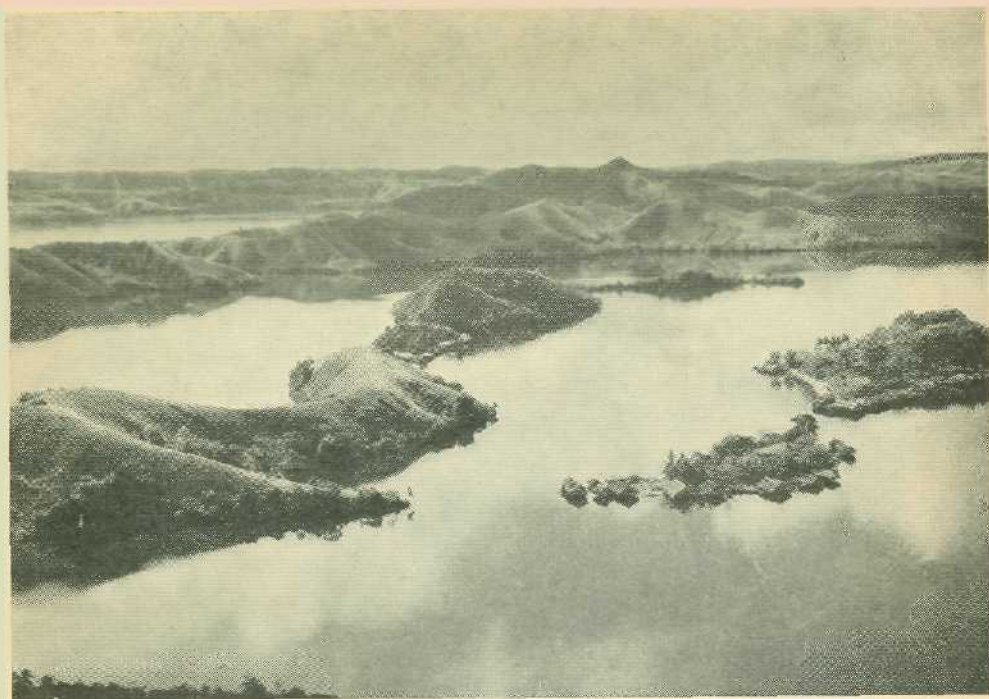
Een vrolijk gezicht is óók medicijn! Leerlingverplegers van Manokwari

Foto T. Hielbrink

Als de avond valt aan het Sentanimeer

Foto dr Leiker

Op de spiegel van het Sentanimeer. Luchtfoto van het meer, met huizen in het water

Foto Zendingbureau Oegstgeest

Dacht u dat we allemaal gelijk waren? Meisjes uit de Wandammenbaai

Foto T. Hietbrink

Land en volk der Papoea's

door F. C. Kamma

Het reusachtige eiland Nieuw Guinea, het grootste der aarde, heeft 24 x de grootte van Nederland. Het kleinste deel, het Westen, is 380.000 km² groot (Nederland 33.000 km²) en staat onder Nederlands bestuur. De oostelijke helft, waarvan het zuiden Papoea wordt genoemd, werd na 1881 door Engeland, en het noordelijk deel, vroeger Kaiser Wilhelmsland, door Duitsland beheerd. Na de eerste wereldoorlog kwam dit laatste deel onder de naam New-Guinea aan Australië, dat reeds in 1907 het zuidelijk deel had overgenomen van Engeland. Thans is men bezig deze beide gebieden ook administratief tot een eenheid te maken.

De belangrijkste havenplaats in Papoea is Port Moresby, terwijl in het noorden Rabaul, op het eiland New Britain, de hoofdplaats is. In het westelijk deel was na 1898 Manokwari, na 1944 echter Hollandia, de „hoofdstad,” terwijl vooral sinds 1947 Sorong aan betekenis toeneemt door het feit van de oliewinning door de N.N.G.P.M. Men noemt het wel eens het tweede Balikpapan.

Het land kenmerkt zich door een zeer hoog centraal bergland, dat over de lengteas van het eiland loopt en in het westelijk deel boven de sneeuwrens uitkomt. Die grens ligt op 4200 meter. Hiervan zijn vooral de Carstensz- en Wilhelminatop bekend. De eerste werd ontdekt door de zeevaarder Jan Carstensz, toen hij in 1621 langs de westkust varende, de eeuwige sneeuw zag. Pas in 1907 werd dit sneeuwgebied voor het eerst beklommen. De naam H. A. Lorenz blijft verbonden aan deze tocht van het zuiden uit ondernomen. In scherpe tegenstelling staat deze eerste tocht met de meest bekende van de laatste tijd, door dr H. A. Colijn naar de Carstensz-toppen gemaakt. Moest de eerste alles te voet bereiken door volkomen onbekend gebied, de laatste maakte gebruik van luchtverkenning, ravitaillering door een vliegtuig enz.

De boomgrens op Nieuw Guinea ligt rondom 3700 m, terwijl er hoger dan 1400 m geen mensen meer wonen.

Typerend zijn verder de vele moerassen langs de grote rivieren in het zuiden en de Mamberamo in het noorden. De hoogvlakten in het binnenland zijn moeilijk bereikbaar, zodat ook de Wisselmeren (in 1936 ontdekt) en de goudvelden in het Australische deel alleen via een luchtbrug bereikbaar zijn. Van de grote rivieren zijn er enkele bevaarbaar, zoals de Digoelrivier en de pas ontdekte

Juliana rivier in het zuiden, en de Mamberamo in het noorden. Door de slechte afwatering in het zuiden en westen (moerassen) komen bijna overal veel muskieten voor.

Langs de noordkust en een deel van de westkust heeft men veel koraalvorming, waardoor een te hoge strandwal het water tegenhoudt, zodat bijna overal drassige gedeelten aan de voet van de bergen ontstaan. Poelen en plassen vormen een ideale broedplaats voor muskieten, zodat het geen wonder is dat er overal veel malaria voorkomt.

De vruchtbaarheid laat veel te wensen over. Kalk- en koraalformaties aan de kust, rode klei in de bergen, geven ook niet die zware oerwouden, die men in Amerika kent. Toch is het gehele land door een ondoordringbaar oerbos bedekt, vooral door het weelderige „onderhout.“

Als hoofdmiddel van bestaan geldt de sago in de moerassige streken en de tuinbouw in het binnenland en tegen de hellingen van de kustgebergten. Nergens echter heeft men een beter ontwikkelde landbouw, kunstmatige bevoëiing en dergelijke aangetroffen dan in het Centraalgebergte bij de bewoners van de Baliem-vallei ten noorden van de Wilhelminatop. Langs de kust bestaat de tuinbouw uit rooibouw; men kapt telkens weer nieuwe gedeelten open, en een andere bemesting dan as kent men niet. Rijst komt alleen voor in het Amberbakense, terwijl overal in het binnenland tabak wordt verbouwd. Aan de kust zijn vooral van belang de koraalriffen, die door vis en schelpen voor de bijvoeding zorgen. Aangezien de fauna van Nieuw Guinea zich aansluit bij Australië, komt ook hier geen groot wild voor. Behalve het varken en de kangeroe kent men er de casuarisvogel als begeerde buit ¹⁾.

Voor de handel waren alleen van belang: damar (hars), kopra (van tuinen door Chinese handelaren geëxploiteerd), hout (vooral ijzerhout), schildpad, haaienvinnen, tripang (zeekomkommer), parel-, maan- en pyramideschelpen, terwijl men in het westen in de binnenbaai trassi (zeer kleine garnaltjes) aantreft. Toen er na het sluiten van de Paradijsvogeljacht, tevens een verbod kwam op de uitvoer van kroonduiven, werden deze vogels nog alleen gevangen voor dierentuinen. Proeftuinen voor katoen, kapok en koffie waren in hoofdzaak in handen van de Japanners en Duitse kolonisten, maar wegens het ontbreken van een uitgesproken droge tijd gaf niet de groei, maar het oogsten de grootste moeite. Notemuskaat wordt alleen uitgevoerd van het schiereiland Onin, reden waarom dit gebied reeds eeuwen bekend is in Indonesië. De handel was echter nooit in handen van de Papoea's. Overal langs de kust hebben

1) De \pm 1920 in Fak-Fak uitgezette herten vermenigvuldigden zich snel: men spreekt in het Zuiden reeds van een hertenplaag.

zich Chinezen gevestigd, die cocosplantages en handel geheel in handen hebben. Papoeese smeden, die met dit handwerk hun brood verdienen, maken nergens gebruik van erts, maar verwerken ingevoerde staven ijzer.

Bevolking

Men vindt op het eiland een groot aantal kleine volkjes: ongeveer 100 op het westelijk deel. Dat het land zeer dun bevolkt is blijkt wel uit het feit, dat er naar schatting 1 miljoen mensen zijn, waarvan men er bijna 400.000 heeft geregistreerd. Wanneer de bevolking van de Baliem-vallei inderdaad tussen de 60—100.000 zielen bedraagt, dan is daar de grootste Papoeese volksstam. In het noorden vormen 30.000 Biakkers de sterkste groep, en in het zuiden zijn dat waarschijnlijk de Marind Anim.

De naam

De naam Nieuw Guinea is afkomstig van de Spanjaard Ortiz di Retes, omdat de donkere huidskleur der bewoners hem deed denken aan de mensen van Guinea in West-Afrika.

De naam Papoea, *Ilha de Papoua*, was toen reeds lang bekend. Dit is echter een naam, die de vreemdelingen aan land en bewoners gaven. De betekenis van deze naam wordt alleen vermoed. Het zou in elk geval iets te maken hebben met het kroeshaar, een specifiek kenmerk van de bewoners. Dat de naam slaaf zou betekenen is niet waarschijnlijk, al werd door het feit, dat sinds eeuwen de Papoea's als slaven werden gebruikt en verhandeld, het begrip slaaf en Papoea wel bijna synoniem ¹⁾. In de Radja Ampat, het gebied wat het langst contact heeft met de buitenwereld, werd de naam aldus uitgelegd: Papoea = Babni = beneden, d.w.z. mensen van beneden, die onder Tidore stonden.

Na de tweede wereldoorlog ontstond de naam Irian, voor het eerst gebruikt bij de conferentie van Malino door de Biakker Kasiepo. Naar analogie van Iran, het Biakse irjan (gemakkelijk, licht, prettig, en opkomend uit zee, zoals een eiland wat men nadert), uit de Geelvinckbaai waar het „land zonder bloedvergieten,” en uit het Hollandia'se waar het „ons eigendom” zou betekenen, hebben sommigen de naam aangenomen met de betekenis van „Land in opkomst.” Reeds in oude mythen zou deze naam voorkomen.

Het is echter nog geen algemeen aanvaarde naam, in elk geval niet voor geheel West Nieuw Guinea. In het uiterste westen zou het juist: slavenvolk betekenen. Wel heeft de politiek zich direct bediend van deze nieuwe aanduiding. Zo heet een politieke Vereniging

¹⁾ Tidorezen verklaren de naam aldus: Papoea = papa oea = geen vader hebbende. Men kende de vaders van de slaven immers niet.

in de Geelvinckbaai (Jappen) P. K. I. I. (Partai Kemerdekaan Indonesia Irian), dit betreft een groep, die aansluiting wil bij de Republiek Indonesia. Daar het hier dus eerder een „begrip dan een naam” aanduidt (volgens prof. Held), en het bovendien gaat om een naam voor het gehele eiland, ook over de grens, gebruiken we hier voorlopig nog de oude naam.

De bevolking van Nieuw Guinea vormt op zichzelf een probleem. Gelegen tussen grote cultuurgebieden: Azië en Polynesië, in west en oost, en Australië in het zuiden, ligt het vanuit elk van die gebieden bezien in een uithoek. Samen met Melanesië, dat is de eilandenreeks, die zich ten Z.O. van Nieuw Guinea uitstrekt, vormt het een apart gebied. De Melanesische invloeden komen echter in het zuiden niet verder dan tot $\frac{1}{4}$ van de kustlijn, en in het noorden ver over de helft westwaarts. In het westen is Indonesische invloed merkbaar: in het noorden ongeveer tot de Mamberamo en in het zuiden tot de Mimika. Daartussen heeft men de typische Papoea-enclave. Deze, gekenmerkt door donkere huidskleur en kroeshaar, vertonen in het centraal bergland de dwergvariëteit. Zeker is het, dat deze Papoea's een zeer oude bevolkingslaag vertegenwoordigen, en dat ze waarschijnlijk van de kust zijn teruggedrongen door immigranten van Melanesische aard in het noorden en oosten. Gezien de hoge trap van ontwikkeling in de landbouw in Centraal Nieuw Guinea moet men hier wellicht ook aan deze invloed denken. Op de eilanden langs de kust vindt men niet de „zuivere” Papoea's, wat direct merkbaar is door het meer voorkomen van golvend haar en door de lichtere huidskleur. Polynesisch-Melanesische inslag is hier onmiskenbaar. Vroeger sprak men dan ook van: Maleis-Polynesische invloeden. Huwelijken met slaven, geroofd van Ceram deden sterk hun invloed gelden.

Ook in het Australische deel treft met een groot aantal kleine stammen aan. Het aantal talen was bijna even groot, vandaar dat men Nieuw Guinea wel eens het Babel van 't Oosten heeft genoemd. Er is een theorie die veronderstelt, dat het meest primitieve voedsel van de oudste bevolking sago plus een groot soort larven is geweest, hetzelfde dieet waarop de mensen van de Mappi-rivier en omgeving nog leven.

De (kleine) volkjes leven alle zeer geïsoleerd. Dit hangt ten nauwste samen met de geografische gesteldheid van het land en de ondoordringbare moerassen en hoge sneeuwgebergten. Toch is dit niet de hoofdreden, want over de hoge toppen bleken er paden te bestaan die Noord en Zuid met elkaar verbonden. En de cauri-schelp, het betaalmiddel bij uitstek in het binnenland, kwam van de noordkust. De reden van isolatie ligt dan ook vermoedelijk in het voorkomen van het koppensnellen in een mate, dat hele streken er door ontvolkt moeten zijn. Denkt men alleen maar aan de Marind Anim

en de Mappers in het Zuiden, naast wie geen enkele zwakke stam kon bestaan, tenzij men vluchtte of ver genoeg uit hun buurt bleef. Opmerkelijk is evenwel, dat de meest militante groepen in de kuststroken wonen.

Wat de bevolking van het binnenland betreft kan men spreken van een trek van Oost naar West. Men vindt dit weerspiegeld in vele legenden, en de culturele verwantschap tussen de volken aan weerskanten van de grens.

De tussenpositie van de Papoea's temidden van grote cultuurvelden zoals Indonesië, Polynesië, Micronesië en Australië, en het grote aantal verschillende stammen, heeft nog een verder gevolg in hun cultuur gehad. Volgens prof. Held is er een verwarrende verscheidenheid en is er eigenlijk nergens een strak cultuurpatroon of konsekwent doorgevoerde principia. Haast nergens vindt men een regelmatige structuur, noch van samenleving, noch van sociale of religieuze organisatie. Er is een gemakkelijker en een zekere speelsheid binnen de gegeven mogelijkheden, die het zeer moeilijk maakt een enigszins globaal overzicht te geven van de cultuur. Dit is ook de reden waarom prof. Held als meest kenmerkende trek van de Papoea het feit noemt, dat hij cultuurimprovisator is.

Onderlinge verhouding

Bijna geen enkel volk heeft een naam. De namen, die in omloop zijn zijn meestal afkomstig van nabuurvolken, die de anderen: Bosmensen, Mensen van het strand, Naaktlopers, of hen gewoon naar een plaats, rivier of berg noemen. Maar hoe dan ook, ze zijn vreemden voor elkaar. Van saamhorigheid tussen de stammen kan men niet spreken. De anderen zijn vreemden, en dat betekende vroeger vijanden. Men kent dus geen politieke eenheid van bepaalde delen, ja nauwelijks onder het eigen volk. Er is nergens een samenbindende organisatie. Niet het volk als geheel, maar de aparte families, kerets (clans) vormen een herkenbare eenheid.

De grootste eenheid zouden we clangenootschappen moeten noemen. Hieronder verstaat men een groep families (clans), die door onderlinge huwelijksrelaties verbonden, verplicht zijn, elkaar wederkerig te helpen.

Sociale organisatie

We willen nu uitgaan van de kleinste sociale eenheid. Die vinden we in het gezin. Dit is echter een eenheid, die niet naar buiten optreedt wanneer het ceremoniële of sociale aangelegenheden betreft. De clan, bestaande uit verwanten die dezelfde naam dragen, en die men onder de Biakkers *kéret* noemt, staat in het middelpunt. Gebruiken we hier de term familie, dan wil dat zeggen, dat aangetrouwden daar buiten vallen: zij dragen een andere naam. De verwantschap is op Nieuw Guinea hoofdzakelijk unilateraal

d.w.z. men rekent de verwantschap in één lijn, en die is hier haast altijd patrilineaal. De kinderen krijgen dus de naam van de vader, ze worden geboren in zijn kéréet. Enkele gevallen zijn bekend, waarbij de kinderen worden verdeeld tussen de clan van vader én moeder (N.W. Waigeo).

Deze kéréts zijn verder exogaam, d.w.z. dat men nooit huwt met iemand, die dezelfde naam draagt, ook al is een bepaalde zijlinie nog zo ver verwijderd.

Men heeft dus om het leven normaal te laten functioneren een andere kéréet nodig, en meestal meer. Bestaat er zulk een band tussen twee verschillende kéréts, dan krijgt men het zogenaamde ruil-huwelijk, waarbij twee families vrouwen ruilen. In andere gevallen, en dat zijn de meeste, vormt een aantal van 3, 5, 7 of meer een soort clangenootschap, waarbij een soort algemene ruil plaats heeft. A geeft dan vrouwen aan B, B aan C, enz., en de laatste geeft zijn vrouwen weer aan A. Vaak ook heeft een clan met allen huwelijksrelaties.

Soms wonen dergelijke groepen van families bij elkaar in één dorp, maar ook wel verspreid. Deze hele groep is echter op elkaar aangewezen. Men zal gezamenlijk grote werkprojecten ondernemen, reizen maken, tuinen aanleggen, enz. Men is ook in economisch opzicht van elkaar afhankelijk. Zo is het in het verleden meermalen gebeurd, dat een dergelijke groep van kéréts in haar geheel ging verhuizen. Zo'n groep noemt zich soms naar de plaats waar men woont, bijvoorbeeld Mamoribo, of naar de oudste kéréet uit de groep. Het centrum en de kleinste naar buiten optredende groep is eigenlijk de familie, en niet het gezin, ook al bestaat dat overal. Vroeger had men de grote familiehuizen, verdeeld in kleine kamers, elk bestemd voor een gezin. Trouwt iemand, dan noemt hij dat: „ik ga een kamer opzetten.” Soms echter is er van aparte kamertjes geen sprake en heeft men alleen maar aparte vuurtjes, die een gezin als haar speciale bezit heeft.

Het opgroeiende kind heeft hier dus naast zijn ouders met vele anderen te maken. De innige band met de ouders wordt dan ook niet zo sterk gevoeld.

Men kent bovendien nog het classificerend stelsel van verwantschapsbenamingen. De generatiegenoten van het kind worden aangesproken met broers en zusters. Daaronder vallen dus neven en nichten; ooms en tantes worden vaders en moeders genoemd.

Het kind heeft dus een grote groep van verwanten, die invloed op zijn leven uitoefenen.

Het wonen

Dit voert ons midden in de kwestie van de huisvesting. Men bouwt huizen van bladstelen en bladeren, palmbladeren en boomschors,

bamboe en gras. Men zet ze op de grond, boven het water, in bomen, op eilandjes en bergtoppen. Maar van welk materiaal ook, het zijn meestal familiehuizen. Ramen ontbreken, het dak hangt laag af. Het is duidelijk dat dit vele voordelen heeft, want men houdt muskieten buiten en weert de kou, die vooral 's nachts voor de bijna ongekledede mensen hinderlijk is. Moet men buitenshuis gaan werken, dan blijven er altijd ouderen en jongeren thuis. De gezinswoningen daarentegen geven allerlei moeilijkheden, zodat het geen wonder is, dat men hiertoe niet dan gedwongen overgaat.

Gezag

Is het centrum van de gemeenschap de k eret, haar band is de verwantschap. Zelden gaat een locale gemeenschap boven verwantschap, behalve in die streken waar men, zoals in het Sentanische, vroeger locaaltotemisme gehad moet hebben, en waar men groeperingen kent, die zich noemen naar de plaats van herkomst van de moeder.

Verwantschaps-groepering is dus de basis van de sociale organisatie. Elke k eret heeft eigen oudsten, die namens de k eret kunnen optreden, en die in een dorp een raad van oudsten vormen. Bij een vergadering heeft de uitbinker van overigens gelijkbevoegden, het woord.

Jongeren moeten zwijgen, tenzij ze door een speciale daad prestige hebben. Bij de Biakkers bestond bijvoorbeeld de figuur van de held, de Mambri, die door grote reizen en bravourstukken, of alleen maar door het maken van de tocht bijvoorbeeld naar Tidore, zich een titel had verworven. Deze titels kon men later kopen, waardoor de oorspronkelijke betekenis verloren ging, bijvoorbeeld Kapitan, Major, Dimara (hoofd). Waar men geen eigenlijke „hoge standen” kende ging men zich specialiseren en kwam, zoals bij de Biakkers, het principe naar voren: niet door geboorte, maar door persoonlijk prestige krijgt men een positie.

Alleen in het Sentanische en Waropense kent men een hoofdenstand. Titel en waardigheid is daar erfelijk en tevens gebonden aan een soort priesterschap. In later jaren was de Ondowafi tevens leider van de geheime Mannenbond, waardoor zijn aanzien nog meer steeg.

Bij ceremonieel treden geen priesters op, tenzij, zoals soms voorkomt elke familie iemand heeft, die in contact met de hogere machten kan treden. Het is bij maatschappelijke hoogtijden, zoals het huwelijk, het voor het eerst naar buiten brengen van een kind, het haarknippen, enz. maar vooral bij de grote initiatieriten, waarbij de jongeling tot man wordt gewijd, vooral de broer van de moeder die optreedt.

Hieraan hebben beide families deel, zowel van vaders als van

moeders kant. Daar vrouwen niet optreden in het openbaar bij een ceremonieel, vervangt de broer van moeders kant de moeder. Daar deze oom tevens de initiator van de jongen is, betekent hij voor het kind soms meer dan de eigen vader, wat zijn eigenlijke opvoeding betreft.

Leeftijdsklassen

Hoewel lang niet zo uitgewerkt als in het Zuiden, kent men toch ook in Noord Nieuw Guinea de leeftijdsklassen. Naar gelang van de leeftijd wordt men ingedeeld. Speciale gebeurtenissen markeren de overgang van de ene klasse in de andere.

Dit zijn: Van de geboorte tot het voor het eerst naar buiten brengen. Moeders broer draagt dan het kind naar buiten, en terwijl de zon opkomt heft hij het kind op. Dit tijdstip is tevens het positieve van de dag. De zon beweegt zich in opwaartse richting, het Westen werd zojuist overwonnen, de dienaren van de vorst van het Oosten worstelden haar los uit de greep van het dodenrijk (het Westen). Het tweede stadium wordt afgesloten door het voor het eerst knippen van het haar op een leeftijd van ongeveer 6 of 7 jaar.

Het derde stadium wordt afgesloten door de grote inwijding, de initiatie, waarbij het kind een nieuwe naam krijgt, soms aan allerlei pijnlijke plagerijen en opsluiting blootstaat, om dan op de rug van moeders broer te worden rondgedragen, waarbij hij straks als volwassen man in de gemeenschap der mannen treedt.

Wat hier werd beschreven kwam voor bij de Biakkers uit de Radja Ampat.

Men kon dit ceremonieel op verschillende wijzen zien toegepast, soms eenvoudig, soms ingewikkeld, maar zelden werd de laatstgenoemde ceremonie overgeslagen. Bij de Biakkers gold dit ook voor de meisjes, hoewel dit meestal in een eenvoudiger vorm dan bij de jongens werd uitgevoerd.

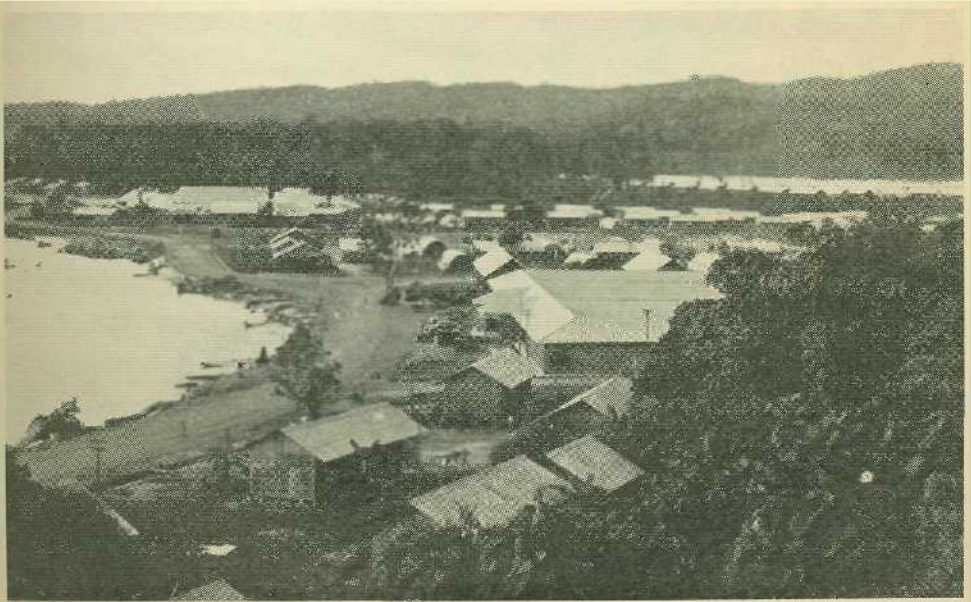
Van psychologisch standpunt uit heeft Magret Mead in haar laatste boek enkele belangrijke opmerkingen gemaakt over de initiatie. We zullen zien, dat de wereld der vrouw wordt geassocieerd met de aarde, zee, en slangen, draken, krokodillen etc., die van de man met de hemel, bovenwereld en de vogels.

Het levensgeheim wordt gevonden door samenvoeging van deze beide. Hier kwamen mensen pas achter, toen hun het mysterie der voortplanting werd geleerd. De vrouw echter is meer draagster van het levensgeheim dan de man, zij brengt kinderen voort. Nu stelt M. Mead het aldus voor: de initiatie is eigenlijk een overname van het kind door de mannenwereld. Ze doen de geboorte over, imiteren die, door het te laten opslokken door de draak (teken van de vrouw), of door een uterus na te bootsen waarbinnen de initiandus moet verblijven, totdat deze wordt bevrijd door de mannen. Deze

De weg langs het maanlandschap. Het trotse Cycloopgebergte op de achtergrond.
Weg van Hollandia naar het vliegveld Ifar

Foto dr Leiker

Sorong, de Oliestad aan de rand van het oerwoud

Foto dr Klein

Symphonie in black and white. Zuster Strijdhorst aan de Wisselmeren

Een prauw op het droge, door mensen van Wonti gemaakt en binnen gebracht ter verloting ten bate van het evangelisatiefonds. Ressort Watopen

Foto dr Leiker

„wedergeboorte” maakt het kind tot man, het meisje tot vrouw. De vrouwen brengen kinderen voort, maar de mannen volwaardige mensen.

In deze hele voorstelling gaat men uit van een zekere rivaliteit tussen mannen vrouwen, die ook inderdaad bestaat. De wereld van het ceremoniële is een mannenwereld, daarin wordt het kind door de initiatie: opnieuw geboren.

Let men nu op de Korwars, dan valt het op, dat sommige van hen slangachtige motieven vertonen, die door de handen van het beeldje worden vastgehouden. Dit zijn voor zover bekend alleen korwars van mannen. Dit klopt dus eigenlijk niet, er zou een vogelwezen op moeten voorkomen. Men kan het echter ook zo zien. De Korwar, man, houdt het vrouwensymbool vast, de slang of gestyleerde draak. In zo'n voorstelling worden dus de voorouders weergegeven als de „het levensgeheim kennenden en beheersenden.” Soms wordt de voorstelling nog versterkt doordat de Korwar de naar voren gestrekte handen met de handpalmen naar boven op een slangachtige figuur legt: de typische houding van de offeraar bij het offeren en aanroepen van de Hemel. Hier kan men dus van een meer godsdienstige houding spreken, die het levensgeheim kennend dit niet vastgrijpt, maar de handen er „smekend” oplegt.

Maar hiermee zijn we al midden in de religieuze voorstellingen terecht gekomen. We zagen reeds, dat het religieuze, het sociale en economische een onlosmakelijke eenheid vormen.

Kruis en Korwar

door F. C. Kamma

Toen zendeling Geissler in het najaar van 1864 op een avond voor zijn huis zat, kwamen er enkele Papoea's naar hem toe. Zoals zo dikwijls bracht hij het gesprek op de Korwars (beeldjes waarin de ziel van een gestorvene huist).

Enkele mensen van het dorp Doreh hadden hun korwars aan Geissler gegeven en hij drong er op aan dat de mensen van zijn dorp Mansinam dit ook zouden doen.

Hij maakte echter de Mansinammers duidelijk, dat met het wegwerpen ervan nog niets was bereikt, wanneer ze niet in hun hart aan Jezus geloofden. „Zolang in het hart deze verandering niet plaats vindt, is al het andere slechts uiterlijk en van geen nut.”

Hierop zei één van de mannen: „Wij willen wel onze korwars komen brengen wanneer ú wilt bidden, dat al onze doden uit hun graven opstaan. En wanneer we zien, dat het werkelijk gebeurt, dan zullen we geloven en in de kerk komen.”

In deze woorden ligt feitelijk het hele thema van dit boek besloten. We hebben gemeend in de korwar het symbool te mogen zien van het heidendom van Nieuw Guinea. Want achter de korwar staan de voorouders, en al zijn er verschillende delen van dit grote eiland, waar men geen zielebeeldjes kent en men niet regelrecht aan vooroudervereering doet, toch is het hier de „wet der ouden,” de leer der vaders die beslissend is voor hun religieuze voorstellingen.

Dit is namelijk nooit een „leer” alleen door hen overgeleverd, maar ze maken er zelf deel van uit. Levenden en doden vormen samen de gemeenschap, waarvan de levenden het zichtbare, de doden het onzichtbare deel vormen.

Midden in deze wereld kwam het Evangelie, dat wil hier zeggen: twee mensen ontmoetten elkaar, elk met een eigen historische en geestelijke achtergrond. De historische binding van de ene ligt verankerd in het mythische, en zijn opvatting over het religieuze beleeft hij soms als een door de eigen gemeenschap gerepresenteerde werkelijkheid. Als ideaal kent hij de terugkeer van de mythische tijd, waarin de mens „Heer” zal zijn. De andere, de zendeling, komt redenerend en pretenderende een boodschap te hebben, die boven de werkelijkheid uitgaat en niet uit haar is af te leiden, het is de boodschap van Godswege, niet gebonden aan volk of cultuurvorm.

En tussen deze beiden valt dan het Woord, het Evangelie. Is het

mogelijk, dat beiden met een zo verschillende achtergrond elkaar zullen vinden in het Evangelie?

Er is voor de beiden, en voor elk mens, maar één mogelijkheid om het Evangelie te verstaan en dat is: door zijn eigen hart, zijn eigen verstand. En in zijn gemoed ontstaat een bepaalde indruk, waarvan het karakter afhankelijk is van de associaties, verbonden met het verleden en alles wat daarin met het bovennatuurlijke te maken heeft.

In dit boek wordt van verschillende kanten en door verschillende personen de aard van de ontmoeting, maar meer nog het gevolg van de ontmoeting beschreven. Maar wat gebeurt er nu precies, en wat speelt er zich af in het hart van de heiden?

Zien we op de grote verschillen tussen beide partners, dan kan men begrijpen, dat Paul Schütz destijds verklaarde: „Er staat een onoverkomelijke muur tussen beiden.” Nu mag men niet met een stichtelijk „met mijn God spring ik over een muur,” dit bezwaar laten vallen. Want het gaat ook immers niet om ons, het gaat om het Evangelie. En dan kunnen we met een variant zeggen: „Het Woord Gods is niet gebonden, ook niet aan ras of cultuur, en de Geest Gods kent geen muren.” Tussen mens en mens blijft echter wel die muur van „niet verstaan van elkaars wereld” staan. Hoogstens kan er een raam in de muur worden aangebracht, waardoor men een blik krijgt te slaan in elkaars wereld en zieleleven, maar absoluut thuis raakt men in elkaars wereld nooit, daarvoor neemt men een veel te geïsoleerde positie in. En men zal de zending ook ongaarne een inzicht geven in de heidense geloofsvoorstellingen. In de wereld van de Papoese heiden treden als voor hem zeer belangrijke personen de mythische figuren op. Het zijn de helden die het levensgeheim kennen, zoals Mansren Manggoendi, en dit maakt hen onafhankelijk en stelt hen in staat daden te verrichten, die blijk geven van het bezit van de hoogste macht. Deze macht maakt aan alle nood een einde, en doet de doden opstaan. Wanneer Geissler inderdaad de doden kon laten opstaan, zou hij aan die voorwaarde voldaan hebben. Pas als de doden opstaan heeft men hun zielebeeld niet meer nodig.

Wanneer de mensen van Wondama van zending Van Balen vertellen, dat hij een reuzenslang met zijn handen uit een grot haalt en haar de nek omdraait, en een bos gezouten vis weer laat zwemmen (zie de bijdrage van ds Eygendaal), dan kan men daar een bewijs in zien van het feit hoe hoog geacht hij was; hij kreeg een plaats in hun heldengalerij, in hem brak de mythische oertijd door.

Dat het Evangelie ingang vond, is niet voor een gering deel te danken aan het feit, dat in dromen en gezichten aan hun eigen mythologie ontleend, het Evangelie en voorstellingen daarmee verbonden, een plaats gingen innemen (zie het hoofdstuk Pamai van ds Bijkerk).

Betreffende de zo bekende droom van Jan, die een keerpunt betekende in het zendingswerk, zegt ds Kijne: „De Papoea's hebben hun verlangen naar absolute veiligheid, vol levensgenot en eer, vastgeknoopt aan de boodschap der zending. Als bij de omkeer op Roon een stervende Papoea droomt van een gouden ladder, die hem in het hemelhuis brengt, is hem dat niet door een goeroe aangepraat, maar het is een essentieel onderdeel van een mythe van Roon, waarin in de betere wereld een huis staat van goud en waar vroeger ieder toegang had, maar door de domheid der mensen is de weg erheen versperd.”

We kunnen hier aan toevoegen: hier heeft de oude vorm de weg gebaand voor het verstaan van de nieuwe Boodschap. Maar wat heeft men verstaan? Licht het gevaar voor misverstand hier niet meteen op de loer? Dat dit niet denkbeeldig is kan men leren uit de geschiedenis van de Zending in de Pacific. Het nieuwe element wordt gehaald binnen het zogenaamde focus (de centrale doelstelling) van het eigene en dit kan voeren tot syncretisme. Men neemt dan het nieuwe geloof als een toevoeging van het oude op in zijn eigen systeem. En in dit geval kan men, zoals iemand dit deed in de Pacific, spreken van een „verheidenst Christendom.”

Hier volgt direct als ander probleem uit het feit van de vaste samenhang van alle levensgebieden. Het religieuze, sociale en economische zijn een eenheid. Het religieuze heeft dus een sociaal en een economisch aspect, evenals het sociale en economische op hun beurt een religieus karakter dragen.

Men kan dus niet zeggen, dat de „heidenen” of de zogenaamd primitieve volken alles vergeestelijken, omdat het religieuze als oergrond alles doordringt. Evenmin mag men zeggen, dat ze alles vermaterialiseren, maar hij kan zich van huis uit deze drie aspecten niet los van elkaar denken.

Ds Kijne zegt: „De mens zoekt overal drie dingen: levenszekerheid, levensvulling en eer of naam, maar geen enkele cultuur, hoe gesloten ook, heeft het ideaal bereikt. De cultuurvormen zijn ideale vormen, maar de harde werkelijkheid is altijd heel anders. In de mythe komt dat pessimisme duidelijk uit, waar de heilbrenger (Mansren Manggoendi) is weggegaan en later zal terugkomen.” Daar bij de Papoea de strijd om het dagelijkse brood werkelijk in het centrum staat, en ziekten waartegen hij bijna weerloos is zijn leven bedreigen, ligt het voor de hand welke verwachtingen hij van het Evangelie zal hebben. „Niet de zendingen brengen het Christendom als een panacé voor alle kwalen en rampen, maar het is niet te verwonderen, dat men dat aanvankelijk wel van de zending heeft gedacht.” (Kijne)

Nu weten we, dat de godsdienstige en culturele verschijnselen op Nieuw Guinea geen constant karakter dragen. Prof. Held noemt de

Papoea's: cultuurimprovisators. Vernietiging en wegwerpen van krachteloos geworden amuletten en korwars kwamen veel voor. Overal kan men van aanpassing spreken bij de religieuze voorstellingen tussen de Papoeese volkjes onderling, vooral wanneer men van woonplaats ging veranderen.

Biakkers, uitgezworven naar de Radja Ampat, hebben zich daar aangepast en vermengd met de daar wonende volkjes. Alleen bij de geïsoleerde groepen op Noord Waigeo en Ajau vond men nog de Korwars; de anderen lieten deze varen. Dat wil echter niet zeggen, dat men de voorouders verloochende. Integendeel, de voorouderdienst bleef de officiële binding, en nergens stond deze door de „Wor” zozeer in het centrum als juist hier.

Het is juist de voorouderdienst, die het grootste struikelblok vormde voor de Zending.

Men had geen bezwaar te luisteren naar het Evangelie, nam eventueel zelfs de Godsverering aan als een nieuw en meer effectief middel om het „levensgeheim” te bemachtigen, maar de voorouders liet men niet los. Waar men ten slotte na jarenlange beïnvloeding hier toch toe overging, daar kon men dat alleen als gemeenschap. Niet alleen was men sociaal-economisch van elkaar afhankelijk, maar tevens in het ceremoniële. De enkelingen waren als schakels in een keten. Zou één van hen uittreden, dan wordt de samenhang verbroken, en hijzelf in elk opzicht geïsoleerd.

Zagen we, dat het Evangelie pas goed tot de Papoea's sprak toen het kwam in de eigen vormen (dromen, enz.), we moeten nu een stap verder gaan. Want door deze weg kwam het Evangelie binnen hun eigen gezichtskring en ontdekten ze, dat ze het ernstig te nemen hadden.

De eerste zendelingen hadden voor deze samenhang geen oog, ze werkten individueel. Wanneer in 1864 een aantal mensen bij Geissler komt en zegt, dat ze gedoopt willen worden, als het hele dorp daartoe besluit, dan zegt hij: „Ook al zou het hele dorp daartoe besluiten, dan zou de zending het niet doen, want het geloof is een werk van de Heilige Geest en kan niet door dwang in het hart gebracht worden. Het geloof is een zaak van vrije verkiezing, anders krijgt men slechts naam-christendom en uitwendige verandering.”

Terecht zal de lezer opmerken, dat men van dit standpunt later is afgeweken. Inderdaad, maar men is niet van de overtuiging afgeweken, die in het slotgedeelte wordt vermeld. Wel kreeg men oog voor de grote samenhang van de gemeenschap, en begreep men dat enkelingen vóór ze overgingen eerst gingen trachten hun gemeenschap daarvoor te winnen. Pas wanneer allen overtuigd waren en de gehele publieke opinie er vóór was ging men de stap samen doen. Men wachtte dus op elkaar. Onontkoombaar was dan echter, dat niet allen hoofd voor hoofd even sterk overtuigd waren. Zodra men de

meerderheid een andere weg ziet kiezen, ligt het in de aard van het gemeenschapsbesef, dat men zich gaat aansluiten bij die meerderheid. Soms zelfs om er een vooraanstaande plaats in te bekleden, verzet men tijdig de bakens. Allerlei motieven liggen dan dooreen, en omdat door het Evangelie sterk de nadruk wordt gelegd op het persoonlijke, heeft er als gevolg een zekere vrijmaking plaats. En dan hangt het van het karakter van de enkeling af welke motieven bij hem het sterkst gelden. Dat dit niet alleen geestelijke kunnen zijn, is zonder meer nu wel duidelijk.

Latourette zet duidelijk uiteen, dat daar waar de materiële motieven het sterkst bleken men des te gereeder naar nieuwe meer efficiënte middelen zal grijpen om zijn doel te bereiken. En deze middelen komen nu steeds meer binnen het bereik, ook van de Papoea's.

Aanvankelijk zal men zeer radicaal optreden tegen het oude; men wil een absolute breuk met het verleden. Het blijkt dan echter, dat veel van het oude is „ondergedoken.” Wanneer men met zijn radicalisme het absolute heil, het levensgeheim, niet heeft gegrepen, zodat bijvoorbeeld een ouderling bij het graf van een kind kon zeggen „nog weten we niet alles,” dan komt in tijden van nood, veel naar boven wat overwonnen scheen.

De zekerheid blijkt dan relatief. Wel komt dan niet meer de officiële religie weer naar boven, verbonden met hoogste Godheid, enz., maar wel het particuliere als magie, toverij, heksenprocessen, voortekenen enz. náást het officiële Christendom. We behoeven maar te denken aan de Ambonnezen, en aan het vele wat onder ons nog als „bijgeloof” leeft, om te weten wat dat betekent. Al deze dingen liggen in de sfeer van het emotionele, en zij bestaan voornamelijk uit vrees-elementen. Bijbelteksten vervangen de toverformules, en de meer ontwikkelde beroepen zich daarbij rustig op de Bijbelse verhalen over demonen, bezetenheid en dergelijke.

Het is zonder meer duidelijk, dat waar in de Papoeese gemeenschappen de sfeer van het heilige en het profane onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, juist de moeilijkheden (medische nood, levensonderhoud) hen terugtrekken in hun oude heidendom. Daarom was de zendeling van de oude stempel, die naast zijn geestelijk werk de medische verzorging ter hand nam, tuinen aanlegde, enz. de aangewezen figuur om het volk het Evangelie te brengen. Van het begin af poogde men de Papoea's betere landbouwmethoden bij te brengen. Reeds in 1866 werd daartoe iemand uitgezonden. Later werd steeds gesproken over maatschappelijk werk. Toen was evenwel de tijd daarvoor nog niet rijp. Maatschappelijke verbeteringen, hetgeen verandering betekende, zonder dat men het religieus fundament had vernieuwd, was onmogelijk. Maar even onmogelijk en onbarmhartig is het om de Christenen van heden niet verder te helpen. Naast het ontoereikende van hun oude methoden van landbouw

bindt het hen tevens aan de voorouders en de religieuze praktijken samenhangend met de landbouw. Hiervoor is maar één antwoord te geven: comprehensive approach (zie het hoofdstuk van dr K. J. Brouwer).

We zagen uit enkele voorbeelden, dat de zendelingen aanvankelijk sterk selectief te werk gingen. Het is, hoop ik, duidelijk geworden waarom dat alles later veranderde. Het gevolg hiervan was evenwel, dat toen er tientallen en later honderden goeroes en evangelisten meewerkten, de zending het geheel niet meer in de hand had.

Prof. Held zegt: „In groten getale is de bevolking van Nieuw Guinea met vertrouwen tot het Christendom overgegaan. Het is (echter) nog niet in alle opzichten zo gesteld, dat men van een blijvende levensvernieuwing ten gevolge van deze overgang kan spreken. Zendingen en missionarissen, als men dit met een zekere schroom van zo toegewijde mensen mag zeggen, zijn nogal eens ongeduldig, zij willen (overigens niet onbegrijpelijk) resultaten forceren.”

Dit is in zijn algemeenheid wel waar, maar het moet dan tevens omgedraaid worden. Naast het feit dat men inderdaad, vooral ook door de goeroes, die soms op een vergadering hun „succes” afmaten naar het aantal dopelingen uit hun gemeenten, van forceren niet vrij is gebleven, komt een ander element: dat men het soms niet kon tegenhouden.

Wanneer aan bepaalde controleerbare voorwaarden was voldaan, en men beleed zijn geloof, dan kon men met recht zeggen: „Wat verhindert ons gedoopt te worden?”

In dit boek zal men telkens kunnen lezen, dat haast altijd werd gepoogd het dopen nog uit te stellen. Zelfs heeft men, om de bezwaren op te vangen, de scheiding van sacramenten toegepast, die in het begin niet bestond. Men hield dan de mensen een tweetal jaren langer vast voor de belijdeniscatechisatie.

Het volk van Nieuw Guinea is in een overgangstijd. Men strijdt voor integratie, werkelijke echtmaking en het invoegen van het Evangelie in de eigen levensvormen. Niet minder dan de eerste zendingen is het ons begonnen om deze „echtheid.” Op welke wijze de zending dit probeert te bereiken leest u in dit boek.

De tijd waarin Geissler kon schrijven: „het hart van dit volk is als steen” is lang voorbij. Dat wil niet zeggen, dat we er zijn.

Bij de ontmoeting van Kruis en Korwar, is de overgang van beslissend karakter, maar het „leven uit het geloof” zal pas bewijzen van welke aard deze beslissing was.

Zal men zich opnieuw zekerheden gaan bouwen in de Kerk en de nu „Christelijke” cultuur? Of zal men ontdekken, dat ook dit secundaire grootheden zijn? Alleen de aanwezigheid van Christus, de Heer der Kerk betekent de overwinning van het Kruis.

Religieuze voorstellingen

door F. C. Kamma

Met opzet gebruiken we hier de term religie en niet godsdienst. Onder godsdienst verstaan we, naar de letterlijke betekenis van het woord, die deemoedige levenshouding, die de mens alleen past tegenover een hoogste Godheid, de Heilige.

Onder religie willen we verstaan: de levenshouding van de mens, die uitgaat van het bestaan van een voor zijn besef bovennatuurlijke werkelijkheid, waarmee hij in contact poogt te komen.

Of deze bovennatuurlijke werkelijkheid nu persoonlijk of onpersoonlijk wordt gedacht, laten we voorlopig in het midden. Wat de houding van de mens betreft in dit verband kunnen we zeggen, dat al zijn religieuze gedragingen er op gericht zijn die bovennatuurlijke werkelijkheid te beïnvloeden.

Men kent een hoogste godheid, die men Mansren Nanggi (Heer Hemel) noemt bij de Biakkers, Foen Nah bij de Moi-Papoea's en Foen Naha (Heer Wind) in het Westen van de Vogelkop. We moeten echter in dit begrip niet Monotheïsme zien, want dan zal blijken, dat de Papoea's in deze hoogste Godheid niet zien de over leven en dood heersende Schepper van hemel en aarde, al komt dat wel hier en daar om de hoek kijken.

Van Mansren Nanggi spreekt men bij het eedzweren en ook bij het wichelen. Wanneer de toverpriester de ziel van een patient wil bevrijden uit de greep van een ziekteverwekkende daemon, dan zegt hij bij het mislukken van zijn poging „Nanggi i mjof i ba” — Nanggi staat het niet toe.

Bij epidemische ziekten, of andere grote tegenslagen verrichtte men een ceremonie, die „Wai Som” werd genoemd. Hierbij werd een prauw op het droge, middels in de grond gestoken stokken, waarbinnen men een dek had gebonden, gevormd. Op dit dek gingen de deelnemers zitten, terwijl ze met de riemen in de lucht roeiden. Onder leiding van de „Mon” heette men dan een symbolische tocht te ondernemen, via de Vorst van het Oosten, die als bemiddelaarsfiguur optreedt, naar de Vorst van het Noorden, om deze beide machthebbers te overreden hun voorspraak te zijn bij Mansren Nanggi.

De meest voorkomende ceremonie was vroeger het Fan Nanggi (het

voeden, offeren, van de Hemel). Een hoge stelling werd dan opgericht, waarop veel voedsel als offer werd neergelegd.

Van Hasselt zegt hiervan „De voorman bij de plechtigheid spreekt met opgeheven armen een ceremonieel gebed uit. Hij voelt dan aan een trilling in zijn armen, dat Nanggi is neergedaald om zich te voeden met de geur der spijzen. Daarna eet de gehele menigte van het geofferde. Het offer wordt aangeboden met de bedoeling, dat Nanggi behulpzaam zal zijn bij jacht, visserij, handel, tuinbouw en sagowinning.”

Dat hierbij een zekere deemoedige houding gepast is blijkt uit het verhaal van de twee beroemde helden van de Radja Ampat: Fakoki en Pasrefi. Zij hadden vele vijanden verslagen, de Sawaiers mee verdreven, en woonden op het eiland Abidon van de Ajau-groep ten noorden van Waigeo.

Toen deze beiden, het nietsdoen moede, verlangden om weer een roof- en moordtocht op touw te zetten, gingen ze van te voren offeren. Ze bouwden een buitensporig hoge stelling van wel 10 Meter. Massa's uitgelezen voedsel werden geofferd, en toen riepen ze de mensen bij elkaar. Het offer werd echter niet aangenomen, de uitgestrekte armen van de offeraar bleven stil.

Vertoornd over deze weigering van Nanggi, namen toen de beide helden twee kanonnetjes van hun oorlogsbuit en beschoten de Hemel (Nanggi) met kogels. Ze vielen beiden dood neer.

We noemden zo pas reeds de vorsten van de Oosten- en Noordenwind, naast deze treft men die van de Zuiden- en Westenwind aan. De beide laatste vorsten van de zetel der winden zijn de mens vijandig, de eersten gunstig gestemd. Dit hangt waarschijnlijk samen met het feit, dat de Wester- en Zuiderstormen zeer gevreesd zijn in die streken.

Een uitgebreide cosmologie treft men in de Radja Ampat aan onder de vroeger uit de Geelvinkbaai gekomen Biakkers. Hier zijn echter verschillende elementen van de Radja Ampat vermengd met die van Biak.

Het systeem bestaat hierin, dat men het heelal indeelt in verschillende regionen, over elk waarvan een machthebber zetelt. Deze gebieden zijn o.a. water, lucht, aarde, zee etc. terwijl wolkenwereld en bovenwereld, naast de onderwereld daarin tevens een plaats hebben. De mens is hierin uiterst afhankelijk, omdat hij te maken heeft met verschillende regionen waarin en waarvan hij leeft.

De verering van deze machten en geesten draagt een zuiver negatief karakter d.w.z. men weert de kwade invloed af, en poogt de ziekten, die men naar hun aard kan terugbrengen op één van deze machthebbers, door offers te genezen. Positief zijn alleen de regionen der sterrenwereld, waar regen en zonneschijn vandaan komen.

Van zeer groot belang zijn verder de begrippen „or” en „nanek.”

Ze hebben iets te maken met het Melanesische begrip „mana.” Het betekent dan een onpersoonlijke kracht, waardoor de aan een voorwerp of persoon behorende eigenschappen worden verstrekt. Zo zal een prauw snel varen, het aas beter vissen lokken, de pijl zijn doel raken, de bijl en het hakmes sterk en doordringend van slag zijn. Van OR kan men zeggen, dat ze gevaarlijk voor niet bevoegden is, dat de or van de ene persoon nadelig kan zijn voor iemand anders, zonder dat hij het weet. Aan bepaalde verschijnselen meent men te kunnen vaststellen dat een ziekte of ongeluk te wijten is aan het feit, dat „or ja i min i”: dat hij getroffen is door de or van iemand. De patient zal dan verschillende mensen vragen de zieke plek te bestrijken, want alleen de bezitter van de or kan de kwade gevolgen op die wijze te niet doen.

Wat NANEK betreft dit is meer een positieve kracht, die aan ouden van dagen wordt toegeschreven, die door hun nanek juist oud zijn geworden. Men zal hen daarom graag over een kind laten heenstappen en ook zal men pogen om iets van deze gunstige kracht zich eigen te maken door de nanek bezitter een hand te geven. Hoogwaardigheidsbekleders bezitten het in hoge mate. Toen destijds de mensen, die de tribuut hadden betaald aan Tidore, en de voeten hadden mogen aanraken van de Sultan van Tidore, terugkwamen, werd bij gongslag de terugkeer bekend gemaakt. Ieder haaste zich dan de aanvoerder van de tocht een hand te komen geven, om iets van de nanek te verkrijgen.

We zien dus, dat nanek altijd gunstig werkt, terwijl or een gevaarlijke kracht betekent. „De or wordt eensdeels onpersoonlijk gedacht, maar kan toch als het ware gematerialiseerd worden. Aan de speren, bogen en andere wapenen bevindt zich een klein pakje (borjais geheten), inhoudende blaadjes, stukjes boombast of wortel. En dit noemt men or. — Ieder maakt zijn or naar eigen recept, zodat de ingrediënten verschillend zijn. Gemberwortel ontbreekt meestal niet. Het speciale recept krijgt men door dromen, sprekende ontmoetingen of ervaringen,” aldus Van Hasselt, en hij vervolgt „de invloed die van de or uitgaat is niet afhankelijk van de aanraking van dit pakje. Or wordt dus gebruikt als een soort maskotte, maar heeft de kracht om anderen te schaden. Bepaalde bomen hebben een sterke or, zo b.v. de zogenaamde kaju radja (koningsboom), die men Aroe noemt. Het hout hiervan zou dodende kracht hebben. De Biakkers gebruikten het hout voor het maken van amuletten om succes te hebben bij het uitmoorden van een dorp. Ook maakte men de heften van hakmessen van dit hout. Het persoonlijke van de or blijkt o.a. ook uit het feit, dat men hem kan beledigen, door b.v. de jager, of visser die geen geluk gehad heeft uit te lachen. Men zal dan een swelling van spieren of gewrichten krijgen als straf van de or.”

Daar men hier te maken heeft met een dodende, althans schadende kracht begrijpen we, dat hier ter dege rekening mee wordt gehouden in het dagelijks leven.

Halfgoden, de Mon

Verschillende streken van Nieuw Guinea zijn berucht vanwege hun toverpraktijken. In het uiterste Oosten geldt dit van het eiland Dobu, in het Westen zou men de Radja Ampat moeten noemen. De angst van de andere stammen geldt vooral datgene wat men met het woord mon aanduidt. Dit is een nogal omvangrijk begrip.

Het duidt daemon, geest (goede zowel als kwade) aan, terwijl het tevens de naam is van de toverpriester, (in Wondama inderi genoemd), de shamaan, maar ook van het beeld, in de vorm van een monster, wat men van de mon maakt. Men kent mythologische prentenboeken, waarin honderden van dergelijke afbeeldingen voorkomen.

„Mon” heet ook de offerpaal waaraan men namaak vogels hangt, en waarlangs de daemon afdaalt, wanneer hij door de toverpriester wordt opgeroepen. Voorts heet de met rode lapjes omwonden bamboespeer, het speciale wapen wat de monbezitter op zijn vijanden afstuurt: Mon.

Men krijgt sterk de indruk, dat men er ook de dodenzielen van een vreemde stam mee aanduidt, want de eigen dodenzielen noemt men korwar.

Van een dorp wat uitgestorven is, en men alleen heeft gehoord via de overlevering, zegt men „kawasa ansi si wai be mon kwar,” dat volk is in mon's veranderd.

Toch moet men mon en dodenziel niet vereenzelvigen. Mon zijn de daemones, die heersen over bepaalde gebieden en zijn verbonden aan de grond, het bos, de zee. De toverpriester leert zijn functie van een tovenaar. Deze beheerst door zijn kennis een bepaald onderdeel van het heelal met alle machten, die daarin werkzaam zijn. Er zijn mon-scholen, waarheen de leerlingen enkele maanden gaan ter opleiding.

Hier wordt symbolisch voorgesteld, dat men in het rijk van de bovennatuurlijke machten verkeert waarheen men reist door middel van een prauw uit louter slangen bestaande. Deze slangendaemon speelt een belangrijke rol, we komen daar nog op terug. Als middel om te wichelen gebruiken ze boeken. Zo zag ik de Summa Theologia van Thomas v. Aquino en een zakagenda van Van Hasselt gebruiken!

Op religieus gebied zijn de mon's de meest gevreesde personen, zij zijn de bedrivers van zwarte magie, waarmee wordt aangeduid, dat ze niet in dienst van de gemeenschap als bemiddelaars optreden, maar individueel werken. Daar ze ook tegen vergoeding patiënten genezen, is hun bedrijf niet geheel negatief, en soms is de priester, de

bemiddelaar tussen doden en levenden tevens degene die bemiddelt tussen hogere machten en degenen, die daar behoefte aan hebben. De functie's lopen dan dooreen, en waar dit plaats heeft is de mon geen beruchte persoonlijkheid. Men spreekt bij deze priesters van Mon Sarita, terwijl men de eersten Mon Din noemt.

Het woord DIN of ook wel INARWUR betekent: geest of daemon, terwijl Sarita wil zeggen verhaal, overlevering.

Begrijpelijk, dat men de daemonen met verschillende namen aanduidt, die we hier niet hoeven weer te geven. Een uitzondering willen we maken voor de FAKNIK's, daemonen, die stormen en andere ongelukken op zee veroorzaken. Hun woonplaatsen zijn in rotsen, bomen in of bij de zee. Voor de zeevarende Biakkers zijn ze van groot belang. Men zal b.v. nooit zonder ceremonieel en offer zo'n plaats passeren. Licht maken is ten strengste verboden, zelfs het opgloeien van een sigarettenpuntje kan de ergste gevolgen hebben, stormen teweeg brengen, ziekten veroorzaken, ja zelfs de prauw doen stranden.

De mensengemeenschap en de voorouders

Tot nu toe bespraken we de hogere, bovennatuurlijke werkelijkheid in de vorm van persoonlijke en onpersoonlijke machten en krachten. Hoe stelt de gemeenschap zich hier tegenover? Met andere woorden waaruit bestaat nu de „godsdiens” van de mensen. We noemden reeds de offers en de persoonlijke voorbehoedmiddelen of de wijze waarop men kan ontkomen aan de kwade gevolgen. Hiermee was niet de hoofdzaak aangegeven.

De hoofdzaak ligt in de houding van de gemeenschap als groep. In de eerste plaats zien we dan, dat de gemeenschap van mensen geacht wordt te bestaan uit levenden en doden: de levenden, die hier op aarde verblijven en de doden, die zich in het zielenland bevinden, dat soms door de onderwereld aangeduid wordt, dan weer op de bergtoppen gelegen heet, of ook wel een eiland is. In elk geval bevinden de doden zich in het rijk van het bovennatuurlijke samen met de persoonlijke machten, die het lot van hun nog in leven zijnde stamleden op aarde beïnvloeden.

De mensengemeenschap stelt in haar geheel de mythische oergemeenschap voor en in haar organisatie en haar symbolen beeldt ze de totaliteit uit. Deze totaliteit is dualistisch van aard, en bestaat uit polaire tegenstellingen, zoals b.v. man en vrouw: de mensheid vormen, zee en land: de aarde, nacht en dag: de tijd, bovenloop en benedenloop (bron en monding): de rivier.

Niet alleen dat in het gegeven: mannen en vrouwen, die dualistische eenheid reeds wordt uitgebeeld, maar men accentueert dit ook door b.v. de vrouwen te associëren met de onderwereld, de zee, de slang en de mannen met de bovenwereld, de hemel, de arend. Dit wordt

ons duidelijk wanneer we letten op de stamouders van de Biakkers die op het eiland Meos-Karwari (eiland der doden, schimmenrijk, Geestenland) hun verblijf hadden.

Het mannelijk beeld Soerarof heette van een arend af te stammen, het zielebeeld van de vrouw Samiosi had op het voetstuk een zeeslang.

Zo kan men b.v. de indeling van de dorpen op een dergelijke wijze geassocieerd zien met dit dualistische systeem. Men spreekt van kop- en staartgroep, van onder en boven, zeewaarts en landwaarts. Prof. Held zegt dan ook terecht, dat een Papoes dorp eigenlijk een soort kerk is. In de bouw en de groepering symboliseert men de eenheid en beeldt het mythische oordorp uit.

Bekijkt men nu de afbeeldingen uit het mythologisch prentenboek van de Radja-Ampat Biakkers, dan valt het op, dat men daar afbeeldingen aantreft van dubbelslachtige wezens: vogel-slang; vis met vleugels en dergelijke. Het ongewone, het heilige wordt juist uitgedrukt door deze twee-eenheid waarmee het wereldplan wordt weergegeven.

Waartoe dienen deze afbeeldingen nu? Men gebruikt ze bij het opvoeren van een groot ritueel, waarbij de gemeenschap optreedt. Door middel van de Wor, de grote dans, worden de zielen der gestorvenen opgeroepen, de oude legenden en mythen worden geciteerd, of meestal gezongen en de leider van het ceremonieel zwaait met de afbeelding van dit dubbelwezen, of met die van verschillende slangen of draken-symbolen boven zijn hoofd.

Door het dansen vormt men op zichzelf al een slang, de monpaal draagt zoals we zagen de tekenen van de arend of een andere vogel. En op deze wijze begeleidt men o.a. de jonge mens op de verschillende fasen van zijn leven tot hij na 4 of 5 van deze ceremoniën de leeftijd van de volwassenen heeft bereikt.

De inwijdingsceremoniën Insos en Kbor, (huwbare vrouw en jongelingsfeesten) als initiatie bekend hebben ook nog een andere betekenis; het kind sterft en herleeft als man of vrouw. Men stelt voor alsof het jonge kind door een monster (de zeeslang) wordt opgeslokt, of dat zijn tijdelijk hutje in elkaar wordt gelopen door de andere jonge mannen van het dorp. Als nieuw geboren komt de geïnitieerde weer tevoorschijn, krijgt een nieuwe naam, geeft aan alle deelnemers een hand, en wordt op de rug van elk mannelijk lid van zijn familie rondgedragen, soms over een reusachtige sago-koek, die na afloop onder de feestvierenden wordt verdeeld. Door deze koek wordt ook wel, zoals Prof. Held vaststelde, de slang uitgebeeld. In dat geval wordt het feest een sacrale maaltijd, waarbij men door het nuttigen van het symbool er zelf deel van gaat uitmaken.

Ons is intussen duidelijk geworden welk een grote rol de gemeen-

schap speelt. Als ingewijde heeft hij deel aan en is lid van de gemeenschap. Via verschillende stadia, onder begeleiding van een groots ritueel, wordt het jonge stamlid opgenomen. Daar buiten is voor hem geen leven mogelijk, hij zou vallen buiten de sacrale eenheid van levenden en doden.

In het Oosten komt het dualisme onder andere sterk uit in het instituut van de Geheime Mannenbonden. De mannenhuizen of geestentempels stelden eigenlijk de wereld voor en daarin leefden de mannen en ingewijde jongens, die het levensgeheim kenden. Dit geheim moest voor de vrouwen en niet ingewijden verborgen blijven. Toch spelen de vrouwen hierbij een rol. Zij moesten tijdens de feestelijkheden zorgen voor het feestmaal van de mannen, die de hogere machten symboliseerden.

Soms nam dat de vorm aan van het bedriegen van de vrouwen, waarbij men hen middels vreemde vreselijke geluiden van bromhout, het neerwerpen van een blok hout en het bespelen van de heilige fluiten, vrees inboezemde.

Beschouwt men dit alles echter tegen de achtergrond van de polaire tegenstelling, die ook hierin wordt uitgebeeld, dan blijkt dat men ook hier te maken heeft met een gezamenlijk opgevoerd ritueel. De rol van de vrouwen is hierin, die van onderwereld, profane werkelijkheid te spelen.

In het drama wat wordt opgevoerd dienen ze de mannen, die de rol van geïncarneerde geesten spelen, ernstig te nemen. Van deze samenwerking is het welzijn van de gemeenschap afhankelijk, en daarom wordt het met diepe ernst gespeeld.

Als een kwellend raadsel en tevens bewijs van de onmacht van de mens is daar de dood. Men kent alleen als natuurlijke doodsoorzaak de ouderdom: ziekten worden toegeschreven aan daemonen, hekserij, zwarte magie etc. In de oertijd bestond er geen dood; en de heilstijd wordt o.a. gesymboliseerd door het feit, dat de doden zullen opstaan, de mens onkwetsbaar zal zijn en zal heersen over leven en dood. Nu roept men de overledenen op door middel van de korwars, of spreekt met hen door middel van een in hun graf gestoken bamboe.

Voorouderverering, de Korwars

Waar de gemeenschap van levenden en doden zo'n belangrijke rol speelt is het begrijpelijk, dat de voorouderverering in het middelpunt staat. Men maakt zielebeelden van de doden (amfjanir), waarna door middel van een soort spiritistische seance (zie het verhaal van Albert Zaaier (De Neef) over „Kaap der zielen”) de dodenziel (korwar) in de amfjanir (het beeldje) wordt geroepen. Toen men in vroeger dagen nog de tempels kende, de Rumsram, werden de hoofdpalen daarvan voorzien van de afbeel-

dingen van de voorouders. Doordat men ging zwerven liet men de tempels vervallen en kwam de verering van de latere generaties van voorvaderen op. Men had grote korwars met of zonder de schedel van de gestorvene, kleinere van vrouwen en kinderen, soms zelfs van baby's, die meer persoonlijk van betekenis waren. In de grote voorvaderbeelden met uitgespreide armen uit de Radja Ampat moet men de stamouders zien, die met een hele hofhouding van zielebeelden vroeger ergens in een grot stonden opgesteld.

Op vele gebruiksvoorwerpen vindt men ook de afbeelding van de voorouders, b.v. op de peddels waarmee men pagaait, de roerspanen in de keuken, de amuletten, die men om de hals draagt, de houten neksteunsels waar men vroeger op sliep en op de voorsteven van de grote prauwen, waarmee men verre tochten maakte.

In het ceremonieel van het leven, en het ritueel voor de doden spelen de voorouders eigenlijk de hoofdrol, ook bij die stammen, waar men geen korwars heeft. In het Sentangebied waar men de verering van stenen kende, de z.g.n. uaropo's en de priester voor de varkensjacht, het aanleggen van een tuin of wanneer men regen wenste deze stenen ging beroken, blijkt, dat deze stenen grote macht bezitten, maar bovenal, dat ze verbonden waren met de voorouders. De zoon erfde ze van de vader als een symbool van de machtsconcentratie door de voorouders bereikt. Als een door hen opengestoten poort naar een bovennatuurlijke werkelijkheid, waarvan het levende geslacht in zo hoge mate afhankelijk is.

Zal men soms de doden vrezen, vanwege de daemon die hun dood veroorzaakte, en alle bezittingen van de overledene stuk slaan, veel vaker komt het voor, dat men op vertrouwelijke voet met de doden omgaat. Men rookte hun lijken in de huizen, of begroef ze vlak voor het huis, terwijl men een maand lang op hun graf ging slapen. Rouwgebruiken bestaan o.a. in vermomming, niet uit vrees, maar om de indruk te vestigen, dat men met de dode een eindweegs (gedurende de vastgestelde rouwtijd) op reis gaat naar het zieleland en er ook als schim(wit) uit wil zien.

In Oost Nieuw Guinea hing de weduwe de onderkaak van het lijk van haar man op de borst, en de kinderen gebruikten de ribben als spatel in hun kalkkokers.

De doden leven in het rijk van de bovennatuurlijke machten, en zij moeten en zullen de levenden beschermen, door hen te waarschuwen voor de gevaren, die hen vanuit het rijk der „nevelen" bedreigen, of ook deze machten beïnvloeden ten gunste van hun levende relatie's. Dit alles functioneert echter pas wanneer de band tussen levenden en doden bewaard blijft.

Een korwar moet echter zijn bruikbaarheid bewijzen. Niet iedere dode heeft dan ook evenveel invloed in het rijk van de bovennatuurlijke machten.

Totemistische voorstellingen

Moelijk is het om „nauwkeurig de definitie van een totem vast te stellen” zegt Prof. Held, en dat geldt speciaal voor Noord Nieuw Guinea. Een schrijver als Wirz heeft een soort totemcomplex, en hij grijpt alles wat in die richting wijst aan om het in een systeem te verwerken. Maar zoals in vele dingen is ook hier de Papoea „improvisator” zoals Prof. Held hem noemt.

Men kent onder de Biakkers het begrip FOR, en dat heeft iets te maken met totemisme, maar dat niet alleen. Van Hasselt zegt er van „In zijn eenvoudigste betekenis is het te vertalen met hetgeen men in de medische wetenschap noemt: „idiosyncrasie, de overgevoeligheid voor sommige geneesmiddelen, waarvan men zoals b.v. van jodoform eczeem kan krijgen. In dit geval zou de Biakker zeggen „Ja for jodoform.” Zonder zich rekenschap te geven hoe dit te verklaren is, vermoedt men een magische betrekking tussen jodoform en de persoon in kwestie.”

Dit „for” zijn heeft iets persoonlijks. Doodsbang is men voor het bloed van verwanten. Iets, afkomstig van een plaats waar eens bloed van een verwant vloeide, al is dit 20 jaar geleden, zoals Van Hasselt eens bemerkte, zal men niet eten. Men is for van die plek. In het geval waar men dit for op de hele familie betreft, heeft men te maken met de totem van de familie. Men noemt de totem zelf „Képoë”, Grootvader. Meestal is de totem een dier, maar soms ook een vrucht of zelfs een boom. Vaak heeft ook een familie meer dan één totem. Men kent als zulk een totem: de ijsvogel, slang, krokodil, haai, zeekoe, zeeslang, kroonduif, jaarvogel, kakatoea enz. Niet altijd heet men hiervan af te stammen, maar wel hebben ze iets te maken met de voorouders. In de mythen van de hebbes speelt op een of andere wijze de totem een rol, ze worden geassocieerd met de voorouders en zijn daarom verboden om te eten. Soms hebben dragers van een totem een gemeenschappelijk teken, wat ze in de boeg van hun vrouwen of op hun huizen en soms op gebruiksvorwerpen aanbrengen. Dit vindt men vooral in Oost Nieuw Guinea. De totemgenootschappen vormen dan vaak een sacrale organisatie. Dit staat in verband met de handhaving van de door de voorouders overgeleverde levenswet, waarvan leven en welzijn afhankelijk is. Dit for in deze betekenis heeft een taai leven en geeft vaak aanleiding tot voor de westerling wonderlijke tonelen, wanneer men de donder of de honger tot totem heeft.

Ten nauwste samenhangend met het raadsel van de dood is ook het geloof in heksen en weerwolven, Manwin genoemd. De heks is iemand, die zelf voor straf door de mensen is ter dood gebracht. Duidelijk wordt ons dat in een verhaal bij de Moi-Papoea's. Daar

woonde de vrouw Amoelagilala, die als eerste haar medemensen doodde.

Toen de ganse schepping tegen haar opstond, het ijzer uitvond (hakmessen en speren) werd ze door een list gedood en voor straf opgegeten. Nu ging echter het kwaad in allen over, men had wapenen leren maken, en stond elkaar naar het leven.

Haar man Oehmili werd de cultuurheros voor de Vogelkop Papoea's, hij stelde de adat vast, en schiep de woonplaatsen voor de mensen, regelde hun sociale organisatie als een soort mobilisatie tegen de voortaan hen bedreigende buitenwereld. De ziel van de vrouw probeert zich echter telkens weer te incarneren, en onbewust wordt iemand dan bezielde door haar geest. Het slachtoffer zoekt te doden, en kan niet anders handelen. De heksenprocessen werden dan ook nooit als misdaad gezien, maar juist als een poging dit vreselijk kwaad de baas te blijven.

Messiasbeweging

De oer-tijd als heilstijd gesymboliseerd door de Biakkers in hun mythe van Manarmakeri is een duidelijke weerspiegeling van het verlangen naar de onafhankelijkheid van de mens en spreekt van overwinning op de dood.

Manarmakeri, de schurftige oude, die kinderloos en op hoge leeftijd zijn enige vreugde, het tappen van palmwijn, verstoord ziet door diefstal, betrapt de morgenster Sampari als de dief. Hij weet hem, die tegen het aanbreken van de dag in levensgevaar verkeert drie beloften af te persen.

Hij zal worden als de morgenster, door in het vuur te springen. Vervolgens zal hij een kind hebben, door een vrucht die hij ontving, naar een maagd te werpen, en tenslotte alles wat hij nodig heeft tevoorschijn kunnen roepen, door een toverhout wat Sampari hem schenkt. Dan verkrijgt Sampari de vrijheid, en Manarmakeri ervaart, dat deze waarheid heeft gesproken. Hij wordt vader van een kind, en als dan de families verontwaardigd wegtrekken, werpt hij zichzelf in het vuur van een ijzerhoutboom, waar hij verjongd uit tevoorschijn komt. Door zijn toverhout roept hij de stamhuizen der Noemforen met hun bewoners tevoorschijn, en schiep eilanden waar ze kunnen wonen. Men gelooft echter niet in zijn macht de doden weer levend te kunnen maken, en daarop trekt hij weg. Bestaan en voortbestaan had hij in zijn hand, Manarmakeri was door de vuurdoop Manseren Manggoendi (de Heer Zelf) geworden, en naar zijn wederkomst ziet men uit. Men gelooft dat de vooruitgang van andere volken te danken is aan het feit dat Manseren Manggoendi onder hen verkeert, en tevens, dat die volken zijn geheim voor de Papoea's verborgen houden. Al het wonderlijke, ook in technische zin, is van hem afkomstig, maar eens zullen de rollen

worden omgekeerd, als hij terugkomt. Dan zal de heilstaat, de Koreri aanbreken, zoals eens toen de Heer geworden mens onder hen leefde.

Door de jaren heen waren er telkens deze Messias-bewegingen, die zich naar vorm aanpasten aan de moderne tijd.

Men verwacht immers niet alleen terugkeer van die mythische oertijd, maar tevens nieuwe openbaringen van de „Heer geworden mens,” Manseren Koreri. Daarom mondt ook de adat uit in deze machtige beweging, waarin alle beperkingen wegvallen en de mens niet meer afhankelijk zal zijn.

Men kent niet minder dan 13 bewegingen op Nieuw Guínea, die allen éézelfde karakter dragen. De cargo cultus op het vroegere Duits Nieuw Guinea zag de mythische tijd aanbreken toen de Amerikanen kwamen. Ze maakten dan ook bezwaar tegen het weghalen van de stoffelijke resten van de Amerikaanse soldaten, omdat dan naar zij meenden, de magische kracht met hen zou worden weggenomen.

Veel feller greep de beweging op Biak en Noemfor in tijdens de tweede wereldoorlog. Ze heeft enkele honderden mensen het leven gekost, en is door de Japanners met de mitrailleur onderdrukt. De Christenen deden mee, waaruit blijkt, dat velen in het Evangelie een methode en een nieuwe mogelijkheid hadden gezien om de Koreri, de heilstaat, naderbij te brengen.

Wat is godsdienst, wat is religie voor de Papoea's? Het is voor hen de strijd om de macht. Hoop en vrees zijn de kenmerken van hun houding tegenover de bovennatuurlijke machten. Als de mon met zijn zwarte magie of ook met zijn witte magie bezig is, heeft hij het gevoel van machtig te zijn. Zijn houding is die van overmoed, niet van deemoed, hij wil heersen over die machten en hen niet dienen, hij strijdt om de macht.

Ook in hun religie, de aanbidding en verering van de hoogste Godheid, is niet de deemoed het karakteristieke. Hun godsdienst is een magisch-religieus systeem, waarvan men een doorbraak verwacht. Geen doorbraak van de macht der hoogste Godheid, maar door de terugverovering van de onafhankelijkheid.

Niet door kracht of geweld...

door F. C. Kamma

Hoog rijzen de rotsen op achter het dorpje Miei aan de Noordkust van Waigeo. Het dorp ligt op een eilandje, dat er uitziet alsof het in de oertijd door een aardbeving is losgescheurd van het grote eiland. Aan de Noordkust heeft de eeuwige branding de kalkrotsen afgebrokkeld en in de zachte gedeelten diepe grotten uitgegraven, waarin murmelend of grommend de branding ruist.

Dat zijn de grotten, die de mensen van het eiland vrezen. Want er klinken wondere geluiden; daar bruist ergens in de diepte door verborgen kanalen de zee, maar de mensen van het dorp zeggen, dat de boze geesten er wonen. En daarom varen ze er nooit langs met hun prauwen.

Maar het is niet alleen voor deze grotten, dat de mensen bang zijn. Daar is veel meer waarvoor ze op hun hoede moeten zijn. Daar zijn immers de boze machten, die de wind veroorzaken. Wanneer de branding dreunt op de kust en zijn donker grommend geluid laat horen, trekken de mensen hun prauwtjes hoog op het strand en blijven in hun huizen. Dan hurken ze om hun vuurtjes, want de wind die van over de zee komt strijken is kil. Ze steken hun handen uit naar de warme gloed van het vuur en praten zachtjes over alles wat er in het dorp is gebeurd de laatste tijd.

Over de ziekte van het kind van het dorps hoofd, en over de toverpriester, die kwam om medicijnen te geven. Over offers die waren gebracht aan de boomgeesten en de boze machten van de storm. En dan vertellen ze elkaar hoe angstig ze geweest zijn, toen er nog een zieke bij kwam, over de beide graven, die ze gedolven hebben, en over de bedroefde moeder, die de haren uit haar hoofd trok en heel alleen aan het strand was gaan zitten huilen en weeklagen.

En nu raasde de storm weer over hun kleine wereld, over hun eilandje dat lag als een gestrand schip in de zware branding. En ze vroegen zich af of het nu geen tijd werd, om zodra de storm voorbij was een offer te brengen aan de voorouders.

Er woonde een groot toverpriester in hun dorp. Ze zouden met hem gaan spreken, hij zou de offers brengen, hij zou het beeld gaan baden en met dat water zouden allen worden besprenkeld; dan ging er iets van de kracht der voorouders in hen over. Dan zouden ze misschien niet meer ziek worden, de stormen wegblijven en konden ze gaan vissen op de spiegelgladde zee met hun kleine prauwen. En zo gebeurde het. Toen de storm was afgenomen, trokken er vele

prauwen de diepe baai in naar het zielebeeld. De toverpriester zwaaide plechtig met rokende wierook, toen hij alleen verder ging. Alle anderen bleven wachten. Toen hoorden ze de diepe klank van een tritonschelp die de toverpriester blies: dat was het teken dat ze mochten komen. En toen roeiden die mannen wat ze konden om maar de eerste te zijn, want ze zouden worden besprenkeld met het water waarin het beeld was gebaad.

Toen ze na lang gedanst en gezongen te hebben weer huiswaarts roeiden was het laat geworden. De zon ging reeds schuil achter de hoge bergen.

Maar terwijl de eerste prauw het strand raakte kwamen er enkele vrouwen aanlopen, die de mannen vertelden, dat er weer iemand ziek was geworden. Vlug kwam de priester met de rest van het water waarmee hij de zieke overgoot, maar deze lag te rillen van de koorts en werd niet beter.

Toen ze na een angstige nacht uitkeken over zee, zagen ze in de verte een vreemd zeil aankomen. Wie zou dat zijn? Allen renden naar het strand. Het was de Evangelist van een naburig dorp. Hij had gehoord dat er hier zieken waren en daarom was hij gekomen om te helpen, als de mensen dat wilden.

Natuurlijk wilden de mensen dat wel en ze namen hem dadelijk mee naar het huis van de zieke. En zo kwam het, dat hij temidden van een grote drom mensen bij het huis kwam waar de patiënt lag te woelen op zijn slaapmat. Met koortsgloeiende ogen keek deze naar de binnenkomende. De Evangelist was ook een Papoea, maar hij was van een ander volk en kende nog maar een klein beetje van hun taal.

Iedereen kwam kijken. Ze wilden zien wat hij zou doen. Zou hij ook de geheimzinnige middelen van de toverpriester kennen? Ook gaan dansen en wierook(hars) branden in het huis van de zieke? De Evangelist deed niets van dat alles. Hij sprak heel zachtjes met de familie, voelde de pols van de patiënt en vroeg toen een cocosdop vol water. Hij zong ook helemaal niet, maar gaf de patiënt heel gewoon wat medicijnen. Toen vertelde hij de familie wat ze moesten doen, en wanneer hij terug zou komen.

En toen die vele mensen daar bij elkaar waren vertelde hij hun van Jezus, van de Heiland der wereld, die ook voor hen was gekomen. Daarna ging hij weg. Maar — de patiënt werd beter en toen drie dagen later de Evangelist terugkwam, stond de zieke aan het strand en hielp mee de prauw op het droge te trekken. Iedereen wilde hem zien en horen wat hij te zeggen had, behalve de toverpriester, die bleef in zijn huis. Ook toen de mensen de Evangelist vroegen of hij niet bij hen wilde blijven wonen.

Er kwam een Evangelist wonen. Niet dezelfde, want die werkte in

zijn eigen dorp. Maar hij had wel een brief geschreven aan de zending, en deze stuurde enkele maanden later iemand anders.

Dat was ook een Papoea, jong en ijverig.

Hij verzamelde de kinderen en opende een school. Wanneer er zieken waren, ging hij helpen, en waakte soms een hele nacht. Zondags kwamen de mensen bij elkaar onder een eenvoudig afdakje; dan werd er verteld uit het Evangelie. En zo leerden de mensen langzamerhand op God te vertrouwen en tot Hem te bidden wanneer ze in nood waren.

Maar de oude priester kwam niet. Nog nooit was hij in het eenvoudige kerkje geweest, of had hulp gevraagd wanneer er zieken in zijn huis waren.

En wanneer de Evangelist hem soms opzocht in zijn huis, dan zweeg hij en bromde alleen maar wat. Wat dat precies was begreep de Evangelist niet, maar de andere mensen zeiden, dat hij de geesten der voorouders niet los wilde laten. Hij ging nu en dan offeren aan het beeld van een van zijn voorouders, daar ergens in de baai. Toen de Evangelist merkte, dat er vele mensen heimelijk nog bang waren voor het beeld, kwam er ineens een plan in hem op.

De gevaarlijke tocht

Wanneer de volgende morgen de kinderen weer op school zijn gaat hij het hun vertellen. Ze kennen immers allen de toverpriester? Natuurlijk kennen ze die, ze zijn immers bang voor hem, wanneer hij zo zwijgend langs het strand loopt. Welnu de priester is zelf bang, vertelt de Evangelist; bang voor de geest van zijn voorouderbeeld. Daarom heeft hij een plan. Allen willen weten wat dat is. Hij zal het hun vertellen. Vanmiddag zal hij met de grootste jongens in een prauw naar het beeld roeien en het kapot hakken. Dan zal de priester zelf wel zien, dat er niets gebeurt, en dan zal hij later niet meer bang zijn, en misschien komt hij dan ook wel luisteren naar het Evangelie, want dat durft hij nu niet te doen uit angst voor de ziel van het beeld.

Dat plan vinden de jongens prachtig. Maar als ze 's middags willen vertrekken zijn er toch maar een paar komen opdagen. Het weer lijkt ook niet zo erg goed. Donkere wolken hangen boven de bergen van het grote eiland en dreigend gromt de branding langs de kust. Toch gaan ze er op uit. Wanneer ze echter halverwege zijn draait de wind die ze nu pal tegen krijgen. De golven worden hoger en het roeien wordt steeds moeilijker. Eindelijk, eindelijk komen ze onder de beschutting van de kust en dan roeien ze in de luwte van de hoge rotsen de baai in.

Nu komt zelfs de zon even door, maar juist wanneer ze in de buurt van het beeld komen wordt het weer donker. Dreigende onweers-

koppen schuiven over de hoge bergtoppen, en in de verte rommelt de donder.

Ze komen nu in het nauwe gedeelte, en zullen zo straks het beeld zien, maar dan slaat ineens een felle bliksemstraal neer en een knetterende donderslag davert over hen heen, die verre echo's in de bergen doet naklinken. En dan durven de jongens niet verder. De Evangelist wordt boos, spoort hen aan vol te houden. Ze moeten volhouden, want het gaat toch om de toverpriester. Zal hij later zeggen, dat ze bang geweest zijn?

Dan zal hij hen immers uitlachen?

Even kijken de jongens voor zich, maar als er dan ineens weer een bliksemstraal door de donkere wolken schiet, sturen ze op de kust aan. De prauw loopt op het droge en niemand wil verder mee. Vreselijk boos wordt nu de Evangelist, hij scheldt hen voor lafaards, en springt aan wal. Hij grijpt zijn scherpe hakmes en loopt alleen langs de kust ver de baai in. Nu begint het te regenen . . . hij merkt het niet, hij denkt alleen maar aan dat ene: dat beeld, dat moet kapot.

Daarin zit het laatste bolwerk van vrees, wat het Evangelie tegenhoudt. Dan komt hij bij het moerassig gedeelte en diep zakken zijn voeten in het slijk. Sterker wordt nu ook de regen, zodat het ruist in de bladeren van de bomen en struiken van het vloedbos. Eindelijk, daar ziet hij het kleine hutje staan.

Van het beeld ziet hij niets, en dan ontdekt hij, dat hij er alleen in een prauw bij kan komen. Het hutje staat op palen boven het water. Gelukkig is het eb, maar hij moet tot over zijn knieën in het water waden om er bij te kunnen. Hoog op palen staat het hutje, en daar binnen met uitgespreide armen staat het beeld. Hij kan er haast niet bij, moet tegen de dunne paaltjes van het hutje opklauteren. De regen druipt uit zijn haren, en juist terwijl hij zijn hakmes uit de schede haalt, rommelt onheilspellend de donder met diepe echo's door de stille baai. Hij aarzelt even, maar zwaait dan met grote kracht zijn hakmes en kapt een arm van het beeld. Dat valt ter zijde half door de wand van het hutje heen. Hij ziet de schedel van de overledene, die voor het beeld in een oude gong ligt, dan laat hij zich zakken.

Wanneer hij weer bij de prauw komt, waar de schooljongens hem opwachten is het droog geworden. De jongens hebben in angst gezeten, en hij ziet aan hun gezichten, dat ze blij zijn, dat hij ongedeerd terug is.

Op weg naar huis roeien de jongens zwijgend, maar de Evangelist vertelt. Hij kwam toch het Evangelie brengen in hun dorp? Welnu dan moest de macht van de geesten en voorouders worden bestreden, want dat waren de vijanden die de angst in het hart brachten. Daarom durfden de mensen niet naar de boodschap van Jezus te

luisteren. Nu was met één slag de macht van het heidendom gebroken, en daar hadden zij ook aan meegeholpen. Later zou de priester hen er dankbaar voor zijn.

De jongens zeiden niet veel terug, diep in hun hart waren ze bang, niet alleen voor de zielen van de doden, voor de beelden en voor de geheime machten die hun voorouders hadden vereerd, maar ook omdat ze vreesden, dat wat de Evangelist gedaan had niet zo goed zou aflopen als hij wel dacht.

En daarin hadden de jongens gelijk. Toen ze weer thuis kwamen wist iedereen al waar ze heen geweest waren. De familie van de priester keek hen met dreigende blikken aan. En toen de volgende morgen de tritonschelp werd geblazen om de mensen bijeen te roepen voor het morgengebed in de kerk, waren er maar weinig mensen. En er kwamen steeds minder. Van de schoolkinderen hoorde de Evangelist dat de priester allen had bedreigd met de straf van de voorouders, met de macht van het beeld van de moerasoever. Op zekere dag zag men de toverpriester naar het vasteland roeien, en hij kwam terug met de kapotgehakte arm van het beeld.

Niemand durfde meer in de kerk te komen en de kinderen bleven weg uit school. Alleen zat de Evangelist in zijn huis. Hij had met geweld het Evangelie willen bevorderen, maar ontdekte nu, dat men niemand kan dwingen om te geloven.

Na een paar maanden kwam de zendeling op bezoek. Hij hoorde wat er gebeurd was, en probeerde de Evangelist uit te leggen wat hij moest doen. Maar deze had zijn moed verloren en vroeg om in een ander dorp te mogen gaan werken.

En zo gebeurde het, dat een andere Evangelist hem kwam vervangen.

Niet door kracht of geweld . . .

Toen hij in het dorp aankwam waren er maar weinig mensen om hem te verwelkomen. Maar hij zocht hen op in hun huizen. En daar hoorde hij hoe de vorige Evangelist in zijn ijver een arm van het beeld had gehakt en hoe toen de priester met zijn mannen de mensen hadden bedreigd, zodat niemand meer naar kerk of school durfde.

Toen hij alle mensen had bezocht, ging hij zelf op de schelp blazen om hen bij elkaar te roepen voor de kerkdienst. Eerst kwamen er niet veel, maar dat werd langzamerhand beter. Ook hij hielp de zieken en sloeg daarbij het huis van de toverpriester niet over. Deze wilde echter ook nu niets zeggen. Hij zat maar voor zich uit te kijken, en toen de Evangelist eens op een keer zijn huis aan de voorkant binnenging, zag hij dat de priester zich aan de achterkant langs de boomstamtrap naar beneden liet zakken. Het was duidelijk: deze wilde niets met hem te maken hebben.

Hij wachtte toen een hele poos voor hij het weer probeerde. Toen op een dag dat het erg hard regende en hij de priester zeker thuis zou treffen, ging hij weer eens kijken. In de deuropening staande zag hij dat de oude man kouwelijk bij een vuurtje hurkte. Op meelevende toon vroeg hij of „vader” ziek was, want dan wilde de Evangelist hem wel helpen met medicijnen.

Misschien was het door zijn vriendelijke woorden, dat deze eindelijk wat terug zei. „Nee, ik ben niet ziek, maar ik begin oud te worden, en zal weldra bij mijn voorouders zijn.”

Voorouders: nu de Evangelist dit woord hoort begint hij over de voorouders te praten. Over hun macht, waarin men vroeger geloofde, toen men nog nooit van Jezus had gehoord. „Natuurlijk geloofden wij vroeger ook in hun macht. Het is als met de zon, die opkomt na een donkere nacht, 's Nachts is het zo donker, dat wij onze fakkels ontsteken om te kunnen zien, maar zodra de zon opkomt doven wij onze fakkels. Zo ging het ook toen wij van Jezus hoorden, toen geloofden we niet meer in de voorouders.”

De priester zit zwijgend voor zich te kijken. Dan begint de Evangelist voorzichtig over het beeld te praten. Ja hij weet wel wat er gebeurd is met dat beeld. Hij vraagt de priester of het moeilijk is zo'n beeld te maken en of de houtsoort van de armen hard is.

Dan haalt de oude priester de kapotgehakte arm, en de Evangelist bekijkt die. Als hij de houtsoort ziet, zegt hij ineens: O, maar van dat hout heb ik juist een stuk in huis liggen, het is overgebleven van een bank, die ik getimmerd heb. Wacht ik zal het even halen. En dan brengt de Evangelist het stuk hout voor de arm van het beeld. De priester knikt: Ja, dat is 't hout wat ik nodig heb, mijn zoon. Enkele dagen lang kunnen dan de mensen van het dorp het vreemde zien, dat de Evangelist op de voorgalerij zit van het huis van de priester, terwijl deze bezig is met veel geduld aan de arm van het beeld te werken. Soms slijpt de Evangelist het hakmes voor de oude.

De mensen van het dorp begrijpen er niets meer van. Helpt de Evangelist nu mee om een zielebeeld te maken?

Maar de mensen weten dan ook niet wat er wordt gesproken, die uren, dat de oude man rustig zit te snijden aan de arm en de Evangelist hem vertelt.

Hij vertelt hem van zijn eigen land ver weg, ergens op het vaste land van het grote eiland Nieuw Guinea. Hoe ze daar vroeger ook hun voorouders hadden vereerd. Ja van heel vroeger nog, toen er een tempel in hun dorp stond, waarin hele grote beelden stonden opgesteld, en zelfs de grote palen waarop de tempel stond als beelden waren uitgehouwen.

Vol aandacht luisterde de oude. Ook toen de jonge Evangelist vertelde van de vreemde mannen, die waren gekomen nu vele jaren ge-

leden. Deze waren onder hen komen wonen. Ze hadden een boodschap gebracht, want het waren zendelingen. En over deze boodschap vertelt hij steeds meer.

Eens op een middag komt de Evangelist weer het boomstamtrapje op en dan ziet hij dat de arm klaar is.

„Wanneer gaat u de arm er nu aan zetten,” vraagt hij.

En dan hoort hij, dat de priester de volgende morgen van plan is naar de overkant te roeien, tenminste als het niet te hard waait. Zijn eigen zoons zijn niet thuis, en dus heeft hij eigenlijk geen roeiers genoeg.

Wanneer de Evangelist dat hoort, biedt hij aan om mee te gaan. Hij kan dan meteen het beeld eens zien, hij wil graag weten of ze erg veel verschillen van de beelden, die zijn eigen familie vroeger vereerde.

En zou het dan niet beter zijn om een kleine prauw te nemen. Ze kunnen dan met weinig mensen toe, want een grote is te zwaar voor een paar roeiers. Als de priester het goedvindt zal hij zijn eigen prauw meebrengen.

Na enig aarzelen zegt de priester, dat hij het goedvindt, maar voegt er aan toe, dat de Evangelist geen proviand mee hoeft te nemen, hij kan meeëten van zijn voorraad.

Wanneer die avond de Evangelist naar zijn huis gaat en zijn vrouw vertelt wat hij nu zal gaan doen, kijkt ze wel heel vreemd op.

„Gaat dat nu niet te ver” vraagt ze hem. Maar dan zegt hij of ze niet weet wat Paulus heeft geschreven in het Grote boek. „De Grieken een Griek te worden, de Barbaren een Barbaar” om hen te winnen voor Jezus.

De volgende morgen vroeg, wanneer de nevels nog in de dalen hangen, is de Evangelist al druk in de weer. Hij maakt zijn prauw reisvaardig, zet een grote bamboe met drinkwater aan boord en kijkt het zeil na.

Als alles klaar is roeit hij naar het huis van de toverpriester. Tot zijn verwondering ziet hij nog niemand buiten. Hij trekt dan zijn prauwtje even het strand op en beklimt de trap.

De priester zit bij het vuur, en ziet er helemaal niet naar uit alsof hij zich klaar heeft gemaakt voor het vertrek.

Wanneer dan de Evangelist zegt, dat alles klaar is, en of ze nu maar zullen gaan, blijft tot zijn nog grotere verbazing de oude man rustig zitten en nodigt hem uit het zelfde te doen.

Dan zegt hij: „Ga zitten, want wij gaan niet.”

„Wat? Niet gaan, maar wat betekent dat?”

En terwijl hij dit vraagt schiet er even een hoopvolle gedachte door hem heen. Maar neen, dat zou te mooi zijn, misschien is de oude man ziek.

Neen, hij blijkt niet ziek te zijn.

„Wat is er dan? Kijk als we nu niet gaan zal straks later op de dag de wind opsteken, en dan kunnen we er misschien niet tegenop roeien.” Maar verder laat de toverpriester hem niet spreken.

„Mijn zoon, zegt hij, we gaan helemaal niet naar het beeld, en de arm zal hier blijven liggen.”

Wanneer de Evangelist dan vragend naar de oude opkijkt, zegt deze: „Is het morgen geen Zondag? Ik zou dan graag bij je in de kerk komen, want ik hoor van de mensen, dat jij daar van Jezus vertelt, en ik zou graag nog meer van hem willen horen.”

Toen is het een hele poos stil geweest daar in dat huis van de oude toverpriester.

Toen de volgende morgen tussen de anderen ook de toverpriester voor het eerst in de kerk zat, heeft de Evangelist gesproken over het Woord wat in de Bijbel staat.

„Niet door kracht of geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden.” En toen knikten de mensen, en ze begrepen, dat dit de Geest van God was, de Geest van Liefde, waarmee God alle mensen liefheeft en hen roept.

Uit het verleden

door F. C. Kamma

Het eiland Nieuw Guinea kwam voor het eerst binnen de gezichtskring van de omliggende volken door zijn muskaatnoten en zijn slaven.

De uiterste West-punt Onin wordt reeds genoemd in de Geschiedenis van het Hindoe-Javaanse Rijk Modjopahit in 1365. Vele malen vindt men in de annalen der Indonesische Rijken melding gemaakt van Papoese slaven, die aan de Vorstenhoven van Java werden gehouden en soms als een geschenk aan Chinese vorsten werden aangeboden.

Pas in 1527 wordt het genoemd in de scheepsjournalen van de Spanjaarden. Toen voer het schip van Jorge de Menezes te zuidelijk en kwam in plaats van op Ternate, aan de kust van Nieuw Guinea terecht. Het was de Spanjaard Ortiz de Retes, die het eiland voor de Spaanse kroon in bezit nam en het in 1545 de naam Nova Guinea gaf. Nieuw Guinea, omdat de bevolking hem sterk herinnerde aan die van Guinea in West Afrika.

Van Papoese „Vorsten” wordt reeds gesproken in 1534, toen ze een verbond sloten met de Molukse vorsten tegen de Portugezen. Spanje had echter geen belang bij Nieuw Guinea, zodat Tidore de Westelijke eilanden rustig als vazal-gebied kon beschouwen en behandelen.

In de legende van Goera Bessi vindt u daaromtrent de oorsprong. De invloed van Tidore was echter alleen in de Westelijke gedeelten positief. De beruchte hongitochten om de verzuimde schatting te innen, hadden het karakter van rooftochten. Hieraan namen niet alleen Tidorezen deel, maar ook bewoners van de eilanden ten Oosten van Halmahera, op naam van Tidore. Honderden mannen, vrouwen en kinderen werden weggesleept en later in slavenverhuurkantoren op Tidore en Ternate ondergebracht.

De bewoners van de Westelijke eilanden deden dienst op de hongivloot van Tidore en plunderden Ceram, de Oeliassers (Ambon) en bezochten zelfs Oost Celebes en Java. Eigener gelegenheid gingen de Papoea's hier later mee door en werden daardoor berucht in de Oost Molukken.

Onder een opstandige Tidorese Prins beleefden de Papoea's hun gloriëtijd, ze namen met hem Ternate en Tidore omstreeks 1800 in. Hiervan keerde echter niemand terug, ze werden als slaven vastgehouden.

De eerste aanraking met de Nederlanders dateert van 1616. Niet bepaald vriendschappelijk was die eerste ontmoeting. Namen als Moordenaarsrivier, Verradershoek etc. leggen daarvan getuigenis af. 1)

Na het Engelse tussenbestuur, waarbij de Engelsen op Nieuw Guinea zelfs een Gouverneur Generaal aanstelden, kwam het westelijk deel onder directe invloed van de Hollanders.

Een eerste vestiging in 1825, een jaar na de overname, aan de Triton-baai werd een debacle, binnen 10 jaar stierven over de 100 mensen.

Men beperkte zich daarna tot het bezoeken van het eiland met oorlogsschepen. Tot definitieve vestiging kwam het pas in 1898 te Manokwari en Fak-Fak.

Rekende men eerst geheel Westelijk Nieuw Guinea tot Zelfbestuursgebied vallend onder Tidore, de Zuidkust werd het eerst daarvan losgemaakt en het Noord-Westelijke gedeelte in de tijd dat Nieuw Guinea van de Japanse overheersing bevrijd was in 1944.

Toen Jan Carstenz in 1621 voor het eerst het sneeuwgebergte ontdekte, dat naar hem genoemd is, had hij niet kunnen dromen, dat het bijna 300 jaar zou duren voor men het voor het eerst beklom.

Lorenz, die in 1908 de Wilhelminatop besteeg na maanden van geploeter tegen de Zuidelijke hellingen op, zou zijn ogen niet geloofd hebben, wanneer hij dr H. Colijn had kunnen volgen, die het Carstenzgebergte beklom geholpen door vliegtuigen die hem uit de lucht ravitailleerden en verkenningen uitvoerden in 1936. De Centraal Nieuw Guinea Expeditie in 1922 zag kans de sneeuw via het Zuiden, langs de grote rivieren te bereiken, maar het zou tot vlak voor de tweede wereldoorlog duren voor er meer bekend werd over de meren genoemd naar Ir Wissel, en de Baliemvallei ten Noorden van de Wilhelminatop, iets later ontdekt en bezocht door de Archboldexpeditie.

De bekende Jungle Pimpernel (Dr J. V. de Bruin) leerde ons het binnenland beter kennen. Uit eerdere tochten door Dr Bijlmer naar de Boven-Mimika, en die van de Engelsman Wollaston wisten we, dat er dwergstammen worden gevonden in het Centraalgebergte. Zo stond en staat men wat Nieuw Guinea betreft steeds voor verrassingen. Meende men eerst, dat er ongeveer 100.000 Papoea's waren, nu schat men hun aantal reeds op 1.000.000.

In 1855 begon de Zending haar werkzaamheden in het Noorden, terwijl de Missie definitief in het Zuiden kwam in 1905, nadat ze een eerste poging in 1894 te Fak-Fak had moeten opgeven door de dood van de Missionaris.

1) Op Banda werden door de Hollanders Papoeese slaven gebruikt, die door de schepen der O. I. Compagnie van Nieuw Guinea werden gehaald.

Werd in 1912 de scheidingslijn tussen Zending en Missie vastgesteld, 15 jaar later werd deze opgeheven en vestigde de Missie zich in het gebied van de Zending in West Nieuw Guinea. Als reactie hierop breidde de Zending der Molukse Kerk (toen nog Protestantse Kerk van N. Indië) haar werk uit rondom Merauke in het zuiden.

De Zending van Noord Nieuw Guinea (vroeger de U.Z.V.) heeft zich echter steeds gehouden aan haar eigen gebieden.

Na de ontdekking van de Wisselmeren ging de Christian and Missionary Alliance daar werken, na de oorlog, o.a. met een taalgeleerde. Achter Genjem startte de „Unevangelized Field Mission” afkomstig van Australië.

De Doopsgezinde Zending nam West Nieuw Guinea over van de Zending der Hervormde Kerk.

Noemen we aan het slot van dit overzicht in vogelvlucht nog de N.N.G.P.M. (Noord Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij), die in 1936 begon met luchtkartering en na de tweede wereldoorlog de exploitatie ter hand nam waardoor Sorong en omgeving werd uitgebouwd tot een plaats van betekenis en een poort waardoor de Westerse invloeden binnenstromen, dan heeft men enig idee in welke mate de geschiedenis van Nieuw Guinea eigenlijk de geschiedenis is van: ontdekkingen en openleggingen op velerlei gebied.

Wij staan hier niet stil bij de gebeurtenissen van de tweede wereldoorlog. Elk hoofdstuk spreekt daarvan op zijn eigen wijze.

Het ziet er echter nu naar uit, dat Nieuw Guinea niet langer een terrein zal zijn van de proto-historie (d.w.z. waar anderen dan het eigen volk over schrijven), maar dat we nu de periode binnengaan waarbij het volk van Nieuw Guinea zelf actief deelneemt aan de gang van zaken, en zijn eigen geschiedenis zal bepalen.

Het begin

door J. J. Mulder-van Hasselt

't **W**as 5 Febr. 1855. Op de rede van Mansinam, een klein eilandje in de Dorehbaai gooide een zeilschip het anker uit. Dit was niets nieuws voor de Papoea's. Dikwijls kwamen er vreemde Oosterlingen deze veilige rede opzoeken, waar ze rood en blauw katoen, tabak, messen en kralen ruilden tegen slaven en paradijsvogels.

Nu zagen hun geoefende ogen echter, dat er iets bijzonders aan de hand was. Koffers en kisten werden uitgeladen en twee blanke mannen namen ook plaats in een sloep.

Blanken!! Vrouwen en kinderen vluchtten angstig in de huizen, mannen grepen naar hun speren, hielden boog en pijlen gereed, en keken onrustig en nors toe. Waren het geesten of mensen?

Langzaam naderde het zwaar beladen bootje met de twee blanken, de Duitsers Ottow en Geissler.

Ze wisten niets van Nieuw Guinea. De enige inlichtingen, die de bewoners van de Archipel hun over de Papoea's gegeven hadden luiden: „Het zijn apen zonder staart, en koppensnellers.”

De boot landde, de mannen stapten uit, de bagage werd op het strand gezet, en het schip vertrok weer.

Samen met een kleine Ternataanse jongen bleven de twee vreemdelingen eenzaam op het eiland achter.

Daar knielden ze neer en smeekten Gods zegen af over hun werk.

De reden van hun komst begreep geen enkele Papoea. Dat deze mannen hun land en familie konden verlaten alleen om hier iets te komen vertellen, ging hun begrip te boven.

Ze meenden beter te weten. Natuurlijk kwamen ze uit eigen belang, zoals de handelaars; bovendien waren het blanken, en werden daarom gewantrouwd.

Witte wezens behoorden zeker niet tot de gewone mensenwereld, maar tot die der geesten. En als het toch mensen waren, dan hadden ze zeker iets op hun kerfstok. De Papoeese leefregel zegt: „Heeft iemand in zijn familie het te bont gemaakt, dan mogen zijn stamgenoten hem niet doden, maar wél verbannen naar een ander land.”

't Was dus zaak deze bannelingen in de gaten te houden.

Aan alle kanten werden ze bespied, niemand dacht er aan bij de moeizame bouw van hun eerste huis ook maar een vinger uit te steken om te helpen.

Voor de oversteek naar het vaste land hadden de zendelingen een prauw nodig, die ze zelf wilden gaan maken. Met veel moeite hakten ze een boom om en holden die uit, maar telkens bleek, dat ze een verkeerde houtsoort hadden gekozen, tot groot leedvermaak van de Papoea's. Ze eindigden met een prauw van de bevolking te kopen. Dat „alle hout geen prauwenhout" is, was één van hun eerste ontdekkingen.

Dag aan dag worstelden ze met de taal. Woorden voor aanwijsbare voorwerpen kenden ze gauw, maar om het Evangelie te brengen waren er termen nodig waarvan ze niet eens wisten of die wel bestonden in de Noemfoorse taal.

Toen kwam er een hongerperiode, en tot grote verbazing van de Papoea's deelden de zendelingen hun laatste sago-koeken met de bevolking. En deze „aanschouwelijke preek" sloeg in. Hoe was het mogelijk, dat die wonderlijke vreemdelingen zo konden handelen tegenover niet-stamgenoten?

Het leed bleef de beide mannen overigens niet bespaard, direct al bij het begin. Nauwelijks enkele maanden na hun komst, kreeg Geissler een beenabces, dat zo ernstig was, dat hij blij was met een oorlogsschip, dat Mansinam aandeed, naar Ternate te kunnen gaan om hulp. Ottow bleef alleen achter en toen hij een hersenontsteking kreeg lag hij daar eenzaam in zijn hut. Velen kwamen kijken, maar daar bleef het bij.

Na twee jaar trouwde Ottow met mejuffrouw Augusta Letz, die uit Duitsland kwam, en Geissler met mejuffrouw Reinaert, die hij in Ternate had leren kennen. Zij waren dus de eerste zendelingsvrouwen, die de eenzaamheid van hun mannen deelden, zonder medische hulp te hebben, terwijl er ééns per jaar een schoener kwam van een handelaar en af en toe een oorlogsschip, dat kolen innam vanuit de loods op het eiland.

Nu er van meer huiselijk leven sprake was, ging de bevolking wat meer belangstelling tonen; er viel wat te zien en te beleven!

Daar deze zendeling-werklieden zelf in hun onderhoud moesten voorzien gingen ze handeldrijven met de bevolking. Dit bestond voornamelijk uit ruilhandel. De conversatie ging langzamerhand ook iets vlotter, maar hoe moesten ze dit volk van koppensnellers en zeerovers het Evangelie van Gods Liefde brengen? Kenden ze wel de woorden: Liefde, vergeving, zelfopoffering?

Zolang ze de taal niet beter kenden kwam van hun zendingswerk dan ook weinig terecht. Het is dan ook geen wonder, dat het lang duurde voor de Papoea's gingen begrijpen waarom deze vreemdelingen hun land hadden verlaten en welke boodschap ze kwamen brengen. Dit hebben de zendelingen zelf ook wel begrepen.

Toen n.l. in 1865, nadat een aardbeving de zendingshuizen had verwoest, twee van hen door ziekte en één wegens teleurstelling

het eiland gingen verlaten, werd in Holland besloten dit Zendingswerk op te heffen. Mevrouw Ottow bepleitte toen de voortzetting met de woorden: „Tien jaar is het Evangelie gepredikt, maar is het ook 10 jaar verstaan?”

Typerend én voor de Zending in die dagen én voor de mannen zelf was het feit, dat ze hun eerste vaste „salaris” ontvingen van de Regering, die hen een jaarlijkse uitkering van f 1000.— verleende uit waardering voor het redden van schipbreukelingen uit de handen van de bevolking. Hiervoor hadden ze enkele gevaarlijke tochten moeten maken.

Er komt hulp

In Utrecht was intussen de Utrechtse Zendingsvereniging (U.Z.V.) opgericht, die haar eerste zendelingen Klaassen, Otterspoor en J. L. van Hasselt afvaardigde naar Nieuw Guinea. Na een lange reis rondom Kaap de Goede Hoop kwamen deze in 1863 daar aan. Bij hun aankomst bleek Zending Ottow reeds te zijn overleden. De beide eersten vertrokken reeds na twee jaar, maar de laatste mocht 45 jaar lang zijn beste krachten aan het land geven, waarover hij als 11-jarige jongen gelezen had „Nieuw Guinea, het land, nog door geen enkele straal van het Evangelie verlicht.”

Hij kon bij zijn taalstudie een dankbaar gebruik maken van de woordenlijsten van Ottow en Geissler, maar ook van zijn prediking zullen de Papoea's in het begin niet veel begrepen hebben. De gedachtenwereld van de mensen verschilde daarvoor teveel van de hem bekende. Bovendien bleek pas jaren en jaren later, dat bepaalde woorden verkeerd waren gebruikt, en dit moet wel zeer verwarrend hebben gewerkt.

Maar mochten de Papoea's in die begintijd van zijn prediking weinig begrepen hebben, tot hun hart spraken wel de vele opofferingen, het meedelen van eigen voedsel, het verplegen van zieken en het vrijkopen van kinderen of oude en gebrekkige volwassenen; dat hebben ze verstaan en dat heeft hen aan het denken gebracht.

Talrijk zijn ook de schipbreuken, aardbevingen, vloedgolven, sneltochten en ziektegevallen, die hij heeft meegemaakt. Menige prauwreis van weken en soms maanden achtereen, zelfs tot Ambon toe heeft hij ondernomen, om schipbreukelingen te bevrijden of weg te brengen.

Zelf trof hem na vier jaar het overlijden van zijn vrouw, nadat hij reeds twee kinderen verloren had.

Op dat „vrijkopen van slaven,” is veel critiek in later jaren (en vaak terecht) uitgeoefend! Hoeveel verdriet hebben deze vrijgekochten vaak hun „pleegouders” aangedaan, en toch, hoe velen mochten ook tot grote zegen voor hun medemensen zijn. Namen als Kafiaar,

Ariks, Rumainum, Moei Lydia, bij velen bekend, mogen met dankbaarheid worden genoemd.

Nog kort geleden schreef mijn oude vriend Rumainum: „Ik ben zo dankbaar, dat mijn zoon op de Theologische School studeert en straks het werk zal mogen voortzetten door mijn pleegouders Van Hasselt op Nieuw Guinea zo veel jaren gedaan. De zegen, die God op hun werk gaf, gaat door van geslacht op geslacht.”

Zonder motorboten, vliegtuigverbindingen, radio, vliegpost, vaak zonder ruggespraak met collega's of bestuur te kunnen houden, moesten ze in vreemde of gevaarlijke situaties handelend optreden, die pioniers, niet begrepen en dikwijls zelf niet begrijpend, maar vol liefde en gehoorzaam aan hun grote Zender.

De kustbewoners, gewend aan het maken van verre prauwreizen, zorgden ervoor, dat de nieuwtjes over die vreemde blanke mensen als een lopend vuurtje de ronde deden. Heb je 't al gehoord? Er is een man van Mansinam door een troep koppensnellers meege-
nomen en toean Geissler is ze achterna gegaan en heeft hem hun weer afhandig gemaakt. Weet je wat er op Meoswar gebeurd is? Je zult 't niet geloven! Daar woont immers die zendeling Mosche met zijn jonge vrouw? Op een dag, dat de zendeling van huis was, is er een grote troep zwaar gewapende koppensnellers gekomen en naderde het huis. De huisgenoten werden bang en liepen weg, maar weet je wat zij deed? Met haar kindje op de arm liep ze de troep een eindje tegemoet en strooide op de grond een slang (kruit) en stak die bij de staart aan. Toen de lui die brandende slang op zich af zagen komen, gilden ze het uit en — pssst — was 't gehele erf schoongeveegd.

En hebben jullie dat gehoord? Op Mansinam woont toch toean Van Hasselt, zo'n mannetje, dat je wel om kan blazen? Nou laatst was er een feest, waar 't nog al wild en rumoerig toeging, en hij ging er eens kijken. Bobi, een grote jonge kerel, greep zijn hakmes en wilde hem te lijf, maar dacht je nou, dat dat mannetje bang was, al was hij ongewapend? Nee, hij zei heel kalm: „Kom maar gerust dicht bij, Bobi, ik weet, dat je me toch geen kwaad kunt doen, want God zendt Zijn engel om mij te bewaken.” Laat nou die Bobi zijn hakmes laten vallen en op de grond neerhurken!

Hoofdschuddend hoorden ze 't aan, de donkere kroeskoppen, zittend rond het vlamvend kampvuur. „Wat een dappere lui, die bleekgezichten.” „Ze zullen wel goede tovermiddelen bij zich hebben” meende een ander, en een enkele dacht: „Wat machtig moet hun God zijn.”

Maar met die sterke staaltjes ging ook de naam „Jezus” van eiland tot eiland. Dat blijkt ook uit het verhaal van Petrus Kafiaar, die als kleine jongen geroofd en tot slaafje gemaakt werd. Toen hij met zijn meester op visvangst ging en door een hevige storm werd over-

vallen, hief de heidense man in zijn grote angst de armen omhoog en riep „Manseren Jesus, help ons.” Zo hoorde de kleine jongen ver van de zendingspost voor 't eerst de naam Jezus.

Langzaam begon het tot de bevolking door te dringen: Deze mensen zijn anders dan de bekende bruine en blanke vreemdelingen; ze zijn niet gekomen om slaven te halen of paradijsvogels te schieten en vlinders of planten te verzamelen en dan weer te vertrekken. Deze hier blijven bij ons wonen hoewel ze vaak ernstig ziek zijn en er al veel vrouwen en kinderen stierven. 't Woord Pandita kreeg een goede klank tot aan de verste eilanden.

Na het uitzenden van Ottow en Geissler hadden ds Goszner en ds Heldring gedacht er goed aan te doen nog enkele andere zendeling-werklieden naar Nieuw Guinea te zenden, die evenals Paulus in hun onderhoud zouden voorzien door het uitoefenen van een ambacht. Toch moest deze proefneming op een fiasco uitlopen, daar de mannen als timmerman of schrijnwerker geen enkele opdracht te verwachten hadden en ze alleen bij kerk en huizenbouw de zendingen behulpzaam konden zijn. Geen wonder, dat deze mensen, die zonder salaris met hun gezin in het leven moesten trachten te blijven, hun toevlucht zochten tot handeldrijven.

Toen de U.Z.V. begon met uitzending van Klaassen, Otterspoor en Van Hasselt, volgden zij hetzelfde systeem door naast deze drie ook zendeling-werklieden uit te zenden, die echter gesalarieerd werden. Zo zou Kamps in 1866 trachten de Papoea's een betere beoefening van de land- en tuinbouw bij te brengen; Bink zou de zendingen in de Dorehbaai helpen, en daarnaast de bevolking het timmeren leren. Deze laatste, „de optimist onder de zendingen” genoemd, heeft een heel moeilijk leven gehad. Na eerst in de Dorehbaai geholpen te hebben, vertrok hij in 1884 naar Roon om daar zelfstandig een post te openen. Hard heeft hij er gewerkt zonder veel vrucht op zijn arbeid te hebben mogen zien. Zijn vier kinderen stierven en doordat zijn vrouw geestesziek werd kwam hij in vele moeilijkheden.

In 1899 stierf hij; een tragisch einde van een tragisch leven. Nadien werd geen zendeling-werkman meer uitgezonden. Van degenen, die in de eerstvolgende 25 jaren kwamen werd verwacht, dat zij duizendkunstenars waren, die met evenveel gemak een huis als een preek in elkaar konden zetten, een schip en een school besturen, en 't menselijk hart en een stuk bosgrond bewerken, om daarnaast ook polikliniek te houden, jongens tot goeroe op te leiden, conferenties te houden, administratie te voeren, en in verloren ogenblikken ook nog echtgenoot en vader te zijn.

Inmiddels was in 1880 het 25-jarig bestaan van de zending op Nieuw Guinea herdacht, waarbij werd vastgesteld, dat er meer graven van zendingarbeiders dan gedoopten waren.

De moeizame strijd

Na 25 jaar was de toestand zo: enkele zendingsposten in de Dorehbaai, en in elk zendingsgezin een groot aantal vrijgekochte slaven en slavinnen, soms tot 75 toe, enkele gedoopten onder de vrije bevolking, en onder de heidenen een groeiende belangstelling. Christengezinnen gingen ook vrijgekochte slaafjes als pleegkinderen opvoeden, en namen andere gewoonten aan als zijnde „christenmanieren.” Dit laatste gaf dikwijls aanleiding tot misverstand.

Eens zag zending J. L. van Hasselt een groep opgewonden met hun hakmes zwaaiende Papoea's zijn erf opkomen. In hun midden voerden ze een pas gedoopte mee. Wat was er aan de hand?

De woordvoerder schold hevig op al wat christen was en beschuldigde de meegevoerde er van oneerbare bedoelingen met zijn vrouw te hebben.

De verdediging luidde:

„Zending, ik heb alleen maar op christelijke wijze tabak willen ronddelen.”

„Van wie heb je dat dan geleerd?”

„Van mevrouw. Als we hier op bezoek komen, geeft mevrouw ons altijd een dotje tabak. Vanmorgen heb ik bij ons in het dorp aan de mannen en vrouwen ook op dezelfde manier wat tabak gegeven, want nu ben ik gedoopt. Als een heidense man op deze manier aan een vrouw tabak geeft, bedoelt hij daar iets verkeerd mee volgens onze adat, maar nu willen ze maar niet begrijpen, dat ik als Christen heb gehandeld.”

Inwendig glimlachend, zette Van Hasselt zich op de trede van de stoep, nodigde allen uit dit ook te doen en onder het genot van een „christelijk uitgereikte” pruim werd de zaak besproken en in der minne geschikt.

Dit kleine voorval was voor de zendingen een illustratie van het feit hoe groot hun verantwoordelijkheid was.

Dat er van de Christengezinnen ook dikwijls een goede invloed uitging hebben de pioniers met dankbaarheid geconstateerd. De stichting van de post Windessi was daar o.a. het gevolg van.

Beko, een Mansinammer was getrouwd met een Windessische vrouw. Met hun drie kinderen vormden ze een werkelijk christelijk gezin. Ze woonden naast het zendingserf.

Toen het de zending niet gelukte het geroofde hoofdenzoontje Maniosi (de latere Willem Romainum) los te kopen, omdat de rovers een geweer als losprijs eisten, had Beko succes met een kostbare oorbel. In zijn gezin kwam de heidense familie van zijn Windessische vrouw nu en dan op bezoek. Het gevolg was, dat later een deputatie van dat dorp bij de zending kwam met het verzoek ook Windessi te openen. De reden, die ze opgaven was: „Wij willen worden als Beko.”

Roon

Op geen der zendingsposten in Nieuw Guinea is zoveel gestreden, geleden en vaak in wanhoop gebeden als op Roon.

Van 1866—'69 woonden er de zending-werklieden, de beide broers Beyer. Van hun arbeid is weinig bekend. Ze hadden het moeilijk, kenden de taal niet en hebben er alleen maar tegenwerking gehad. De Rooners waren verslaafd aan palmwijn. Dikwijls drongen ze hun huis binnen en sliepen op de bedden van de zendingen hun roes uit. Schaamteloos liepen ze rond in de ontvreemde plunje van de gebroeders Beyer.

De vrouw van R. Beyer kreeg reeds drie maanden na haar aan-

komst, toen ze bezig was bij de waterval de was te doen, een zonne-
steek en stierf.

Drie jaar hebben de beide mannen het daar vol gehouden, toen konden ze niet meer tegen de moeilijkheden en teleurstellingen op en gingen heen.

Toch liet men het eiland niet los. Van herbezetting kon echter voorlopig niets komen. Door een moordzaak ontstond er een vijandelijke verhouding tussen twee dorpen, die 20 jaar duurde en veel slachtoffers eiste.

In 1882 werd Zending Van Balen voor Roon bestemd, en vanwege de gespannen toestand daar zou zendeling Jens hem vergezellen. Van Balen bleef een jaar op Mansinam om zich in de taal in te werken. In die tijd stierf de vrouw van Jens, en deze kon toen met zijn beide kinderen moeilijk mee naar Roon. Besloten werd daarom om Bink in zijn plaats te laten gaan. Van Hasselt en Jens trokken op verkenning uit. De Rooners voelden er wel voor weer zendelingen in hun midden te hebben en beloofden een huis te bouwen tussen de beide vijandige dorpen in.

Het bleef echter bij een belofte. Maanden later merkten Van Balen en Bink, dat ze pas een paar bomen geveld hadden. De belofte om te bouwen werd nog eens herhaald, nu door anderen.

Lang moesten Bink en Van Balen wachten op reisgelegenheid voor hun gezinnen. Toen er eindelijk een schoener verscheen, vroeg de kapitein een woekerprijs van f 1000.—. Om niet nog eens maanden te moeten wachten probeerden ze het geld bijeen te krijgen.

De schoener bleek van alle ongemakken voorzien. Twee maal per dag moest het lekke vaartuig leeggepompt, in de kleine bedompte hutten was het niet uit te houden en het dek moest gedeeld met de bemanning, die er evenals zij hun potje kookten.

Na drie dagen arriveerde men op Roon. Er was nog geen huis, maar in drie dagen tijd stampten ze een hut uit de grond, waarvan de vloer een halve meter helde en die later bij nieuwe en volle maan twee maal per etmaal half onder water kwam te staan door de hoge vloed.

Maar aanvankelijk waren alle oude veten op de achtergrond geraakt, doordat men gezamenlijk werkte aan het huis, gestimuleerd door tabak en snuisterijen.

De zendelingen zagen wel in, dat dit geen permanente verblijfplaats kon zijn en begonnen direct aan de bouw van een beter huis. Na twee maanden zwoegen, was er één kamer bewoonbaar. Het gestel van Mevrouw Van Balen had echter reeds zoveel geleden, dat ze hier nooit meer geheel van hersteld is.

Was het contact in het begin tamelijk goed, al spoedig begon de bevolking weer de oude weg op te gaan. De palmwijn ging weer

rond, overdag lagen de mannen dronken onder de bomen, 's nachts werd er gedronken en gehost. Van slapen kwam 's nachts niets voor de beide gezinnen. Roof- en moordtochten werden weer gehouden en had men succes, dan werd er dubbel feest gevierd; eens zelfs drie dagen en nachten waarbij oud en jong dronken waren. Bink ging in 1885, na 14 jaar, voor het eerst met verlof en zendeling Van Splunder kwam hem vervangen. Mevrouw Van Balen was echter zeer verzwakt, moest voor herstel van gezondheid naar Mansinam. Hier stierf eerst hun jongste kind en daarna mevrouw Van Balen zelf. Verpletterd stond Van Balen bij de graven, al was hij dankbaar dat zijn vrouw de laatste maanden enige rust had genoten, vooral 's nachts.

Van Roon kwamen eveneens slechte berichten. Mevrouw Van Splunder, treurend over de dood van haar kindje, was zenuwziek geworden, en daarom poogde Van Balen zo gauw mogelijk naar Roon te komen om te helpen. Hij wachtte op de schoener Corrido, maar deze kwam weken over tijd pas binnenvallen.

De ontdane stuurman Djamproet kwam melden, dat de kapitein, de 2e machinist, een Javaanse stoker en bijna alle schepelingen vermoord waren door een troep Biakkers.

Het bleek, dat een nieuwe Konoor was opgestaan, die beweerde, dat zijn schip in aantocht was. Er was echter een bemanning van vreemdelingen aan boord, die vermoord diende te worden. Schijnbaar ongewapend waren de Biakkers naar de boot geroeid, en hadden aan weerszijden op de railing plaats genomen. De kapitein deelde tabak uit en liep al pratende over het dek, toen hij ineens lafhartig werd overvallen en vermoord. Het werd een vreselijk relaas van allerlei gruwelen.

De zendingen hielpen wat ze konden, maakten kisten voor de doden, die werden begraven, en stelden een relaas op van al wat er was voorgevallen. Zo vertrok de Corrido naar Ternate.

Het lukte Van Balen een prauw te huren, waarmee hij met zijn beide kinderen de terugreis naar Roon ondernam. Maar de roeiers, die vooruitbetaling bedongen hadden, deden waar ze zin in hadden: vissen, schelpen zoeken, hier en daar aan wal gaan en langdurige bezoeken maken. Werden ze aangemaand om op te schieten, dan dreigden ze de passagiers aan hun lot over te laten. Zo duurde de tocht acht dagen inplaats van drie.

Bij de nadering van Roon, kwam zendeling Van Splunder hen tegemoet. Naast elkaar voortvarend vertelden ze elkaar hun niet zeer opwekkend nieuws.

Van Splunder bleek bovendien ziek te zijn.

Mevrouw Van Splunder ontfermde zich over de beide kinderen van Van Balen, maar de toestand van Van Splunder zelf verergerde. Toen een marinevaartuig op de rede kwam, met een dokter aan

boord, adviseerde deze: „Direct naar Ternate, de kwaal is beri-beri.“ Zo vertrok dan de familie Van Splunder, terwijl tevens de kinderen van Van Balen mee gingen. De grote eenzaamheid die toen kwam, verdreef Van Balen door hard te werken en te hopen op goede berichten. Maanden gingen voorbij, maar er kwamen geen berichten van zijn vrienden en de kinderen. Enige weken voor Kerstmis kwamen er brieven en daarin las hij, dat Van Splunder was overleden tijdens de reis (voor Salwatti), en dat de weduwe met zijn beide kinderen op weg was naar Holland.

Vlak voor Kerstmis kwam Bink terug op Roon. Maar van de goede samenwerking waarvan de oude vrienden zich veel hadden voorgesteld kwam niets.

Mevrouw Bink bleek geestesziek, werkte in haar ongelukkige toestand de arbeid van de mannen in alles tegen, en Van Balen keerde daarom naar Mansinam terug.

Als een weggejaagde zwerveling kwam hij op Mansinam aan, en vond gastvrije vrienden in de families Jens en Van Hasselt.

Nog kwam er geen einde aan zijn beproevingen, want hier hoorde hij, dat vier maanden tevoren, enige dagen na aankomst in Holland, zijn dochtertje aan roodvonk was overleden.

Een tijdlang bleef hij op Mansinam, tot hij in 1888, gehoor gevend aan de roep van de mensen, die „wilden worden als Beko,” naar Windessi ging en daar de nieuwe zendingspost opende.

Binks vrouw was intussen ziek naar Holland vertrokken en zo zaten dan de mannen beiden in grote eenzaamheid. Eens in de drie maanden kwam er post en bij hoge uitzondering een oorlogsschip. Toen ééns de „Java” kwam en meehielp om drie pas gevangene slaven uit de handen van een bende Rooners te halen en naar hun dorpen terug te brengen, merkten de Papoea's dat niet langer alles maar geoorloofd was.

Bink zette met wonderbaarlijk optimisme zijn werk voort. Voor de geringste belangstelling al dankbaar, wist hij evenwel dat de bezoekers bij de kerkdienst hoofdzakelijk kwamen om wat tabak en het kopje koffie na de dienst.

„Met die tractatie zal ik voortgaan” zei hij, „want hoe zullen ze geloven als ze niet horen! Ik blijf het goede hopen en verwachten.” Op Windessi was intussen het huis gereed gekomen en Van Balen hertrouwde met mejuffrouw Michaux. Een nieuwe periode brak voor hem aan. Al gauw zwaaide de „tweede zendeling” (zoals mevrouw Van Balen genoemd werd) de scepter in huis, en haar schoolje mocht gezien worden.

Zending Bink bleef moedig voortgaan met ploegen op de harde Roonse bodem. Hij verzamelde materiaal voor de bouw van een kerk. Had zijn vrouw de kas van het bouwfonds weggenomen, hij wist door verkoop van vogels door zijn pleegjongens geschoten, en giften

uit het vaderland weer een bedrag van f 300.— bijeen te krijgen. Tegen betaling leverde de bevolking hem enkele balken.

Eens op een ochtend ontdekte hij, dat hij en zijn huisjongens de enige bewoners van Roon bleken. Het geval was, dat de week tevoren twee mannen tengevolge van braspartijen waren gestorven. Men schreef dit echter aan kwade invloeden uit de wereld der geesten toe en evacueerde.

De school bleef leeg en pas maanden later kwamen de mensen terug, om weer hun oude leventje voort te zetten.

Intussen schreef Parijs de verenmode voor, en de paradijsvogeljacht begon. Hierdoor kwamen geweren in omloop, waarmee men in dronkenschap op elkaar ging schieten. De palmwijn werd duchtig aangesproken, soms bleven kinderen wegens dronkenschap van school weg.

Bink bleef echter op zijn post, in het vaste vertrouwen, dat God hem daar op Roon gebruiken kon.

Toen hij als tolk en vredestitcher met de Resident van Ternate meeging naar de Wandammenbaai, bleek men vertrouwen in hem te hebben. Zonder vrees kwamen de mensen aan boord.

Af en toe ging Bink ook naar Mansinam om te helpen bij de bouw van kerk of school. Zijn prachtige kerk op Mansinam werd pas tijdens de 2de wereldoorlog verwoest, wel een bewijs hoe degelijk het maaksel was, dat het zoveel jaren dienst had kunnen doen.

Terug op Roon drukte de eenzaamheid dubbel, en in slapeloze nachten schreef hij lange brieven, soms zeer humoristisch, dan weer bitter.

Gehandicapt door malaria en een grote beenwond vlotte de bouw niet erg, pas in Augustus 1891 kwam de kerk klaar. Zeven jaar had hij er nu gezwoegd, en behalve zijn pleegkinderen nog geen enkele gedoopt.

Dank zij de slechte opbrengst van de bomen, was de palmwijn schaars en kwamen er dat jaar dertig leerlingen op school. Op het Kerstfeest, zijn achtste hier, was het kerkje tjokvol. 's Avonds vertoonde hij lichtbeelden op zijn voorgalerij, onder veel belangstelling. Maar toen was het „stroovuur weer uitgebrand,” en bleef alles bij het oude.

In 1892 kreeg hij van het Hoofdbestuur van de U.Z.V., opdracht de Humboldsbaai te bezoeken. Dit werd een hoogtepunt in zijn leven.

De mensen leefden er nog in het stenen tijdperk, maar liepen ongewapend rond, gingen niet steeds op moord en roof uit en kenden de sagoweer niet.

Een tweede bezoek van drie maanden bracht hij er in 1893, waarbij hij de beide Humboldsbaai jongens, die hij meegenomen had en het timmeren had geleerd, weer meenam. Eén van hen, Waro, werd later tolk en heeft er veel toe bijgedragen, dat 17 jaar later de Zending ook in de Humboldsbaai begon.

Bij zijn tweede bezoek beschreef Bink als eerste Europeaan het Sentanimeer. Bij zijn thuiskomst bleken de Rooners hun oude leventje voortgezet te hebben: dronkenschap, moord en roof. Toch schreef Bink: „Ik wil hopen en gelovend voortgaan met de spreuk in het hart: „Een ander is het die zaait en een ander die maait.”

Enkele hoogtepunten waren voor hem de doop van vijf huisgenoten, vrijgekochten en de viering van het Avondmaal. Met Kerstmis herhaalde zich telkens de belangstelling, gevolgd door terugval, oprakelen van oude veten, wraaktochten naar Ansoes (Jappen) uit weerwraak, en zelfs op aandringen van de Mansinammers, die dat zelf niet durfden omdat ze te dicht bij de zendingspost woonden, een slavenroof in het Arfakgebergte.

Bij geruchten over een nieuwe Manseren-beweging, was er voor de werkelijke Messias geen oor.

Van der Roest, die Van Balen kwam vervangen, stond wel heel vreemd te kijken, toen hij kennis maakte met het werk op Roon, waar op de vroege ochtend reeds mensen dronken waren en met hakmessen zwaaiden, en Bink dit heel laconiek „een storm in een glas water” noemde.

Op 26 April 1897 gedacht Bink in de eenzaamheid de dag, dat hij 25 jaren tevoren als zendeling-werkman werd uitgezonden.

Zelf schreef hij er over: „Mijn huiselijke of liever onhuiselijke omstandigheden en de vruchten op mijn werk, in al die 25 jaar geven geen aanleiding om Bink te laten jubileren.”

Toen Van der Roest na Van Balen te hebben vervangen, op Roon werd geplaatst bleek Bink aan malaria en Indische spruw te lijden. Tijdens zijn korte verlof op Java, kwamen de Biakkers op Roon zeven koppen snellen, en trokken de Rooners op weerwraak uit.

Toen Van der Roest naar Halmahera werd overgeplaatst, bleef Bink weer alleen achter, nog niet geheel hersteld. Zijn kwaal werd weer erger en in alle eenzaamheid stierf hij eind April 1899. Van Balen kwam te laat, hij kon het zesde graf voor een lid van een zendingsgezin graven. De droefheid van de pleegkinderen was groot, maar voor de ramen van de kerk stonden de anderen te lachen en te praten.

In 1900 kwam Metz, die 7 jaar op Andai gewerkt had, waar hij zendeling Woelders, die er 25 jaar arbeidde, had vervangen, naar Roon.

Zijn ervaringen waren dezelfde als die van zijn voorgangers. Na korte tijd overleed zijn vrouw en werd naast Bink begraven. Na een jaar vertrok hij met zijn drie kinderen. Toen de boot wegvoer was niemand op het strand te zien, en over de railing hangend zag hij alleen het kerkje met de witte kruisen daarnaast.

Zou ooit op Roon het Licht doorbreken?

Nacht en morgen

Intussen was op Mansinam de jonge Van Hasselt aangekomen, na 18-jarige afwezigheid voor school en studie. Ontroerend was het weerzien, maar voor hem brak een harde leertijd aan: lesgeven aan een kleine groep kinderen, weggelopen vrijgekochte slaafjes ophalen en weer helemaal thuisraken in de taal. Toch was deze tijd bijzonder vruchtbaar. Hij ontdekte dat de bewoners van het zendings-erf het taaltje wat daar gesproken werd overnamen met fouten en al; het werd een eigen dialect. Vooral het dochtertje van Beko (de latere Aquila) hielp hem de echte taal te leren. Ze verbeterde zijn fouten en maakte vaak rake opmerkingen. Zo maakte ze eens bij het Paradijsverhaal de opmerking: „Natuurlijk sprak de slang Eva aan, want Adam zou hem met zijn kapmes direct de kop afgehakt hebben.” Van Hasselt Jr vond o.a. ook uit, dat de Papoea's hun eigen fabels hebben, die door oude vrouwen en dan alleen na zons-
ondergang, verteld mogen worden.

De stemming onder de zendelingen was verre van optimistisch. Woelders, die 24 jaar op Andai had gewerkt, had weinig resultaat op zijn arbeid gezien. De Arfakkers waaronder hij werkte bleven zwerfziek en moordlustig. Het zaad van het Evangelie vond een harde bodem.

In 1892 was Woelders gestorven, de aardappelen die hij had ingevoerd werden tot diep in de bergen doorgegeven, maar dat leek het enige wat er was bereikt.

Bink was in 1899 overleden, Jens was vertrokken, en de situatie was zo, dat de Conferentie van zendelingen het hoofdbestuur ont-raadde om nog jonge zendelingen naar Nieuw Guinea te zenden. In 1900 vestigde Metz zich op Roon. Even leek het alsof het nu beter zou gaan toen een dysenterie epidemie de mensen hulp deed zoeken op het zendingserf en in de kerk. Maar dit bleek een strovuurtje te zijn. Moeilijke jaren volgden.

De moordzaken werden minder sedert het Gouvernement zich op Manokwari had gevestigd. Toen in 1904 Metz werd overgeplaatst kwam er een Ambonese goeroe op Roon.

In 1906 kwam de grote omkeer, juist op Roon.

De voortekenen van een kentering die een nieuw tijdperk inluiden, n.l. dat van de expansie, begonnen op Meos War. Dit kleine dun bevolkte eiland, was het jachtterrein voor de mensen van Roon en Windessi. Hier gingen ze mensen jagen. Enige jaren was er een zendeling gevestigd (Mosche) en in de aanvang scheen de arbeid er vruchtbaar te worden. Wegens een sterfgeval werd het echter opgeheven. Dertig jaar later vroeg men naar het Christendom. Na

het vertrek van de Zending was de stam achteruit gegaan in aantal en men beschouwde dit als een straf des hemels. Van Hasselt ging er heen en schrijft er over: „De reis zelve was me een openbaring. Ik had onderweg meermalen de gelegenheid gehad 't Evangelie te verkondigen. Toen ik hier mogelijkheden zag stond het bij me vast, dat ik na mijn verlof op reis zou gaan om te beproeven of andere plaatsen geen betere kansen boden voor de zendingswerkzaamheid dan die waar we reeds arbeidden.”

Tijdens het verlof van Van Hasselt kwam er bericht van Roon, Van Balen schreef, dat er een algehele verandering merkbaar was. Met grote beslistheid wendde men zich tot het Christendom.

't Moet wel een treffend oogenblik zijn geweest, toen op Oudejaarsavond 1906 de bevolking van Roon het initiatief nam tot het verbranden van alle heidense attributen om als nieuwe mensen het nieuwe jaar in te gaan.

Daarna stierf een van Binks pupillen, Jan, onder zeer merkwaardige omstandigheden, na een visioen gehad te hebben.

Drie dagen voor zijn heengaan vertelde hij het volgende te hebben gedroomd. Hij liep in een groot huis en zag daar een ijzeren deur, deed die open en kwam toen in een ruimte met een zilveren deur, vervolgens in één met een gouden deur, en hierdoor kwam hij binnen in een kamer van goud. Daar kwam een man in blinkende kleren op hem af, gevolgd door een schare van ontelbare kleine meisjes in slepende gewaden. Toen hem werd gevraagd wat hij hier deed, antwoordde Jan: „Ik kijk hier maar eens rond.” Hem werd toen gezegd, dat hij hier niet hoorde. Daarop wilde hij weggaan, maar toen zei de man hem even te wachten. Hij bladerde in een groot boek, maar vond Jans naam niet. Jan moest daarom teruggaan, afscheid nemen van vrouw en kinderen en over drie dagen terugkomen. Hierop werd een luik in de vloer geopend en Jan daalde langs een gouden ladder af en werd wakker.

Hij verzekerde, dat hij binnen drie dagen zou sterven. Allen die hem bezochten zeide hij, dat ze het heidendom moesten verlaten en de Heer volgen, indien zij ook langs die gouden ladder naar boven wilden als zij sterven.

Drie dagen daarna droomde de vrouw van de goeroe, dat zij de kerkklok hoorde luiden. Ze ging zien wie dit deed en zag dat het twee gestalten waren, in het wit gekleed. Op haar vraag voor wie ze dit deden, was het antwoord: „Wij zijn gekomen om Jan te halen.” Toen werd ze wakker en riep haar man en even daarna begon men in de huizen te weeklagen, Jan was gestorven. Een oogenblik van tevoren had hij tot zijn vrouw gezegd: „Daar dalen de mannen in het wit de ladder naar mij af, zie ze is al vlakbij mij, leg mij neder.” Men deed dit en Jan was niet meer.

Deze geschiedenis maakte een geweldige indruk in wijde omtrek. Dit was één van die gebeurtenissen, waarmee een nieuwe tijd werd ingeluid, de tijd, dat niet maar enkelingen 't Christendom aannamen, maar ganse dorpen en stammen besloten het heidendom te verlaten en het Christendom aan te nemen. Deze gehele beweging toonde, in alles, dat het Evangeliezaad slechts schijnbaar verstikt was.

De Papoea's die veel onderweg zijn met hun prauwen houden van vertellen. Wat ze hoorden, ook van het Evangelie, vertelden ze als een nieuwtje steeds verder. Dat dit werkelijk ook iets met hun eigen

leven te maken had was gebleken uit de droom van Jan. In deze voor hen zo vertrouwde vorm, werd het hun ineens duidelijk.

Er kwamen echter meer veranderingen, die ook het zendingswerk hebben beïnvloed. De K.P.M.-boten gingen regelmatig op Nieuw Guinea varen. Eerst viermaal per jaar, later om de twee maanden, en ten slotte elke maand. Niet alleen dat veel vreemdelingen en Chinese handelaars meekwamen, maar de Papoea's maakten ook van die boten gebruik om naar plaatsen buiten Nieuw Guinea te gaan. Daar ontdekten ze het grote verschil met hun eigen land. Ook kwamen in 1898 ambtenaren van het Gouvernement zich vestigen. Nu kon het gebeuren, dat moordenaars en koppensnellers gestraft werden. Slaven vangen en houden werd verboden. De Papoea's voelden, dat het oude aan het voorbijgaan was, dat er iets nieuws ging komen.

En toen wendden ze zich tot de Zendelingen. Die kenden ze al zolang en ze vroegen aan hen om onderwezen te worden in de nieuwe weg. Al wat uit het Westen kwam, hoorde bij elkaar. In het begin wisten ze nog weinig onderscheid tussen het een en het ander. Dat zou later komen.

Als de Papoea's bij de zendelingen kwamen, was het dikwijls nog niet de vraag van de stokbewaarder uit Filippi: „Wat moet ik doen om zalig te worden?” maar alleen om kennis van aardse dingen, om vrede op deze aarde, soms om een weg om rijk worden te leren, of ook om verlost te worden van de onrechtvaardige behandeling van hun hoofden en zo meer. Aan de eeuwige dingen dachten er nog maar weinigen. Maar de zendelingen waren zo blij, dat de Papoea's tot hen kwamen om geholpen te worden.

In 1906 kwam zendeling Van Hasselt na zijn verlof weer terug op Nieuw Guinea vergezeld door de toen jeugdige Starrenburg.

Het moet voor zendeling Van Hasselt Sr, die in 1907 repatrieerde na 44 jaar gewerkt te hebben, een diepe voldoening zijn geweest om te horen, hoe het zaad van het Evangelie niet vruchteloos was uitgestrooid, en dat al het leed van zovelen niet tevergeefs was geleden.

Van Balen bleef werken tot 1912, hij was vanuit Windessi getuige van de voortgang van het werk in zijn omgeving onder leiding van zendeling Starrenburg. Zelfs maakte hij met deze een tocht over de landengte, en plaatste de eerste goeroe op Inanwatan.

De periode die nu aanbreekt is die van uitbreiding van het werk op grote schaal. Starrenburg vestigde zich uiteindelijk in het Wandammense, en Van Hasselt bleef op Mansinam. Onder hun beider leiding werden deze posten centra van waaruit het Evangelie uitging naar Oost en West.

De Biakkers zijn er ook!

door J. J. Mulder-van Hasselt

't **I**s feest vandaag! Ik heb 't aan alles gemerkt vanmorgen, aan 't lezen uit de Bijbel, aan vaders dankgebed, aan 't blij gezicht waarmee hij al heel vroeg de mooiste rozen uit z'n tuin in de vazen schikte; er gaat vandaag iets bijzonders gebeuren! En nu staan we op de heuvel onder de vlaggestok, hand in hand. Vrolijk wappert de driekleur in de frisse zeewind. In de verte horen we het gezang van de roeiers, die hun prauwen opgewekt voortpagaaien naar het eerste grote zendingsfeest op Mansinam.

Ginds komen ook de prauwen uit de Dorehbaai aan, feestelijk versierd met groen en vlaggen. Dan, als de grote prauwen met hun zingende roeiers de hoek van 't eiland om gekomen zijn, voel ik hoe ineens vaders hand trilt. Als ik naar hem opkijk zie ik, hoe het trekt om zijn mond, maar vrolijk klinkt even daarna z'n stem: „De Biakkers zijn er ook, m'n kind.”

De Biakkers! Vijf jaar geleden hoorde ik een paar mensen tegen elkaar zeggen: „Wat hoor ik, gaat de zendeling naar de Biakkers, die zeerovers? Nou, maar dan zien we die hier niet levend terug hoor!”

En daar zijn ze nu, vlak voor ons en heffen groetend de roeispanten hoog op, terwijl goeroe Petrus Kafiaar rechtop in de prauw staat en met z'n hoed zwaait! We wuiven terug en lopen de brede trap van klapperstammen af naar het strand en zien de grote prauwen met hun vrolijke last één voor één schurend het strand opgliden. Ik zie hoe goeroe Petrus en vader elkaar lang de hand schudden en denk aan wat moeder gezegd heeft: „Ik geloof, dat vader van goeroe Petrus even veel houdt als van een eigen broer.” Dan zijn daar zijn dochttertjes, die straks met me zullen spelen in m'n eigen kamertje. Het mooie eetserviesje mogen we hebben, en er zal écht gekookt worden!

Een beetje verlegen kijken we elkaar aan, 't moet nog even wennen! Steeds meer prauwen komen binnen, een hele vloot van Noemfoor, Wosi, Sanggen, Andai: daar zijn ze dan al die lang verwachten. De Mansinamse vrouwen lopen intussen bedrijvig heen en weer, zich van hun gastvrouwelijke plichten bewust. Matten worden uitgerold, een lange rij naast elkaar, en grote blauwe borden er op gezet met gekookte maiskolven, sagokoeken, zoete aardappe-

len en fruit. Kleine meisjes staan op wacht om honden en kippen te verjagen. Als het terrein eerst wat verkend is en vooral het witte zendingshuis met de mooie bloementuin goed opgenomen is, wordt er op een oude koperen gong geslagen en hurken de gasten aan weerszijden van de matten neer. Vrolijke gezichten overal, kwinkslagen gaan over en weer.

Dan opeens buigt een grijze Biakker het hoofd en snikt 't uit. Doodse stilte, verbazing, verlegenheid, — een oude zeerover die huilt! — Als vader zijn hand op de schokkende schouder legt en vraagt, wat er is, komt ontroerend het antwoord:

„O, mijnheer, dit heeft de Here Jezus gedaan. Eigenlijk had ik volgens onze bloedwraak die man tegenover me moeten doden en nu — nu steken we tegelijk onze hand in de zelfde schaal. Zoiets is een wonder.”

En zo hebben allen het gevoeld, al die heerlijke dagen en vooral op het Zendingsfeest, het grote wonder, dat stammen, die steeds met elkaar in oorlog geleefd hadden, nu in vrede naast elkaar zaten, de zelfde liederen konden zingen en vriendschapsbanden aanknoopten. En als het Avondmaal bediend is aan leden van 28 verschillende stammen, straalt moeders gezicht als ze tegen vader zegt: „Zoiets moois heb ik van mijn leven nog niet beleefd.” En ik, ik dank God nog steeds, dat ik een zendelingskind op Nieuw Guinea mocht zijn en de Biakkers heb zien komen op 't oude Mansinam.

In en rond de Wondammabaai

door J. Eygendaal

De grote afstanden met de slechte verbindingen hebben het zendingswerk op Nieuw Guinea altijd beïnvloed. Daardoor bleven bepaalde dichtbevolkte gebieden min of meer geïsoleerd van andere streken. De gesproken taal was mede daarop van invloed. Zo is ook Wondamma tot nu toe een aparte groep gebleven, die zich bewust distantieerde van de nabuurgroepen, zoals de Noemforen en de bewoners van het eiland Jappen. De Wondammase taal wordt door hoogstens 10.000 mensen gesproken. Buiten de eigen taalgrenzen heeft ze geen betekenis.

Wanneer we van Manokwari naar Wondamma reizen dan zien we aan stuurboord het 3000 m. hoge Arfakgebergte. Meer naar het zuiden worden de vele bergruggen wel aanmerkelijk lager, maar zij blijven een hoge donkergroene streep vormen die zich oplost in de horizon. Ze lopen door tot diep in de Wondammabaai.

Aan bakboord is slechts de oneindigheid van de zee, die zijn golven voortstuwt tot diep in de Geelvinckbaai, waar de rollers witbruisend zullen breken op het witte strand.

Na enige uren varen passeren we de eilanden Rumberpon en Meoswar op vrij dichte afstand. En dan doemt ook spoedig in de wazige verte het Wondiwoigebergte op. Dit machtige, 2000 m. hoge gebergte, waarvan de toppen vrijwel altijd verhuld blijven in de grijze wolken, vormt de Westzijde van de Wondammabaai. Voordat we echter, na 200 km. te hebben afgelegd, de baai binnenvaren, wordt onze aandacht getrokken door het eiland Roon, dat zich aan bakboord bevindt. Op dezelfde hoogte, maar aan de andere zijde, ligt het dorp Windessi.

Roon en Windessi! Twee vertrouwde namen uit de geschiedenis van de Nieuw Guinea zending, waaraan onverbrekkelijk twee andere namen verbonden zijn, die van de zendelingen Bink en Van Balen. Deze dorpen schijnen twee trouwe wachters, geplaatst voor de ingang van de baai. Wanneer we deze eenmaal binnen gevaren zijn, overvalt ons een wonderlijke rust. De oceaandeining heeft hier geen invloed meer, daar zij haar krachten verspeeld heeft aan de massieve koraaleilanden die voor de baai liggen. We gevoelen ons als het ware omsloten en beschermd door de bergen die van uit zee direct omhoog schijnen te rijzen.

De horizon neemt vorm aan. Langzaam gaan zich donkere strepen aftekenen, die ten slotte in een langgerekte lijn het lage moerasgebied van de Wosimi aanduiden.

Te Wasior, de vaste aanlegplaats van de pakketboot, gaan we ten anker. We bevinden ons dan aan de westzijde, halverwege de baai, die ongeveer 20 km. lang en 10 km. breed is. Op de smalle, zanderige kuststroken, ontdekken we de donkere vlekken van huizengroepen, nauwelijks zichtbaar tegen die achtergrond van de met oerwoud bedekte bergen. Verschillende van die huizengroepen vormen een gemeente. Op deze wijze vinden we in de Wondammabaai 10 dorpen met ongeveer 3000 zielen. Zovele mensen en dorpen dicht bijeen, in een omgeving die in elke tijd van het jaar te bereiken is, vinden we niet overal op Nieuw Guinea. Deze ideale plek was daardoor de aangewezen plaats als centrum voor het zendingswerk in de Z.W.-hoek van de grote Geelvinckbaai.

Het zendingswerk in de Wondammabaai kon eerst worden aangevangen, nadat vanuit de beide oude posten Roon en Windessi het evangelie als een zuurdesem daar was doorgedrongen. Het kon pas geschieden toen het Nederlandse Gezag de Wondammers enigszins had gewend aan orde en tucht. Dit moest wel eens hardhandig gebeuren. De mangrove- en sagobossen in het zuiden van de baai gaven deze zeeschuimers het prettige gevoel van veiligheid. Deze vechtersbazen waren tot ver in de omtrek gevreesd. Ze waren bereid voor anderen de kastanjes uit het vuur te halen, wanneer het hun voordeel kon brengen. Ze ontzagen zich zelfs niet om onder de rook van Mansinam koppen te snellen, wanneer dit zo uitkwam. Voor ons, die meer geregelde verhoudingen gewend zijn, is het nauwelijks in te denken waarom de zendelingen Bink en Van Balen zich liever niet in het hartje van Wondamma waagden.

Van Balen reisde eigenlijk nooit. Wel was hij dikwijls verplicht de oversteek van Windessi naar Roon te maken, vooral toen de K.P.M. haar diensten op Nieuw Guinea was begonnen en Roon het bootstation werd, ook voor Windessi. Verder leefde hij eenzaam te midden van zijn Windessiërs. Hij leerde hun taal, schreef een bijbels verhalenboek, bouwde de kerk, de school en een prachtige woning. Dat woonhuis was zo degelijk dat het later werd overgebracht naar Miei en nadat het ongeveer 30 jaren aldaar dienst had gedaan werd het opnieuw afgebroken en thans wordt het te Manokwari opgebouwd.

Bink, de eenzame strijder, die ook in zijn persoonlijk leven zulke grote moeilijkheden heeft moeten overwinnen, was de enige zending die in die tijd grotere reizen maakte. Bekend is zijn verblijf van 3 maanden aan het Sentanimeer.

De betekenis van deze beide zendelingen kunnen wij moeilijk overzien. Als we het oor te luisteren leggen in de gemeenten, waar zij

hebben gewoond en gewerkt, dan vernemen we dat zij ook nu nog leven in het hart van de mensen.

De moed en onverschrokkenheid van Van Balen krijgen legendarische afmetingen. Vol trots vertellen de Windessiërs hoe hun Van Balen eens een beschonken aanvaller rustig op zich liet afkomen, hem dan plotseling in de borst greep, zijn kapmes ontwong en hem dan de helling afgooide zodat hij 15 m. lager in zee terecht kwam. In de verhalen die over Van Balen gedaan worden, vinden we zelfs bijbelse en mythologische gegevens verwerkt.

Zo werd mij verteld dat het dorp vroeger geterroriseerd werd door een reuzenslang.

De bevolking dreigde te worden uitgeroeid en juist in die tijd arriveerde Van Balen. Toen hij vernam in welk een angst men leefde, bood hij direct aan om te helpen. Hij beklom de steile bergwand naar het hol van de slang. Daar aangekomen stroopte hij de mouw van zijn jas omhoog, stak zijn hand tot diep in het hol en trok de slang bij de kop naar buiten. Toen draaide hij het ondiep de nek om. De vreugde over deze redding was zeer groot. Nu nog wijst men u in het midden van een honderden meters hoge steile bergwand de donkere plek waar zich het hol bevindt.

Een ander verhaal is dat van de slang en de vissen. Het was nog in de tijd dat Van Balen veel tegenstand moest overwinnen. Op zekere dag beklom de toverpriester, tegenstander van de zendeling, de helling die naar het huis van Van Balen voerde. In zijn hand hield hij een stok. Tot grote verbazing van de toeschouwers werd die stok een slang toen de „inderi” hem op de grond had geworpen. „Kun jij dat?” vroeg hij toen aan Van Balen.

De zendeling sprak geen woord. Het scheen dat hij op deze wonderlijke ervaring niets te zeggen had. Men zag hem naar de keuken gaan, vanwaar hij terugkeerde met een bos gezouten vissen. Zonder iets te zeggen vulde Van Balen toen een grote teil vol met water. Daarna wierp hij zijn gedroogde vissen in die teil en zie, daar begonnen de vissen te zwemmen dat het een lust was. Ze waren springlevend.

„Kun jij dat?” zo vroeg Van Balen aan zijn tegenvoeter.

De man kon echter van verbazing en schaamte geen woord uitbrengen en verdween dus haastig van het toneel, waar hij zo schandelijk het onderspit had moeten delven.

„Zie, dat was nu onze Van Balen!”

En Bink? Naast het mooie, witte kerkje te Jende (op het eiland Roon) vinden we drie grafzerken. De middelste zerk vertelt ons dat daar zendeling Bink begraven ligt. Tijdens zijn leven werd er nauwelijks naar zijn woorden geluisterd. Maar nu nog spreekt hij, nadat hij gestorven is. In Dec. 1931 hadden de vier gemeenten op Roon, zonder inmenging van de kant van de zendeling, een groots

opgezet gedenkfeest georganiseerd. Het was immers 25 jaren geleden dat men bewust met het heidendom had gebroken. Op het strand werden toen amuletten en voorouderbeelden bij honderden aan de vlammen prijs gegeven. Het zaad van het evangelie, door Bink met zoveel tranen gezaaid, ontbloede op wondervolle wijze. Bink had dit geweten. In het geloof had hij geweten dat deze dag komen zou. Het is mij niet mogelijk de kerkdienst te vergeten waarin de oudsten der gemeente, die Bink persoonlijk nog gekend hadden, getuigden van hun zending, hun Bink (het bij ons gebruikelijke mijnheer laat men in zo'n geval rustig weg). Zij spraken van zijn geduld, zijn hulpvaardigheid, zijn liefde voor de Papoea's, van zijn leven voor hen waardoor hij had getoond wat het evangelie is.

Roon en Windessi. Dit waren de uitvalspoorten van waaruit het evangelie zijn weg naar Wondamma en Geelvinckbaai kon beginnen. In de zendingsgeschiedenis van Nieuw Guinea heeft de dood van Jan, een pleegzoon van Bink steeds grote belangstelling onderzonden. En terecht. Zijn droom en de woorden die hij naar aanleiding van die droom gesproken heeft, zijn directe stuwende stoten geweest die vele Roners de beslissende stap deden ondernemen. Het hoogtepunt van die merkwaardige gebeurtenissen was wel het verbranden van de heidense attributen op het strand te Jende, op Oudejaarsdag 1906. Ongetwijfeld mogen we deze dingen zien als gevolg van het volhardend bidden en werken van de vaderlandse gemeente en van de zendingen.

Zo de Heer niet bouwt, tevergeefs werken de bouwlieden er aan. Uit de werkelijkheid van dit woord hebben alle zendingswerkers steeds geleefd. God heeft hun nederige arbeid willen zegenen en hun geloof willen bekronen.

Daarnaast mogen we zeker de ogen niet sluiten voor de wegen die God gaat en voor de wijze waarop Hij werkt. En dan is het duidelijk dat de heiden-Papoea vroeger bijna niet te bereiken was met het woord dat van Godswege gesproken werd. De zelfgenoegzame, zorgeloze en vrije Papoea vond zichzelf allesbehalve een zondaar. Hij vond in het uitleven van zijn heidendom datgene wat hij meende nodig te hebben.

Een ervaring die een onzer oudste Ambonese voorgangers mij eens vertelde, is mij altijd bijgebleven. Deze goeroe woonde op Roon. Het was nog in de begintijd, ongeveer in 1911. Op zekere nacht werd hij wakker gemaakt door een patrouille. Men had vernomen dat een der hoofden een konoorfeest voorbereidde. Een konoor is hier een tritonschelp waarvan men aanneemt dat er scheppende krachten in aanwezig zijn. Als sterk magisch geladen voorwerp is zo'n schelp zowel gevreesd als geëerd. Zulk een feest waar grote

hoeveelheden voedsel in nachtelijke feesten werden verbrast, waar de dronkenschap met alle gevolgen daarvan zich zou uitleven, kon niet worden toegestaan. Het was verboden en iedereen wist dit. De aanvoerende luitenant vroeg aan de goeroe of hij kon vertellen waar het feest zou worden gevierd en waar de konoor zich bevond. De goeroe kon de gevraagde inlichtingen verstrekken en nog diezelfde nacht vertrok men naar een der kleinere eilandjes waar alles voor het komende feest in orde werd gemaakt. In de vroege morgen werd het huis van het dorpshoofd omsingeld door de militairen. Daarna werd het hoofd gewekt en gesommeerd naar buiten te komen en de konoor in te leveren. In het bijzijn van de bevolking is daarop dit voor de heidenen zo belangrijke voorwerp vernield. Het dorpshoofd werd als aanstichter van het feest tot vier jaren gevangenisstraf veroordeeld.

Deze wijze van optreden was in die tijd zeker noodzakelijk, wanneer men het gestelde doel wilde bereiken. Maar het is duidelijk dat daardoor ook aan het oude heidendom een onherstelbare slag werd toegebracht.

De Papoea's zullen zeker alle bestuursbemoeiingen niet hebben begrepen. Maar zoveel was wel duidelijk; de toean besar hield er dezelfde begrippen op na als de zendeling. Daarheen wees de weg. En nu de bodem onder het heidendom geen draagkracht meer bezat, nu was het evangelie daar om het leven van de Papoea te vullen met een nieuwe kracht. Vanuit de zendingsposten Roon en Windessi werden nu steeds weer nieuwe boodschappers uitgezonden. Boodschappers van een tijding die velen wel eerder hadden gehoord, maar eerst nu waren er luisterende oren en harten die opmerkten. En zo zien we dan dat vanaf 1908 in de Wondammabaai hoofden zijn die zich tot de zendeling wenden. Eerst nog sporadisch. Maar al heel spoedig ontstaat dan in wijde omtrek de vraag naar onderwijs. Men vraagt voorgangers die in school en kerk onderricht kunnen geven.

Deze gang van zaken plaatste de zendelingen in een geheel nieuwe situatie. Zij hadden nu tot taak leiding te geven aan de Ambonese en Sangirese helpers. Deze voorgangers deden nu het werk, de zendeling werd de organisator. Hij zorgde „dat er voldoende griffels in de scholen waren,” hij droeg ook de verantwoording voor het godsdienstonderwijs. Daartoe was hij verplicht om te reizen, vaak heel ver van zijn woonplaats. Overal waar de mogelijkheden zich voordeden werden nu voorgangers geplaatst. Soms kon er niet volstaan worden aan de binnenkomende verzoeken, omdat de nodige helpers ontbraken.

Zendeling Starrenburg, die zich in 1907 op Roon vestigde, was de eerste, die zich voor deze geheel andere werkmethode geplaatst zag.

Het maken van de dienstreizen was een van de belangrijkste onderdelen van zijn arbeid geworden. Er kon nu ook werden gereisd. Het krachtig optreden van Binnenlands Bestuur had de gevaren daarvan sterk doen verminderen. Dat het echter niet altijd koek en ei was heeft Starrenburg persoonlijk ondervonden. Het is gebeurd in zijn jongere jaren dat hij per prauw een reis maakte naar de Haarlem- en Mooreilanden. Aan boord bevond zich ook een jonge Ambonese helper die sedert kort op een van de genoemde eilanden werkte. Reeds te Jauer had Starrenburg vernomen dat verder naar het Oosten zich een groep mensen uit het binnenland zou bevinden die slechte plannen hadden. Zij zouden ook dansfeesten hebben gehouden. Toen nu Starrenburg tegen het vallen van de avond de kust naderde, kwam er vanuit het strand een zeer grote prauw, maar met slechts weinig roeiers. De bemanning van de prauw van de zending gevoelde zich niet veilig. Ze waren hier immers op vroeger vijandelijk gebied. Starrenburg liet echter doorroeien. Toen de prauwen elkander dichterbij waren, rezen vanaf de bodem van de vreemde prauw tientallen roeiers, die zich eerst verscholen hadden. Met grote snelheid, en onder het zingen van liederen die men op sneltocht zingt, kwamen zij op de prauw van Starrenburg af. Zijn roeiers roeiden wat zij konden. „Toean,” zo zeiden ze: „bid u maar; wij zullen wel roeien.” En toen, opeens, gebeurde wat aan die stranden wel vaker voorkomt: boven de bergen werd het donker. Het duurde niet lang of de duisternis lag ook over het water. Met grote kracht kwam toen de landwind aanzetten. Zij konden het zeil hijsen en ontsnappen aan hun achtervolgers die geen zeil hadden.

In de jaren na 1910 heeft het werk onder de leiding van zending Starrenburg zich sterk kunnen uitbreiden. Nadat een bandjir zijn woning te Jende (Roon) had vernield, heeft hij korte tijd te Windessi gewoond. Maar daarna heeft hij zich gevestigd in de Wondammabaai, te Miei, een dorp dichtbij de plaats Wasior, waar een inheemse bestuursambtenaar woonde en dat tevens bootstation was. Door twee nieuwe werkobjecten kreeg Wondamma een meer centrale betekenis voor het gehele zendingswerk. Het was zending Bout die in 1921 de Werkinrichting opende. Hij was overtuigd dat de zending ook in de verbetering van de oeconomische en sociale toestanden een taak had te vervullen. Een klein internaat te Miei opende voor enkele jongelui vanuit alle ressorten op Nieuw Guinea de mogelijkheid tot het volgen van vakonderwijs. Oorspronkelijk waren er drie mogelijkheden: die voor timmerman, kleermaker en voor tuinman. Het bleek echter al spoedig dat de landbouwplannen niet konden worden verwezenlijkt. Bij de bestaande agrarische verhoudingen konden de landbouwproducten goedkoop van de bevolking worden gekocht. En het was van het begin af aan de opzet

geweest dat de winsten de onkosten zouden dekken. Bij de kleermakerij was dit inderdaad mogelijk. Deze nam echter in betekenis af, naarmate de Chinezen goedkopere kleding op de markt brachten, en ook gebruik gingen maken van de opgeleide kleermakers. Er waren er ook die zich zelfstandig konden vestigen. Hoe belangrijk deze opleiding intussen geweest is bleek duidelijk in de jaren na de bevrijding van de Japanse overheersing. Toen waren er zelfs kleermakers te weinig.

De timmerschool, met gemiddeld veertig leerlingen, was zeker de belangrijkste. Het was voor dat land een all-round opleiding. De bomen werden door de timmerjongens in het bos gekapt en dikwijls ook ter plaatse verzaagd tot planken en balken. Er was steeds veel werk, door de vraag naar schoolmeubelen en de noodzaak van het bouwen van huizen. Het ziekenhuisje voor Seroei werd b.v. geheel te Miei gemaakt en pasklaar in planken en balken per Pakketboot verscheept. Het was echter niet mogelijk om deze opleiding geheel te betalen uit de winsten die konden worden gemaakt. We werden dus in de tijd van bezuiniging in 1932 genoodzaakt deze werkinrichting op te heffen.

Enkele verzoeken aan de Regering om voor dit zo belangrijke werk subsidie te mogen ontvangen, werden jammer genoeg niet ingewilligd. De verantwoordelijke bestuursambtenaren hadden toen blijkbaar nog geen oog voor het belang van deze dingen. In latere jaren, vooral na de bevrijding is deze gang van zaken vaak betreurd. Toen waren er voor de opbouw van het land en ook bij de N.N.G.P.M. (Noord Nieuw Guinea Petroleum Mij) honderden timmerlieden nodig. De „bazen" van Miei werden toen zeer gewaardeerd.

Het tweede belangrijke object was de vestiging van de Normaal-cursus te Miei. Zendeling F. J. van Hasselt had reeds in 1918 te Mansinam een aanvang gemaakt met het opleiden van voor Nieuw Guinea bestemde voorgangers. In 1923 kwam I. S. Kijne als Zendeling-onderwijzer naar Nieuw Guinea om de leiding van deze school op zich te nemen. Wondamma was wel de meest aangewezen streek voor een dergelijk internaat. Voor het opzetten van de gebouwen leverden de bossen voldoende materiaal. De sagodoesoens garandeerden de nodige gaba-gaba en atap tegen minimum prijzen. De leerlingen van de timmerschool maakten de gebouwen. Verder was het mogelijk de voeding voor de leerlingen goedkoop in te slaan daar Wondamma een overvloed van sago, vis en tuinproducten kon leveren.

De aanwezigheid van deze school met later meer dan 100 leerlingen, is voor de bevolking zeker van betekenis geweest.

Naar verhouding zijn vermoedelijk de Wondammase voorgangers het grootst in aantal. Zij verrichtten hun arbeid over het gehele

land, voor zo ver dit door de zending bewerkt wordt. Wondamma ruimde ook de grootste plaats in voor de Papoese goeroe, de zonen van het land! Dit hield geen miskening in voor de Amberigoeroes. Wij willen gaarne de verdienste van vele Amberi-voorgangers erkennen, de Papoese kerk heeft grote verplichtingen aan hen. Maar dat het streven gericht moet zijn op de tot standkoming van een kerk die geheel geleid kan worden door hen die tot het volk behoren, is zonder meer duidelijk.

De algemene malaise na de eerste wereldoorlog deed zich ook in het zendingswerk gelden. Veel van het bestaande werk dreigde te worden afgebroken en te verslappen, vooral doordat het Gouvernement de subsidies voor het onderwijs belangrijk ging verminderen. Het sluiten van de school betekende meestal ook het gesloten blijven van de kerkdeuren, daar de voorganger heen moest gaan. Maar zie, wat eerst een ramp scheen, hebben we leren zien als een zegen. De voortgang van de prediking en het handhaven van het onderwijs was nu dikwijls alleen nog mogelijk wanneer de Papoese gemeenten de benodigde gelden zelf bijeen brachten. Op verrassende wijze heeft men deze taak begrepen en aangepakt. Het bleek mogelijk door te werken en de normale groei van het zendingswerk te bevorderen. Stilstand zou ook hier teruggang hebben betekend. Dit alles zou echter nog niet mogelijk geweest zijn, wanneer niet vele voorgangers bereid geweest waren soms meer dan 50 % van hun salaris te laten vallen, toen de subsidie voor hun school wegviel. Ook werden zogenaamde lerende ouderlingen aangesteld; vaak waren dit oudleerlingen van de Normaal cursus die hun studie niet hadden voltooid.

Om dit „kerkewerk" te kunnen financieren werden in verschillende onderafdelingen van het ressort zendingsverenigingen opgericht. De jaarlijkse zendingsfeesten trokken grote belangstelling en waren altijd weer een succes voor de zendingskas.

Door dit alles ontstond er een levendige zendingsdrang. Reeds voor die tijd waren er vanuit Roon enkele christengezinnen geëmigreerd naar Oost Nieuw Guinea, met de bedoeling om door een christelijke levenswandel onder heidenen de roem van God te verkondigen.

Vanuit de Haarlem- en Mooreilanden werden nu twee maal tochten gemaakt naar het Jabigebergte, om de mogelijkheden van zendingsarbeid onder de Jabiers na te gaan. De drie grote gemeenten van Roon vaardigden elk een evangelist af, die in de Oemarbaai zouden gaan werken voor rekening en verantwoording van Roon. Op zekere dag vertrokken wij vanuit Mieï met de motorboot Damai naar de Oemarbaai. Halverwege passeerden we toen 12 volbemande prauwen, die van Roon vertrokken waren. In een van de drie heidense dorpen werd een zendingsfeest georganiseerd. Drie complete zangverenigingen waren aanwezig om het feest op te luisteren.

Het was een merkwaardige belevens, toen in de naastbij zijnde gemeente op Zondagmorgen de drie nieuwe evangelisten tot hun werk werden ingezegend. Met mij strekten ook Ambonese en Papoese voorgangers hun handen zegenend over die drie hoofden uit. Als tragische bijzonderheid herdachten we nog dat in een van die drie heidense dorpen in de begintijd van het zendingswerk, een Ambonese goeroe was doodgestoken door een kampongbewoner.

Aldus gaven de jaren na 1930 een verblijdende groei en bloei van het zendingswerk te zien. Naast de stevige aanpak tot zelfonderhoud en zelfuitbreiding wordt er ook gedacht aan het mede-regeren. In vele gemeenten waren kerkeraden aangesteld. Bij de sacramentsbedieningen en voor het aannemen van nieuwe lidmaten waren zij van bijzondere betekenis. Vooral te Roon waren zij actief. Daar was uit de kerkeraden reeds een soort classicale vergadering gegroeid. Op geregelde tijden kwamen de kerkeraden bijeen. De hoofden waren eveneens aanwezig. Dit laatste was van niet te onderschatten belang. De Papoese maatschappij kende geen scheiding tussen het gewone en het sacrale (kerkelijke) leven. De kans bestond daardoor steeds dat voorganger en kerkeraad ongewild ingrepen in de bevoegdheden van het dorpshoofd. Het was juist gezien om de hoofden ambtshalve de kerkelijke vergaderingen te laten bijwonen, opdat zij van alle besluiten op de hoogte waren. Zij konden door hun opmerkingen invloed uitoefenen op die besluiten.

De groei van het zendingswerk leidde er eigenlijk vanzelf toe dat er, zo nu en dan kerkelijke vergaderingen werden gehouden. Op zo'n vergadering werd verantwoording afgelegd van de wijze waarop de gelden uit de Papoese zendingskas waren besteed. De gemeenten kregen een inzicht van de bijdragen van de Hollandse zending. De salarissen van evangelisten en niet gesubsidieerde goeroes werden dan vastgesteld. De vragen van zendingspraktijk kwamen steeds weer aan de orde, b.v. die van polygamie, van erfrecht van weduwen, drankmisbruik, kerkelijke tucht, tegengaan van dodenverering en het bestrijden van mon en sadé (praktijken van de toverpriesters). Men leerde begrijpen dat ieder christen mede verantwoordelijk is en als gemeentelid een taak heeft te vervullen.

Naast de vele takken van arbeid die de aandacht van de zendingspredikant vroegen, behoorde er ook gedacht te worden aan de medische en hygiënische taak. In de tijd dat Bout als wvd. zendeling te Mieï verbleef heeft hij ook kans gezien een ziekenhuisje te Mieï te bouwen. Een Ambonese verpleger, die gesubsidieerd werd door het Landschap, deed er onder toezicht en leiding van de zendeling, zijn werk. Er konden zo nodig ook zes patiënten worden opgenomen.

Omstreeks 1934 werd onze aandacht opeens scherp bepaald bij het lepra-vraagstuk. Lange tijd heeft men gemeend dat deze ziekte op Nieuw Guinea niet voorkwam. Later werd het duidelijk dat de Wondammabaai zelfs sterk geïnfecteerd was. Een eerste onderzoek, ingesteld door de zendingsarts van Seroei, dr Bierdrager, leverde reeds een lijst op van meer dan 60 positieve gevallen. Het dorp Wasior bleek een leprahaard te zijn, waar 16 % van de bevolking besmet was. In latere jaren heeft nog drie maal een onderzoek plaats gehad, zodat de intensiteit van de uitbreiding van deze ziekte kon worden nagegaan. Een poging, met medewerking van de Gouv. arts van Manokwari, om van Gouvernementswege een mantri voor leprabestrijding aan te stellen, mislukte. De zending kon weinig anders doen dan de bevolking wijzen op de noodzaak van hygiëne en afzondering. Belangrijk was vooral dat er bij de avondmaalsviering rekening kon worden gehouden met de aanwezigheid van leprapatiënten. Zij namen plaats aan een aparte tafel.

Op de geschiedenis van kerk en volk van Wondamma heeft de tijd van de Japanse bezetting zijn somber stempel gedrukt. Het grote sago areaal is op onverantwoorde wijze geplunderd. Jong en oud werden geprest om gedurende zeven dagen van de week de vastgestelde hoeveelheid sago-meel, groepsgewijze te verwerken.

De Amberies die als opzichters verantwoordelijk waren dat het dagelijks kwantum bereikt werd, hadden geen gemakkelijke taak. In deze tijd is de Amberihaat gegroeid. Toch was de bevolking in staat onderscheid te maken. Men begreep wel dat ook deze opzichters machteloos waren. Maar voor zo ver zij gewillige Jappen-slaven bleken te zijn, die de belangen van het volk verwaarloosden, hadden zij die haat toch verdiend. Die Amberis echter, die in alles hun liefde voor het volk toonden en onder het zware werk door toch nog een woord van troost konden spreken, hebben ook na de bevrijding hun plaats te midden van het volk behouden.

Er is soms echte geloofsmoed getoond. Er waren Papoese voorgangers die liever hun leven wilden offeren dan hun bijbel afstaan. Er waren ouderlingen die in staat bleken de plaats van de voorganger in te nemen. Zij stonden rotsvast in de stormen van de tijd. Na de bevrijding moest het kerkelijk leven wel een sterke inzinking vertonen. Drie jaren lang waren de kerkdeuren praktisch gesloten gebleven en was de Zondag werkdag. De Janners hadden niets nagelaten om het evangelie te bespotten en het vertrouwen in de Hollanders te vernielen. Bijbels en zangboekjes werden verbrand. Werden niet vier Ambonese goeroes naar Manokwari gevoerd en onthoofd? Hun misdaad was dat ze wekelijkse bidstonden hielden. Zelfs zo'n bidstond was niet toegestaan. We weten wel, zo zeide

de Japanse commandant, dat jullie bidden dat Amerika zal winnen en dat wij verslagen zullen worden.

Zo was dus ook Wondamma na de bevrijding een chaotisch, ontredderd, arm land. Huizen, scholen en kerken waren voor een groot deel verwoest, de pluimveestapel en de varkens uitgeroeid. Prauwen waren niet meer te vinden. Volgroeide sagobomen kon men alleen nog na dagen ver roeien in de wilde sagobossen aantreffen. Het is daarom geen wonder dat de mensen leefden met een zekere aandoenlijke berusting. Het Ned. Gouvernement kon weinig hulp bieden, hoewel aanvankelijk veel beloofd was. Voor de gewone man was er echter geen textiel; geen voedsel, koffie, thee of suiker. Deze distributie-artikelen waren er slechts voor de — werkers — d.w.z. voor de vreemdelingen en voor die Papoea's, die in Gouvernementsdienst waren (zoals militairen, schrijvers, onderwijzers).

De scholen hadden gebrek aan de meest noodzakelijke dingen. Men moet de moed bewonderen waarmede de meeste goeroes hebben doorgezet. In plaats van schriften waren allerlei Japanse papieren te gebruiken. Soms zag men de kinderen hun sommen maken op ijzerhouten plankjes. Als krijt gebruikte men zelfs gebrande kalk. Anderen zagen kans uit het leisteen gebergte van Meoswar dikke leien te zagen. De kinderen van Meoswar maakten hun griffels zelf. Enige keren hebben ze griffels van abnormale dikte en wel 20 cm. lang aan het Gouvernement geleverd voor f 0.10 per stuk.

Men pakte weer aan. De bezettingstijd had ook louterend gewerkt. Er waren Ambonese voorgangers geweest die zich onwaardig hadden gedragen en de naam van christen niet bleken te verdienen. Anderen waren juist lichtende voorbeelden geweest.

Zo waren er ook goede en slechte voorbeelden geweest onder de Papoeese leiders. Uit hen waren nu krachten naar voren gekomen die voortaan met gezag konden spreken. Uit deze mannen konden de werkers gezocht worden die de zendingspredikanten hielpen bij hun opbouwende arbeid. Het was voor hen vaak een onbegonnen taak. Het kon zijn dat één man het werk moest doen wat vroeger door drie werd verricht. Maar in de naoorlogse verhoudingen waren er geen behoorlijke bootverbindingen, waarop hij kon rekenen met het maken van dienstreizen. De zendingsmotorboten waren alle vernield. Behoorlijk zeewaardige prauwen waren uiterst zeldzaam. De omstandigheden stelden grotere fysieke eisen terwijl de geestelijke spanningen vaak niet gering waren.

De hygiëne was er ook niet verbeterd. De invasie van grote hoeveelheden vers bloed had de malaria blijkbaar virulenter gemaakt. De kansen voor het opdoen van dysenterie en mijnworm waren belangrijk gestegen. Daarentegen hadden we bijna geen geneesmiddelen, behalve vele sulfa praeparaten uit de Amerikaanse voorraden. Gelukkig werkte er te Miei sinds 1946 een Papoeese mantri verpleger,

afkomstig uit Wondamma. Hij had zijn opleiding te Batavia en te Makassar genoten en verstond zijn vak wel. Hij had echter te goed afgekeken hoe je je gedragen kunt wanneer je chef bent. Dan zit je achter je bureau en zegt anderen hoe het moet. Maar hij deed vaak belangrijk werk wanneer hij er op gewezen werd. Op het laatst werd hij echter minder hulpvaardig voor de zieken die opgezocht moesten worden. Eindelijk vertelde hij de oorzaak daarvan. De invloed van de kwakzalvers, de mon en sadé, die hun mystieke kennis voor geld hadden gekocht, nam steeds toe. Men kon er bijna zeker van zijn dat elke patiënt, ook al werd hij trouw behandeld door de mantri of de zendeling, ook behandeling genoot van de sadé. De sadé masseerde zijn wonderdoende olie onder het prevelen van formulieren; de mon zong zijn liederen en danste op de oude borden om contact met de ziektegeest te verkrijgen. Deze concurrentie was voor de mantri te gevaarlijk. Bij ernstige patiënten kon het heel licht gebeuren dat men zijn voorschriften naliet. Kwam de patiënt te overlijden dan kreeg hij toch de schuld. In die verhoudingen had mantri geen prettige taak.

1950 werd in medisch opzicht voor Wondamma een belangrijk jaar. Er werd toen eindelijk een aanvang gemaakt met het opzetten van een leprozerie voor 120 patiënten. Het is alles nog erg primitief. Het gaat nog „op een koopje.” De bevolking bouwde de huisjes en behoort het voedsel voor de patiënten te leveren. Maar het begin is er. Twee Hollandse verpleegsters hebben te Miei de plaats van de mantri ingenomen en hebben de zorg voor de leprozen.

Zo zien we hoe er allerlei mogelijkheden worden aangegrepen en hoe het zendingswerk verder opbloeit. Er werd een begin gemaakt met het toepassen van een kerkorde. Enkele voorgangers kregen grotere bevoegdheden; er werd ook een Alg. Lagere Vervolgschool geopend met internaat.

Jammer genoeg is het vooroorlogse peil van welvaart nog niet bereikt. De bootverbinding met Manokwari werd niet weer hersteld. En zonder een vaste mogelijkheid tot het afvoeren van de producten zoals copra, tripang, masoi en schelpen is een economische vooruitgang moeilijk denkbaar.

In alle arbeid wordt de doelstelling nooit vergeten. We willen komen tot de vorming van een Papoeese volkskerk. De verschillen in de geaardheid van diverse groepen die daarbij door de omstandigheden van afstand en verbinding geen intensief contact kunnen onderhouden, staat het groeien van een eenheid in de weg. Daarbij zijn ook de taalverschillen vaak struikelblokken.

De belangrijkste taalgroep is het Noemfoers-Biaks. Voor het zendingswerk waren ook in de Wondammabaai de taalverhoudingen gunstig. De zendingen konden één taal leren, waarmede zij zich ook buiten het eigenlijke taalgebied konden redden. Toch waren

er opmerkelijke verschillen. Het Wondamma's zelf sprak men in de baai en langs de Westzijde tot aan het eiland Roemberpon, zij het met dialectische wijzigingen. Men sprak die taal eveneens in het achterland van Windessi tot diep in de Bantoenigolf. Maar in het Zuiden van Wondammabaai was het Waroppens de taal die men onderling altijd gebruikte. Roon heeft ook een eigen taal, die in niets gelijkt op het Wondamma's of Noemfoors. Naar het Oosten treffen we dan bij Jauer dorpen aan waar een moeilijke bergtaal gesproken wordt. Nog Oostelijker vindt men dan weer andere taalgroepen. Deze verscheidenheid is typerend voor Nieuw Guinea.

Het is natuurlijk van belang dat de streektaal bestudeerd wordt en vooral in de prediking wordt gebruikt. Dat was in dit geval mogelijk. Van Balen vertaalde een bijbels verhalenboek. Later werden zangbundels uitgegeven voor de kerkdiensten. Op school en in de jeugdverenigingen had men eveneens de beschikking over liederen in de eigen taal. Eén van de Papoeese voorgangers heeft zelfs de evangeliën vertaald. Maar tot een gedrukte uitgave is het nooit gekomen. Men behoort zich immers af te vragen of dit juist zou zijn. De gesproken taal stimuleert ongetwijfeld bestaande controversen. Op de ondernemingen Warén en Ransiki was het destijds niet mogelijk om te komen tot het vormen van verenigingen waarin verschillende volksgroepen waren opgenomen. Ook in het Papoea bataljon zag men duidelijk het groeps-chauvinisme.

In het belang van het volk zal het nodig zijn één taal te gebruiken, die allen bindt. Een taal die in alle kerken gesproken wordt. Een taal die gebruikt wordt op de kerkelijke vergaderingen waar Oost en West elkander ontmoeten. Dan zingt men het lied in die ene taal waarin ook de bijbel gelezen wordt. Die ene bindende taal is het Maleis. In die taal verschijnen tijdschriften en boeken. Het is de taal waarin ook theologische en opvoedkundige werken uitkomen. De groei van en het uitbloeien tot een levende zelfstandige kerk van Nieuw Guinea, de Geredja Kristen Papoea is het doel van ons werken en ons bidden.

Kaap der zielen

door Albert Zaaier

De wijde oceaan glinstert in het melkwitte licht van de volle maan. De palmen aan het strand van het eiland Noemfoor wuiven als grote waaiersilhouetten tegen de sterbezaaide hemelkoepel. Uit het woud klinkt de verre roep van 'een nachtvogel. Somber verheft zich de rotsige wand van kaap Ikersbari. Deze kaap is heilige grond voor de heidenen van dit vergelegen eiland. Op de afgeplatte hoogte van de rotskaap immers liggen de grote schaalvormige koraalstenen waar de zielen der afgestorvenen hun laatste maaltijd ontvangen, voor zij naar 't zielenoord Meoskorwari vertrekken. Rhythmisch breekt de rulle deining van de oceaan in dit nachtelijk uur tegen de rotsblokken van de kaap. Een witte nevel stijgt op en hult het plateau in vochtige dampen. Zie, daar zweven de geesten der afgestorvenen aan en reien ten dis. De maan beschijnt de wazige vormen der schimmen en wie vanaf de zoom van het oerwoud staart naar Ikersbari's hoogte, kan niet twijfelen aan de aanwezigheid der geesten.

Straks, als de ijle glimp van het eerste morgenkrieken langs de nachtelijke hemel glijdt, dalen de zielen langs het dauwbeparelde gesteente af in de nautiluschelpen op het oeverzand, om weg te vluchten voor de komende zonnestrallen. Dan zeilen zij in die schelpen over de oceaanboezem weg nog vóór Kuriai, de zonneheld, zijn glanzend zonnescild uit de lendedoek heeft gehaald, waardoor de nachtschaduwen vluchten. Want de zielen der gestorvenen schuwen het daglicht en behoren in het rijk van de schaduwen.

De oude Kemon, de medicijnman (mon) van Pakriki zit onder het ruige bladerdak van zijn paalhuis en hakt uit een stuk hard hout een korwar. Bij het eerste morgengloren van de nieuwe dag is het stamhoofd Kabisai bij hem gekomen en heeft, zonder een woord te spreken, het stuk donkerbruine hout neergelegd voor de mon. Deze heeft ook geen woorden nodig om Kabisai te begrijpen. Het is nog niet zo heel lang geleden, dat er in diens huis weerklonken de langgerekte kreten van een dodenzang. De eerstgeboorne van het stamhoofd, een flinke jongen, was na korte ongesteldheid overleden — de steunbalk van Kabisai's huis was weggerukt; de schim van het geliefde kind was heengesneld naar de rotshoogte van Ikersbari. Wat restte de bedroefde ouders nog meer dan in droeve klachten te wenen over hun verlies. Zó groot was de achting der

stamleden voor hun hoofd, dat geen mens achterbleef, toen de oproep kwam voor het dodenfeest en de deelname aan de lijkzangen. Nu is de tijd gekomen om een korwar te maken voor de jongen. Voor een eerstgeboorne past het om hard hout te kiezen en Kabisai kon geen gaver, mooier stuk gekozen hebben. Stil is het in het paalhuis van de mon. De bewoners zijn naar de tuinen en boshutten. De oude houtsnijder is alleen. Maar, wanneer hij zich buigt over het werk, voert hij, fluisterend, een gesprek. Dat is zo zijn gewoonte, als hij alleen is. Hij spreekt met de schim van zijn vader, die hem de toverspreuken leerde en de krachtbronnen deed kennen, waardoor hij nu een groot medicijman is geworden. Ook de kunst om korwars te maken leerde hij reeds jong van zijn vader. Nu is er geen mon te vinden in de gehele Geelvinckbaai, die mooier en beter werk aflevert dan Kemon.

„De lengte zal ik maken, als die ik af meet van de top van mijn middelvinger tot de punt van mijn elleboog. De breedte van het slangenschild, dat de korwar moet vastklemmen, zal zijn als de lengte van mijn hand,” zo prevelt Kemon, terwijl hij met vaste hand het kapmes slaat in het ongevormde houtblok. Hier is een kunstenaar aan het werk, die onbewust van zijn talent, de vorm kiest van het houten beeld. Dat ruwe stuk hout zal onder zijn hand gaan veranderen in een grillige gestalte.

Reeds komen de vormen te voorschijn uit de wegspringende spaanders en schilfers; het abnormaal grote hoofd, de kleine romp en het slangenschild waarop de grote schedel rust. Maar het fijnere snijwerk aan dit werkstuk mag Kemon nu niet maken. Dat moet bewaard blijven tot het avond is en de stamleden terug zijn in de paalhuizen. Kabisai zal dan zeer veel lieden uitnodigen om plaats te nemen rond het opflikkerende haardvuur. Hij zal niet karig zijn in het delen van lekker eten, tabak en pinang. Dan zullen de dodenzangen klinken en ieder zal van harte instemmen, want de kracht van het gezongen dodenlied is van bijzondere kracht voor de mon, die onder het zingen zijn snijmesje laat gaan langs de beeldvormen terwijl hij de fijnere figuurtjes in het harde hout vastlegt.

Dat gebeurt niet op één avond. Daar gaan verscheidene avonden mee heen tot de korwar klaar is.

Zo is Kemon, de mon, een man van grote betekenis in zijn stam. Hij heeft de macht om „or” te roepen en vast te leggen, ook in deze korwar, waardoor de stamleden, die nog in het land der levenden vertoeven, contact houden met de kracht der schimmen van Meoskorwari, het dodenland. Die kracht kan men niet missen!

Wanneer de korwar eindelijk klaar is, zijn de avonden van dodenzang en maaltijden afgelopen. Schijnbaar gaat het leven der Papoea's weer in rustige banen van de gewone dingen, waarbij het

verzamelen van leeftocht (vissen, jagen en tuinen maken) de uren der dagen vullen. De korwar heeft een plaatsje gekregen in een hoek van het donkere paalhuis, waar heel spoedig een draperie van spinrag de naakte vormen van het houten kereltje dekt en insectengetjilp de zang is, waarnaar dat houten manneke schijnt te luisteren. Niemand kijkt meer naar het beeldje om.

Maar als later Kabisai, na een overvloedige maaltijd van niet al te verse schildpadeieren, ziek op zijn slaapmat ligt en zich wentelt en keert en steunt en klaagt over de stekende pijnen in zijn buik, — als later de stamleden in een dichte kring zitten om de lijdende man en hem alle verse buitenlucht roven door hun intense belangstelling, dan komt het uur, dat de mon Kemon, zijn kracht als helper kan tonen.

In de walm van de rokende haardstede, onder het stemgegons der verbijsterde omzittenden, die met ogen, groot van angst, staren naar de stuiptrekkingen van hun stamhoofd, verschijnt Kemon als een schim.

Maar nauwelijks is zijn komst opgemerkt, of een diepe stilte valt in. Van de mon verwacht ieder de hulp, die hier zo hoog nodig is. Zal hij in staat zijn nieuwe „or” te brengen aan Kabisai, die nu als een geslagene neerligt? Ziet, de mon is kalm bij alle angst rondom. Hij is doelzeker en gaat rustig zitten, waar anderen van onrust schuifelen, met knikkende knieën. Het is ook voor de stamleden zo vreselijk, om weer in aanraking te komen met één, die zichtbaar werd gevangen in de strikken der daemonen en die zo dicht nadert het schimmenrijk, het vreselijke onzekere!

Op zijn vraag, biedt Kabisai's eerste vrouw de mon het beeldje van de gestorven zoon. Kemon zet zich aan het voeteneind van de kreuende man. Hij verbergt zijn hoofd onder een kap van gevlochten pandaanbladeren, zodat in dit schemerige huis zijn gelaat niet meer is te herkennen. Dan neemt hij de korwar in zijn hand en roept de naam van de dode, voor wie het gemaakt is. Na lang roepen, waarbij alle omzittenden met voelbare spanning toezien, begint de hand van de mon te beven. Dat is wel reeds een goed teken, maar antwoord komt er nog niet. Nu vangt Kemon aan allerlei beloften te prevelen. Hij belooft de schim van de overledene tabak en pinang. Telkens weerklinkt in het stille huis zijn lokkende roepstem. Slechts het kreunen van de zieke en het zuchten der omzittenden mengen zich met de stem des roependen. Maar ziet, op eenmaal vaart een huivering door Kemons gestalte. De bevende handen vermogen nauwelijks het houten beeldje vast te houden. De geest van de overledene is in het hout gevaren, of zweeft om de korwar heen en heeft die als zetel gekozen.

Nu spreekt de mon de geest aan: „Wil je mijn beschermgeest „Rumanbrauwndi” vragen bij mij te komen?” Want Kemon beweert,

dat die geest van zijn voorvader, de goede daemon, hem helpt en raad geeft. Nu denken de omzittenden, dat de geest van de dode weer heenvaart naar Meoskorwari om de daemon van Kemon te zoeken. De handen van de mon zijn stil geworden. Het contact met het schimmenrijk is verbroken. Het wordt wachten en wachten... De spanning der aanwezigen blijft — het kreunen van de zieke houdt aan.

Maar weer herhaalt zich de siddering in het lichaam van de mon. Alle ogen zijn op hem gericht. De schim van Rumanbrauwndi vaart in hem. Wondere woorden klinken van Kemons lippen. Niemand kan die taal begrijpen. Het is de spraak van het schimmenrijk. De beschermgeest vertelt, wat men met de zieke doen moet.

Als na een poosje van vermoeiend beven en prevelen eindelijk Kemon de handen laat zakken en het zielenbeeldje neerlegt op de niboenglatten van de vloer, is de spanning gebroken. Er komt een algemeen gemompel en gepraat los. De schim is uit de mon vertrokken — de korwar heeft zijn dienst gedaan en kan weer in het duistere hoekje opgeborgen worden. Nu weet Kemon wat hem te doen staat en zal hij de kruiden gaan zoeken, hem door de geest genoemd, die hulp en verzachting zullen bieden aan het lijdende stamhoofd.

In de nacht na het oproepen van de schim uit het geestenhuis, keert Kemon weder in het paalhuis van Kabisai. In zijn hand is een bamboekoker, gevuld met een krachtige zalf, bereid uit varkensvet, kruiden en klapperolie. Weer reien zich de stamleden om de zieke om deelgenoot te zijn van de heilzame arbeid van hun mon. De smeulende vuurhaard wordt opgerakeld. Bij 't opvlammen van 't vuur vangt Kemon aan de lijder te helpen.

Hij balsemt het bronsbruine lichaam van Kabisai en zingt daarbij een lied op een eentonige wijs:

„Rumanbrauwndi kwam over de wateren der grote zee, gedragen
„op wieken, die de westenwind vingen en zwelden tot zeilen, waar-
„mee de schim haar reis aanvaardde.

„De bode naar Meoskorwari werd geroepen door Kabisai's korwar.
„Sterk was de stem van de slaaf, die hem riep. Maar Ruman-
„brauwndi liet zich vinden.

„Nu balsemt de slaaf met de gave der goede daemonen de lijdende
„Kabisai.”

Kabisai genas van zijn krampen en Kemon ontving als dankoffer voor de hulp, waarmede hij de verloren „or” had teruggebracht, een lendegordel van blauw katoen; drie vaam lang en sterk van weefsel.

Dorehbaai-Noemfoor

door P. J. Grondel Jr

Met grote aandacht en ontroering heb ik de jaarverslagen van mijn vaderlijke vriend Van Hasselt doorgelezen van het begin dezer eeuw tot het ogenblik, dat ik (in 1925) op Nieuw Guinea aankwam. Van 1925 tot Augustus 1927 werkte ik op Jappen met collega Bout, daarna werd ik belast met de ressorten Dorehbaai, Noemfoor en Radja Ampat. We hadden toen het grote voorrecht samen te wonen met de familie Van Hasselt en door hen te worden ingeleid in de ressorten die hij had opgebouwd. Op onze reizen vertelde hij boeiend en smakelijk; hoe het begon, en hoe het groeide. Ik herinner me nog levendig de geschiedenis van de eerste goeroe van Pakriki, hoe hij werd bang gemaakt, zo erg dat hij tenslotte wegliep. Er was n.l. een jongeman, die boos was op de bevolking van Pakriki en hij wilde hen treffen in het beste, dat zij bezaten: hun goeroe. Hij vertelde allerlei angstaanjagende verhalen over de bewoners van een naburig dorp; ze zagen zeker niet tegen een moord op en als ze de goeroe eenmaal hadden, wat zouden ze dan wel met zijn vrouw doen! De goeroe raakte helemaal over zijn zenuwen heen en toen er op een nacht speren door de wand van het huis werden gestoken, was de maat vol en liet hij zich met zijn vrouw naar de vaste wal roeien. Later bekende genoemde jongeman de dader te zijn.

Wat een zorg, wat een wikken en wegen om nu de juiste man te vinden voor Pakriki. Alles was nog zo teer, zo heel gemakkelijk te vernielen; zeker, men wilde een goeroe, men bouwde huis en kerk, maar als de goeroe geen tact had om met deze primitieve en ook ruwe krijgslustige lieden om te gaan, dan ging alles mis. De Toean Moedah (de jonge Van Hasselt in tegenstelling tot zijn vader) vertrouwde men geheel. Wat heb ik in latere jaren met oude Papoea's sprekende, vaak treffende bewijzen gehad van hun liefde voor hun Toean. Maar hoe sterk dat vertrouwen in zijn persoon was wist Van Hasselt toen niet. Hij liet zijn keus vallen op Laurens Tanamal ¹⁾ Deze werd de pionier van Pakriki, eigenlijk van heel Noemfoor. Het bleek een uitnemende keuze te zijn geweest en de bewoners van de andere dorpen wilden ook een goeroe hebben, liefst zoals die van Pakriki! Dat ging natuurlijk niet altijd.

1) Een levensbeschrijving van L. Tanamal verscheen in de serie Lichtstralen. (Uitgave J. N. Voorhoeve, Den Haag)

In 1927 bezocht ik Noemfoor voor de eerste maal in gezelschap van Van Hasselt. Overal werden we met grote vreugde ontvangen. Van deze tocht herinner ik me de aanneming van enige lidmaten in Jemboerwo. De goeroe was met verlof naar Ambon. Van Hasselt en ik zaten met een vijftal jonge mannen op de voorgalerij van de goeroewoning. Het was als het ware een spel van vraag en antwoord, alles ging vlot in de landstaal. Daar het korte zinnnetjes waren over bijbelse onderwerpen, ontging me niet veel. Vaak heb ik aan dit uurtje teruggedacht, want deze vijf jonge mannen hebben gedurende mijn hele loopbaan als zendeling nauw met me samengewerkt. Twee werden Evangelist en drie ouderling. Zij behoorden tot mijn beste vrienden.

Dit was de eerste kennismaking met Noemfoor en van dit ogenblik af ging alles heel vlot; de enkele dorpen die nog geen goeroe hadden of niet meer hadden, kregen er een. Kerk- en catechisatiebezoek waren overal goed. Met honderden tegelijk werden in de nu volgende vijf jaren volwassenen en kinderen gedoopt en lidmaten bevestigd. Het was de tijd van de grote overgang, waarin alles mogelijk was en alles lukte. Een van de zeer goede gemeenten werd Inasi, een boven water gebouwd dorp te midden van de vloedbossen. Er werd door mij weer een goeroe geplaatst, nadat het jaren vacant was geweest. De laatste goeroe, Pattinaserany, was wegens een zedendelict ontslagen en had nu een administratieve betrekking bij het Gouvernement. Zijn huwelijk was kinderloos, maar zodra was er weer een goeroe op Inasi of zijn vrouw verwachtte een baby. Wat waren deze mensen gelukkig, zij beschouwden dit als een bewijs, dat de zonde nu vergeven was. Het geeft ons even een denkbeeld hoe bij de Ambonnezen en Papoea's het geloofsleven verweven is met het gewone dagelijkse leven zoals we dat ook in de Bijbel vinden. Allereerst ging men nu over tot het bouwen van kerken, daar tot nu toe het schoolgebouw des Zondags als kerk werd gebruikt. De eerste kerk werd gebouwd in Jemboerwo en dat werd nu eens iets moois. Het beste hout werd uit het bos gehaald en zorgvuldig bewerkt; maanden lang werd er met groot enthousiasme onder leiding van een Papoeese timmerman gezwoegd. Honderden guldens werden bijeen gebracht voor cement, spijkers, zink en verf. Bij de inwijding van het gebouw waren enige duizenden gemeenteleden van het hele eiland aanwezig. Het werd nu een wedloop wie het eerste de timmerman zou krijgen voor de leiding van de bouw van een kerk. Kameri, Pakriki, Mandori, Jenmanoe volgden en zo kregen binnen enkele jaren alle gemeenten hun eigen kerk. De inwijding was steeds een groot feest. De toewijding en de offervaardigheid waren zeer groot, maar er zat echter in dit alles naast liefde voor het Evangelie ook een sterk wedijverelement. Men wilde elkaar de loef afsteken;

Mandori b.v. kreeg een kerk met twee torens! Hoe het ook zij, het was een mooie tijd en ook geestelijk werden er goede dingen bereikt. Iedere keer, dat ik een rondreis maakte op het eiland, besloot ik mijn reis met een vergadering van de goeroe's en de kerkeraadsliden, een soort classicale vergadering. Hier werden dan allerlei problemen besproken.

In het begin waren alleen de Ambonse goeroe's en ik aan het woord, maar langzamerhand begonnen ook de ouderlingen zich in de discussie te mengen en het kwam zover, dat alleen de Papoea's het woord kregen. Sommige oudere goeroe's waren beledigd, maar dat ging wel over. Wilden we ooit tot een Papoeese Volkskerk komen, dan moesten we de Papoea's zelfstandig leren denken. Al te veel hadden ze alle beslissingen overgelaten aan de goeroe's en de Penderita. Wij wisten het en zoals wij het regelden zou het wel goed zijn! Het werd me hoe langer hoe meer duidelijk dat het overgaan naar het Christendom het hele maatschappelijke leven op losse schroeven zette. Het Evangelie gaat meespreken op alle terreinen des levens.

Al heel spoedig kwamen er grote moeilijkheden op het gebied van de huwelijksgewoonten. Tot nu toe had men een kloppend systeem gehad, men wist precies met wie zoon of dochter wel en met wie ze niet mochten trouwen. Lang voor de kinderen meerderjarig waren, had de familie de huwelijkspartner uitgezocht en was men begonnen de afspraak met wederzijdse geschenken te bevestigen. Nu gebeurde het ongehoorde, dat een meisje, — het was Blandina, in Kansai, — naar de Penderita stapte en zei: „Ik wil niet trouwen met Johan, die mijn ouders voor me hebben uitgezocht, maar met Alfari, want ik houd van hem.”

Ik beloofde haar m'n volle steun en liet 's avonds de familie bij me komen. Enige uren hebben we deze zaak doorgepraat, de tegenkanting was zeer hevig. Na veel heen en weer gepraat werd de kwestie van de bruidsschat zo geregeld, dat alle partijen er zich mee konden verenigen. Blandina vertrouwde de gemaakte afspraak niet zo heel erg en ging met mij mee naar onze Zendingspost op Kwawi om onder leiding van mijn vrouw nog het een en ander te leren. Bovenal om veilig te zijn voor haar familie, die, wanneer ze thuis was gebleven, haar ongetwijfeld nog wel gedwongen zou hebben toch met Johan te trouwen, want deze verandering bracht heel veel moeite met zich en daar was men eigenlijk niet op gesteld. Tenslotte kwam alles keurig in orde, maar toen was het hek van de dam en kwamen er veel meer jongelui, die hun verlovings door de ouders gesloten, wilden verbreken. Het werd een hele revolutie en het gevolg was, dat ouders er niet meer aan dachten een huwelijkspartner voor hun kind te zoeken.

Een andere kwestie was die van het ruilhuwelijk. Op zo'n classicale vergadering, om dit mooie woord te gebruiken, kwam de ouderling Martinus van Mandori, met een voorstel. Hij wilde dat de gemeente een afwijzende houding zou aannemen tegen het farbukadaduw (ruilhuwelijk). Daar deze zaak mij niet duidelijk was, vroeg ik hem dit nader te verklaren. Zijn bezwaren waren gericht tegen het huwelijk van een broer en zuster van de ene familie met een broer en zuster uit een andere familie, dat gaf volgens hem aanleiding tot grote onaangenaamheden, die het Christelijk leven van de gemeente bedreigden. Ook dit was mij niet duidelijk, ik zei zelfs dat dergelijke huwelijken in Holland ook voorkwamen en geen bijzondere reden tot moeilijkheden opleverden. Nu kwam de uitleg en het zat al weer vast op de bruidsschat. In een dergelijk geval werd n.l. de geschenken wisseling tot een minimum beperkt, men betaalde elkaar als het ware met gesloten beurs.

Als men denkt, dat alleen de beschaafde wereld van vandaag huwelijkproblemen kent, dan vergist men zich; ook bij de Papoea's zijn ze te vinden. Bij de Papoea's

ligt het huwelijk in de economische sfeer, het sluiten er van gaat gepaard met financiële transacties, maar ook daarna kunnen bij wangedrag van een van de gehuwden boeten worden geheven te betalen aan de familie van de verongelijkte partij. Bij zo'n ruihuwelijk geeft dat aanleiding tot bijzondere moeilijkheden. Om het nu eens eenvoudig te zeggen, wanneer in het ene huwelijk de vrouw door de man geslagen wordt, dan moet er boete betaald worden door de familie van de man, maar aangezien deze familie een vrouw heeft gegeven en geen bruidsschat zeggen ze rustig, laat de man van jullie familie dan ook maar de vrouw van onze familie slaan, met het gevolg dat deze mensen, die goed met elkaar leven, nu eigenlijk ook onenigheid zouden moeten maken en de familiebanden zijn zo sterk, dat het vaak gebeurt ook. Nog groter zijn de moeilijkheden wanneer het ene huwelijk al is gesloten en de a.s. bruidegom van de tweede partij komt te overlijden. Dan moet er een andere echtgenoot worden gezocht en dan komt het voor dat er geen vrije man ter beschikking is; de familie van het meisje wil toch dat aan de verplichting voldaan wordt en dan wordt er net zo lang gepraat tot een van de familieleden bereid is haar als tweede vrouw te nemen. Toen Martinus dit haarfijn had uitgelegd en ook de andere ouderlingen zijn betoog hadden onderstreept, toen werd het duidelijk, dat tegen deze gewoonten vanuit het Evangelie moest worden opgetreden. Het mooie uit deze hele geschiedenis is wel, dat deze dingen uit de Papoea's zelf voortkwamen: men ging bewust leven. Dit waren natuurlijk de enkelingen die dit begrepen, de gemeente als geheel voelde dit nog niet aan.

Het was juist in deze tijd, in de jaren 1934 en later, dat we een merkbare inzinking in het gemeentelven begonnen te constateren. De tijd van de eerste liefde, de grote overgang, het bouwen der kerken, was voorbij. Alles was klaar en er was grote neiging nu maar te gaan slapen. Collega Agter op Biak zat met hetzelfde probleem: Noemfoor en Biak zijn zeer nauw aan elkaar verwant en we hadden voortdurend contact. We zochten naar de oorzaak van deze lauwheid en op de duur werd het ons duidelijk, dat we onze gemeenten veel te Hollands hadden opgebouwd. Het was, zoals een kapitein van een K.P.M.er eens zei, zo aardig dat Hollandse kerkje tussen de palmen. Voor ons wel mooi, maar voor de Papoea's op de duur toch niet eigen. Van Biak kwam toen het voorstel de Papoeese zangwijze te gaan gebruiken in de eredienst. Dus niet alleen te zingen onze Hollandse psalmen en gezangen, maar geestelijke liederen te maken op Papoeese melodie. Aanvankelijk was er veel tegenkating, het zou heidense gedachten oproepen en de mensen weer afvoeren van het Evangelie. Toch werd het geprobeerd, en de eerste maal dat ik het hoorde op een Zendingsfeest te Korido op Biak, was ik er zeer van onder de indruk. De toewijding waarmede gezongen werd was ontroerend. En wat direct opviel, dat jong en oud hieraan mededen. In de kerkdiensten was het toch eigenlijk zo, dat de mensen boven de dertig alleen maar de allerbekendste psalmen en gezangen konden meezingen, maar nu zongen ook de heel ouden mee en zo te zien met hun hele hart. Van nu aan werd het overal geprobeerd en overal leverde het stof tot discussie, er waren naast vele voorstanders toch ook heftige tegenstanders. Al spoedig kwam nu de vraag, mogen we bij dit zingen nu ook de tifa (trom) gebruiken, mogen we nu ook dansen? Het liefst had men nu gezien, dat de Pendita meteen de te volgen leefregel aanwees, maar die tijd

waren we voorbij. De Pendita voelde zich te veel Westerling om hierin een beslissing te nemen, dit liet hij over aan de Kerkeraden, aan de Papoea's zelf. Ook de Ambonse goeroe's moesten zich hier buiten houden, maar of ze het altijd deden is de vraag. Door deze dingen was de slaap overwonnen, er kwam weer leven in de gemeenten, men was bezig met de dingen van Gods Koninkrijk.

In deze bewogen situatie kwam de tweede wereldoorlog. Alle Zendingen werden geïnterneerd. Op Nieuw Guinea bleven honderdduizend Christenen achter zonder de leiding waaraan ze gewoon waren.

Op Noemfoor en in de Dorehbaai werd een zeer afwijzende houding tegen de Japanners ingenomen, het werd een zeer bewogen tijd, waarin de oude geschiedenis van Manseren Manggoendi zeer vele volgelingen kreeg. Deze hele geschiedenis wordt elders in dit boek uitvoerig beschreven. Op Noemfoor keerde men zich ook tegen de Ambonse goeroe's; zij wilden nu alles zonder vreemdelingen zelf regelen. Het merkwaardige was, dat men allerwege de a.s. wederkomst van Manseren Manggoendi met grote dansfeesten vierde, maar als 's Zondagsmorgens de kerkbel luidde, dan werd de verf afgewassen, de versieringen afgelegd, de Zondagse kleren tevoorschijn gehaald en om negen uur zat de gemeente onder gehoor van het Evangelie om na de dienst weer verder te gaan met het dansen. Slechts twee jaar was Nieuw Guinea in Japanse handen, toen de Amerikanen ook Noemfoor en Biak bezetten. De Papoea's waren geweldig onder de indruk van de rijkdom van de Amerikanen en algemeen vatte het denkbeeld post dat deze Amerikanen afgezanten waren van Manseren Manggoendi; zij kwamen de oprichting van het Papoeese Koninkrijk voorbereiden. Ondanks deze dingen bleef men trouw ter kerke gaan en in Juni 1945 werden voorbereidingen getroffen tot het vieren van het Heilig Avondmaal; helaas is hier niets van gekomen. Een zendeling, die tijdens de oorlog in Australië was, kwam op doorreis op Noemfoor en meende dat men het Heilig Avondmaal niet mocht bedienen, zolang er geen geordende voorgangers waren. De Doop had men reeds enige malen bediend. Na in September 1945 in Makassar in vrijheid te zijn gesteld, kon ik een maand later per vliegtuig naar Nieuw Guinea vertrekken. De 18de October kwam ik op Biak aan, dat herschapen was in een grote Amerikaanse basis; rond Bosnik drie grote vliegvelden en daarom de kampementen, waar 80.000 soldaten hadden gelegen. Dat alles onherkenbaar veranderd was behoef ik niet te zeggen.

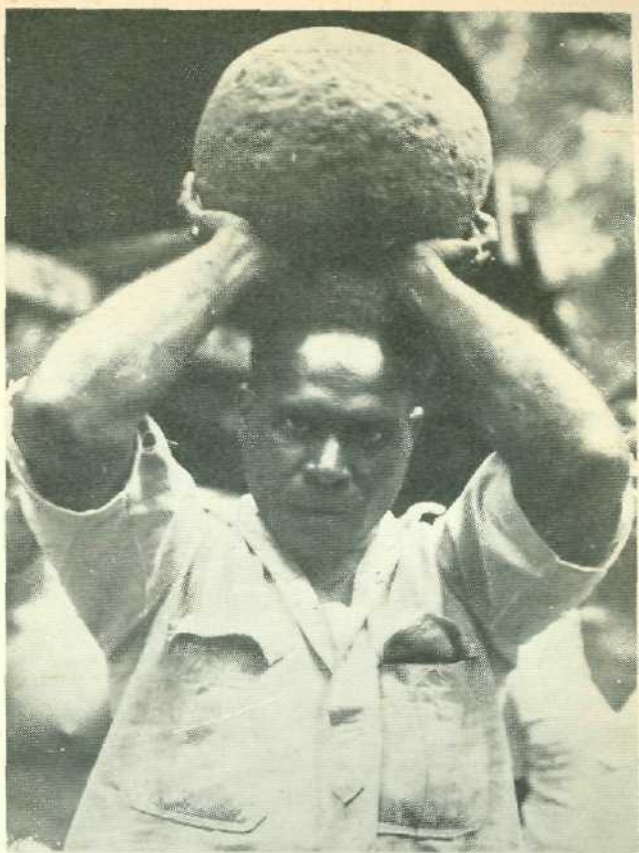
Spoedig was het bij de Papoea's bekend, dat ik terug was, en van alle kanten kreeg ik bezoek. Ook kreeg ik het verzoek van Noemfoor daar een groot Zendingfeest te komen bijwonen op 31 October. Het gelukte me met een landingsvaartuig 30 October op Noemfoor

te komen. De begroeting was overweldigend; de Japanners hadden gezegd, dat alle zendelingen waren omgekomen en nu was ik toch teruggekomen. We hadden elkaar veel te vertellen. Het waren aanvankelijk alleen maar berichten over lijden en dood. Van m'n standplaats Manokwari hoorde ik b.v. dat er van de 1400 inwoners geen 300 meer in leven waren. Honger en ziekte hadden geweldig huisgehouden en ook zeer velen waren door de bezetter ter dood gebracht.

Het Zendingsfeest werd in Kameri gehouden in de openlucht, er waren ongeveer 500 bezoekers. Een hele rij van sprekers wisselden elkaar af. Over het algemeen waren de toespraken uiterst matig, vaak zelfs zonder inhoud. Er was slechts één spreker die ver boven de middelmaat uitkwam, een Papoese goeroe, die nu was aangesteld als wvd. schoolopziener. Hij sprak over Elia, drie en half jaar geen regen en paste dit toe, op de drie en half jaar dat de gemeenten zonder de zendelingen waren geweest. Om u even een indruk te geven van het wonderlijke van deze tijd: de collecte bedroeg f 600.-. De oorlog had deze mensen overladen met aardse goederen; kleren, eten en geld waren er in overvloed, maar het was slechts schijnwelvaart, zij woonden hier nu in verlaten militaire kampementen, die ook al in verval raakten. Hun eigen dorpen, waren voor het merendeel verwoest, de kerken verbrand, weggebombardeerd. Waar b.v. de grote dorpen Kornasoren, Jemboerwo en Andei hadden gelegen was nu een enorm vliegveld. Met veel moeite vonden we nog aan de rand van het vliegveld de fundamenten van de eerste kerk van Noemfoor.

De dagen volgende op het Zendingsfeest hebben we druk vergaderd, Papoese goeroe's en kerkeradsleden kwamen bij elkaar en vol moed werden plannen gemaakt voor de toekomst. Een van de verlangens, waarover men steeds weer sprak, was dat men op het eiland Noemfoor liefst geen uitheemse goeroe's meer wilde hebben. Alleen Papoese goeroe's en de Hollandse Pendita was ook hartelijk welkom. De wens was alleszins redelijk, het was alleen zo moeilijk alle posten bezet te krijgen, er waren zoveel omgekomen. Ook als leider van het hele eiland wilde men een Papoese goeroe. Ik maakte een drietal op met de ouderlingen en nagenoeg met algemene stemmen werd Jan Mandowen gekozen. Volgens de laatste berichten is hij nog steeds in functie en voldoet zeer goed.

Spoedig kwam ook Ten Haaft op Biak en werd begonnen met een uiterst eenvoudige kerkorde op te stellen. De oorlog had de verhoudingen zo grondig gewijzigd, dat we ons zo snel mogelijk moesten aanpassen aan de nieuwe koers. Zo terugziende op deze veel bewogen jaren kunnen we niet anders dan zeer dankbaar zijn en ons verbazen over het vele dat ondanks alles is staande gebleven.

Overwonnen vrees. De steen die men eeuwenlang vereerde

Foto F. C. K.

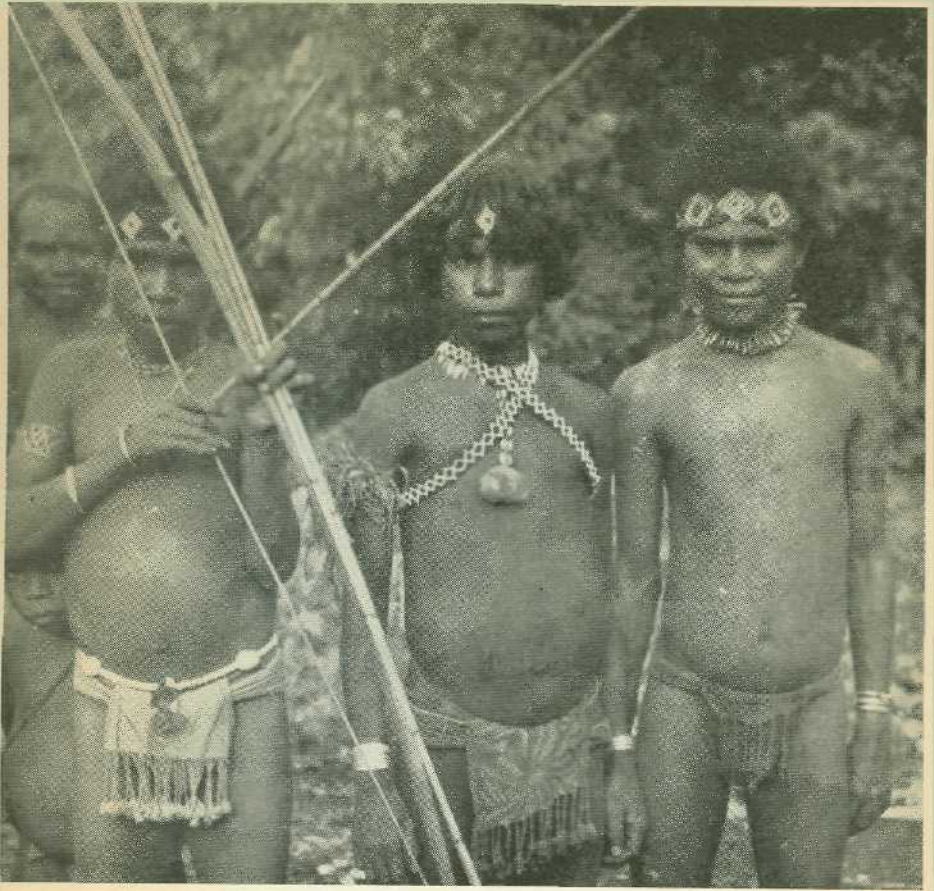
Met wantrouwende blik. Lid van een zwerfstam
ten Zuiden van de Arfak

Foto dr Leiker

Het dorpje in de diepte. Saweroe op het eiland
Jappen, verscholen in een kleine binnenbaai

Foto dr Leiker

In 100 jaar nog niets veranderd. Arfakkers uit de bergen achter Manokwari

Foto dr Leiker

Wat een land! Ds F. C. Kamma met op de achtergrond links de Humboldtbaai, rechts de baai van Jotefa en het dorp Enggros

Foto dr Franken

Met volle zeilen. Een tweemaster in de Dorehbaai

Foto zr Agden

Het geloof van onze Papoea's in Jezus Christus is bestand gebleken tegen geweld, onderdrukking en vervolging. Allerlei machten en krachten uit het heidendom hebben getracht het verloren terrein te herwinnen en de aanval is afgeslagen. Op het moment, dat wij zendingen naar onze mening, het minst konden worden gemist, waren we er niet bij. Zeker waren we hartelijk welkom om te helpen herbouwen, maar van beide kanten wordt wel begrepen dat de Papoeese Volkskerk straks geheel zelfstandig zal moeten staan.

Tot nu toe heb ik uitsluitend gesproken over Noemfoor. De eigenlijke Dorehbaai is daarbij niet genoemd. Dit is ook een heel ander terrein. Jarenlang was de Dorehbaai de kern van het zendingswerk op Nieuw Guinea, de eerste zendingen vestigden zich hier en dat heeft een stempel gedrukt op deze gemeenten.

Men zou kunnen zeggen, dat het een zekere passiviteit was, die hen kenmerkte. Ze hadden altijd de zendingen zien werken, de oprichting van de Kweekschool voor onderwijzers meegemaakt, maar het ging min of meer buiten hen om. Langzamerhand viel niet meer de nadruk op de kerngroep rondom de Dorehbaai, de gebieden ver daarbuiten kwamen opzetten. Daar komt nog iets bij.

De mensen van Doreh waren eigenlijk oud-Noemforen. Sinds een anderhalve eeuw waren ze zich gaan vestigen op het vaste land. Daar vonden ze de binnenlanders, de Arfakkers, de Mansibaber, en het werd gewoonte onder deze stammen op rooftocht te gaan. Men haalde er slaven vandaan en liet deze voor zich werken. Nergens bloeide slavernij zo als juist hier. Dit had hetzelfde gevolg wat het voor de Romeinen had, lichamelijk en moreel ging men achteruit. Handenarbeid en zich inspannen, ook in de scholen, viel niet in de smaak. Toen de slavernij afgeschaft werd hebben ze eigenlijk hetzelfde karakter behouden. Hun aantal ging achteruit en hoewel de plaats waar ze woonden hen had voorbestemd om pioniers voor het Evangelie te worden, werden dit toch maar enkelingen. Deze mogen met ere genoemd worden, zij waren uitstekende leerlingen van Depok. De namen Rumfaben, Rumburen kan men niet noemen zonder eerbied te hebben voor wat deze mannen hebben gepresteerd.

Na deze grote uitbreiding omstreeks 1908—1915, waarbij het oude centrum uiteenviel en de nadruk kwam te liggen op de West, Hollandia, Miei, Biak en Jappen, werden de oude posten Andai, Manokwari en Momi bij Mansinam getrokken.

Langs de Noordkust had men van de aanvang van de Zending af direct contact met *Amberbaken*. Dit is een merkwaardig gebied. Het is de enige streek op Nieuw Guinea waar rijst wordt verbouwd, de z.g.n. ladang rijst, op droge velden. Hier woonden Noemforen, verwant met het volk van de Doreh-baai, en zij hadden een heerserspositie. Ze beschouwden de eigenlijke Amberbaken-mensen als hun

onderdanen. Toen het Evangelie veld won, ook onder hen, verloren ze aan terrein, namen van toen af wel deel aan het gemeentewerk, maar het zwaartepunt lag onder de oorspronkelijke bevolking zelf. Een arbeidzaam sympathiek slag mensen, die in de loop der jaren flinke gemeenten gingen vormen.

Van Mansinam werd de Zendingspost overgeplaatst naar Kwawe, de vaste wal tegenover het eiland. Dit dorp, 10 minuten gaans van Manokwari werd hoofdzetel van de Voorzitter der Conferentie van Zendelingen. Eerst Van Hasselt Jr, later Starrenburg. In 1931 ging de eerste met pensioen. Daar Manokwari hoofdplaats was van Noord Nieuw Guinea en zetel van de Ass. Resident bleef dit de aangewezen plaats van de hoofdvertegenwoordiger van de Zending.

Naast hem stond de ressortszending van Dorehbaai-Noemfoor. Diens werk strekte zich ook uit naar het Zuiden tot aan Momi. Achter Momi in de bergen liggen de Anggimeren. Toen contact tot stand werd gebracht door de Evangelist Wandow ging de zending daar een paar posten vestigen. De mensen hadden het daar echter zeer moeilijk, vanwege de eenzaamheid en het koude klimaat. Hiermee raken we een moeilijk punt aan n.l. het werk onder de Arfakkers. Deze zwerfzieke binnenlanders kan men nog in Manokwari tegenkomen en zij zien er nog precies zo uit als de eerste zendelingen hen hebben aangetroffen. Verschillende posten werden onder hen geopend in de loop der jaren. Enkele gemeenten ontstonden, maar deze hadden telkens te lijden van de zwerfzucht der Arfakkers en van de grote samenhang van hen die aan de kust woonden met de nog heidense verwanten van het binnenland.

Men heeft de indruk, dat het Evangelie nog geen post gevat heeft onder dit volk. Hun buitengewoon moeilijke taal is ook een sterke handicap geweest. Het werk onder hen had een fluctuerend karakter. Oplevingen, die veel beloofden werden afgewisseld met periodes waarin al het gewonnene weer verloren scheen te gaan. De laatste berichten wijzen op een groeiende belangstelling en grote vraag naar onderwijs.

In de oorlog trok Kwawe zich geheel in de bergen terug en bleef hier trouw aan het Evangelie, er werd zelfs evangeliserend opgetreden onder de bergbewoners. De gemeente Mansinam trof een zeer hard lot, alle mannen werden onder beschuldiging van spionage door de Japanners onthoofd, de vrouwen en kinderen werden weggevoerd en van hen is niemand teruggekeerd, ze zijn jammerlijk omgekomen. De kerk werd bijna geheel verwoest en toen ik daar na de bevrijding een bezoek bracht werd ik overweldigd door de vele herinneringen. Deze kerk werd gebouwd door Bink; hoevele zendelingen hebben hun eerste dienst op Nieuw Guinea in deze kerk meegemaakt. Hier is de preekstoel waarop de Van Hasselts, vader

en zoon, jaren hebben gestaan en de blijde boodschap hebben verkondigd; onder de preekstoel de gedenkplaat van Mevrouw Van Hasselt, „moeder van Papoea.” Dit is de kerk waar vele Biakkers en Noemforen op hun reizen, Mansinam aandoende, voor het eerst in aanraking kwamen met het Evangelie. Het werk in deze kerk begonnen heeft rijke vrucht gedragen, maar de gemeente waar dit alles begon, bestaat niet meer.

Na de oorlog werd Noemfoor bij Biak getrokken, daar de bewoners toch alle Biakkers zijn, op enkelen na.

Met de komst van de Kolonisten na de oorlog kwam ook weer de noodzaak van geestelijke verzorging van deze groep mensen. Een predikant van de Protestantse Kerk vestigde zich toen te Manokwari, en toen hij voor verblijf in de tropen werd afgekeurd werd hij vervangen door ds Smits.

In 1950 kreeg Kwawe in de persoon van ds Ewoldt weer haar eigen ressortsleider.

Vanuit dit oude zo vertrouwde centrum blijft er een enorme taak voor de komende tijd weggelegd. Men kan daar nog volop pionier zijn omdat de bergen uitnodigend rondom de baai staan.

Steil en moeilijk zoals de bergpaden van de trotse Arfak zal ook de weg zijn tot het hart van de mensen. Maar het geloof en het vertrouwen wat de eerste pioniers heeft gekenmerkt, zijn nog steeds de bron om vol te houden.

De zeerovers en het kleine boekje

door J. J. Mulder-van Hasselt

Wat een bedrijvige drukte daar op het strand van Sangir! Mensen lopen af en aan, beladen met manden, zakken en mooie mandkoffertjes, terwijl anderen bezig zijn een kleine witte boot zeilklar te maken. Waar al die drukte om begonnen is? Dorina, het Sangirese meisje, zal gaan trouwen met een jongen van Menado. De familie gaat haar wegbrengen en zal meteen van de gelegenheid gebruik maken om cocosnoten, boontjes en eigengemaakte mandjes van ananasbladeren te verkopen. Voor 't feest zijn allerlei lekkernijen klaar gemaakt en voor elf mensen moet heel wat mondvoorraad mee! Dorina heeft haar kleren in haar mooiste koffermand verpakt en als een kleine schat ligt onderin een zwart boekje, het Evangelie van Lucas, met haar doopbewijs.

Eindelijk is alles ingeladen; vrienden en bekenden kijken lachend toe hoe het bruidje en haar familie aan boord klauteren en steken de hand op als de zeilen worden gehesen. Kinderen joelen schreeuwend nog wat mee in het spattende zeeschuim, dan wordt het anker gelicht. De wind valt in de zeilen en spoedig danst het witte scheepje vrolijk voort in de stralende zonneschijn.

In de beste stemming zeilen ze een poos verder, pratend over de komende feestelijkheden en knabbelend op de meegebrachte lekkernijen. De schipper heeft echter al eens tersluiks naar de lucht gekeken; 't bevat hem niet erg, die wolkenvegen ginds in de verte en de donkere banken aan de horizon. Hij zal de anderen nog maar niet verontrusten, ze genieten zo in het vooruitzicht van straks in de grote stad te winkelen en hun vlechtwerk voor een goed prijsje te verkopen! De wolkenbanken komen echter snel opzetten. En dan plotseling een rukwind uit een donkere, inktzwarte lucht. Woest klapperen de zeilen, de mast buigt gevaarlijk: Het is de gevreesde Noord-Wester storm!

Hoe vaak hebben ze verhalen hierover gehoord; haast nooit zijn de mensen, die door deze storm werden overvallen, teruggekeerd. Zou hun nu hetzelfde lot treffen? In razende vaart worden ze meegevoerd, ver weg van de bekende kusten. Langzaam aan mindert de storm, maar nog steeds worden ze in de golfstroom meegevoerd. Voedsel is er genoeg aan boord, maar de dorst begint te kwellen nu de waterbamboes leeg zijn en het klappernat opgedronken is. Als ze na enkele dagen dan ook eindelijk naar een onbekend eiland

zijn toegedreven, besluiten ze aan land te gaan en water te halen. Als dat gelukt is, wordt het zeil gehesen, terug, een tocht van vele dagen met tegenwind naar het vertrouwde land in 't westen.

Maar kijk eens, wat beweegt daar ginds onder die laag overhangende takken? Ja zeker, dat is een prauw, bemand met donkere kerels. In hun hoog opgekamde haarbossen waren veren gestoken en in snelle vaart roeiden ze op hen af. Die hadden zeker niet veel goeds in de zin. Dit waren vast de beruchte Papoeese zeerovers. De kapitein laveerde zo goed hij kon, maar zie nog een prauw en nóg een maakten zich los uit hun gecamoufleerde ligplaats en zetten de gang er in. Hoog spatte het water op en dreigend kwamen ze nader en nader. Eén prauw schoot hen voorbij en kwam hun voor de boeg, de anderen roeiden langsij, nu ging 't vreselijke gebeuren! Reeds klauterden de eerste Papoea's met speer en hakmes gewapend tegen het scheepje op. De kapitein greep in zijn angst en woede naar het enigste wapen, dat er was, een bijl, maar een der anderen legde de hand op zijn arm en zei: „Als wij moeten sterven, laat ons dan als Christenen sterven, leg die bijl neer.” En zo werd het groepje weerloze Sangirezen door de Biakse zeerovers gevangen genomen.

Aan het strand werden ze opgewacht door de uitgelopen bevolking. De vrouwen en het kind werden door de vrouwen naar de kampong gebracht, de mannen vastgebonden bij elkaar gezet. De blikken van de opgewonden zeerovers voerspelden niet veel goeds. Al gauw begonnen ze een woeste rondedans om de slachtoffers onder 't gebrul van hun krijgsliederen. Zo nu en dan voelde een al het koude staal van een kapmes in de nek en 't zou niet lang meer geduurd hebben of er was een einde aan hun leven gemaakt, als niet een stem vanaf het scheepje had geroepen: „Hé jongens, ophouden.” Verbaasd en met tegenzin werd aan 't bevel van de hoofdman gehoor gegeven en vol spanning wachtten allen tot hij van het scheepje naar 't strand gewaad was. Kijk, hij droeg een klein pakje in de hand. Wat zou dat zijn?

Buiten adem kwam hij aanlopen: „Jullie weten toch wel, dat mijn broer vroeger geroofd is en bij die blanke man op Mansinam terecht gekomen is? Ik heb hem daar immers een keer opgezocht? Nou, toen heb ik gezien, dat hij precies zo'n boekje en zulke papieren met geheime tekens heeft, als ik daarnet in de mandjes gevonden heb. Stel je voor, dat dit nu goede bekenden van hem zouden wezen en we zouden ze doden! Laten we zo gauw mogelijk een prauw in gereedheid brengen en naar Mansinam roeien om Petrus te halen, en te vragen of hij hier meer van weet.”

Tot verbazing van de Sangirezen werden ze losgemaakt en hoewel ze er nog niet geheel gerust op waren, vooral niet toen eerst hun

zeilen en daarna 't sloopje werden verruild aan Chinese handelaars, gaven ze de hoop op uitredding nog niet op. Eindelijk, daar keerde de prauw terug met goeroe Petrus en Mansinamse Christenen. Na eindeloos heen en weer gepraat beslisten ze voor de eerste maal in hun leven de slachtoffers niet te doden, maar te verkopen. Zo zag dan de zendeling op Mansinam na enige tijd zijn erf overstroomd door wel honderd zeerovers met kapes, speer of pijl en boog gewapend, die hun buit geen oogenblik onbewaakt lieten. Voor elke slaaf werd een losgeld van f 60.— in goederen geëist, dus dat werd f 660.—. Waar moest dat zo gauw vandaan komen?

Gelukkig sprongen de Chinese handelaren ook bij en de commandant van een oorlogsschip gaf f 150.— en dit werd in de toko's ingeruild, zodat nog voor de avond het bedrag in goederen klaar lag. Als gieren vlogen de Biakkers er op af en lieten toen de schipbreukelingen los.

Met een zucht van verlichting zagen deze even later de prauwen met zeerovers om de hoek van het eiland verdwijnen. Gelukkig, die Biakkers waren weg!

In een dankdienst samen met de Papoese Christenen loofden de Sangirezen God, die een klein zwart Evangelieboekje had willen gebruiken om hen te redden.

Nachtelijk duister

door H. J. Agter en R. ten Kate

Biaksi. Een schrik voer door de dorpen der Noordkust van Nieuw Guinea bij het horen van dit woord. Dadelijk wekte het de associatie van moord en slavenjagen. Er waren maar weinig volken op de kusten van dit donkere land, die in de sluipmoord zo bedreven waren als de Biakkers. Uit vroegere namen der heidenen was dit wel heel duidelijk af te leiden, daar men in de oude tijd gaarne zijn jonggeborene naar een bepaald voorval, dat op het tijdstip der geboorte plaats had, noemde. In de doopboeken, waarin ook de heidense namen der Christenen zijn opgenomen, komt men dan ook telkens namen tegen die beginnen met „raak” (sneltocht), waarna de naam van een bepaalde streek of dorp volgt. Geslaagde sneltochten gingen altijd gepaard met grote dansfeesten en overvloedig gebruik van sagoweer (palmwijn).

De Biakker kende verder nog vele andere tijdstippen in zijn leven, die in aanmerking kwamen voor het maken van een dansfeest. Dit sagoweer-gebruik en deze heidense feesten waren grote hinderpalen voor de overgang tot en de ontwikkeling van het Christendom op deze eilanden. Deze gewoonten zijn zeker wel de oorzaak, dat oudere schrijvers, die in vroegere eeuwen met de Biakkers in aanraking kwamen niet zo'n gunstige indruk kregen van dit volk. Een van onze oude zeevaarders b.v. gaf aan de groep eilanden, ten zuiden van Biak de naam „Verraderseilanden.”

Toch werden zij soms wel wat al te zwart geschilderd. Zeker de Biakker kon wreed zijn. De eerste zendelingen maakten op Biak gevallen mee, die een buitenstaander vreselijk voorkomen, bijvoorbeeld dat een jonge man zijn oude moeder in een afgrond werpt of dat men een oude vrouw met stenen bezwaard in zee gooit. Toch hadden deze wreedheden meestal een religieuze achtergrond en geschiedde dit niet uit moordlust.

Zo hadden de zoeven genoemde gevallen tot oorzaak, dat de beide oude vrouwen verdacht werden weerwolven te zijn.

Wel is de Biakker vrijpostig. Hij durft onomwonden zijn mening over personen en zaken te geven. Dit treft dadelijk iedereen, die met andere volksstammen heeft omgegaan. Hij is luidruchtig en doet zijn arbeid liefst met vele stamgenoten tegelijk, waarbij dan zo veel mogelijk gezongen en geschreeuwd wordt. Hij is weinig zelfstandig en zal moeilijk een persoonlijke beslissing nemen. Liever houdt hij

eerst ruggespraak met zijn stamgenoten. Dit hangt natuurlijk samen met zijn levenswijze in groepsverband.

Vooraf in de laatste oorlog heeft men kunnen zien, dat het de Biakker niet aanmoed ontbreekt. Met de Amerikaanse soldaten vocht hij in de voorste linies mee. Dat dit land zo spoedig van de vijand gezuiverd was is mede aan de Biakker te danken.

Hij is een geboren handelaar en ziet niet op tegen een leugentje. Ook in het dagelijks leven en bij onderzoek van strafzaken mag men wel zeer omzichtig te werk gaan om achter de waarheid te komen.

Eens waren bij een schipbreuk met een prauw bijna alle inzittenden omgekomen. Alleen een vader en zijn dochter werden gered. Groot was de verslagenheid toen deze weer in hun dorp waren teruggekeerd. Natuurlijk ging men een oorzaak zoeken, zoals iedere heiden dit doet, wanneer hem een ongeluk overkomt. De schuld werd geworpen op de bewoners van een dorp op de Zuidkust van Biak, namelijk Mbrisi.

Bij het onderzoek van deze zaak hielden de kamponggenoten van de geredden dit vol. Toen kon men vermeld staan van de grote fantasie en wirwar van leugens, die verzonden werden om gelijk te krijgen. Het scheelde dan ook niet veel of de bewoners van Mbrisi waren zwaar gestraft. Gelukkig kon dit nog verhinderd worden.

In vroegere tijd, toen men nog zijn eigen rechter was, had deze gebeurtenis zeker een eindeloze reeks van wraaknemingen tengevolge gehad. De Biakker zal niet gemakkelijk in een of andere zaak toegeven, ook al weet hij in het ongelijk te staan. Steeds komt bij hem weer boven het dwingerige karakter, dat men reeds bij kinderen aantreft en hij tot zelfs in zijn grijsheid niet afleert. Hij wil gelijk hebben en alles doen, zoals hij zij zich dat had gedacht. Hier schuilt natuurlijk een groot stuk hoogmoed in, die zelfs bij de Christenen ook thans nog telkens te voorschijn treedt. Hoe vaak hebben de ouderlingen gevraagd om een of ander kenteken van hun waardigheid, opdat een ieder zou weten, dat zij maar niet een gewoon mens waren, maar hun het ambt van ouderling was opgedragen en de gemeenschap hen dus had te eerbiedigen.

De eerste 50 jaar had de zending slechts oppervlakkige aanraking met de bevolking van Biak. De zendelingen Jens en Van Hasselt Sr brachten eens een bezoek aan Bosnik. Verder kwam er wel eens een Biakse prauw op Mansinam om daar voor hen begerenswaardige voorwerpen te kopen of slaven in te ruilen tegen stukken blauw goed en bijlen.

Zo gebeurde het ook, dat op zekere dag een kleine jongen van de Noordkust van Soepiori door de bewoners van de Zuidkust op Mansinam te koop werd aangeboden. Later kwam hij bij de zending thuis, werd gedoopt en kreeg de naam: Petrus. Na de school te Mansinam doorlopen te hebben werd hij door Van Hasselt Sr naar Java gezonden om daar tot onderwijzer te worden opgeleid.

Na volbrachte studie keerde hij terug en was de eerste goeroe, die onder zijn eigen volk op Biak ging arbeiden. Zijn levensgeschiedenis is uitvoerig door Van Hasselt Jr beschreven in een boekje: „Van slaaf tot evangelist.”

Met de vestiging van Petrus Kafiar te Maudori in April 1908 begon het eigenlijke zendingswerk op Biak. Dit feit was voor alle bewoners van deze eilanden van grote betekenis. Misschien heeft men de komst van Petrus Kafiar ook wel als teken beschouwd van de na-

derende „heilstaat,” die in het leven der Biakkers van zo grote betekenis is telkens wanneer er bijzondere dingen gebeuren. Wij mogen in elk geval niet verwachten, dat het alleen begeerte was naar het evangelie; daarvoor was men er nog te weinig mee in aanraking gekomen.

Van vele zijden kwamen vragen om goeroe's, waaraan echter niet steeds door Van Hasselt Jr kon worden voldaan. Enige dorpen op de Noordkust van Biak en de Zuidkust van Soepiori werden bezet. Later ook een dorp op de Westkust en enkele op de Zuidkust van Biak. Daar was het werk echter zeer kwijnend en moest na een paar jaar weer worden opgeheven. Toch: de arbeid was begonnen; het kwam er nu op aan dit eerste begin in goede banen te leiden.

Wordende dag

Al bleef een groot deel van Biak nog voor het Christendom gesloten, toch zag de conferentie van zendelingen de noodzakelijkheid in, dat de Schouteneilanden een eigen zending kregen. Van Hasselt Jr moest voor ander noodzakelijk werk vrij gemaakt worden. Toen in 1911 zending F. J. Jens naar Nieuw Guinea kwam, werd deze voor Biak bestemd. In 1912 maakte hij zijn eerste reis en bezocht tevens een deel van het binnenland, dat toen nog niet de minste neiging toonde zich open te stellen voor het evangelie. Dit kon ook niet, daar er nog slechts zeer sporadisch contact met de binnelanders geweest was.

1 Januari 1913 droeg Van Hasselt Biak aan Jens over. Als woonplaats koos hij het dorp Bosnik, omdat het voor de hand lag, dat hier het bootstation zou komen als afvoerplaats van copal. Een huis werd besteld op Tobelo bij de toenmalige zendingstimmerschool, dat nadat het geraamte gereed was, naar Bosnik werd verzonden. Voorlopig had Jens een klein huisje gezet bij de plaats, waar het definitieve huis zou verrijzen. Eind 1913 kwam ook zijn jonge vrouw, doch het zou slechts voor korte tijd zijn. De plaats, waar zij woonden bleek zeer ongezond, daar niet ver van hun huis een groot moeras was, waardoor zij veel van malaria te lijden hadden. Dit was de oorzaak, dat de familie Jens reeds eind 1914 moest vertrekken; eerst naar Boeroe en daarna naar het vaderland. Zo was Biak weer vacant en moest Van Hasselt dit ressort vanuit Manokwari waarnemen. Het is te begrijpen, dat deze waarneming slechts administratief kon zijn, daar Van Hasselt bij zijn vele werk ook deze eilanden niet voldoende kon bereizen. Daarbij kwam nog het feit, dat 4 Januari 1915 goeroe Wattilete vermoord werd, waarop een strafexpeditie volgde. Nu was het nog veel meer noodzakelijk, dat Biak zo spoedig mogelijk weer een eigen zending kreeg.

Eindelijk kwam in Januari 1919 hulp met de komst van Duyvendak, die na ingeleid te zijn zich op Biak vestigde. Deze zou het eveneens

op het ongezonde Bosnik niet lang uithouden. Ook dit gezin kreeg spoedig met ziekte te kampen. Daarbij kwam, dat alles zeer duur was en vooral levensmiddelen bijna niet te krijgen waren ten gevolge van de eerste wereldoorlog.

Zo was het voor een Europees gezin niet mogelijk hier te leven. Na in de korte tijd van zijn verblijf op Biak toch nog enige bezoeken te hebben gemaakt en na veel zorg met de voortzetting van de huizenbouw, vertrok de familie Duyvendak in Maart 1920 naar Holland. Weer was Biak dus vacant en moest het werk voorlopig door Van Hasselt worden waargenomen.

In Juni 1920 kwam zendeling Agter op Nieuw Guinea aan. Natuurlijk was het voor hem onmogelijk dadelijk een ressort te leiden. Eerst moest de taal geleerd worden. In April 1921 maakt hij zijn eerste reis naar Biak. Als tolk reisde met hem goeroe Petrus Kafiar, die na de reis te Sor achterbleef, daar deze gemeente vacant was.

De Christenen waren nog weinig talrijk en hadden nog niet veel invloed op hun omgeving; daardoor bleven de heidense feesten bestaan, waarin een grote verleiding zat voor de jonge Christenen. De Zuidkust bleef nog bijna geheel voor het evangelie gesloten. Alleen op twee plaatsen was een goeroe namelijk te Bosnik en te Wadiboe. Te Bosnik kwam zo goed als geen Biakker ter kerk en ook te Wadiboe was het kerk- en catechisatiebezoek zeer gering. Ook op de Noordkust ging het werk slecht. Door een uitgebroken opstand in het binnenland voelden vele goeroes zich niet meer veilig, vooral de Ambonnezen en Sangirezen. Geregeld werd er gepatrouilleerd, doch met weinig succes. Deze toestand maakte het wel zeer nodig, dat de zendeling op Biak zelf aanwezig was en zijn reizen niet meer vanuit Manokwari deed.

Augustus 1922 trok zendeling Agter dan ook naar Bosnik.

De eerste Zondagmorgen met vrouw en kinderen op Biak zal hij niet gemakkelijk vergeten. Midden onder de kerkdienst hoorde men een hevig lawaai. Agter vroeg de Menadonese bestuursassistent even te gaan kijken, terwijl hij met de kerkdienst doorging. Spoedig kwam deze terug met de boodschap, dat er gevochten was en er een paar doden op de weg lagen, en verder dat er nog enige zwaargewonden naar de kazerne waren gebracht. De dienst werd natuurlijk dadelijk beëindigd om naar de gewonden te gaan zien en deze te behandelen. Het was wel een treurige kennismaking met de ruwe zeden van de Biakkers.

Voor de familie Agter was het in de eerste plaats noodzakelijk het huis, waaraan Jens begon, en waarvan Duyvendak de bouw voortzette, nu af te maken.

Ook de laatstgekomenen zouden spoedig merken, dat de keus van plaats voor de zendingspost zeer ongelukkig was. Het duurde slechts kort of ook zij kregen hevig van malaria te lijden en 26 Januari 1923 moesten zij hun eerste offer aan het slechte klimaat van Bosnik brengen door het overlijden van hun dochttertje.

Zij zelf hadden in dat halve jaar zo veel aan malaria geléden, dat de conferentie van zendelingen het nodig achtte, dat zij een paar maanden bij collega Starrenburg vacantie zouden nemen.

Op de conferentie stelde Agter tevens voor niet verder te gaan met de afbouw van het huis te Bosnik, maar een nieuwe zendingspost te stichten op een meer geschikte plaats.

Na zijn vacantie ging hij met vrouw en kind een reis maken rondom de Schouten-eilanden en koos daarna Korido als meest geschikte plaats voor woning, waar hij in April 1924 zich voorlopig in de pasangrahan vestigde. Nadat de bestuursassistent vertrokken was kon hij diens woning overnemen. De K.P.M. werd verzocht Korido eenmaal in de twee maanden aan te doen, wat beloofd en gedaan werd. De gezondheidstoestand bleef goed.

In December 1924 kwam de tweede zendeling, Hartweg, met vrouw en twee dochters. Eerst werd een noodwoning voor de familie Hartweg gebouwd, terwijl intussen de oude zendingswoning van Hollandia afgebroken werd en te Korido weer opgezet. De vlakke ten Oosten van de rivier moest opengekapd en de heuvel, waar het huis zou gebouwd worden, gelijk gegraven.

Intussen gingen de dienstreizen door. Nog steeds was er geen eind gekomen aan de opstand in het binnenland van Biak. Wel hadden de zendelingen zo nu en dan contact met de binnenlanders, wanneer ze op de Noordkust van Biak hun dienstreizen maakten, maar het wilde nog steeds niet tot echte vrede komen.

De Gouverneur Van Sandick werd over deze kwestie geraadpleegd. Hij beloofde, indien de zendelingen weer contact met de binnenlanders hadden, dat dan aan hen gezegd kon worden, dat ze geen straf zouden krijgen, als ze maar belasting betaalden en hun verplichte herendienst deden.

Spoedig daarna werd de reis naar de Noordkust ondernomen en contact met de binnenlanders gezocht. Er werd een Biakse brief naar hen gezonden in de vorm van een aan beide zijden stomp afgehakte bamboe. De tussenpersonen werd opgedragen deze bamboe aan de hoofdman af te geven en er bij te zeggen, dat de zendeling geen kwade bedoelingen koesterde en hoopte, dat van hun zijde hetzelfde gezegd kon worden. Verder, dat hij met hen wilde spreken en hij een boodschap van de Gouverneur had. Het duurde een volle dag voor de gezondenen terug kwamen. De meegegeven bamboe was echter aan één zijde scherp afgehakt. Op het eerste gezicht leek dat niet zo gunstig, maar de tussenpersoon gaf spoedig uitleg. Hij zeide, dat de scherpe kant bedoeld was voor de strandbewoners en het Gouvernement. De hoofdman had de boodschap meegegeven, dat hij de zendeling de volgende dag op Rowribo verwachtte. De volgende morgen werd de tocht naar het binnenland ondernomen. Maar te Rowribo aangekomen, was daar geen mens te be-

speuren. Na lang wachten werd de gids gevraagd, wat hij van de situatie dacht, maar deze wist geen reden op te geven, waarom de binnenlanders niet kwamen. Hem werd verzocht eens te gaan zoeken, wat hij ook deed. Aan de voet van de berg gekomen liet hij zijn langgerekte roep horen, die spoedig beantwoord werd. Na nog enig wachten kwam hij eindelijk terug met de vraag van het hoofd of zij hun wapenen mochten meenemen of niet. Er werd geantwoord, dat, indien men dit wilde, er geen bezwaar tegen was. Eindelijk kwam de groep de heuvel op. Wat zagen ze er uit! Maandenlang hadden ze door het bos gezworven zonder goede huisvesting. Met hun grote haardossen, waarin lange kammen staken gaven zij echt de indruk wilden te zijn. De speren en pijl-en-bogen werden in de grond geplant en de bespreking kon beginnen. Lang werd er over al het gebeurde in de afgelopen tijd gesproken. De boodschap van de Gouverneur werd overgebracht en men was genegen om mee te gaan naar het strand en daar vrede te sluiten, wat de volgende dag dan ook geschiedde.

Voor het evangeliesatiewerk in het binnenland had deze gebeurtenis goede gevolgen. Wel waren er vroeger enige vragen uit het binnenland gekomen, maar nu werd met nog meer aandrang om goeroes gevraagd. Het was echter moeilijk om onder deze stammen te gaan werken, daar ze zeer verspreid woonden en bijna niet tot kampongvorming konden worden gebracht. Deze eis werd dan ook gesteld en waarlijk zijn sommige families in elkaars buurt gaan wonen. Wel waren de dorpen niet groot genoeg om er dadelijk een onderwijzer te plaatsen, maar toch kon begonnen worden deze binnenland-kampongs door een evangelist te laten bewerken.

Nu er eindelijk twee zendelingen op Biak aanwezig waren, kon, nadat Hartweg zich had ingewerkt en de taal had aangeleerd, tot werkverdeling worden overgegaan. De oudste zending zou het nieuwe werk, dus de Zuidkust van Biak en de Padeido-eilanden op zich nemen, terwijl de jongere het oudere werk, Soepiori en de Noordkust van Biak en het binnenland voor zijn rekening kreeg. Nu de ressorten eenmaal gescheiden waren, leek het ook het beste, dat de zending van de Zuidkust van Biak meer in eigen ressort ging wonen. Als woonplaats werd Wardo het meest geschikte dorp geacht. Dus moest hier een noodwoning verrijzen. October 1926 vestigde Agter zich op deze plaats. Nu kon regelmatig contact gezocht worden met de bewoners van de Zuidkust, die nog zo goed als allen heidenen waren.

De familie Agter zou niet lang te Wardo blijven. Er brak hier een dysenterie-epidemie uit, door welke ziekte ook hun twee-jarig dochtertje werd aangetast en overleed. Ook de zendelingsvrouw werd ziek en na onderzoek achtte de dokter het noodzakelijk, dat de hele familie naar het vasteland vertrok.

Zo kwam Hartweg alleen voor het hele werk te staan. Ook hij verloor een dochttertje aan dezelfde ziekte. Hij had een moeilijk jaar, vooral omdat er in het verborgen weer een Manserenbeweging ontstond, die echter niet tot volledige ontplooiing kwam.

In Augustus 1928 kwam de familie Agter terug. Op Java had Agter zich meer op medisch gebied bekwaamd en nu kon ook dit deel van het zendingswerk flinker worden aangepakt. Er werd een polikliniek geopend te Korido, die van het begin af dadelijk goed werd bezocht. Daar er ook neosalversan-injecties tegen framboesia werden gegeven, maakte de bevolking graag van deze medische hulp gebruik.

Nu de twee zendingen weer samen waren konden er ook weer meer bezoekreizen worden gemaakt. Er werden in het binnenland verschillende evangelisatieposten geopend, waarvan de evangelisten onder leiding van een bejaarde goeroe hun werk deden. Van vele kanten kwamen nu vragen om onderwijzers. Het catechetisch onderwijs, zowel als de kerkdiensten werden goed bezocht.

De samenwerking van twee zendingen zou echter weer niet lang duren, daar Mei 1931 Hartweg met ziekteverlof naar zijn vaderland vertrok en niet terugkeerde. Zo was dus het hele ressort weer in handen van een zending. Veel werk moest er nu verzet worden, daar nog steeds de grote overgangen naar het Christendom bleven aanhouden. Ook het polikliniekbezoek vroeg veel tijd, daarom was het noodzakelijk, dat dit werk van de zending werd overgenomen door een bevoegde verpleegster. Dit gebeurde dan ook in 1933, toen zuster Glastra van Seroei overkwam.

Dit jaar kwam ook zending Ten Haaft, die op 1 Juli 1933 het oude ressort van Hartweg voor zijn rekening nam. Vooral de strijd tegen het sagoweermisbruik moest de aandacht hebben, daar hierdoor veel excessen in de gemeenten voorkwamen.

In 1933 kon ook het Bijbels Leesboek van Van Hasselt Jr in het Biaks in gebruik genomen worden, dat voor de arbeid onder de Noemfoorse en Biakse stammen van grote betekenis is gebleken.

Ook omstreeks deze tijd werd begonnen met de uitgave van een maandblad in het Biaks, de Sampari (Morgenster), dat een oplage van meer dan 2000 exemplaren bereikte.

In April 1933 werd het 25-jarig bestaan van de Biak-zending te Noes Woendi herdacht. Uit het hele ressort waren Christenen gekomen om dit feit mee te vieren. Na de feestelijkheden werd gezamenlijk het Avondmaal gehouden, waar nu de inwoners van dorpen, die vroeger in vijandschap leefden, rondom één dis vergaderd waren.

Nu het aantal Christenen reeds bij enige duizenden geteld werd en de gemeenten zich nog steeds uitbreidden, moest meer aandacht besteed worden aan de organisatie der gemeenten. Overal werden ouderlingen aangesteld, die onder leiding van de voorgangers zoveel mogelijk in het werk werden ingeschakeld.

Het medische werk breidde zich steeds uit.

In 1935 kon het nieuw gebouwde ziekenhuis in gebruik genomen worden. Nu konden nog weer meer mensen geholpen worden.

Terwijl zuster Glastra in 1936 met verlof ging, werd haar plaats tijdelijk ingenomen door zuster Bokma.

Een poging werd gedaan om in plaats van Europese kerkzang

Biakse zangwijzen in te voeren, doch de tegenstand van vele onderwijzers en gemeenteleden deed dit mislukken.

Niet alleen het evangelisatiewerk, onderwijs en medische behandeling hadden de aandacht, ook het landbouwonderwijs werd in de arbeid betrokken. Dicht bij Korido was een stuk vrij goede grond, te Ababiadi, dat gebruikt kon worden voor een landbouw cursus. De goeroe F. J. S. Roemainoem, werd als onderwijzer aan deze cursus geplaatst, terwijl Ten Haaft de leiding had.

In 1938 ging deze met verlof en werd na zijn terugkomst overgeplaatst naar het ressort Jappen. Verder lag het in de bedoeling ook meer voor de Biakse vrouw te doen, daar het verschil in ontwikkeling van de onderwijzers en hun vrouwen meestal te groot was. Hierdoor hadden deze vrouwen niet de belangstelling voor het werk van hun mannen, die nodig was.

Voor deze arbeid werd eind 1939 Mejuffrouw G. Bron uitgezonden naar Biak, tevens om zuster Glastra in haar omvangrijke taak in het ziekenhuis bij te staan. Zij bleef echter slechts tot begin 1940, toen zij wegens de oorlog overgeplaatst werd naar Java evenals zuster Glastra naar Nias. Deze overplaatsingen moesten geschieden, daar alle Duitse onderdanen in zendingsdienst ook werden geïnterneerd en hun plaatsen door anderen moesten worden ingenomen. Nu brak voor de familie Agter een moeilijke tijd aan, daar zij alle werk alleen moest doen. In al die jaren was de arbeid zo uitgebreid, dat het onmogelijk nog door één man kon worden gedaan. Daarbij kwam, dat donkere wolken zich gingen samen pakken boven het zendingswerk, dat in al die jaren met zo veel moeite was opgebouwd.

Donkere wolken

Ook Nieuw Guinea werd in 1942 in de tweede wereldoorlog betrokken. Evenals over de hele wereld duistere machten zich openbaarden, zo ook op Biak. De bevolking ging meer belangstelling tonen in de gebeurtenissen, hoewel door hun beperkte gezichtskring nog veel onbegrepen bleef. Maar juist dat onbegrepen, dat fantastische greep hen aan.

Toen gebeurde er iets op een eilandje ongeveer anderhalve dag roeiens van Korido, wat het eerst de aandacht trok van de mensen van Sowek. Hier woonde een vrouw, Angganita Menoefandoe geheten, die door het ernstigste stadium van framboesia was getroffen. Wegens de vele stinkende wonden trok zij zich terug op het kleine eilandje Insombabi. De familie had hiertegen geen bezwaar en zag haar liever gaan, immers het zou toch niet lang meer duren. Maar ziet, Angganita werd beter na een zware lijdensweg. Enige keren werd ze bewusteloos aangetroffen, maar telkens herleefde ze weer. Na haar bewusteloosheid vertelde zij hoe ze allerlei schoons en heer-

lijks gezien had. Deze dromen werden met gretigheid aangehoord en doorgegeven.

Van vele kanten trok men naar Insombabi om te zien wat hiervan waar was. Sommigen bleven op het eiland en bouwden zich een hutje, anderen keerden ongelovig terug.

Men vertelde van radio's en vliegtuigen enz., die nu uit hout gesneden, straks werkelijkheid zouden worden.

Natuurlijk moest het Bestuur hier ingrijpen. Alles wat op Insombabi was opgebouwd, werd afgebroken of verbrand en de mensen naar hun kampongs teruggestuurd. Angganita werd meegenomen om zich te verantwoorden voor de controleur te Seroei. Deze stuurde haar terug naar haar kampong op de belofte, dat ze er rustig zou blijven. Natuurlijk was deze belofte gemakkelijk gedaan. Maar teruggekeerd in haar dorp zat zij en haar familie niet stil, maar vertelde aan ieder, dit tot haar kwam, hoe de controleur haar weer vrij moest laten. Nu ging de beweging nog sterker om zich heen grijpen.

De Japanners waren inmiddels op Nieuw Guinea aangekomen, de ambtenaren en zendelingen gevangen genomen en weggevoerd. Alleen de Indonesische lagere ambtenaren bleven. De Bestuurs-assistent van Bosnik deed nog enkele pogingen om de beweging te stuiten, doch vond overal sterke tegenstand, totdat hij zelf te Sorido werd gedood.

De Japanners hadden intussen het bestuur overgenomen, maar slaagden er ook niet dadelijk in de opstand, want dit was het inmiddels geworden, te onderdrukken. Eerst toen op een grote vergadering te Manswam de mitrailleur op de menigte werd gezet, waarbij 365 doden vielen, zag men in, dat ook de voormannen der beweging niet onkwetsbaar waren en gaf men zich aan de Japanners over. Vele slachtoffers zijn er in die dagen gevallen. Voor de zoveelste maal had men ervaren dat zulke bewegingen door duivelse machten zijn ingegeven. Tot op deze dag spreekt men dan ook van: „fararoer sararer” (leugenachtig werk) en „bilis fararoer bjedi” (werk van de duivel).

De Japanners hadden, nu het enigszins rustig was geworden onder de bevolking, alle mannen en vrouwen nodig om zich klaar te maken voor de komst der geallieerde troepen. Vliegvelden moesten worden aangelegd, en waar goede gronden waren tuinen gemaakt voor het geval, dat ze van hun basis werden afgesneden. Toen heeft de Biakker ervaren wat er onder een ander bestuur van hen geëist werd.

Intussen waren ook velen naar Manokwari gevoerd waaronder ook vele onderwijzers-voorgangers. Het is te begrijpen, dat bij zo'n toestand er weinig meer van gemeente- of schoolwerk terecht kwam. Zo goed als alle scholen waren trouwens gesloten. Velen zijn in die tijd door hongers, moord of ziekte omgekomen; ruim 20 man. Het

georganiseerde evangelisatiewerk lag geheel stil. Alleen werden hier en daar, waar een groepje Christenen bijeen was gejaagd en er een goeroe of ouderling aanwezig was, 's Zondags wel kleine vergaderingen gehouden, waar gebeden werd en een bijbels verhaal met toepassing verteld, maar meer was er dan ook niet van het zendingswerk overgebleven.

Herrijzend licht

Duister was het nog, maar de geallieerde vloten waren onderweg. Op 27 Mei 1944 landden de troepen op Biak, in Juni op Noemfoor. Zwaar werd er gevochten en velen lieten hier hun leven.

Tijdens deze strijd werd er nog veel schade aangericht, zodat toen de rust eenmaal was weergekeerd zo goed als alle kerken, scholen en goeroewoningen verwoest waren door bommen of mitrailleurvuur.

Een voordeel voor de bevolking was, dat ze hier in aanraking kwamen met een Christenvolk. Geregeld werden met de militairen godsdienstoefeningen gehouden. Sommige Biakkers woonden deze diensten ook bij, al verstonden ze er niets van.

Met de geallieerde legers trokken al dadelijk mensen van de NICA (Netherlands Indies Civil Administration) mee en zetten op Biak en Noemfoor zo spoedig mogelijk weer de bestuursorganisatie op. Daarbij waren ook enkele mensen die speciaal hun aandacht gaven aan het zendingswerk, t.w. Ds Kolk (vroeger op Halmahera en Ternate) en Ds Visser (vroeger op Ambon).

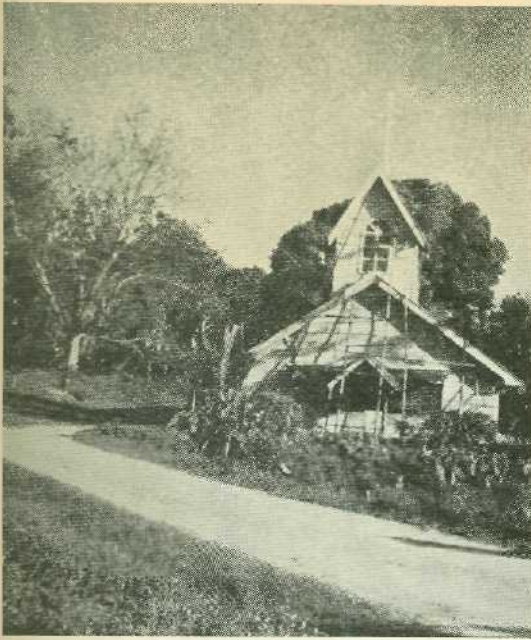
Deze beiden bezochten de gemeenten en herstelden de contacten met de goeroes. Zij stelden de goeroe H. Tomatala aan tot waarnemer en contactman met de NICA tot de terugkeer van de zendelingen.

In die eerste tijd was er nog maar weinig sprake van welbewust werken in een bepaalde richting. Ds Kolk en Visser trachtten alleen een weg te zoeken in de chaos en een voortzetting te vinden van het werk zoals het voor de oorlog bestond. De plaatsing van de goeroes werd echter — min of meer in overleg met hen — geregeld door de NICA-officier Lt Smits en deze zag een goeroe hoofdzakelijk als schoolonderwijzer. Waar maar mensen vroegen om een goeroe werd een man geplaatst en daar van de Zuidkust de mensen tijdelijk verhuisd waren naar de Padeido-eilanden werden vooral daar tal van scholen geopend op plaatsen, waar vroeger slechts enkele mensen woonden. Op deze manier werd aan vele wensen tegemoet gekomen, wat echter niet altijd gunstig was. In de volgende jaren zou dat voelbaar worden. Herstel van de vroegere verhoudingen bracht soms mee schending van in de NICA-tijd verworven voorrechten. En zo werd de voorgenomen sluiting van een toen geopende school soms de aanleiding tot ernstige bezwaren.

Na de capitulatie van Japan begonnen de geïnterneerden weer uit de kampen terug te komen.

In September 1945 kwam op Biak aan Ds Grondel (Manokwari), in October Ten Haaft. Zij verdeelden het toen nog niet door de Zending opnieuw bezette terrein en Grondel reisde spoedig door naar Manokwari om vandaaruit ook Noemfoor te bewerken. Agter kwam langs Biak, maar reisde om gezondheidsredenen eerst door naar Australië en later naar Nederland.

Met de komst van Ten Haaft begon pas de eigenlijke heropbouw.

Het witte kerkje in het groen. Manokwari

Foto Aalders

Kerkgang bij de Wisselmeren. Babies worden in draagnetten meegenomen

Foto Meyer Ranneft

De ernst van het heidendom. Voorouderbeeld met schedel en tritonschelp. Noord Waigeo

Foto F.C.K.

Harmonische klanken aan de oever van het Sentanimeer. Ds Kijne met zijn jongenskoor van Joka, dat thans staat onder leiding van de heer Soncke

In rij en gelid. Een deel van het jongensinternaat op Korido

Foto De Bruyn

Hoewel gehandicapt door allerlei gevolgen van de na-oorlogse situatie, zette hij meteen weer een zekere organisatie op. Over het algemeen waren de Christenen blijde weer een van hun vroegere pandita's bij zich te hebben, maar de vrees, dat ze nu misschien verschillende voordelen van de NICA-tijd zouden kwijtraken, deed sommigen zich afzijdig houden.

Tegenover de Ambonese goeroes, die nu weer hun werk hervatten, waren zeer velen sterk gekant. De z.g. anti-Amber-stemming kwam in vele gemeenten tot uiting, zelfs ten aanzien van goeroes, die tijdens de oorlog geen voordelen gezocht, maar alleen maar geleden hadden. Generaliserend zei men: de Ambonezen, in wat voor functie ook, hebben alleen hun eigenbelang op het oog, daarbij vergetende hoe vele goeroes met de grootste trouw en zelfverloochening jaren hier hebben gewerkt.

Een zelfde afwerende houding werd door velen aangenomen ten aanzien van Biakse goeroes, die bij de Japanners als politieagent hadden gediend.

In Juli 1946 kwam Ds Ten Kate, die de definitieve opvolger van Ten Haaft werd. De woonplaats werd Kinmom, gelegen bij de door de Amerikanen aangelegde haven op de Zuidkust. In Augustus van dat jaar nam Ten Haaft deel aan de zendingsconferentie te Batavia, vanwaar hij met nieuwe plannen, strekkende tot de opbouw van een zelfstandige ressortsorganisatie in het kader van een eigen Papoeze Protestantse kerk op Nieuw Guinea terug kwam. Eind October 1946 had dan de eerste grote ressort-vergadering te Dwar plaats onder leiding van Ten Haaft. De met deze bijeenkomst meer vaste vorm nemende plannen tot zelfregeling werden met zeer veel belangstelling ontvangen en besproken. Een aanbeveling werd daar ook opgesteld voor een afvaardiging naar de conferentie van Kerken en Zending te Makassar. En inderdaad kon de het meest op de voorgrond tredende Biakse goeroe, bovengenoemde Roemainoem, in Maart 1947 deelnemen aan die conferentie.

Tenslotte aan het eind van dit jaar vertrok Ten Haaft met verlof naar Nederland en keerde niet weer terug wegens ziekte van zijn vrouw.

Een voortzetting van de begonnen opbouw werd gevonden in de tweede ressortsvergadering in Juni 1947 te Kinmom. Op deze beide eerste vergaderingen werden allerlei zaken besproken, die een voorbereiding vormen voor een eigen regeling van de gang van zaken in de gemeenten. Als wakil pandita werkt Roemainoem mee aan dit alles.

Eind October 1947 kwam Agter de gelederen weer versterken, echter alleen, daar zijn vrouw in het interneringskamp was overleden. Het jaar 1948 bracht weer verschillende belangrijke gebeurtenissen. In April werd het feit herdacht, dat 40 jaar geleden de eerste

post op Biak werd geopend. Tengevolge van een besluit van de conferentie van zendelingen van dat jaar verhuisden de zendingsarbeiders in Augustus naar de oude zendingspost Korido en werd daar tevens de inmiddels toegestane Vervolgschool geopend.

Centrum van de Zending op Biak en Noemfoor is dus nu Korido. Men vindt er de vervolgschool voor jongens en die voor meisjes, plus internaat onder leiding van een Europees hoofd, terwijl mej. De Bruin aan het hoofd van de meisjesschool staat. Tevens woont op Korido de Ressoritsschoolbeheerder. De vervanger van Ds Ten Kate, Pandita Roemainoem, woont echter op Bariasba in de buurt van het vliegveld op Biak. Pandita Roemainoem is opgeleid op de Middelbare Theol. School te Soë (Timor). Hij werkte jarenlang als onderwijzer en is ook als landbouwmantri opgeleid.

In de loop van de naoorlogse jaren waren er verscheidene gemeenten, die met succes werkten aan de vernieuwing of verbetering van hun verwoeste of beschadigde kerkgebouwen. Allerwege wordt er gewerkt en waar nodig en mogelijk biedt de Zending de helpende hand. Het punt van kerkbouw is echter al van ouds een zaak van de gemeenten zelf hier. En het ontbreekt in vele gemeenten nog wel eens aan het initiatief en de eensgezindheid voor een dergelijk groot werk. Zowel op geestelijk als op stoffelijk gebied staan de Christengemeenten hier nog in de kinderschoenen en hebben nog leiding van de Zending nodig. Het streven is er echter om deze leiding niet te lang meer te laten voortbestaan. De kinderen moeten volwassen worden. Met Gods hulp zal dat ook gebeuren.

West Nieuw-Guinea

door J. Wetstein

De Utrechtse Zendingsvereniging heeft de eerste veertig jaren van haar bestaan zich in hoofdzaak tot de Noordkust bepaald in het bijzonder tot de Geelvinckbaai. Voor West Nieuw-Guinea is van belang geweest de zendingspost Windessi. Het achterland van Windessi was en is dun bevolkt, maar het vormde de verbinding tussen Noord en West. Zending Van Balen heeft zijn beste krachten aan deze post gegeven. In 1882 uitgezonden, legde hij het werk pas in 1913 neer. Hij had nog gaarne wat doorgewerkt, maar hij deed een ontdekking. Er waren n.l. berichten gekomen uit het achterland van Windessi dat men daar nader met het werk der Zending kennis wilde maken. Vol vreugde trok hij met enkele jonge krachten het binnenland in. Hij verheugde er zich over daar te vernemen dat zijn werk tot zover vrucht had gedragen want men wilde te Jakati en Idora goeroes hebben, maar op deze tocht kwam hij tevens tot de ontdekking dat men iets jonger moet zijn dan 60 jaar, om voetreizen in het binnenland te kunnen doen. Dus? Huistoe. Eenmaal gepensionneerd heeft hij nog lang, van Holland uit, het werk kunnen volgen want in 1946 is zending Van Balen pas echt „naar Huis” gegaan.

Daar West Nieuw-Guinea van Fak-Fak uit werd bestuurd en de nieuw te openen posten in dit gebied waren gelegen, ondernamen Zending Starrenburg en Jens een reis van Windessi uit naar Fak-Fak. Dat was een reisje van 350 km. te voet en per prauw. Te Fak-Fak werd de aandacht gevestigd op de Berau-streek als een gebied waar met vrucht zou kunnen worden gewerkt, maar waar op de mensen de naam „wilden” nog van toepassing zou kunnen zijn. Doch tegenwoordig spreekt men van „minder ontwikkelde volken.” Voor de komst van Bestuur en Zending leefden deze stammen in voortdurende strijd met elkander. Deze mensen die ogenschijnlijk zo vrij en blij door het leven gaan, verkeren in een voortdurende angst dat leven plotseling te zullen verliezen. Het is om deze reden dat men zijn huizen gaarne bouwde boven de zee of in kruinen der bomen.

Bij het eerste bezoek aan Inanwatan, (het centrum van de Berau-streek) door zending Starrenburg in 1911, ging zijn hart open bij het zien van zoveel Papoea's in een dorp. Niet minder dan drie duizend! De vrouwen waren gekleed in rokjes van uitgerafelde

palmladeren en de mannen met een smal strookje blauw of wit katoen omgord. Doch dan moet men de gordel denken als touwtje, waarmede het lapje voor en achter werd vast gehouden.

Direct werd besloten het werk hier te beginnen, doch wanneer men in zo'n dorp wachten wil met het openen van een school, tot gebouw en inrichting beantwoorden aan onze Westerse begrippen, dan gaan er stellig maanden mee heen, misschien wel jaren of zij wordt in het geheel niet geopend. De zaak werd dan ook heel anders aangepakt. De bevolking zou de school en het goeroehuis bouwen, alles volgens de vakbekwaamheid der bewoners, die echter niet ver reikt. Het voornaamste gereedschap is het kapmes en de bijl. Het gehele bouwsel wordt overeind gehouden door de stijlen, die in de grond worden gegraven. Zijn deze eenmaal verrot, wat na een paar jaar het geval is, dan zakt het gebouw scheef en het stort bij de eerste de beste harde wind in. Het voordeel is dat er geen kosten mee gemoeid zijn en dat de bevolking door arbeid mede bijdraagt in de lasten.

Wat het meubilair betreft was er ook al geen keus. De nipa palm, waarvan latten werden gemaakt, leverde het materiaal voor de banken. De poten dezer banken werden ook in de grond ingegraven. Aan de Ambonese goeroe Pieter Lewakabessy viel de eer te beurt hier de school te mogen beginnen. Het was nog een jonge man en deze zag geen leeuwen en beren op de weg. Gelukkig maar, want het zag er niet rooskleurig uit. In het zoeven beschreven gebouw moest hij beginnen met 127 jongens (meisjes kwamen nog niet), die dagelijks gewapend met lei en griffel zich zaten te oefenen in de edele schrijfkunst. De grootste moeilijkheid was de taal. Pieter sprak Maleis en zijn pupillen hun eigen taaltje.

Alles moest geleerd worden. Dat wij een week van zeven dagen hadden werd hen al spoedig duidelijk, want des Zondags kwam Pieter met een zwart jasje gekleed in de school en zei dat het nu een andere dag was. Ook de dag dat vader en moeder konden komen. De vaders kwamen wel en namen plaats op de banken. De schooljeugd trachtte enkele liederen te zingen, wat maar matig gewaardeerd werd door de ouderen. Ook van het vertelde werd natuurlijk niet veel begrepen. 's Maandags had de goeroe het weer druk om de banken uit de grond te trekken, die door het meerdere gewicht der ouderen in de zachte bodem waren weg gezakt.

Er werd naar gestreefd om meer onderwijzers daar geplaatst te krijgen. Dit lukte ook wel. Maar het verloop was zeer groot, door ziekte en moedeloosheid. De malaria was wel een der meest gevreesde ziekten; vrijwel niemand liep daar vrij van, doch het is aan de zendings-drang der Ambonese goeroes te danken, dat de opengevallen plaatsen steeds weer werden bezet.

Via het bootstation der K.P.M. te Kokas had Inanwatan maandelijks

verbinding met de buitenwereld. Doch de afstand Kokas-Inanwatan was toch altijd nog 75 km. woelige zee. Dat ooit de K.P.M. Inanwatan zou aandoen was uitgesloten, daar de kust tot ver in zee ondiepten had en het riviertje, waar aan Inanwatan lag, aan de mond zo ondiep was, dat zelfs kleine vaartuigen op hoogwater moesten wachten om binnen te kunnen komen.

Wanneer de zendeling te Windessi de meestal drie of vier maanden oude Rapporten ontving van de gang van zaken te Inanwatan, zal hij weleens de verzuchting hebben geslaakt: wat ben ik begonnen. Zijn eigen ressort was ook al onderbezet, en nu dit gebied er nog bij! De enig goede oplossing was dat West Nieuw-Guinea een eigen zendeling kreeg. Niet alleen voor Inanwatan, ook meerdere plaatsen in de Bantoeni-Golf hadden om een goeroe gevraagd en die ook gekregen.

Zendeling Van Muylwijk ging in 1911 uit met bestemming Windessi, doch hij kwam ook al spoedig tot de ontdekking dat van Windessi uit de Berau-streek niet kon worden bewerkt en zo werd er besloten dat Van Muylwijk naar Fak-Fak zou worden overgeplaatst en van hier uit het werk zou voortzetten. Nu was dat nog geen afdoende oplossing, want ook Fak-Fak lag 150 km. van Inanwatan, doch daar hier het bestuur was gevestigd, was de communicatie met Inanwatan veel beter en kon er tijdiger worden ingegrepen wanneer het mis dreigde te gaan. Fak-Fak zelf was van weinig betekenis. Het lag op het schiereiland Kapauer en had een goede ankerplaats voor grote schepen. De verspreid wonende bevolking leefde van de opbrengst van muskaatnoten. Door de vestiging van het Bestuur werd het echter de hoofdplaats van West Nieuw-Guinea en nam ook het aantal handelaren: Chinezen en Arabieren, toe. Door de Indische Kerk was hier een Inlands leraar geplaatst, voor de verzorging van de politie-soldaten en het personeel van het Bestuur. Ofschoon de bevolking nog heidens was, werd deze bestuurd door Mohamedaanse hoofden. Hierdoor was het zeer moeilijk om van op de bevolking te krijgen. Het lukte ten slotte een schoolje te openen te Air-Besar; een dorp, enkele uren roeien van Fak-Fak. Doch het werk leed hier een kwijnend bestaan. Het verlangen van de Zendeling was dan ook zelf in de Berau-streek zich eens te kunnen vestigen. Zendeling Van Muylwijk maakte plannen, doch heeft die nooit ten uitvoer kunnen brengen, daar hij in Februari 1914 reeds Nieuw-Guinea moest verlaten. Zendeling Bout die in 1913 op Nieuw-Guinea was aangekomen en het werk in de omgeving van Windessi was begonnen met als standplaats Roon, werd nu aangewezen om Van Muylwijk te Fak-Fak te vervangen.

Bij de overdracht was het aantal posten gestegen tot 9 en het aantal leerlingen op de scholen tot 756, doch alleen Inanwatan staat in die tijd met 650 leerlingen geboekt, waaruit is af te leiden dat de andere 6 posten slechts kleine dorpen waren. De voornaamsten zijn Jakati, Idora, Waraboer en Warianggi, vier posten in het achterland van Windessi. Zendingdirecteur Joh. Rauws schrijft in zijn boek „Nieuw-Guinea“ het volgende over de toestand na het vertrek van zendeling Van Muylwijk.

„Hoewel de tijd van zijn voorbereiding nog niet was voleindigd, moest zendeling Bout deze bijzonder zware taak aanvaarden, maar op bijzondere wijze heeft hij zich door de moeilijkheden heengeslagen. Meer dan anderen had hij echter te lijden onder de gevolgen van de oorlog. Door gebrek aan reisgelegenheid was het hem menigmaal niet mogelijk verschillende delen van het uitgestrekte ressort te bezoeken. Nodig was de uitzending van een tweede zendeling voor deze streek en ook het aanschaffen van een motor-zeilscheepje. Door de vermoeiende reizen per prauw was Van Muylwijk ziek geworden en Bout begon ook reeds met malaria te sukkel.

Aan beide wenssen werd in 1915 voldaan. In 1915 werd zendeling J. Wetstein

afgevaardigd en eind 1916 arriveerde de motorboot Jong-Holland. De kosten van deze boot werden gedragen door het Knapenregiment van het C.J.M.V. Jong-Holland, waaraan de boot dan ook haar naam te danken heeft.'

Zendeling Wetstein (de schrijver van dit hoofdstuk) vestigde zich voorlopig te Fak-Fak met de bedoeling, nadat hij zou zijn ingewerkt, te verhuizen naar Inanwatan. Deze tijd van inwerken werd op drie maanden gesteld. Wij hadden toen nog niet het vermoeden dat deze drie maanden te Fak-Fak zouden uitdijen tot negen jaar.

De kennismaking te Fak-Fak met de mensen uit het ressort Inanwatan was wel een zeer bijzondere. Te Fak-Fak werden allen die zich misdragen hadden gestraft en dat waren er nogal wat. Men moest leren dat men niet zijn eigen rechter mocht zijn en dat is niet zo gauw geleerd wanneer men niet beter weet en men altijd gewapend loopt om zich zelf te verdedigen. Dan, wat vinden zij „onrecht?" Men redeneert zo: „Ik ben ziek geworden, juist toen ik de tuin van X passeerde. Dan is het de schuld van X, want hij heeft natuurlijk opzettelijk daar een betoverende handeling verricht." Of dit nu waar is of niet, gestraft moet hij worden. Bij de bestrafing vloeit als regel bloed, als er ten minste de dood niet mee gemeoid is. De aanleiding tot deze strafzaak vinden wij niet strafbaar maar het gevolg er van kan een Papoea vele jaren van zijn vrijheid beroven.

Het motor-zeilbootje kwam pas eind 1916, dus moesten wij het nog een jaartje doen met de toevallige reisgelegenheden, die ons te Fak-Fak werden geboden en verder in de ressorten met de prauw tourneren. Het eerste reisje door mij gemaakt met zendeling Bout duurde 35 dagen. Doel was alle posten in Bentoeni-Golf te bezoeken en dan even door naar Windessi, waar zendeling Starrenburg weer woonde. Een bandjir had zijn huis op Roon totaal verwoest. De afstand die moest worden afgelegd was pl.m. 300 km. Er heen was niet zo moeilijk: met het Gewestelijk vaartuig van het Gouvernement kwamen wij tot Idora. Door het aandoen van verschillende plaatsen duurde het 10 dagen eer we daar waren. Ter ere van mij, de nieuwe zendeling, werden we overal met zang en fluit door de goeroes en kinderen ontvangen. Op Idora werd een zendingsfeest georganiseerd; tot het bijwonen waren alle omliggende dorpen uitgenodigd. Bout had gezorgd dat er de nodige rijst was, daar bij een feest moet worden gegeten, anders is het geen feest in het oog van de Papoea.

Alle posten kregen achtereenvolgens een bezoek; enkele volwassenen en kinderen werden gedoopt. Vooral de doop van de volwassenen maakte op mij een diepe indruk, en deze kleine groep bleek later de meest getrouwe.

Voor de terugreis was een zeilboot besteld; een vaartuigje van pl.m. 6 ton. Daar het nogal wat uitbleef vertrokken we vast per Papoeese

prauw, en na een paar dagen kwamen wij het bestelde scheepje inderdaad tegen. Het had met tegenwind te kampen. Doch eenmaal aan boord kwam deze tegenwind ons ten goede, want in vrij korte tijd zeilden we naar Kokas. Van hieruit waren er twee mogelijkheden om naar Fak-Fak te komen. Zeilen of lopen. Zeilen zou weleens lang kunnen duren en lopen zo vertelde men ons, nam maar 7 uur. Dus werd er besloten te lopen. Een spreekwoord op Nieuw-Guinea luidt: „Het is beter slecht gevaren, dan goed gelopen” en dat zouden ook wij ondervinden. We klampten het dorps hoofd aan, die voor dragers zou moeten zorgen. Hij had de titel van radja (vorst). Wij vroegen hem hoe ver het was. Hij krabbelde eens op zijn hoofd en zei: „7 uur.” Voor dragers kon hij wel zorgen, maar we moesten er wel rekening mee houden dat deze mensen nog niet veel gewend waren, en nogal schuw en erg schrikachtig in het bos. Wanneer zij een vogel hoorden schreeuwen, kon het gebeuren dat zij het op een lopen zetten, daar dit geschreeuw een waarschuwing kon zijn voor een naderend gevaar. Na dit onderricht over zijn onderdanen, liet hij ons per prauw naar het begin van de weg roeien. Toen we daar aankwamen was het reeds avond, dus moesten we daar nog een nacht bivakkeren. Dit was geen bezwaar, want voor zo'n tourné heeft men alles bij zich. We verheugden ons er reeds op dat we weer thuis zouden zijn na een afwezigheid van 35 dagen. Onze dragers waren stevige knapen. Het was hen aan te zien dat zij gewend waren in het bos te lopen. Van hun kleding hadden zij niet veel last. Het was net voldoende om hen niet als naaktloper te betitelen. We waren besloten vroeg op pad te gaan. Even na zes uur kon dan ook de tocht beginnen. Na een paar uur lopen even zitten, niet te lang, want we begonnen de stal te ruiken. Om elf uur een langere rust-pauze, doch meer op verzoek van de dragers. Immers nog een dik uurtje en we waren thuis. De conversatie met de dragers ging zeer stroef, daar zij maar weinig Maleis spraken en wanneer wij zeiden dat we er zo dadelijk zouden zijn, keken zij elkander maar eens aan en babbelden in een voor ons onverstaanbare taal. Inmiddels werd het 12 uur en wij begonnen ongeduldig te worden en vroegen hoe ver het nog was. Antwoord: „Straks zien we de zee.” Inderdaad we zagen de zee en waren op ongeveer 1000 M. hoogte gekomen, doch het was niet de zee die we verwacht hadden, n.l. waar de baai van Fak-Fak aan lag. Van hier uit keken we naar het noorden en kregen een overzicht van de kust van de Berau-streek. De vraag bleef bij ons leven, hoever nog? Telkens vroegen wij het weer en steeds was het antwoord: „nog één berg mijnheer.” Later werd ons duidelijk dat men deze mensen niet moet vragen hoe ver het nog is. Wanneer men met de hand wijst naar het punt waar de zon opkomt en dan vraagt waar de zon staat bij aankomst krijgt men misschien een betrouwbaar antwoord, doch in ons geval hadden wij

moeten vragen, wat is ver: Kokas of Fak-Fak? Het punt dus van het begin en eind van de weg en dan zullen zij u zeggen het begin of het eind is ver, waaruit men dan kan afleiden of men reeds op de helft is. Doch deze kennis bezaten we toen nog niet. Het werd steeds later en de afstand bleef volgens de mededeling van de dragers steeds nog één berg. Ten slotte ging de zon onder en hadden we dus twaalf uur gelopen; maar we meenden nu zelf te kunnen vaststellen dat het niet ver meer zou zijn en inderdaad om zeven uur 's avonds bereikten we Air-Besar, de enige post die we in dit gebied hadden. Nu was het leed geleden, want na nog twee uur varen waren we thuis. Later heb ik de dragers nog wel eens ontmoet en dan lachten zij, en zeiden: „Wat was je moe he?“

Op dit tournee van 35 dagen hadden we pas de helft der posten kunnen bezoeken. Sterk werd dan ook de behoefte gevoeld aan een goed vaartuig, waardoor de zendeling meer vrijheid van beweging zou hebben, niet meer afhankelijk van roeiers, weer en wind en de gunst van beheerders van Gouvernements-vaartuigen.

In Holland werden de knapenverenigingen in actie gebracht, tot het inzamelen van gelden voor de bouw van een motorboot.

In betrekkelijk korte tijd was f 10.000 bijeen. Oud-zendeling Van Balen gaf advies bij de bouw. Immers niemand beter dan hij wist wat er van een boot op Nieuw-Guinea gevraagd werd. De boot kreeg de naam Jong-Holland en arriveerde Nov. 1916 te Fak-Fak. Maar ook het werk had zich in de Baraustreek uitgebreid. Begin 1916 waren er drie nieuwe posten bijgekomen, Moegim, Jahadian en Kampong-Baroe. Elke post had daar twee goeroes. Gelet op het aantal leerlingen was dit eigenlijk niet voldoende, doch we hadden steeds gebrek aan goeroes en waren blij dat we weer zover waren. In Dec. verwachtten wij Zendingdirector Gunning, in gezelschap van mr Vlieringa en ds Kuilman, die een inspectie-reis over alle zendingsvelden maakten. Wij zouden trachten de motorboot in deze maand te monteren om dan nog even een reisje langs alle posten te doen. Het monteren lukte en na 14 dagen konden we de reis aanvaarden. Doch dit reisje werd een geweldige teleurstelling. Personeel dat kennis van een motor had, was er niet te krijgen. Ook op nautisch gebied waren we op onze eigen kennis aangewezen. De eerste dag zouden we varen van Fak-Fak naar Kokas, 12 uur tuffen. Alles ging aardig, doch het bleek wel dat je met zo'n klein bootje op een grote zee stevig op je benen moet staan en dat alles goed bevestigd moet worden. Een mandje met eieren slingerde al ras door de kajuit, maar dat was het ergste niet. We hadden gelukkig een goede stuurman, die beweerde, dat dit alles niets te betekenen had en dat dit geslinger met een klein vaartuig niets bijzonders was en de boot het prachtig deed. Hij zei: „Ga maar op je rug liggen en zet maar een koffer op je buik, dan heb je er geen last van.“ Van

eten kwam die dag niet veel en we waren dankbaar dat we na 12 uur tuffen het anker in de baai van Kokas konden laten vallen. De gehele bevolking liep uit om deze nieuwe boot van de zendelingen te bekijken. De stuurman prees zeer de zeewaardigheid. Ja, dat konden zijn collega's te Kokas wel zien. Geheel van ijzer was het scheepje en het zag er alles ook zo echt uit. Er was een sloep bij die aan boord gehesen kon worden, net als bij een groot zeeschip.

De volgende morgen lichtten we weer vroeg het anker, daar we tijdig te Inanwatan wilden aankomen. Nu hadden we met een voorname factor geen rekening gehouden, n.l. dat de rivier van Inanwatan met laag water niet kon worden binnen gevaren. De zee was rustiger dan de vorige dag en met een zwakke deining schuin achter stevendend we op de mond van de Sigoiroi-rivier aan. Bij aankomst begon onze stuurman bedenkelijk te kijken. Hij kende hier het vaarwater, en daar het laagwater was, informeerde hij naar de diepgang van ons bootje. We hadden dit nog niet nagegaan en gisten het maar zo'n beetje. Later bleek dat we belangrijk meer diepgang hadden dan we hadden geschat. Het gevolg bleef dan ook niet uit. Halverwege de geul liepen we vast en daar het water nog wat zakte, zagen we ook geen kans om los te komen. Het spreekwoord zegt, dat een ongeluk nooit alleen komt en dat werd ook nu weer eens bewaarheid. Er kwam een bui opzetten, die de eerst zo kalme zee spoedig in heftige beweging bracht. Daardoor begon ons bootje zwaar te stoten. We hielden ons hart vast hoe dat alles zou aflopen. De stuurman vertelde dat het roer het reeds had begeven en geheel los was geraakt. Ook het schroefraam brak op twee plaatsen waardoor het geheel los van het schip raakte. We waren bang dat ook de schroef er aan zou gaan, maar gelukkig hield die het uit, al was de as dan ook een beetje verbogen. De bui ging voorbij en de vloed kwam. Toen zagen we de ravage die aan het achterschip was aangericht. De motor had geen schade opgelopen, we konden dus nog varen. Het sturen was echter zeer moeilijk zonder roer. Toch lukte het de rivier op te varen en Inanwatan te bereiken. De aankomst was niet zo feestelijk als te Kokas. Een ieder had wel een beetje met ons te doen. Ook de stuurman was niet zo trots meer. We hadden een duur lesje gehad in de zeevaartkunde. Hier te Inanwatan eindigde eigenlijk reeds ons te groot opgezet tournee. We moesten nu trachten een noodroer te maken daar het ijzeren roer te veel was verbogen en we geen gereedschappen hadden om het recht te slaan. Daarbij zou over een goede week reeds Director Gunning aankomen, dus moesten we zien dat we thuis kwamen. Nu deed de mailboot eerst Kokas aan en daarna Fak-Fak. Waren we eenmaal op Kokas terug dan was het leed geleden, want we hoopten dat de werktuigkundigen van de Mailboot het roer konden repareren.

Na enkele dagen verlieten we Inanwatan weer op thuisreis, de boot van een houten roer voorzien. Veel had ik bij dat eerste bezoek van het werk niet gezien daar ik voortdurend in beslag werd genomen door de reparatie van de boot. Te Kokas hadden we wat meer hulp en gereedschap en begonnen het een en ander vast recht te slaan . . . Toen de mailboot kwam, met de heren der zending aan boord hebben de werktuigkundigen ons verder geholpen met het boren van gaten en het aanbrengen van het schroefraam.

Half Dec. 1916 hield Director Gunning met ons een conferentie. Hij sprak zijn voldoening uit over de voortgang die het werk op Nieuw-Guinea sinds zijn laatste bezoek, nu 10 jaar geleden in 1906, had gemaakt.

Toen werd het werk begrensd door de Geelvinckbaai. Nu had het zich ook uitgebreid tot West- en Oost Nieuw Guinea en was het gebied van de Radja-Ampat in voorbereiding. Voor West Nieuw-Guinea werd besloten dat het met drie zendelingen zou worden bezet, n.l. te Fak-Fak, Babo en Inanwatan. Dit besluit, in 1916 genomen kwam in 1916 tot uitvoering, toen Babo en Inanwatan standplaats werden van een zendeling. We hadden het gaarne wat vlugger gewild.

Al het voorgaande vond plaats voor het einde van de oorlog 1914-1918. Daar Nederland buiten de oorlog bleef ging het werk vrijwel rustig verder. Maandelijks ontvingen wij de post uit Holland en levensmiddelen van Makassar en Soerabaja. Wat de uitbreiding van het aantal zendelingen betreft moest er gewacht worden tot de scheepvaartverbinding met Holland weer was hersteld.

De aankomst van Van Muylwijk in 1919 maakte het mogelijk, dat de plannen ter conferentie met Dr Gunning gemaakt, ten uitvoer konden worden gelegd. Besloten werd dat Van Muylwijk zich te Babo zou vestigen in de Bentoeni-golf, dat Bout te Fak-Fak zou blijven en dat schrijver dezes te Inanwatan zou gaan wonen. Doch het liep heel anders dan we hadden gedacht. Bout werd overgeplaatst naar Miei, om het zendeling Starrenburg mogelijk te maken met verlof te gaan, daar deze reeds 13 jaar aan een stuk op Noord Nieuw-Guinea had gewerkt. De oorlog was aan dit lange verblijf mede schuldig.

Van Muylwijk wist beslag te leggen op wat afbraak en begon ijverig te tekenen, te passen en te meten, hoe de ramen en deuren van diverse maten tot een ogelijk geheel zouden kunnen worden verenigd.

Voor het huis te Inanwatan werden de bewoners van Moegim verzocht hout te verzamelen. We hadden dit ook te Inanwatan kunnen laten doen, maar we verwachtten daar meer moeilijkheden, daar de

bewoners van Inanwatan ons nog niet zo goed gezind waren. Toen we de eerste verzameling hout in ogenschouw namen hebben we wel even gezucht en ons afgevraagd: „Moet hier een huis van gebouwd worden?” Krom en zeer onregelmatig waren de stukken hout die men had verzameld. We hebben ze toch maar betaald om er de moed in te houden, doch maakten wel de opmerking dat het een huis moest worden en geen schip, waar de kromme balken wel op hun plaats zouden zijn. De bouw en verhuis-plannen onder-vonden opnieuw stagnatie, toen Van Muylwijk voor de tweede maal ziek werd en daardoor gedwongen Nieuw-Guinea te verlaten, nu voor goed.

Nu was de oude toestand weer gekeerd, één man voor het gehele gebied. Aan verhuizen werd niet meer gedacht. Van Fak-Fak uit moest er nu met de motorboot in alle richtingen worden gevaren om het bestaande werk gaande te houden totdat er weer hulp uit Hol-land zou worden gezonden. Zeer dankbaar waren wij dat de motor-
boot Jong-Holland steeds goede diensten bleef bewijzen.

Ofschoon we geen plannen meer hadden om voor ons verlof van Fak-Fak naar Inanwatan te verhuizen werd het werk voor de bouw van een huis te Inanwatan niet stop gezet, te meer daar het inzame-len en het klaar maken der balken slechts zeer langzaam vorderde. Maar door deze arbeid met de bewoners van Moegim hadden we meer aanraking met hen dan met een der andere dorpen. Vooral enkele mannen die zeer lang op Fak-Fak in de gevangenis hadden doorgebracht wegens koppen-snellen, waren mijn beste helpers. Sinds 1922 begonnen deze timmerlieden over de doop te praten. Het bleek dat zij die niet alleen voor zichzelf vroegen maar voor het gehele dorp. Ik had vrijwel nog niet gedoopt en zag er wel wat tegen op een geheel dorp van 500 zielen te dopen. Meenden zij het wel, en begrepen ze waarom het ging? Voorlopig stelde ik het drie maanden uit. Ik wilde er eerst eens over nadenken. Toen ik na drie maanden terug kwam vond men het erg jammer, dat ik niet kon besluiten. Ik trooste hen met de belofte dat het nu met Pinksteren zou plaats hebben, dan kon mijn vrouw er ook bij zijn. Bij de bevolking had zij als verpleegster een goede naam, vooral bij de bewoners van Moegim door een langer en veelvuldiger verblijf daar.

De Pinksterdagen van 1923 waren feestdagen voor de bewoners van Moegim. Men had het gehele dorp versierd. Iedereen had zijn best gedaan zich van kleren te voorzien. Voor de goeroes was het nog een heel werk om voor elk een nieuwe naam te vinden. Het is namelijk de gewoonte dat men bij de doop een andere naam ont-vangt. Men vindt het niet prettig om later weer bij de oude heidense naam te worden genoemd. Dit waren de eerstelingen, doch ook Jahandian en Kampong-Baroe volgden.

Eind 1923 kwam de gewenste hulp. De zendelingen Eygendaal en Slump waren afgevaardigd en bestemd voor West Nieuw-Guinea. Ook zij vestigden zich voorlopig te Fak-Fak. Nu werd het ook voor ons tijd om met verlof te gaan. We hadden gemeend slechts drie maanden te Fak-Fak te wonen en het was nu reeds meer dan acht jaar geworden. Na met beide collega's eenmaal het gehele ressort te hebben bereisd vertrokken wij met verlof naar Holland.

Een jaar verlof is gauw om, September 1925 waren we terug en begonnen aan het oude plan: verdeling van de arbeid en verhuizen naar Inanwatan. Eerst moest de Jong-Holland gerepareerd worden. Er zou ook een nieuwe motor in worden geplaatst, daar de oude machine duur was in brandstofverbruik en een grondige revisie nodig had. Toen het geld voor de nieuwe motor werd toegestaan, half 1925, moest er nog even gewacht worden met aanschaffen, omdat alle maten niet bekend waren. Toen we wel over de maten beschikten was het geld er niet meer. Ja, en dat betekent: rustig een half jaartje wachten en dan maar weer reizen op de bekende manier: lopen en met prauwen. De afstand Inanwatan-Fak-Fak was nog steeds 130 km.!

Eindelijk waren we dan zover dat het huis te Inanwatan in 1926 door ons kon worden opgezet, nadat zeven jaar geleden de eerste balken uit het bos waren gehaald. Te Inanwatan was er inmiddels ook heel wat veranderd. In 17 jaar tijd had er zich een gemeente gevormd met een kleine duizend doopleden. Ook een kerk was er verrezen. De school behoefde nu niet meer voor dit doel te worden gebruikt. Om ons tweede verlof in 1932 mogelijk te maken werd als vervanger gezonden zending D. Kok, die reeds eerder op Zuid-Celebes had gewerkt. Hem bleef het leed niet bespaard. Eind 1932 bereikte ons het bericht in Holland dat zijn vrouw, terwijl hij zelf een dienst leidde in de kerk, overleden was. Van zolderplanken maakte hij de kist, dezelfde dag werd ze begraven. Hij bleef toen met zijn twee kinderen alleen over. Men moet het land kennen om te kunnen voelen wat dit zeggen wil. Hij zond daarom zijn beide kinderen naar Holland en bleef dus alleen achter. Voor ons een reden om het verlof niet langer te doen duren dan strikt noodzakelijk was. Na onze terugkeer werd Kok overgeplaatst naar Seroei op het eiland Jappen.

In 1938 keerde zending Kieft met zijn vrouw van verlof terug. Zij hadden zeven jaar te Babo, ook op West Nieuw-Guinea gewerkt en zouden van ons de arbeid op Inanwatan overnemen, daar wij waren overgeplaatst naar Manokwari, om daar de algemene leiding over te nemen van zending Starrenburg, die met pensioen zou gaan. Inanwatan is voor de Kiefts de laatste plaats geweest waar zij de zendingsarbeid op Nieuw Guinea hebben mogen ver-

richten. Zo als alle zendelingen werden ook zij door de Jappen geïnterneerd. Beiden zijn in het kamp overleden.

Nu er overal gemeenten werden gevormd ontstond er ook behoefte aan kerkgebouwen. Als regel werd de school gebruikt voor kerk. Nu wil een kerk bouwen hier zeggen, dat een ieder naar het bos gaat om hout te hakken en dat de vrouwen ook hun deel leveren, door het maken van de bladpannen (atap). Te Inanwatan ontstond zo een kerk van 15×30 meter met een toren van 25 meter hoog. Bij de inwijding van de kerk te Moegim deed men mij de volgende verhalen. Toen men had besloten een kerk te bouwen en het werk was verdeeld, was er een groep, die wel naar het bos ging, doch niet om hout te halen. Door het instorten van een huisje werd een van deze groep zo ernstig gewond dat hij aan de gevolgen overleed. Dit werd beschouwd als een straf des Heren. Men keerde naar het dorp terug en begon daarna balken te verzamelen. Dit voorval had zo'n indruk gemaakt op de gemeente dat men nu niet meer dorst te spelen met het eens op zich genomen werk. Men durfde zelfs niet op te houden om voedsel te gaan verzamelen. Dit vond de goeroe te erg, waarom hij opdracht gaf dat zij allen eerst zouden gaan vissen. Toen gebeurde het wonder dat men voor het dorp zo'n grote school vissen zag, dat men ze maar voor het scheppen had. Voor hen had zich de wonderbare visvangst herhaald.

In de kerk staande meende ik, dat ik de timmerlieden moest prijzen om het degelijke werk dat zij hadden geleverd. Maar inplaats van deze dank te aanvaarden, vertelde de baas-timmerman mij het volgende verhaal. 's Nachts hadden zij schaven en zagen aan de kerk gehoord en in hun hart prezen zij de goeroe die ook des nachts aan de kerk werkte. Doch des morgens bleek dat de goeroe niet eens in het dorp was. Het kan niet anders of de Heer had zijn Engelen gezonden om aan hun kerk te werken. Hoe zouden zij nu durven zeggen dat zij de kerk hadden gebouwd en daarvoor dank aannemen?

Tijdens de Japanse bezetting zijn sommige van deze mooie kerken verwoest, maar de gemeenten zijn gebleven.

West Nieuw-Guinea na de oorlog

door F. Slump

Na de overdracht van het werk te Fak-Fak, (omvattende Fak-Fak, Kokas, Kaimana en de Argoenibaai) in 1930 aan de Molukse Protestantse Kerk, bleven er op dit gedeelte van West Nieuw-Guinea nog twee zendingsressorten over, n.l. de Bentoeni met als hoofdplaats Babo, en Berau met als hoofdplaats Inanwatan, ieder met een eigen zendeling, en eigen motorboot.

Deze formatie duurde voort totdat zendeling Duinker van Babo in 1941 werd overgeplaatst naar Noord Nieuw Guinea; vanaf die tijd ressorteerde ook de Bentoeni onder zendeling Kieft te Inanwatan. Hij kreeg van die tijd af de beide motorboten, de Jong-Holland I en Jong-Holland II tot zijn beschikking.

De verste posten van het ressort Bentoeni lagen ten Westen aan de Kemoendanrivier in het Arandaïdistrikt, waar vanuit Babo enkele goeroes werkten. De bevolking aan de benedenloop van deze rivier en aan de kust was grotendeels tot de Islam overgegaan. En toen daar in die jaren een Islamitische Bestuursassistent kwam liep het schoolbezoek zodanig terug, dat Kieft er toe overging die posten te sluiten en de goeroes elders te plaatsen, waar meer belangstelling voor het onderwijs was.

Tussen deze laatste posten van ressort Bentoeni (Arandaïstreek) en Inanwatan ligt de Tarofstreek met als achterland Negeri-Besar en andere kampongs. In die streek waren nog geen scholen, ook al tengevolge van sterke Islamitische invloed van de bevolking van Kokas, Patipi en Roembati, die deze streek als hun handelsgebied beschouwen. Dus was voor de oorlog Inanwatan de meest oostelijk gelegen plaats in het ressort Berau, waar van 1924 af de zendeling woonde. Deze plaats ligt aan de Siganoïrivier, eigenlijk meer een zee-arm dan een rivier.

De bevolking van Inanwatan en de kampongs aan de Metamani- en Kaisrivier, en Moegetemin aan de Sekak, waren reeds lang tot het Christendom overgegaan, evenals Konda, Wersar, Temenaboean en Seribau aan de Kaïboesrivier. Voor de oorlog had dit ressort enkele Evangelisatieposten aan de Seremoek- en de Karabarivier, welke in de oorlogsjaren geheel verlopen zijn; zo ging het ook met de post aan de Waromgairivier.

In de jaren 1940 en 1941 kwamen er vele verzoeken uit het binnenland van Ajamaru en Aitinjo om onderwijs en scholen. Om aan dit

veel belovende gebied goeroes te geven ging de zendeling er toe over de onderwijzers van uit de Arandaistreek over te plaatsen naar dit nieuwe gebied. Jongens uit het binnenland hadden aan de kust onderwijs genoten. Ze bleven hier wonen en gingen over tot het Christendom, waarna sommigen terugkeerden naar hun eigen dorpen in het binnenland. Op deze wijze was er een natuurlijk contact ontstaan en het wekt geen verwondering dat er vele aanvragen om onderwijs kwamen.

De plaatsing van goeroes in het distrikt Aitinjo vond al in 1937 plaats; in de Ajamaroestreek werd het 1940-1941.

Kleinere plaatsen werden met Evangelisten bezet. Het binnenlandwerk was dus nog zeer jong bij het uitbreken van de oorlog, evenals dat aan de Seremoek- en Karabrarivier.

Zo was de toestand toen in 1942 de Japanners hier kwamen en ook deze streken gingen bezetten. Hun houding was aanvankelijk zeer soepel; de goeroes mochten met hun mensen in de kampongs blijven wonen en onderwijs geven. Inanwatan zelf moest echter ontruimd worden want dit werd de hoofdplaats van de troepen. De bevolking werd met de goeroes het bos ingezonden.

Al direct werd godsdienstonderwijs verboden en vervangen door Japans. De goeroes kregen daartoe een cursus van drie weken en daarna ontvingen ze een bewijs bevoegd te zijn in de Japanse taal te onderwijzen!

Ook werd door de Japanners (of hun handlangers) een van onze goeroes naar de Tarofstreek gezonden om daar een school te openen. Dit was meer een gebaar om bij de Islamitische bevolking van die streek in het gevlj te komen.

Op de Zondagen mochten de goeroes vrij hun kerkdiensten organiseren, en zelfs was er een officier die een goed woord sprak tot de Papoese gemeente. Hij was het ook die de goeroes aanmoedigde om Zondagsschool te houden voor de kinderen, omdat ze op de gewone school geen godsdienstonderwijs meer ontvingen. Dit advies hebben de goeroes dan ook gaarne opgevolgd.

In het binnenland moesten de goeroes in de Ajamaroestreek reeds in 1942 op hoger bevel vertrekken, omdat het er niet meer veilig was. In de Aitinjostreek bleven de goeroes tot medio 1943 1).

En hiermede is de eerste periode van binnenlandwerk in het Aitinjo- en Ajamaroegebied beëindigd. De vrijgekomen goeroes, die zonder medeneming van hun bezittingen moesten vluchten werden in de

1) Een Chr. Best. Ass. had de mensen naar de kust gelokt, en ze daarna als koelies aan de Japanners uitgeleverd. Velen keerden nimmer terug en dus eiste de heidense bevolking vergelding door het nemen van bloedwraak op de vreemdelingen.

kustkampongs bij hun daar werkende collega's geplaatst, en hielpen in school en gemeente.

Het werk aan de kust en aan de rivieren ging gewoon door, ook al was het aantal absentes soms groot, doordat de kinderen dikwijls met hun ouders voor kortere of langere tijd naar de sagobossen trokken.

Toch kwamen ze steeds weer naar de kampong terug, vooral Zondags voor de godsdienstoefeningen. Het leven werd wel moeilijker in deze jaren, daar de mensen gebrek kregen aan voedsel. Er was sago genoeg, maar er was weinig variatie. Men begon hier en daar tuinen aan te leggen, maar tegen de tijd dat er wat te oogsten viel, kwamen de Japanners ze leeg halen, want ook die zaten verlegen om voedsel.

Had men tot aanvang 1944 betrekkelijk rustig in eigen kampong of dichtbij zijnde sagobossen kunnen leven, dat werd anders toen de geallieerden kwamen met hun bommenwerpers en snelle jagers. Bijna alle dorpen werden zo nu en dan beschoten zodat vele kampongs verlaten werden en de mensen zich in de uitgestrekte sago-doesoens (moerasbossen) gingen verschuilen.

Er kwam maar weinig meer van schoolhouden, maar wel verzamelde men zich iedere Zondagmorgen voor de godsdienstoefening.

En als men meende dat de Japanners in de buurt waren, dan trok men weer verder, wel wetende dat de vliegtuigen troepenconcentraties zochten.

Men kan zich voorstellen dat dit onzekere leven de verwildering in de hand werkte en dat men zich hoe langer hoe meer zoals men vroeger gewend was, ging terugtrekken in hutjes in eigen sagobossen ver van alle mensenconcentraties verwijderd. Het is gelukkig dat deze toestand niet zo lang geduurd heeft, want zelfs in 1950 voelden we nog wel degelijk de gevolgen van die tijd van decentralisatie. Het kampongverband was los geworden in die onzekere tijd en dit heeft tengevolge gehad dat ieder zijn eigen zaken probeerde op te knappen. Het was in één woord een stap achteruit.

In Augustus 1944 was er een vliegtuig midden in het ressort gedaald te Kampong Baroe en een geallieerd officier bleef daar enkele weken; later werden er soldaten en wapenen gebracht en daarmee was een aanvang gemaakt met het verdrijven der Japanners uit deze streken. Ook de inheemse bevolking werd hierbij in-geschakeld, zodat in dat gedeelte van het ressort van rustig school- en gemeentewerk geen sprake meer was.

Toen nu in 1945 de laatste Japanners verdwenen waren, was er nog geen Bestuur. De goeroes zijn toen direct aan het werk getogen om de mensen weer te verzamelen in hun vroegere kampongs. Met huis-, school- en kerkbouw werd aangevangen. Gelukkig waren de

meeste kerken en scholen blijven staan. Maar de kamponghuizen die altijd veel minder degelijk gebouwd zijn, waren geheel bouwvallig. Alleen de kerk van Inanwatan zelf en ook de scholen waren geheel vernietigd door de bombardementen van de geallieerden. Maar men begon terstond met noodgebouwen op te zetten, zodat in November 1945 te Inanwatan reeds de scholen heropend konden worden. Er was hier echter nog geen Bestuur; de eerste Bestuursassistent arriveerde hier pas in Aug. 1946. De eerste opzet van de herbouw van de kampongs is dus veelal door de goeroes geregeld. Indien deze in die tijd med. hulp, voedsel of geld wilden hebben, moesten ze n.b. per prauw naar Sorong, waar een Nica-officier zat, die het tijdelijk Bestuur over geheel West Nieuw-Guinea had. De afstand Inanwatan Sorong is 140 Eng. zeemijlen over zee; langs de kust kost het soms 16 dagen om per prauw deze reis te maken, en dan alleen nog in de goede tijd van het jaar. Dus zaten onze mensen in de jaren 1945-1946 wel heel erg geïsoleerd. Het eerste contact dat de goeroes kregen met de zending dateert van aanvang 1946, toen vanuit Biak door de zendeling daar een Wakil Pandita (waarnemend zendeling) werd aangewezen om de lopende zaken te regelen. Tevens werd aan enkele oudere goeroes de bevoegdheid gegeven tot het bedienen van de Sacramenten. Er werd vanuit Biak op aangedrongen terstond alle mogelijke schoolarbeid te hervatten. De Wakil Pandita moest dienstreizen maken en overall contacten aanknopen met de door ons vroeger bezette posten. Het werk in de kuststreek en aan de rivieren was grotendeels in 1945 en aanvang '46 weer geregeld, maar contact met het binnenland was nog niet mogelijk, doordat er nog steeds berichten over moord- en hongitochten binnenkwamen. De binnenlandmensen vertoonden zich ook niet in de kustkampongs.

Zo was de toestand toen ds Middag en ik, in Juni 1946 te Sorong arriveerden met de opdracht om het werk in de Radja Ampat, in het ressort Inanwatan en eventueel in de Bentoeni weer op gang te brengen. We kregen een mapje mede met enkele afschriften van een paar brieven. Dat waren alle gegevens van een archief over heel West Nieuw-Guinea. Te Sorong aangekomen vestigden wij ons in de oude Pastorie te Malanoe tegenover het eiland waarop Sorong ligt. Het huis zag er zeer gehavend uit, zodat wij veel tijd nodig hadden het bewoonbaar te maken, terwijl we onderwijl contact zochten met de buitenposten. De Bentoeni bleek al spoedig geheel onbereikbaar te zijn.

De eerste gelegenheid om naar het ressort Inanwatan te gaan, kreeg ik, toen ik als gast de reis mee kon maken op een der zeven Mijnenvegers die langs de kust van Inanwatan zouden varen, en dat was in de tweede helft van October 1946. De reis maakte ik in 16 uur

en toen ik later vanuit Konda deze tocht per prauw terug maakte had ik 16 dagen nodig.

Men had me niet verwacht zodat ik 's morgens om 6 uur op de lege aanleg-steiger stond; de matrozen laadden mijn bullen uit en tuften terug. Onderwijl was er een goeroe op komen dagen en de Bestuursassistent die hier nog maar enkele maanden zat.

De officiële ontvangst had de volgende dag plaats: dat was op een Zondag, temidden van de gemeente. De komst van de zendeling heeft een goede indruk gegeven, want nu konden de goeroes bewijzen dat hun beloften, dat de zendingen terug zouden komen, waarheid waren. Het bericht van mijn aankomst werd dan ook al spoedig door de Papoeese telefoon (rook- en vuursignalen) over het gehele ressort verspreid, zodat ik later bij mijn bezoek aan de kampongs overal officieel door de gemeenten ontvangen werd met fluitmuziek en koraalzang. Het waren dikwijls ontroerende momenten en de kerkdiensten werden door iedereen bezocht. De eerste indruk was dat het werk grotendeels overal weer goed op gang was, maar er waren enkele plaatsen waar dit niet het geval bleek te zijn. De rapporten waren goed ten opzichte van de heropende scholen, hoewel men overal met tekort aan leermiddelen zat. Leien hadden we reeds gezonden van Sorong uit, maar veel te weinig en de kinderen schreven met stukjes lei, die het overigens lang uithielden, veel langer dan de griffel. Maar het was in alle scholen behelpen.

Zo was er in alle gemeenten ontstellend tekort aan Evangelie- en Gezangboeken. Helaas is dat het geval nu nog.

Op mijn eerste rondreis in 1946 waren er zelfs hoofden uit het binnenland van Ajamaroe naar de kust gekomen om zich te overtuigen, of het gerucht waar was, dat de Hollanders waren teruggekomen. Zij vroegen terstond of zij hun goeroes mochten terug hebben, hetwelk geredelijk beloofd werd, indien het in het binnenland werkelijk rustig en vredig zou zijn.

Tengevolge van het sluiten van verschillende scholen in het binnenland, waren er op grotere plaatsen zoals Inanwatan, Konda en Kampong-baroe, enkele goeroes overcompleet, die nu zo spoedig mogelijk weer naar hun eigen kampong teruggezonden werden. Maar naar het binnenland kon men voorhands niet, daar was het te gevaarlijk.

Te Inanwatan had ik het zendingshuis in deplorabele toestand aangetroffen; gelukkig kon ik opdracht geven het terstond te herstellen en in April 1947 was het huis nog niet gereed, hoewel bewoonbaar. Er kwam heel wat kijken voor dat alles op orde was. Mijn vrouw was in Dec. 1946 overgekomen zodat we samen onze nieuwe standplaats konden betrekken.

Bij beter kennisnemen van de stand van zaken, bleek het al spoedig dat er veel geordend en geregeld moest worden. De goeroes waren wel druk in hun werk, maar ze verreisden veel tijd naar de hoofdplaats, waar ze iedere maand moesten komen om hun tractement te halen bij de Bestuursassistent en later bij de Controleur. Dat heeft zo geduurd tot Aug. 1948; toen konden we zelf weer alles regelen. Ook voerden we geregelde collecten in de kerkdiensten in en met goed gevolg. Een later gesticht Evang.fonds heeft ook grote belangstelling en de gemeenten offeren daar speciaal één keer per jaar voor; uit deze gelden wordt grotendeels het Evang.werk bekostigd.

De eerste Controleur, die terstond het binnenland ging verkennen, kwam terug met het bericht dat de bevolking van de Aitinjo- en Ajamaroestreek gevraagd had of zij weer goeroes mocht ontvangen. Met kampongvorming was men al bezig, en de toestanden waren van dien aard, dat hij er op aandrang, zo spoedig mogelijk aan deze verzoeken te voldoen. Dat was ineens een hele opgave, en we wilden ook liever eerst wachten totdat daar in het binnenland Bestuursassistenten geplaatst waren. Toch maakten we er ernstig werk van, maar het was te voorzien dat we zeker geen goeroes voldoende beschikbaar hadden om terstond aan de verzoeken te voldoen. Een en ander was reden om terstond te beginnen met het opleiden van jonge mannen uit de kustgemeenten. Zo heb ik drie keer een cursus gehad van vier maanden. De jongelui die daarvoor in aanmerking kwamen, waren jongens die meestal van de goeroes een soort vooropleiding genoten hadden.

In 1948 konden we een aanvang maken met het openen van de eerste posten in de Aitinjo streek. Gelukkig kwamen er eind 1948 een 12-tal nood-goeroes uit, zodat we toen terstond konden beginnen met de plaatsen te bezetten waar een school geopend kon worden. Ook aan de Seremoek-rivier konden we een school en verschillende Evang.posten openen. De Karabra-rivier is in tussentijd sterk beïnvloed vanuit het Sorongse; die hebben hun Evangelisten niet teruggevraagd en de toestanden waren daar tot nog toe zeer onzeker.

Verder heb ik in de Tarofstreek drie scholen kunnen openen, waaronder twee met ieder bijna 100 leerlingen. De bevolking komt niet in de godsdienstoefeningen, uitgezonderd een groot gedeelte in Negeri-Besar. In het achterland van datzelfde gebied kon ik vijf Evang.posten openen, waaronder een paar ongesubs. schooltjes. Daar komen de mensen wel in de godsdienstoefeningen en de Evangelisten werken daar met plezier.

De goeroes en vooral de Evangelisten in het binnenland van Aitinjo en Ajamaroe hebben het heel wat moeilijker, omdat zij daar uit-

sluitend moeten leven van hetgeen de tuin opbrengt, want ze hebben geen sago. Dat is voor onze Evangelisten, die sago-eters zijn, een moeilijk iets.

Voorts is de opvoer van sago ontzettend kostbaar en er is moeilijk aan dragers te komen. Dat zal wel een probleem blijven, ook in de toekomst. Maar het werk wordt er geregeld voortgezet, zij het dan soms ook onder zeer moeilijke omstandigheden.

Er zijn verschillende kleinere schooltjes die op de duur zeker kunnen uitgebreid worden en dan voor subsidie in aanmerking komen. Zolang we echter met een ernstig goeroegebrek tobben, zullen de „kleine schooltjes” wel blijven bestaan.

Een algemeen verschijnsel hier bij de binnenlandbevolking is dat zij meestal uitsluitend Ambonese goeroes vragen en geen landgenoten. Dit is wel zeer in tegenstelling met het huidige Noord Nieuw-Guinea.

De bezetting van dit ressort is in de jaren 1948-1949 voortgezet en ook in 1950 werden er nog nieuwe posten geopend. Maar er blijft nog veel werk over. Want hoe groter het aantal posten wordt hoe meer er getourneerd moet worden. Het werk is voor één zendeling niet te doen. Er moeten jonge krachten komen om dit voort te zetten.

Het mag gelukkig heten dat men in 1950 besloot dit terrein over te dragen aan de Doopsgezinde Zending, die in dat jaar Zending Marcus uitzond en in 1951 een tweede die echter eerst op Java tourneerde. Voorts neemt de vrouw van Ds Marcus, die zelf arts is het med.werk voor de Dienst Volksgezondheid waar. Verder kwam er een verpleegster en werd een motorboot aangeschaft.

Al deze vooruitgang stemt tot dankbaarheid ten opzichte van het zendingswerk in dit ressort, temeer omdat er nog steeds uitbreidingskansen zijn naar het binnenland. Maar daarvoor moet men mensen hebben.

Wat het med.werk betreft: te Inanwatan zelf is reeds jarenlang een polikliniek en ziekenhuisje, en de mensen uit de buurtkampongs weten van dit alles ook wel gebruik te maken. Toch is men voor opname altijd nog huiverig en men pleegt alleen die patiënten te brengen, waarvoor praktisch geen hoop meer is. Maar men is in de kuststrook gewend aan onze westerse medicijnen en wil die ook gaarne gebruiken, al is het dan soms ook naast de eigen inheemse middeltjes.

Geheel anders is het echter in het binnenland waar men van onze medicijnen nog niets wil weten, behalve de insputingen tegen de framboesia. Zij hebben daar in het binnenland hun eigen „doktoren” en „ziekenhuisje” (niet te verwarren met onze begrippen). De meest gebruikelijke medicijn is daar rode kleiaarde, die overal voor gebruikt wordt, zowel inwendig als uitwendig. De zieken worden in

een apart huisje ergens door de zogenaamde dokter behandeld. Een en ander geschiedt heel geheimzinnig, want niemand mag de kunst afkijken, en de toegepaste methode zien.

In het binnenland is dus op letterlijk allerlei gebied slechts pionierswerk te verrichten. Er zullen daar grote weerstanden zijn omdat de mensen vergroeid zitten in hun heidense adat.

Wat nu betreft de Christenkampongs: ook daar treft men nog vele oude gewoonten aan, en heerst nog sterk de invloed van de heidense adat in allerlei dingen. Maar tevens heeft zich een christelijke adat gevestigd en het is niet te verwonderen dat we hier veel Ambonse gewoonten aantreffen. Hier is aldoor gewerkt met Ambonese krachten, en deze zetten een stempel op het werk.

Ook in de christengemeenten is nog veel arbeid te doen, en er zal vooral lectuur moeten worden ingevoerd. De Sacramenten worden geregeld bediend en hebben reeds een werkelijke plaats in het gemeenteleven verkregen. De ingevoerde collecten en de inkomsten daarbij vertonen een stijgende lijn. Vooral ook de inzameling voor het Evang.fonds doet ons zien dat de mensen wel moeite en arbeidsprestatie voor het werk over hebben.

Voor kerkvorming en zelfstandigheid voelt men hier nog bitter weinig. De kerkekassen (behalve die van Inanwatan) wilde men unaniem bij de ressort-zending in bewaring geven. Kerkeraden zijn er wel, maar voor classicale vergadering en ressortsynode voelt men niet. Met moeite worden die bijeengebracht. Ieder voelt nog slechts voor de eigen gemeente en kamponggemeenschap. In dat licht bezien is de vorming van het Evang.fonds met een saldo van enkele duizenden guldens toch een teken van vooruitgang in de richting van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid als chr. gemeenschap, al bepaalt die zich dan ook uitsluitend tot het eigen ressort, dus voor zover hun eigen gezichtskring reikt.

Nu dit ressort is overgedaan aan de Doopsgezinde Zending en het ressort Bentoeni aan de M.P. Kerk in ruil voor Misool, is er weer een bepaald tijdperk van de West Nieuw-Guinea zending afgesloten. Moge het gegeven zijn de resterende gebieden krachtig te kunnen bezetten in de nabije toekomst.

Aantal goeroes aan gesubs. scholen	totaal	33
Aantal gesubs. scholen	"	25
Aantal Evangelisatieposten	"	25
(15 hiervan hebben kleine, ongesubsidieerde, schooltjes)		
Aantal leerlingen uitsluitend op gesubs. scholen		1800
Aantal gedoopte christenen op 31 Dec. '49		4398
(Verminderd bij vorige jaren wegens vertrek naar elders).		
Aantal in doop-onderricht		766

Het viervorstendom (de Radja Ampat) en de Noord-West Vogelkop van Nieuw-Guinea

door F. C. Kamma

Romantiek en avontuur uit het grijs verleden

In de uiterste Oosthoek van de Indonesische Archipel, tussen Halmahera en Nieuw-Guinea, ligt een groep eilanden. Met het Westelijk deel van het vaste land van Nieuw-Guinea, de z.g.n. Vogelkop dragen ze de naam „Radja Ampat,” of ook wel de „Papoese eilanden.”

Deze naam is afkomstig van het feit, dat vroeger in die gebieden vier (ampat) vorsten (radja's) regeerden.

't Moet eeuwen geleden zijn, dat de Papoea Goera Besi met zijn grote prauw, bemand met een twintigtal roeiers van de eilanden uit naar het Westen trok. Hij woonde in het land Amber (het vreemde land), zoals de Biakkers de Radja Ampat noemen, waar talloze eilanden en riffen de grote zeestroom tussen Halmahera en Nieuw-Guinea uit elkaar rafelen.

Goera Besi de held, roeide vrijmoedig naar het Westen. Reeds had hij met zijn mannen het land Amber bevrijd van de overmacht van de Sawaiers van Halmahera, die zich overal hadden genesteld, maar het moesten afleggen tegen de sterke arm van de Papoese held.

Zijn stam was verwant met de Biakkers; op Ceram en het verder gelegen Ambon hielden zijn voorvaderen hun strooptochten: zij waren de Noormannen van het Oosten en honderden jaren later vindt men nog steeds de sporen daarvan in de harta's (waardegoederen), waarmee men bruidsschat en boeten betaalt. Dat was de buit der grote zeevaarders, die zonder vrees de zon achterna roeiden.

De bron van zijn kracht is een machtig toverhout, en wanneer hij daarmee op de rand van zijn prauw klopt, glijdt het vaartuig met snelle gang door het bruisende water: zo gaat de stam op avontuur uit.

En wat beleven ze al niet onderweg, uit welke pijnlijke situatie's redt de grote Sekfammeri (de eens verachte) niet zijn mannen. Bij verzengende hitte, midden op een spiegelgladde zee, waarbij de tong hun als een droge haaienvin in de mond ligt, en de bemanning tevergeefs de lange waterbamboe's op de kop houdt, speurend naar een laatste druppel water, laat hij het regenen.

Niet maar zo een bui, die om hen heen raast en waarvan ze toch maar met moeite enkele druppels kunnen opvangen. Neen, een stortvloed, en dat alleen op hun prauw; ze openen het zeil, en vangen het koele vocht op, zodat hun bamboekokers schuimend overlopen.

En . . . rondom hen blijft de lucht strak en brandt meedogenloos de zon.

Maar wat was dat vergeleken bij zijn latere daden? Hoe ze onderwég hun belagers overwonnen, hoe ze aan voedsel kwamen en ten slotte de weg vonden naar de Sultan van Tidore, de machtige vorst in die dagen?

En toen ze daar aan kwamen was het al beroering wat ze er vonden. Een heftige krijg uitgebroken tussen Tidore en Djailolo teisterde die landstreken, en ziet, de machtige Sultan was ten einde raad. Hij miste de sterke arm om zijn onderdanen de vrede te hergeven, en daarom maakte grote vrees zich van allen meester en deze angst steeg tot een paniek toen er bericht kwam, dat er een grote aanval werd verwacht.

De zee zag wit van de Djailolose prauwenzeilen; de Tidorezen van de schrik.

Maar ziet, juist op dat critieke moment raakte de prauw van Goera Besi schurend het strand van Tidore en stapte de grote held aan land. Hoe waardig stak zijn kalmte af bij de opgewondenheid der angstige Tidorezen. En nauwelijks had hij gehoord hoe pijnlijk de situatie was of hij diende zich aan bij de Sultan. Fier stond hij daar voor de hoogwaardigheidsbekleder, de witte schelpensnoeren blonken op zijn donkere huid en de goudgele paradysvogelveren wuifden mee met de sierlijke buiging die hij maakte: Djow, djow: Gegroet, Heer!

Natuurlijk zag de Sultan direct met wat voor een grootheid hij hier te maken had en hij schaamde zich dan ook volstrekt niet Goera Besi deelgenoot te maken van zijn grote bezorgdheid. En bij het bemerken van zoveel vertrouwen zwol diens borst, z'n donkere ogen fonkelden, hij rook het grote avontuur.

Maar zelfs toen de opgewonden Sultan hem met sidderende hand wees naar de naderende oorlogsvloot daar ginds aan de horizon, verloor hij niet zijn kalmte. Met de hand boven de ogen turend, monsterde hij de sterkte van die vloot en trok slechts geringschattend zijn schouders op.

Maar wie was hij dan toch, dat hij zo koel de nadering van een geduchte vijand opnam? Dit wilde de Sultan nu toch weten.

Wie hij was? Wel, had de Hoge Heer van Tidore nooit gehoord van het goudland, het land van de Kawasa ori i sar, van de mensen van de opgang der zon?

Natuurlijk had de Sultan dat. Hij kende wel het land met de hoge

bergen en de talloze eilanden, maar het was het land waar hij slaven liet roven, en daarom zweeg de Sultan.

Maar hoe was dan Goera Besi's macht zo groot? Was het zijn sterke arm of zijn „grote hart," zijn overmoed, die hem het hoofd zo hoog deed dragen?

Hierop antwoordde deze niet, hij gunde de Sultan geen blik, maar wachtte zijn tijd.

En die kwam.

De Djailolo-vloot rondde de Kaap en angstig begonnen vrouwen en kinderen te vluchten.

Zal dan de vloot van Tidore geen zee kiezen?

Ach, tegen zo'n overmacht zonk de moed weg en werden de handen slap. Maar toen greep de Sultan in. Hij smeekte Goera Besi in de strijd zijn zijde te willen kiezen met zijn krachtige mannen. Hij zou hem belonen met al wat hij begeerde — ja, als ze de vijand overwonnen zou hij zelfs de dochter van de Sultan, de schone Boki Tabai, de zijne mogen noemen.

Toen was het de tijd voor Goera Besi. Hij rechtte zijn rug, trok slechts zijn wenkbrauwen op ten antwoord en wenkte zijn mannen. Dan grijpt hij het toverhout, strijkt daarmee langs één zijner pijlpunten en houdt zijn boog gereed. En als dan op een bevel van de Sultan alle prauwen met weerbare mannen in zee worden getrokken, schiet aan het hoofd der vloot de prauw van Goera Besi onder luid gezang zijner mannen op de vijand af.

Dan verspreidt de Djailolo vloot zich voor het maken van een omsingelende beweging; schuimend jagen de prauwen onder het driftig pagaaien der mannen door het blauwe water.

Goera Besi merkt 't en ziet ineens zijn kans schoon. Met volle vaart stuurt hij zijn prauw naar de linkerflank, wijkt dan met een scherpe boog uit, zodat hij op enige afstand, net buiten het bereik der Djailolo-pijlen komt. Zo heeft hij de hele vloot in één lijn voor zich. Dan springt hij op en grijpt zijn boog, legt de pijl en spant de pees. Zijn spieren zwellen en zijn lichaam buigt zich voorover. Dan laat hij van de uiterste punt de pees schieten, die nadreunt als een gongslag.

Daar snort de pijl op haar doel af — treft en . . . doorboort de voorman die met hoog opgeheven hakmes al schreeuwende zijn mannen aanmoedigt.

Maar zie, de snelheid van de pijl is zo groot en de kracht is zo enorm, dat ze achtereenvolgens alle schepelingen velst. En nog verliest ze niets van haar snelheid, ze springt over naar andere prauwen, en zo maar steeds door tot er ten slotte niemand meer over is. Reeds drijven de stuurloze prauwen af en hebben de nu ook naderende Tidorezen niets anders meer te doen dan de geweldige buit op sleep touw te nemen. De overwinning was volkomen.

Zo werd de grote Goera Besi de held van de slag en nog diezelfde avond werd de schone prinses Boki Tabai aan boord van zijn prauw gedragen.

Toen echter de moedige bruidegom haar na enkele dagen vol trots naar zijn land wilde brengen, had de Sultan eerst nog iets met hem te bespreken. Nu hij een vorstenkind tot vrouw had zou hij de band, die hem bond met haar vaders huis niet mogen vergeten. Daarom moest hij de kustbewoners daar maar aanzeggen, dat hij in naam van de grote Sultan van Tidore kwam wiens onderdanen ze nu waren geworden. Jaarlijks zouden ze voor deze gunst schatting moeten opbrengen: schildpad, paarlemoer, grote prauwen en . . . slaven, want ze behoorden nu tot het machtige Molukkenrijk van Tidore. Hij Goera Besi, zou daar de eerste Radja (vorst) worden.

En zo geschiedde. Goera Besi ging namens Tidore „regeren.“ Voorlopig bestond het alleen hierin, dat hij de mensen aanspoorde aan hun schatplicht te voldoen. Van zijn optreden kwamen de eilandbewoners wel niet erg onder de indruk, maar het werd pas ernst toen telkenjare uit Tidore een kleine vloot kwam, die aan zijn optreden kracht bij zette.

Wanneer de schatting niet te vlot binnen kwam, werden, als een sprekend en afschrikwekkend voorbeeld hele groepen mensen meegesleept, waaraan in latere jaren de slavenkerkhoven van Tidore en Ternate de herinnering bewaren.

De poea-poea's, de kroesharigen uit het verre Goudland werden daar slaven en onder deze naam: poea-poea = Papoea's raakten ze in de wereld bekend.

Maar destijds had Goera Besi zeker niet door, dat zijn prinses en zijn waardigheid zo duur betaald moest worden. Hij droomde van macht en van een groot rijk en liet op het grootste eiland, Waigeo, van het land Amber zijn „paleis“ bouwen. Omstraald door de glorie uit het verleden, levend gehouden door de vrees voor Tidore, woonde hij daar met zijn prinses.

De grote Sultan van Tidore Tjiliatji, die regeerde tegen het einde van de 15e eeuw staat in de geschiedenis bekend als de eerste Sultan, die Mohammedaan werd en zo was door de heldendaad van Goera Besi niet alleen de poort voor Tidore, maar tevens die voor de Islam opengezet.

De legende verhaalt verder, dat ze vier zonen kregen, die uit eieren werden geboren en direct volwassen waren. Onder deze vier prinses werden de eilanden verdeeld en zo ontstond het Vier Vorstendom. Daar Goera Besi Biakker was lokte hij steeds meer van zijn landen stamgenoten uit het verre Biak naar zijn gebied, en zij werden de bemiddelaars tussen de mensen van het binnenland en Tidore onder hun titel Sengadji.

Deze Biakkers waren oorspronkelijk heidenen, maar het sprak haast vanzelf dat deze bemiddelaars bijna allen overgingen naar de Islam. De eerste vreemde macht kwam wonen temidden van het volk van de opgang der zon.

De weg van het Evangelie

Hoewel de zending reeds vanaf 1855 op Nieuw-Guinea werkte, duurde het tot het jaar 1913 voor de Radja Ampat werd bereikt. De reisgelegenheid in de vorige eeuw bestond uit de mogelijkheid om met de handelsschoeners mee te gaan, die met de Westmoeson naar het Oosten zeilden, daar gingen handelen en na de kenteringstijd met de Oostmoesonwind weer terug zeilden. Hierbij werd de Radja Ampat nauwelijks aangedaan, en op de ankerplaatsen waren weinig mensen, vandaar, dat men doorzeilde naar Mansinam, aan de Dorehbaai, wat 400 km. verder Oostelijk ligt.

Op hun doorreis naar het zendingsveld deden verschillende zendingen deze gebieden wel aan. Zo is o.a. zendeling Van Hasselt Sr hier geweest, toen hij geredde schipbreukelingen met een prauw naar Ternate bracht.

Ook de eerste zendeling van Nieuw-Guinea Geissler heeft een bezoek aan de eilanden gebracht, en eens was Van Hasselt Jr in 1894 op doorreis de gast van de Radja van Salawatti.

Het duurde echter tot het jaar 1907 voor we van het eerste contact kunnen spreken. Dit ging uit van de uitgezворven Noemforen, wier familieleden op Mansinam, de eerste zendingspost van Nieuw-Guinea, woonden.

Toen na 50 jaar arbeid, die totaal onvruchtbaar leek, de grote opleving kwam in 1906, beroerden de uitlopers van deze golf ook de Radja Ampat.

Van het eiland Waigeo kwam het eerst een verzoek om het Evangelie, daarna van Salwatti. Op Waigeo was het een handelaar, vroeger goeroe (voorganger) die aan zendeling Van Hasselt schreef, dat de mensen het Evangelie begeerden. Toen ook van Sorong, de tegenwoordige hoofdplaats van de Radja Ampat, via een Ambonese handelaar (Wattimena) er een verzoek kwam om Evangeliedienaars te zenden, was Van Hasselt voornemens hier het werk aan te vatten. De roepstemmen van het dichterbij gelegen Biak werden echter zo sterk, dat daar het eerst het werk werd begonnen.

Het duurde nu tot 1912 voordat er met de Radja Ampat ernst werd gemaakt. Toen zond Van Hasselt er twee goeroe's heen ter inspectie. Het waren de Papoese goeroe Rumbekwaim, die familie had op de eilanden, en de Sangirees Tatengken. De ervaringen van die beide mannen waren dusdanig, dat ze met groot enthousiasme terugkwamen. Het volgend jaar werd dan ook officieel met het werk een aanvang gemaakt. Op 25 December 1913 hield goeroe M. E. Tam-

telahitoe op Sorong de eerste godsdienstoefening. Ook werd er na Nieuwjaar een school geopend, al was het alleen met Mohamedaanse kinderen. Op de hoofdplaats woonden n.l. in hoofdzaak kleine ambtenaren, van niet-Papoese oorsprong, die daar op het Gouvernementskantoor en bij de politie hun werk vonden.

De drie volgende posten, die geopend werden waren Meos Soe, Salwatti en Waigeo. Op de laatst genoemde plaatsen woonden twee van de vier Radja's. Beiden waren Mohamedaan, maar de eerste had reeds twee van z'n zoons naar de zendingsschool te Mansinam gezonden, en de laatste had een Ambonese goeroe op eigen kosten aangesteld om onderwijs te geven.

Op deze actie volgde echter een reactie van de kant der Mohamedanen. Er kwamen berichten, dat sommigen gedwongen werden de Islam aan te nemen. Medio 1913 hadden de bewoners van het eiland Efman, die Noemforen waren, het ongeluk bij het verbranden van afval ettelijke cocospalmen, die het eigendom van de Radja waren, in vlammen te zien opgaan. De Radja stelde hun toen voor Mohamedaan te worden (wat hij hen reeds lang had aanbevolen) of anders zou hij hen een zeer hoge boete laten betalen. Voor deze dwang zwichtte men, en zo is Efman tot de Islam over gegaan.

Wel heeft later de Resident hun het woord teruggegeven, maar ze bleven wat ze onder dwang waren geworden. De zendingsschool die er enkele jaren is geweest kon hier geen verandering meer in brengen.

Beter ging het langs de Noordkust. Daar werden de mensen van Meos Soe ook gedwongen, maar er was net op tijd een goeroe verschenen, en deze wachtte met het geweer in de hand de handlangers van de Oetoesan (gezant van Tidore) op, en zo werd daar het gevaar bezworen. Toen later in 1918 bleek, dat Radja en Oetoesan meer op hun kerfstok hadden, en de mensen opruiden tegen het Gouvernement, werden ze beiden gestraft. De Oetoesan stierf in ballingschap.

Vanwege de grote afgelegenheid van de Radja Ampat kon de zending van Mansinam slechts weinig bezoekreizen maken. Geldzorgen in Holland noopten tot zuinigheid, en zo bleef het slechts bij een bescheiden begin.

Een goeroe, die werd geplaatst in de Manjalibitbaai van het grote eiland Waigeo kreeg daar moeilijkheden. Er ontstond een Messiasbeweging, die het volk in grote beroering bracht; na veel ziekte en tegenslag stierf de vrouw van de goeroe daar, en toen de goeroe werd overgeplaatst, werd de bevolking Mohamedaans.

Er zijn toen helaas kansen verspeeld, die niet meer terug zouden komen.

Pas in 1928 kon er meer aandacht worden besteed aan dit afgelegen gebied. Toen werd zending Van Hasselt geholpen door F. J. Jens,

en kon hij deze streken vaker bezoeken. Zending Grondel was de laatste, die naast zijn eigen grote ressort Mansinam-Noemfoor, tevens ook de Radja Ampat bewerkte. Als waarnemend zending (goeroe Besar) werkte enkele jaren M. E. Tamtelahitoe.

Door evangelisatiearbeid van de Ambonnezen en de Biakkers, konden in 1929 weer enkele posten worden geopend, waaronder ook een tweetal aan de vaste wal, onder aan de kust wonende binnenlanders van de Moi-stam.

Toen wij in Januari 1933 op het eiland Sorong gingen wonen waren er 12 goeroeposten, waarvan er vier op de vaste wal en de rest op de eilanden. Het was gebleken, dat de mogelijkheden voor het Evangelie vele waren, en dat verdere uitbreiding slechts wachtte op intensievere bewerking.

Onder de vele Biakkers, uitgezworvenen van de Schouteneilanden, wier familieleden reeds Christenen waren geworden, waren er vele mogelijkheden. En deze zelfde Biakkers, die als reizende smeden overal contact hadden met de binnenlanders, zorgden tevens, dat het Woord zijn loop had.

De Radja Ampat zelfstandig (de periode van 1933-1942)

Met onze vestiging werd het ressort zelfstandig. Het was op economisch gebied een moeilijke tijd. Overal was sprake van bezuiniging. Toch kon het werk worden uitgebreid, dank zij de werkzaamheid van de christenen zelf. De gemeente Sorong richtte een Evangelisatievereniging „Eltheto” op en niet lang daarna de Papoese christenen eveneens. Hierdoor werd een zestal Evangelisten bekostigd. Toen in de latere jaren middels de zogenaamde beschavingssubsidie er met overheidssteun nog meer scholen konden worden geopend, stond het werk er goed voor. Na het tijdrovend reizen per prauw waren we in staat per motorboot, die we van een handelaar hadden kunnen overnemen, het werk te doen.

En vooral toen door de opbrengst der collecten het algemene Evangelisatiefonds beschikking kreeg over meer middelen, kon er voortdurend worden uitgebreid. Vooral werden destijds niet opgeleide krachten aangesteld. Dit waren tamelijk ontwikkelde jonge mensen, die tegen een geringe vergoeding godsdienstoefening gingen houden, en door de week zelf met werken hun onderhoud verdienden. Gelukkig waren we al spoedig in staat om ook leerlingen van de scholen, die toonden aanleg te hebben, gereed te maken voor de Normaalschool, waar ze tot onderwijzer werden opgeleid. Zo waren er omstreeks 1940 reeds een tiental jonge mannen uit het eigen ressort als voorgangers werkzaam. Natuurlijk kwamen er hier en daar teleurstellingen voor. Niet ieder van hen begreep wat zijn eigenlijke taak was. Maar toch kunnen we zeggen, dat na een begintijd, waarin voornamelijk van buitenlandse krachten werd ge-

bruik gemaakt, we na 1935 langzamerhand over schakelden op eigen krachten, die sinds die tijd in aantal toenamen.

Het medische werk der eerste jaren was voornamelijk in handen der goeroe's en voorgangers. Het bestond uit eenvoudige wondbehandeling en het verstrekken van chinine tegen malaria. Met onze komst werd hier meer werk van gemaakt. Wij konden de ernstige patiënten naar het Gouvernementsziekenhuis te Manokwari zenden. In 1937 kreeg Sorong een eigen Gouvernementsziekenhuis, waar men echter in hoofdzaak met framboesia-patiënten heentrok.

Sinds oude tijden is de Radja Ampat bekend, of berucht vanwege zijn toverpriesters. Deze mensen, die een zogenaamde geheime kunst kennen en middels bezweringen en medicijnen, die hun door de geesten in de droom worden getoond patiënten behandelden, hadden een grote macht. Niet alleen, dat ze de mensen konden genezen, maar volgens hun geloof konden ze ook ziek maken en iemand van het leven beroven, door zijn gezonde ziel te ruilen tegen die van een zieke, die onder hun behandeling was. Vooral op het eiland Salwatti zijn deze mensen bekend geworden. Men noemt ze „mon," een woord wat zowel shamaan (bemiddelaar tussen dodenzielen en de levenden) als toverdokter kan betekenen.

Daar de meeste stammen middels hun ceremoniën het gehele leven beheersen, de gezondheid inbegrepen, is de medische verzorging van groot belang, daar in dagen van ziekte deze heidense practijken een grote verleiding betekenen voor de nog jonge christenen.

Op het vasteland wonen de beruchte Karoners, Morait en Madik. Berucht, omdat ze bekend staan als koppensnellers; de Karoners als kannibalen. Meerdere malen kwam het voor, dat er een expeditie door het Gouvernement moest worden uitgezonden, om de schuldigen te straffen. Sinds enkele jaren hebben we onder de Karon- en Moi enige evangelisten, en hadden we ook contact met de Madik, waar het dorp Soeilibi kon worden geopend. Het zal echter met de mensen van het vaste land steeds moeilijk blijven, daar ze zeer verspreid in de haast ondoordringbare bossen wonen. Over het algemeen treffen we in de Radja Ampat veel kleine dorpjes aan, wat de schoolarbeid ten zeerste bemoeilijkt. Het streven is dan ook steeds geweest om de mensen grotere dorpen te laten bouwen.

In het jaar 1936 kwam een nieuw element het ressort binnen, n.l. de oliemaatschappij. Destijds nog alleen om de luchtkartering ter hand te nemen, maar in de latere jaren om proefboringen te doen in het Zuiden van het ressort. Voor de aanleg van het vliegveld op het eiland Efman waren vele koeli's nodig, en daar zagen we voor het eerst, dat grote groepen Papoea's als loonarbeider dienst deden.

De tegenstelling tussen kustmensen en die van het binnenland is groot. Hebben de eersten regelmatig contact met de buitenwereld, de laatsten pogen zich daar-

aan te onttrekken. Zij wonen vaak in de moerassen, zeer ongezonde streken, en het kindertal is klein, veroorzaakt door het hoge sterftecijfer van de kinderen, en de funeste huwelijksgewoonten. We moeten dan ook helaas zeggen, dat vele kleine stammetjes ten ondergang zijn gedoemd. De veel sterkere kustbevolking, voornamelijk Biakkers, voeren dan ook in het gehele ressort wat aantal en karakter betreft de boventoon. Verbetering van het levenspeil, van het diët, wat in de sagogebieden veel te eenzijdig is, moet worden bevochten tegen de wil van de mensen zelf in.

In het jaar 1942 waren er 36 goeroeposten, 22 scholen, en was het aantal Christenen \pm 4000. De scholen werden goed bezocht, overal verrezen kerkjes en zelfs enkele grote gebouwen, die meer dan 1000 personen konden bevatten. Vooral op de eilanden ten Noorden van Waigeo, de Ajaoe-eilanden kwamen massale bewegingen naar het Christendom voor. Hier was het vroegere centrum van de Mesiasbeweging, die als de Manseren-beweging van Nieuw-Guinea bekend staat. Hier had het Evangelie het gewonnen.

De oorlogstijd

Toen wij in 1942 werden gevangengenomen, zag het er aanvankelijk somber uit. Wel hadden we een regeling getroffen, waarbij voor enkele centra van gemeenten een paar oudere goeroe's de leiding zouden overnemen, maar het bleek weldra zeer moeilijk te worden om de nodige gelden voor de salarissen bij elkaar te krijgen. Bovendien werden de goeroe's door de Japanse maatregelen sterk belemmerd in hun werk. In de scholen mocht niet meer over de godsdienst worden gesproken. Alle leerboeken werden nagezien op het voorkomen van de namen uit het Koninklijk Huis die met alle afbeeldingen uit de boeken en van de wanden werden verwijderd. Het Japans werd onderwezen op de scholen en een Japanse predikant deed de ronde om te controleren of de kinderen wel werden opgevoed in Japans Christelijke geest.

Eén der goeroe's werd door de Japanners onthoofd, omdat hij zijn mond voorbij praatte en vertelde, dat de Amerikanen hem zouden halen. Verschillende anderen stierven, en voor hen waren geen vervangers.

Toen in 1944 de Amerikanen kwamen, hebben deze gehele dorpen per vliegtuig geëvacueerd. Wat dit voor deze mensen heeft betekend, laat zich slechts gissen. In elk geval verliepen vele dorpen. Ze lieten hun gevaarlijke plaatsen aan de kust in de steek en verzamelden zich met enkele volksgenoten in veiliger oorden. De aan de kust wonende binnenlanders zoals de Moi- en de Karonstam trokken weer het oerwoud in, waar ze onbereikbaar waren voor de Japanners, maar tevens zo verstrooid in tuinhuisen waren ondergebracht, dat regelmatig kerk- en schoolwerk haast onmogelijk was geworden.

Al de ellende van de oorlog hebben ze van dichtbij meegemaakt. Eerst door de Japanse luchtaanvallen, toen door die der Amerikanen. Al de kerken moesten worden afgebroken, daar ze werden geacht oriënteringspunten voor de vijand te zijn.

Wat ons echter treft onder al die ellende, is het feit, dat de mensen stand hebben gehouden. Ze hebben onder de moeilijkste omstandigheden ervaren welk een kracht het geloof betekent. Ouderlingen en anderen werkten mee om zoveel mogelijk de godsdienst-oefeningen door te kunnen laten gaan. Door gebrek aan materiaal gedwongen behielp men zich met allerlei surrogaat, maar in hoofdzaak bleef het werk bestaan.

We zullen niet uitweiden over die lijdenstijd, die tevens een tijd werd waarin openbaar werd wat het geloof voor hen betekende. Alleen moeten we nog vermelden, dat de Manseren-beweging, die zovelen in beroering bracht op Biak en Jappen, hier geen vat op de mensen meer kreeg. Dit is een reden tot vreugde. Moord en doodslag, die het ginds ten gevolge had kwamen hier daardoor niet voor.

De grote invasie van de Amerikanen, aan de grens van ons ressort namelijk op Sausapor, betekende voor hen de omkering, maar het zou jaren duren voor er weer enigszins van een regelmatige levenswijze gesproken zou kunnen worden.

Heropbouw en toekomst

Na de bevrijding bleek het ons onmogelijk, wegens ziekte, om terug te gaan naar de Radja Ampat. Vanuit Holland kwam toen gelukkig zendeling Middag, die voor de grote moeilijkheid werd geplaatst onvoorbereid en geheel alleen dit uitgestrekte gebied te bewerken. Alle gegevens ontbraken, de mensen waren her en der verspreid, en de motorboot lag op de bodem van de zee.

Van de goeroe's die voor een Conferentie bij elkaar werden geroepen werden de eerste gegevens verkregen. Het bleek, dat alles opnieuw opgebouwd diende te worden. Wel waren bijna allen trouw gebleven, maar er lag een grote matheid over allen. Gebrek aan alles, wat zo broodnodig was voor school en kerken en de goeroe-gezinnen was het grote struikelblok voor een krachtige actie.

Alle scholen waren in Gouvernementshanden, gemeentewerk werd wel gaarne gehouden, maar bespreking met allen ter plaatse was dringend nodig. Dit kostte weken van reizen met als resultaat, dat het grootste gedeelte van de reistijd in de prauw, die traag de enorme afstanden afkroop, op zee moest worden doorgebracht.

De voorgangers, die al die jaren zonder goede leiding hadden moeten werken, zonder voldoende lectuur zichzelf geestelijk fris hadden moeten houden, verkeerden nu in grote spanning. Velen waren aan verlof toe, ze waren in het onzekere over het lot van hun familie. Het was echter onmogelijk voor hen vervangers te vinden.

Verskillende hulp-goeroe's werden aangesteld en vroegere pleegkinderen uit het zendingshuis aan het hoofd van gemeenten gezet. Hiermee wordt direct een van de grootste moeilijkheden genoemd, waar men de eerstkomende jaren nog niet mee klaar zal zijn. Er zijn voldoende kandidaten, maar deze moeten eerst opgeleid worden. Zolang moet het werk worden gaande gehouden door niet of onvoldoende opgeleide krachten.

Eind 1948 werden vele noodgoeroe's aangesteld, die van Ambon, Kei en Ceram kwamen. Zoveel doenlijk werden deze in de omgeving van Sorong geplaatst en verder naast of in de buurt van bevoegde onderwijzers.

De grootste handicap is evenwel het feit, dat de ouders, die wel veel over vooruitgang praten en nu vooral in alles mee willen doen, toch blijkbaar niet die energie kunnen opbrengen om bijvoorbeeld hun kinderen te dwingen de school te bezoeken, het schoolgebouw te onderhouden, kortom om zelf ook iets over te hebben voor de zo begeerde „vooruitgang.”

Daar leerplichtwet nog onbekend is, en schriftelijk vastgelegde afspraken eveneens, is gebrek aan regelmaat en doorzettingsvermogen de grote klacht.

Naast het zich snel uitbreidende schoolwerk komt het gemeentewerk soms achterop. Dorpen, die een Evangelist hebben, willen een schoolgoeroe, om mee te kunnen doen. Soms heeft men de indruk, dat het vaak betekent: mee te kunnen praten, want meedoen, zich werkelijk inzetten voor alles wat met de nieuwe tijd samenhangt ziet men toch maar zelden. Hier zien we nu, dat dit alles toch eigenlijk nog grotendeels buiten hun eigen leven staat. Zelf hebben ze hun dagelijkse arbeid en allerlei belangen, en daarnaast staat dat andere, waarover ze wel praten. In feite is het zo, dat er te weinig dorpsbelang mee gemoeid is, wanneer hun kinderen onderwijs genieten. Het is een voorbereiding voor een stadium waarvoor ze te weinig begrip tonen om er enthousiast aan mee te kunnen doen.

Bij de steeds groeiende taak van de zending als gemeente en schoolbeheerder bleek het hoe langer hoe meer nodig, dat een onderwijs-expert dit deel van het werk ging beheren. Begin 1951 arriveerde gelukkig dan ook de eerste Ressortsschoolbeheerder, die deze arbeid voor zijn rekening nam. Naast de Radja Ampat-scholen beheert hij tevens die van Manokwari en Inanwatan.

Het gemeentewerk breidde zich snel uit, omdat nu ook de vroeger achtergebleven dorpen om een Evangelist vroegen. Hieraan kon worden voldaan door ook weer nood-Evangelisten in te schakelen, en hiervoor werd nooit tevergeefs een beroep gedaan op de gemeenten. Enkele tientallen gaven zich op, om na een korte opleidings-tijd ergens als pionier te gaan arbeiden.

Naast het gewone werk, wat de gehele persoon opeist, kwam echter

nog een geheel nieuwe tak van arbeid. De Oliemaatschappij n.l., die reeds voor de oorlog proefboringen had verricht, kwam met serieuze plannen. Sorong en het deel van de vaste wal daar tegenover werd opgelegd, een weg aangelegd en grote complexen aan de kust met een havenbedrijf, tonen dat er ernst mee wordt gemaakt. Reeds werken hier enkele duizenden arbeiders en een uitgebreide staf van Europees personeel geeft ook dit deel van Nieuw-Guinea een heel nieuw aanzien. Wel stelde de Prot. Kerk hier iemand voor de geestelijke verzorging beschikbaar, maar dat was in hoofdzaak voor de niet-Papoea's.

De R. K. Missie, die voor de oorlog hier onbekend was, kwam mee met de R. K. koelie's, stichtte een vervolgschool etc. en hiermee is dan ook voor het Sorongse de dubbele zending een feit geworden, en zijn ook reeds pogingen aangewend om tussen en in het gebied van de Zending vaste voet te krijgen.

Toen de Olie haar havenbedrijf opzette moest ook het zendingsserf worden ontruimd. Aan de Noordkust werd een nieuw terrein gevonden, waar nu tevens een vervolgschool werd opgericht, en is begonnen met de bouw van een leprozerie, die helaas erg nodig is. Ziet men op de omvang van het huidige werk, dat ruim 80 gemeenten en scholen met bijna 9000 Christenen omvat, dan blijkt hoe noodzakelijk het is, dat er meerdere krachten bij de leiding betrokken worden. Reeds werkte Ds Middag met enkele onderwijzers, die als hoofdgoeroe een deel van het ressort bereisden en de bevoegdheid hadden de sacramenten te bedienen. In 1950 werd de eerste uit de Radja Ampat afkomstige goeroe als Pandita geordend. Pandita Osok bereist het Westelijk deel van de Vogelkop onder zijn eigen volk de Moi en de aangrenzende berg- en kustbevolking. Het medisch werk onder de employé's van de Olie, door de Maatschappij behartigd middels een uitgebreid ziekenhuis waarin twee doktoren werken, en door het Gouvernement via haar ziekenhuis op Sorong, waar o.a. een zendingszuster aan verbonden is, breidt zich steeds meer uit. Eén van onze vroegere Evangelisten Sp. Malibela haalde zijn diploma als mantri-verpleger en is de eerste uit dit gebied.

Als tweede zendeling kwam Ds Beck begin 1951 op Sorong aan. Hij kreeg een omvangrijke taak, vooral ook nu sinds enige tijd het eiland Misool weer door de Zending wordt bewerkt. Vroeger was dit gebied overgedragen aan de M.P.K. maar wegens de grote afstand van Amahai uit, kon dit moeilijk worden bewerkt.

We gingen uit van de gedachte, dat het „Om de macht” ging. We zagen van welke aard die Macht was in de oudste tijd, hoe de verschuivingen kwamen door Tidore, later door het Gouvernement.

toen door de Zending. Met macht, bedoelen we hier niet: de politieke macht, maar de geestelijke machten, waaraan men onderworpen is of binnen welks invloedssfeer men komt te leven. Zetten we in de geschiedenis dit alles naast elkaar, dan begrijpen we ook hoe ingewikkeld dit probleem voor de Radja Ampat bewoners moet zijn. De grote strijd in de toekomst zal deze zijn, dat men geplaatst wordt voor de keuze wie en wat men zal dienen.

Het Evangelie, dat komt met de boodschap van Hem, Wien gegeven is alle macht in hemel en op aarde, zal dan pas blijken een levenskracht te zijn, wanneer men Christus als Heer der wordende Kerk ook in de Radja Ampat erkent. De mensen tot deze erkenning, en tot het leven uit dit geloof te brengen is het waagstuk van de Zending.

En hiertoe zal het zwaartepunt steeds meer moeten komen te liggen op de leiders uit het eigen volk.

Het Westers grootbedrijf en de zending

door A. M. Middag

Het blijkt, dat verandering in Aziatische culturen en samenlevingen de neiging heeft ten koste van vaststaande geestelijke en ethische normen te gaan. Zulke pijnlijke en gevaarlijke aanpassingen vinden nu plaats, te snel, te teer en te ingewikkeld om door de menselijke geest begrepen te worden.

M. Searle Bates in *The Church and the Disorder of Society*

Volgens de titel van het hoofdstuk zullen we te spreken hebben over twee grootheden, die in de Papoeese wereld van vandaag binnengedrongen zijn of binnendringen. Zowel het een als het ander is waar. Van deze arbeid is ongetwijfeld de zending de alleroudste vreemde invloed, die de Papoea's ondergaan hebben, doch juist in die gebieden waarin de beide verschijnselen thans optreden is er niet zo'n geweldige gaping in de tijdstippen van aanvang. We zullen dat gemakkelijk begrijpen als wij bedenken dat juist die gebieden van de Vogelkop, die zeer intens beroerd worden door het Westers grootbedrijf mede behoren tot de jongste zendingsterreinen. Wel was overal de zending eerder dan het Westers grootbedrijf aanwezig, doch het was niet zo, dat het christelijk geloof reeds goed gefundeerd was op het moment dat een geheel nieuw complex zijn intrede deed.

Zowel de ontmoeting met zending als met grootbedrijf betekent een ontmoeting met het Westen en is een enorme inbreuk op de oude samenleving van de Papoea. Door beide worden ze aangetast tot in de wortelen van hun bestaan en wat ons het meeste daarin beklemt is het feit, dat de godsdienst van de Papoea er door ontzield wordt. Natuurlijk is er een groot verschil in de wijze waarop dat plaats vindt evenals in de intentie. Men kan zeggen dat de zending niet anders dan de opzettelijke bedoeling heeft de oude godsdienst aan te tasten. Men kan en moet even eerlijk zeggen, dat het Westers grootbedrijf in het geheel niet de bedoeling heeft de godsdienst aan te tasten: het vestigt zich in een bepaald gebied om daar financiële voordelen te behalen. Het schakelt tot het bereiken van haar doel de bevolking in en wil ook wel de bevolking omschakelen om hen tot beter bruikbare krachten te maken, doch zeer zeker is er niet de bedoeling om de godsdienst aan te tasten. Toch doet het Westers grootbedrijf dat haarsondanks. Dat komt omdat de primitieve samenlevingen een totalitair karakter hebben, waarmede uitgedrukt

wordt dat alle onderdelen van de cultuur op absoluut onverbreekbare wijze samenhangen.

Wanneer men dus een bepaald klein onderdeel van die cultuur beïnvloedt of verandert, dan betekent dit, dat men ook ieder ander aspect van die cultuur beïnvloedt en aan verandering blootstelt en nu is het helaas zo dat dit voor het godsdienstige gedeelte altijd betekent dat men dit ondermijnt.

Toch is er een groot verschil tussen het proces der beïnvloeding en het resultaat.

De zending komt met een boodschap, die zij moet meedelen aan de mensen. Doch zij zal proberen door voorzichtig en rustig te werken de mensen te overtuigen van de waarheid van die boodschap. Zij kan en mag geen dwang gebruiken. Ook zal de zending wegen en middelen zoeken om de boodschap verstaanbaar te maken. Zij doet dit allereerst door rustig kennis te nemen van de adat, om pas nadat zij die kent of begrijpt het evangelie te verkondigen in de taal en denkwijze van het volk. Dat is tenminste het ideaal.

Het Westers grootbedrijf komt inderdaad ook met een doel. Doch dat doel is nooit het welzijn van de bevolking, doch het welzijn van de aandeelhouders. Men begrijpe dat goed. Ik zeg in het geheel niet dat het Westers grootbedrijf zich niet zou interesseren voor het materiële welzijn van haar werknemers en zelfs weet ik heel beslist dat er grootbedrijven zijn die ook belangstelling hebben voor het volk in zijn geheel, dus ook voor degenen, die niet bij haar werken. De Noord Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij geeft vanaf 1950 vijftigduizend gulden subsidie voor geestelijk en cultureel werk onder de Papoea's in het algemeen en speciaal voor het deel van Nieuw-Guinea waarin zij haar winst zoekt. De helft van dat bedrag wordt door de zending productief gemaakt en de andere helft door de missie.

De zending komt naar Nieuw-Guinea niet opdat de zendeling zijn persoonlijke heil door zijn opoffering zou verwerven, noch opdat de Hervormde Kerk of de wereldkerk versterkt worde in Iedental, doch opdat de Papoea het heil vinde. De grootbedrijven komen nooit naar een vreemd land en zeker niet naar een land dat zo uitermate moeilijk en zwaar is als Nieuw-Guinea, omdat zij bewogen worden met het lot van de bevolking.

Wanneer een Westers grootbedrijf begint te werken zal het dadelijk proberen vele mensen uit de bevolking te werven om als koelie voor haar te werken. Wanneer die er zijn dan worden ze zo geheel opgenomen in het denk- en werkproces van het Westen dat hun eigen cultuur en dus ook godsdienst feitelijk uitgeschakeld worden. De Papoea, die werkt voor het grootbedrijf heeft zich te onderwerpen aan de daar geldende regelen, die zeer sterk ingrijpen in zijn eigen leefwijze. Ook is hij weggehaald uit de eigen vertrouwde sfeer,

die hem niet alleen dwong zich te onderwerpen aan de adat, maar die hem tevens begeleidde, beschermde en schraagde in goede en kwade dagen. In de oude levenssfeer voelt de Papoea zich thuis en tot op zekere hoogte veilig. In de nieuwe levenssfeer worden hem allerlei nieuwe zekerheden en veiligheden aangeboden, maar hij weet er voorshands geen weg mee. In de eerste plaats niet met die zekerheden die zijn geestelijk leven raken, maar aanvankelijk ook niet met het andere goed dat hem toekomt. Men kan gemakkelijk de grote verwarring constateren in het uiterlijk als men de eerste betaaldag van een primitief mens meemaakt en nagaat wat hij met zijn eerste loon doet. Dan ziet men hen aan de avond van die dag met de gekste dingen uitgedost en met de meest onmogelijke prullaria, in hun draagtas of om hun nek of in hun haar. Men kan dat ook zien met de geneeskundige behandeling van primitieven. Ze begrijpen onze medicijnen niet of „vertalen” ze in hun eigen denkwijze, zodat ze als ze een flesje van het een of ander meekrijgen het of in een keer opeten of drinken of er allerhande hocus pocus mee uithalen.

In het kort gezegd: men kan vrij gemakkelijk de nieuwkomers in een grootbedrijf er uit halen. Ze steken duidelijk af tegen de oudere groepen die al veel „wereldwijzer” geworden zijn.

Doch het is oneindig veel moeilijker om te peilen wat er in hun harten omgaat; duidelijk is het wel, dat ze volkomen in de war zijn en zoals de uitdrukking luidt „in de lucht hangen.” Buiten hun eigen gemeenschap functioneert hun oude godsdienst niet meer. Dat geldt evenzeer voor de heiden als voor de Christenpapoea. Men kan dat iedere dag en iedere Zondag constateren. Het oude geloof, het heidendom, is een geloof dat sterk bepaald wordt door de locale gemeenschap. Hun nieuwe geloof, het Christendom, draagt nog in hoge mate dezelfde trekken, het is dus ook nog sterk lokaal bepaald. Zoals we het nog onlangs hoorden zeggen door een man uit een bepaalde kampong tegen een man uit een ander dorp „ons geloof is anders dan dat van jullie,” en toch waren beide mannen christen. Wanneer dus de Papoea's uit alle mogelijke streken samengebracht worden op de terreinen van het Westers grootbedrijf, dan zijn ze naar hun eigen gevoelen losgeraakt van de eigen godsdienstige gemeenschap en vinden geen nieuw tehuis in de gemeente op de plaats waar ze te werk gesteld worden.

We kunnen dus niet anders dan constateren dat zowel zending als Westers grootbedrijf in het volksleven van de bevolking diep ingrijpen. De zending probeert dat langs de weg der geleidelijkheid en van het wederzijds verstaan. Een Westers grootbedrijf kan dat uit de aard der zaak niet doen. Het heeft geen tijd om de Papoea rustig te observeren noch om hem langzaam te laten wennen. Het neemt de mensen op in zijn bedrijf en zij moeten maar zien daarin hun weg te vinden. Van de problemen die zich voordoen in de harten

en de levens hunner werknemers draagt het grootbedrijf geen kennis en het kan ook niets doen om daaraan tegemoet te komen of om de mensen te helpen. Het is de tragiek van ieder lichaam, dat geen geestelijke basis heeft, dat het wel van harte bereid is alles te doen om de arbeidsvoorwaarden en omstandigheden, zowel als de materiële verzorging van zijn werknemers zo goed als dat maar kan (en dat is erg goed) te verzorgen, maar niet in staat is hetgeen cultureel stuk gegaan is te vervangen door een ander gelijkwaardig bezit.

Men moet dit niet als een verwijt opvatten aan het Westers grootbedrijf. Dat deze bedrijven dit karakter hebben gekregen is in eerste instantie te wijten aan de kerken, die de opkomst en bloei van het grootkapitaal en bedrijf begeleid hebben met haar zegen en niet met haar evangelische critiek. Men moet begrijpen, dat de feiten zoals zij thans liggen ons niet gegeven worden opdat wij er hooghartig aan voorbij zouden gaan, maar opdat wij als kerk zouden beseffen dat deze situatie voor ons een taak betekent. Wanneer wij er van overtuigd zijn, dat het onze goddelijke opdracht is het evangelie te prediken tot aan de uitersten der aarde, dan is het wel zeer zeker onze speciale opdracht om met de evangelieprediking daar te komen waar door Westerse invloeden op snelle wijze het oude geloof gedesintegreerd wordt, verlamd en uitgehold, om de slachtoffers daarvan iets beters aan te bieden. Niet alleen beter dan de leegheid die achtergebleven was, maar ook beter dan het oude bezit. Niet om met het evangelie de mensen weerloos te maken tegenover het grootkapitaal en het grootbedrijf. Doch juist om de mensen geestelijk weerbaar te maken om niet ten onder te gaan aan materialisme, aan nihilisme en andere machten die evengoed optreden als begeleidend verschijnsel van Westerse invloeden.

We trachten in vogelvlucht aan de lezer duidelijk te maken wat er allemaal omgaat op Nieuw Guinea als samenvatting van de invloeden van het Westers grootbedrijf, o.a. de komst van vele vreemde oosterlingen in deze gebieden.

De Papoea vat hen allen samen onder de naam Amberi. Tot hen behoren Ambonezen, Menadonezen, Keiezen, Javanen, Soendanezen, Sumatranen, Toradja's en Makassaren, Sanghirezen en Timorezen. Dat betekent dus ook dat de Papoea's niet alleen westerse invloeden ondergaan doch tevens oosterse, die we willen samenvatten onder de namen nationalistische, Islamietische en Christelijke.

Daardoor wordt het beeld nog verwarrender dan we het eerst beschreven hebben. Tegenover al deze groepen staat de Papoea onwennig, zelfs vijandig en toch ondergaat hij de invloeden daarvan, die helaas niet altijd gunstig zijn. Ook de vreemde christenen zijn veeleer een belemmering om naar de kerk te komen dan een aansporing. Van

een zeker oecumenisch begrip is bijkans bij geen enkele christengroep sprake. Daardoor wordt de Papoea voorshands eerder gestijfd bij zijn opvatting dat zijn godsdienst een locale aangelegenheid is, dan dat hij oog krijgt voor de rijkdom van de oecumene. Dit moeten alle Christengroepen nog leren zien.

Nog een ander verschijnsel dient even gememoreerd te worden. En dat is het feit dat de ontspanning, die door het westers grootbedrijf aangeboden wordt aan de werknemers helaas niet van goede invloed kan zijn op de Papoea's. Ik bedoel de film en de speeltafel. Eenmaal in de maand is er hier gelegenheid op de avond van de „heilige Salaria" te gokken. Tweemaal in de week is er film. Vooral ook, die de Westerse wereld onverbloemd laat zien. Een verhaal dat hier de ronde doet moge als illustratie dienen.

Als gevolg van het zien van enige films, waarin een driehoeksverhouding voorkwam, stelde een huisbediende aan de njonja voor die nacht het bed met haar te delen, aangezien mijnheer toch op reis was. De njonja was natuurlijk zo verontwaardigd dat zij er werk van maakte en de jongen werd door de bevoegde instantie ernstig berispt. Hij kwam zeer beschaamd zijn excuus maken bij de njonja en zei: „omdat de njonja altijd zo geweldig vriendelijk voor mij geweest was had ik gedacht dat ze me ook gaarne zou willen hebben." De gedachtengang van de jongen was beïnvloed door de film waarin de twee mannen en de ene vrouw immers ook altijd zo vriendelijk voor elkaar waren.

Een ander gevaar is de drank en de prostitutie.

Men kan duidelijk constateren dat als de primitieve mens een keuze uit de westerse cultuur doet hij altijd het eerst de slechte dingen kiest. En de remmen die wij kennen zijn hem onbekend. Daarom is het begeleidend verschijnsel van ieder westers grootbedrijf n.l. het binnendringen van westerse cultuur in veelal slechte vorm een gevaar. Men mag dit naar mijn mening niet verwijten aan het grootbedrijf als zodanig. Maar de kerk en de zending moeten er rekening mee houden en derhalve zorgen voor een begeleidende intensieve evangelieverkondiging.

Moet de zending het westers grootbedrijf als een gevaar zien? In zeker opzicht wel. Dat is nu wel aangetoond. Maar de andere vraag is nog niet besproken n.l. kan ze het ook als een zegen zien voor de primitieve bevolking? Ik meen dat we daar even volmondig ja op kunnen zeggen als op de eerste vraag en zelfs nog beslister als wij bedenken dat het grootbedrijf veelal eerlijk de bedoeling heeft naast de belangen harer aandeelhouders ook die van de bevolking te behartigen. In materiëel en/of economisch opzicht is er alleen maar hoop voor de opbloei van dit land indien veel westers kapitaal daar-

in gestoken wordt. Wie waarlijk bewogen is met het lot van de Papoea en hem kent in de armoede van zijn oud bestaan en wie oog heeft voor de geringe mogelijkheden, die binnen het raam van land en volk gegeven zijn tot opheffing van de sociaal economische toestanden, die kan alleen maar dankbaar zijn dat door de komst van de grootbedrijven zowel direct als indirect grote mogelijkheden ontstaan zijn voor dit volk. Wie waarachtig bewogen is met het heil van de Papoea interesseert zich niet alleen voor zijn ziel maar ook voor zijn aardse welzijn. En wie het boek van Merle Davis „The Economic Basis of the Church” uit de Madras Series gelezen heeft kan zijn leven lang niet meer vergeten hoe belangrijk de samenhang is tussen geestelijk en maatschappelijk leven.

De titel van dit hoofdstuk stelt een taak. De taak om de Papoea te begeleiden met het Woord op zijn gang door het leven. Als de tekenen niet bedriegen zal de weg van de Papoea steeds meer een gang worden, die gaat van het Westers beïnvloede en ontbonden leven der vaders naar een nieuw nog niet gevormd leven. Het is de taak der kerk te proberen middels de zending het te laten worden een door Christus, en niet door de meedogenloze klassestrijd of nationalistische ideologie, gevormd en genormeerd leven in de orde der genade. Deze taak ruste op de gehele kerk, doch ook zeer bijzonder op de christelijke arbeiders in Nederland, die hun roeping verstaan hebben voor hun medearbeiders, waar ook ter wereld.

Pamai

door Jac. Bijkerk

Onder het afdakje vóór grootvaders huis zat Pamai te kijken naar het werk waar de oude man mee bezig was. Vele dagen lang was de oude Siriwai aan het slijpen en polijsten van een stenen bijl. Rondom hem lagen brokken donker gesteente, dat uit het gebergte, vlak achter Ormoe gelegen, gehaald was. De grond voor de hut van Siriwai lag verder bestrooid met steensplinters. Want ook de vader en grootvader van Siriwai hadden op dezelfde plaats al die zwartige en groenige stukken steen behakt en geslepen, totdat de mooi gevormde en glanzend gepolijste stenen bijlen klaar waren. Hier en daar lag steengruis, getuige van langdurige en volhardende arbeid van de voorgeslachten.

Siriwai leende even zijn steen neer om een nieuwe sirihprutm te bereiden. Met welgevallen keek hij naar de flink gebouwde knaap, zijn kleinzoon Pamai. Maar er trok toch opeens een zorgelijke trek over zijn donker gelaat. — „Pamai, zou jij nu ook geen zin hebben om een mooie bijl te maken? Toen ik zo oud was als jij ben ik er al mee beonnen en al duurt het ook wel drie manen eer een flinke grote bijl klaar is, ik heb er toch reeds vele gemaakt.”

„Grootvader” antwoordde Pamai — „wees niet boos op me. U weet dat er al verscheiden malen dat grote schip van de vreemdelingen is geweest te Tabi (Humboldtbaai). Vader heeft van die vreemdelingen al een bijl gekregen, zo'n dunne, blinkende, scherpe bijl, waarmee je in een ogenblik een boom omhakt. En nu ben ik onlangs met vader naar Tabi geweest met onze prauw. Daar hebben de vreemdelingen nu grote huizen gebouwd, die vol zitten met allerlei prachtige dingen. Ze hebben daar ook een massa van die bijlen. Vader is nu in het bos op jacht naar paradijsvogels en moeder maakt copra van onze cocosnoten die we over hebben. We brengen de paradijsvogelhuiden en de copra naar Tabi en dan krijgen wij daarvoor bijlen en messen. U krijgt dan ook een flinke bijl en een mooi mes.”

Hoofdschuddend had Siriwai naar het enthousiaste verhaal van zijn kleinzoon geluisterd. „Je bent een beste jongen hoor” zeide hij. „En het is waar, met de bijl die je vader nu heeft, kun je vlug werken en gemakkelijker. Maar ik ben er toch bang voor. De vreemdelingen moeten wel een sterke tovermacht bezitten om zulke bijlen te kunnen maken. Wij hebben ook onze toverkracht waarmee we

onze bijlen sterk en scherp maken en als er een stuk gaat weten we, wat we doen moeten om ons te beschermen. Wat zou er echter niet kunnen gebeuren als er nu eens zo'n vreemdelingenbijl breekt? We zouden allemaal wel ziek kunnen worden en doodgaan! Pas toch op voor al die vreemde dingen.

En, Pamai, je moet ook niet vergeten dat je eenmaal zult trouwen. En dan moet je aan je a.s. schoonvader en aan al zijn broers, en ook aan de broers van je a.s. vrouw, een stenen bijl geven. Dat is altijd zo geweest. Je vader heeft voor je oudste zuster die de vorige maand getrouwd is, er twee gekregen, en ik ook nog een."

Pamai wist niet wat hij moest zeggen. Hij had ook eerbied voor de wijsheid van zijn goede grootvader. En daarom begon hij maar over iets anders toen Siriwai, na wat fijn zand en water op de grote platte steen te hebben gedaan, weer begon te slijpen.

„Grootvader, er is in Tabi ook een vreemdeling gekomen, een blanke, en die is er gebleven. Hij woont op dezelfde plaats waar de andere vreemdelingen hun huizen gebouwd hebben op het strandje. Hun dorp heet nu Hollandia. Maar deze blanke heeft geen huis vol bijlen en messen. Je kunt bij hem ook geen vogelhuiden of copra brengen. Toen ik er de laatste maal met vader was, heb ik gezien dat er 's morgens veel mensen naar 't huis van die blanke gingen. Op het erf daar staat een hut met een voorgalerij. Daar kunnen de mensen gaan zitten op een paar banken. In de kamer staan een paar kasten en tafeltjes, vol met flessen en potjes. De mensen moeten één voor één op een klein bankje gaan zitten en dan gaat de blanke man hen bekijken en hun allerlei vragen. Sommige zieken krijgen wat te drinken of te eten, anderen hebben wonden aan hun benen en die worden dan schoongemaakt en verbonden. En ik geloof dat je niet bang voor hem behoeft te zijn."

Bezorgd keek Siriwai zijn geliefde kleinzoon, zijn trots, na, toen deze opstond om zijn moeder te gaan helpen cocosnoten open te slaan en te drogen.

Het was juist zo gevaarlijk, dat die jongens niet bang meer waren voor de vreemdelingen. Die Pamai — kon hij hem maar van Hollandia terug houden. O, hij zou al de prauwen wel willen stuk hakken als ze maar niet nodig waren voor de visvangst. Waarom nam Joeftowai, die domme zoon van hem, de knaap telkens mee. Slechte wereld tegenwoordig. Was dat grote schip maar nooit gekomen. Maar Pamai en veel jongeren met hem dachten er anders over. Als heel in de verte de rookpluim zichtbaar werd dan holden ze naar het strand en onder het gejuich van „Kapal" „Kapal" werden de prauwen het strand afgeschoven en uit alle macht geroeid om tegelijk met het schip in Hollandia te zijn. Soms gelukte dat niet door tegenwind. Maar later ontdekten ze dat het schip telkens na vier weken kwam. Niets was eenvoudiger dan in een touw acht en twintig kno-

pen te leggen en elke morgen een knoop los te peuteren. Dan kon de boot hen niet meer overvallen.

Pamai en zijn vrienden kwamen voortaan vaak naar Hollandia. En steeds zagen ze er nieuwe dingen en meer huizen. Op het erf van de blanke vreemdeling, — Pamai wist nu ook al dat zijn naam „Pendita” was, — werd een tweede huis gebouwd, erg groot. „Wat zou dat nu weer worden?” vroeg Pamai zich vol verwondering af. Wacht, hij moest het maar eens vragen. Dat kon best, want vol verrassing had hij ontdekt, dat er een paar jongens van het dorp Tabati bij de blanke man woonden. Dat waren wel jongens van een andere stam, maar hun taal kende hij wel zo'n beetje. 't Was niet moeilijk om de jongens aan 't vertellen te krijgen. Maar wat ze vertelden, dat was niet erg begrijpelijk. De Tabatijongens trachtten hem duidelijk te maken waarvoor dat huis zou dienen. Zie je, vertelden ze, toen het grote schip voor het eerst kwam, werden er bij ons in Tabi veel soldaten achter gelaten, die de vreemde handelaren moesten beschermen. De soldaten hadden hun vrouwen en kinderen bij zich. En de vreemde handelaren hadden ook gezinnen. Het hoofd van de soldaten heeft toen in Tabi een huis gebouwd en daar moesten de kinderen 's morgens komen om veel te leren. We hebben ze daar horen zingen en ze moesten ook tekens maken op een plat stuk steen, zoals wij ze op hout maken. Ze noemen dat schrijven. Ze weten ook wat die tekens zeggen. Dat noemen ze lezen. Elke week is er één dag waarop de Pendita alleen maar mooie verhalen vertelt. Daar mogen de volwassenen ook komen. En nu wordt er hier ook zo'n huis gebouwd; een school. Daar mogen de kinderen heen van de vreemdelingen, de Chinezen, de Ambonezen, de Tobelorezen en al de anderen. Wij Papoeakinderen, wij mogen er ook heen als we willen.

Nu, zei Pamai direct: ik wil wel, maar ik weet niet of vader en grootvader het goedvinden. Vader moet ik vaak helpen in de tuinen en bij het vissen. En grootvader wil dat ik stenen bijlen maak.” „Wij gaan er straks heen,” zo vertelde de Tabatijongen vol trots. „Je moet maar hier blijven, de Pendita wil nog wel meer jongens in huis nemen.”

Het ging Pamai zo ongeveer duizelen. Nadenkend zat hij op de achtersteven van de prauw op zijn vader te wachten, die nog met de Chinees aan het onderhandelen was. Even later kwam vader Joeftoewai al aan, welgemoed. Hij was weer een prachtige scherpe bijl rijker en enige messen. Het gekletter in zijn draagtas klonk als muziek in zijn oren. Zou grootvader Siritwai nu niet verbaasd zijn, dat zo iets in iemands bezit kon komen met een paar dagen werken? O, de nieuwe tijd zou een gouden tijd worden. Zijn vrouw zou er ook iets van merken. Ze had een hele zak copra gemaakt van de cocosnoten van hun erf. En nu had de Chinees daarvoor twee mooie

sarongs gegeven. Nu kon zijn vrouw die vuile vodden van boom-schors weggooien. Als deze vuil zijn kunnen ze met water gewassen worden zonder stuk te gaan, zo had de Chinees gezegd.

Op de terugreis naar Ormoe was vader Joeftoewai erg spraakzaam. Hij ontvouwde voor zijn zoon de plannen waarmee hij sedert enige tijd rond liep. Deze bijlen en messen, die men nu had, zouden de weg banen naar een betere tijd. Men zou nu met het omhakken van het bos voor de tuinen veel gauwer klaar zijn en veel grotere tuinen kunnen maken. Dat betekende veel meer voedsel voor de mensen. Veel meer varkens zou men kunnen mesten. Het bouwen van de huizen zou ook veel minder tijd en moeite vergen. En niet te vergeten, het maken van prauwen zou gemakkelijker gaan. Hij wou spoedig beginnen met het uithollen van een heel grote boom om een echte reisprauw te maken. Pamai moest daarover maar niet te veel praten met grootvader, want die kon de nieuwe tijd niet goed begrijpen. Maar hij, Joeftoewai, zou niet wachten of aarzelen om met al dat nieuwe zijn voordeel te doen.

Pamai had de rede van zijn vader rustig over zich heen laten gaan. Buiten de Hollandiabaai gekomen stond hij op om het zeiltje op te zetten, want met de Noord-Oostenwind, die nu begon door te zetten, konden ze fijn huistoe zeilen.

Nu had Pamai mooi de gelegenheid om ook met zijn plannen voor de dag te komen. „Vader,” zo begon hij, „heb je wel gezien dat de Pendita een tweede huis op zijn erf bouwt?” „Jawel jongen, dat heb ik wel gezien. Daar komen zeker nog meer vreemdelingen te wonen.” „Nee vader, daar gaat de Pendita de mensen leren. De jongens van Tabati die bij hem thuis zijn hebben 't me verteld. Ik begrijp het nog niet goed, maar ze zeggen dat je nergens bang voor hoeft te zijn en dat de Pendita iedereen helpt.” „Nou Pamai, ik begrijp het ook niet wat die Pendita wil — maar wat je moet weten en kennen, dat zal ik je wel leren. Kijk eens, met deze bijlen en messen zijn we klaar. Hiermee kunnen we nu zelf de wereld veroveren!”

Ontnuchterd keek Pamai zijn vader aan. Nu zou hij er maar niet over beginnen dat hij zo graag in Hollandia zou willen blijven om van de Pendita te leren tegelijk met de andere jongens. Hij begreep wel, dat zijn vader het niet zou willen, en grootvader, die zou zich ook met alle kracht er tegen verzetten. Nee — er kon niets van komen!

Pamai, die, hoe jong hij ook was, er iets van gevoeld had, dat achter deze nieuwe dingen, die zijn vader zo in verrukking brachten, iets verborgen was, dat men nog moest leren kennen, ging zijn leven als papoeajongen in Ormoe voortzetten. Hij was actief en een goede hulp voor zijn vader, die naar vooruitgang streefde. Grootvader Siriwai en de meeste ouden deden wel hun best om het oude in stand

te houden, maar ze verloren zienderogen terrein. Voor het werk gebruikte spoedig niemand meer het oude stenen gereedschap. Het was een lichtpunt, dat bij huwelijk en bij het kopen van varkens, stenen bijlen en glaskralen nog gebruikt werden. Maar hoe lang zou dat nog duren? Want de vreemdelingen gebruikten bij hun handel heel andere dingen. Platte, ronde, blinkende schijven, die ze „wang” noemden. Er kwam steeds meer van dat goedje. Vele Papoeajongens en mannen hadden het al in hun bezit. Ze kregen het door aan de vreemdelingen vis enz. te verkopen. Later kon je er dan allerlei dingen voor ruilen. 't Werd een vreemde wereld.

En die vreemde wereld kwam steeds nader bij Ormoe. De Pendita van Hollandia bleef daar niet zitten, maar op een goede dag kwam hij met zijn prauw, door lieden van Tabati geroeid, te Ormoe aan land. Pamai had geholpen bij het optrekken van de prauw en was nu vol verlangen om te zien wat de Pendita hier kwam doen. Hij en zijn makkers, en ook zijn vader kenden wel reeds zoveel van de taal der vreemdelingen, dat zij de Pendita te woord konden staan. Eerst werden al de huizen in het dorp bezichtigd en in het logeershuis kon de Pendita zijn bagage bergen. Hij had een veldbed meegenomen en was dus van plan om enige tijd te blijven. Toen hij zich in de heldere bruisende rivier gebaad had en wat van de bananen, die men hem gebracht had, had gegeten, ging de Pendita het dorp nog eens doorwandelen.

Daar kwam hij ook voorbij het huis van grootvader Siriwai. Deze zat ijverig te slijpen aan een stenen bijl. Natuurlijk had hij wel gehoord van de komst van de Pendita, maar hij was stil doorgegaan met zijn werk. En nu deed hij ook alsof hij de vreemdeling niet zag. Deze sprak aanvankelijk ook niet. Vol verbazing keek hij toe wat er hier gedaan werd. Hij wist wel reeds van 't bestaan der stenen bijlen, maar had niet gedacht dat die nog gemaakt werden. Nu zag hij hier iets wat een paar duizend jaar geleden ook in zijn eigen land te zien was geweest. Hij keek aandachtig toe en zag hoe zuiver van vorm die bijkling werd en hoe glanzend gepolijst.

Hij wendde zich tot Pamai en vroeg: „Is dit je grootvader? Wil je hem dan eens zeggen dat ik zijn bijl prachtig vind? Vraag eens of hij er nog meer klaar heeft, ik wil ze graag zien.” Verheugd over de prijzende woorden, pakte Pamai zijn grootvaders arm vast en bracht de vragen over.

Erg vriendelijk was de blik nog niet waarmede Siriwai tot de vreemdeling opzag. Maar toen hij bemerkte, dat de bewondering van deze voor zijn werkstuk echt was, werd de oude toeschietelijker. Hij veegde zijn bijl af, wreef die op zijn dijbeen op, zodat het donkergroene gesteente g'ansde en reikte hem over. De Pendita bekeek het werkstuk nauwkeurig en met zichtbare verbazing beschouwde hij de zuivere vorm. Hij uitte zijn bewondering voor de kunstvaar-

digheid van de oude man, die zonder enig hulpmiddel van een ruw stuk steen zulk een werktuig kon vervaardigen. Hij vroeg of Siritwai nog meer exemplaren had. Deze ging zijn hut binnen en kwam spoedig terug met enige bijlen van verschillende grootte en kleur. De Pendita koos een mooie groene uit en vroeg in zijn onnozelheid of hij die kon kopen. Toen kon Siritwai een glimlach niet bedwingen. Deze jonge Pendita heeft toch zeker nog geen huwbare dochters? En hij had ook nooit gehoord dat de Pendita varkens fokte. Nee, dat was zeker maar een grapje. En Siritwai stopte zijn bijlen maar gauw weg in zijn draagtas.

De Pendita liet bekend maken dat de volgende morgen de mensen die leden aan wonden of die ziek waren, in het logeershuis konden komen om geholpen te worden. En werkelijk reeds heel in de vroege kwamen er enigen die hun wonden lieten behandelen. Anderen kregen pillen omdat ze koorts hadden. Pamai en zijn makkers vroegen de Pendita om een verhaal te vertellen, zoals hij te Hollandia ook deed. En tegen de avond kwam een groep mensen om te luisteren naar het verhaal van Abraham, die door God werd geleid heel zijn leven.

„Nu grootvader, wat denk je er van,” zo vroeg Pamai toen na een paar dagen het bezoek van de Pendita voorbij was. „Och jongen, ik vind die Pendita wel aardig, maar o een mens moet zo oppassen. Ik vertrouw het nog lang niet. Wat wil de man eigenlijk? Waarom geeft hij zijn medicijnen zo maar zonder betaling? Daar moet toch wat achter schuilen?”

Ook aan zijn vader vroeg Pamai om zijn mening. Joeftoewai had weer andere gedachten. Die Pendita is niet veel zaaks. Wat heeft hij ons nu gebracht? Bijlen en messen had hij niet in zijn prauw. Die pilletjes voor die zieke sukkels en dat verhaaltje van die Abraham, die niet eens voor zijn eigen zaak wist op te komen, wat heb je er aan? Wat mij betreft behoeft hij niet weer te komen. Nee geef mij dan maar die handelaars, die brengen ons vooruit.

Dit stelde Pamai teleur. Hij had zo gehoopt, dat vader en grootvader, die tot de voornaamsten van het dorp behoorden, wat toeschietelijker zouden zijn geworden. Want hij had gehoord, dat de Pendita al verscheiden dorpen in de omgeving had bezocht en dat daar door de mensen een leerhuis, een school was gebouwd. De Pendita had naar deze dorpen een helper gestuurd, een goeroe, die daar nu woonde en dagelijks leerde aan iedereen die maar wilde. Eenmaal per week werden er ook verhalen verteld voor allen. Die goeroe kon ook medicijnen aan de mensen geven. O, wat zou hij het fijn vinden als er ook zo'n goeroe in Ormoe kwam!

Het duurde niet eens zo lang meer of Pamai's wens werd vervuld.

Grootvader Siriwai kon de nieuwe tijd niet lang tegenhouden. En de practische Joeftoewai werd overtroefd door Papoea's die nog practischer waren. Enige pientere mannen van Tabati hadden hem tot het inzicht gebracht, dat je van de vreemdelingen niet alleen nuttige zaken kon krijgen, maar ook nuttige dingen kon leren. Joeftoewai moest niet denken dat een bijl en een mes nu 't hoogste goed waren.

Zij hadden de Pendita gevraagd om een school in hun dorp te openen en hun een onderwijzer te geven. Zo zouden ze te eniger tijd zelf bij de bron komen, waaruit het nieuwe opwelde! De „voortuitgang” begon hen te pakken te krijgen. En Joeftoewai die zeker niet dom was, ging naar de Pendita en vroeg om een goeroe voor Ormoe. Aan de voorwaarde om een schooltje en een huis voor de goeroe te bouwen werd gaarne voldaan.

Pamai en zijn makkers hielpen bij het bouwen. Ze waren nog niet sterk genoeg om de balken uit het bos te halen, maar samen met de vrouwen maakten ze de atap voor het dak.

Toen kwam de goeroe. Deze man van Ambon wist hoe hij met de mensen moest omspringen. Hij was evenals zij gewend om sago te eten en verstond de kunst van jagen en vissen evengoed als de lui van Ormoe. Het viel hem niet al te moeilijk om de jeugd van Ormoe om zich te verzamelen en een school te beginnen. De leertijd bepaalde zich tot de morgenuren. 's Middags konden de jongens en meisjes alle andere werk doen dat ze gewoon waren.

Een ijverige leerling was Pamai. Hij sloot zich dadelijk bij het goeroegezin aan en voelde zich daar goed thuis. De goeroe en zijn vrouw vertelden hem veel van Ambon, van hun schooljeugd, van de grote kerken die daar waren en waar de mensen Zondags allen heen gingen. De goeroe liet ook zijn bamboefluit zien en maakte hem duidelijk hoe Zondags in Ambon in de kerken hele bamboe-orkesten speelden bij het zingen.

Toen Pamai die bamboefluit zag schrok hij even. Want zijn vader had hem eens in 't geheim verteld, dat in het geestenhuis zulke bamboefluiten waren, waarmede de geesten werden opgeroepen. Maar de goeroe stelde hem gerust; deze fluit was geen geestenfluit, zoals de Papoea's die kenden en waarvoor ze bang waren. Deze diende alleen maar om bij het zingen te helpen. En hij beloofde dat later, als de vrees voor de geestenfluiten voorbij was, hier in Ormoe ook een fluitorkest zou komen.

Zo kwam Pamai op vertrouwelijke voet met de goeroe en vader Joeftoewai en grootvader Siriwai begonnen ook wat meer van de beweegredenen van de goeroe en van de Pendita te begrijpen. Siriwai kon ongestoord doorgaan met stenen bijlen te maken, die altijd nog aftrek vonden in 't binnenland en de goeroe zei ook dat hij ze mooi vond. Joeftoewai begon langzamerhand in te zien dat het de goeroe

en de Pendita niet alleen om een „vooruitgang” ging, zoals hij die voor zich zag. Hij was pienter genoeg om te begrijpen dat ze dan wel in Ambon en in Holland zouden zijn gebleven. Neen, er moest iets heel bizonders zijn waarvoor die mensen hier naar toe gekomen waren. Het kon toch wel zijn dat ze hierheen gezonden waren door de God van alle geesten. Daarvan vertelden de goeroe en de Pendita overal en riepen de mensen op om hun vrees te laten varen en op die God te vertrouwen van Wie alle mensen en alle dingen zijn! Maar 't was wel moeilijk om te begrijpen. Zou die God dan niet nog veel grotere offers moeten ontvangen om Hem tevreden te stellen? Als de geestenfluiten van de kari-wari met bloed gewijd moesten worden, wat zou dan wel niet moeten gebeuren om die God van alle geesten gunstig te stemmen! Maar, hoe vreemd, de Pendita had verteld, dat Jezus, de Zoon van God, zichzelf geofferd had voor de gebreken en tekortkomingen der mensen, ook voor die van alle Papoea's. En dat er nu daarom geen vrees behoefde te zijn. Geen vrees! Geen vrees! Een leven zonder vrees! Een wereld zonder vrees! Ja, dat was toch iets anders en iets meer dan „vooruitgang.”

Enige jaren gingen voorbij. Pamai had al aardig wat geleerd van de goeroe. De verhalen uit de Bijbel over allerlei mensen die door God op wondere wijze werden geleid boeiden hem. Het gebed, waarin de God van alle geesten met „Onze Vader” werd aangesproken, had hij ook geleerd. En Pamai leerde het weer aan zijn vader en moeder, ja zelfs aan grootvader Siritwai. Dat was in die tijd toen er zoveel mensen overal stierven aan een erge ziekte, die de vreemdelingen griep noemden. In Hollandia en Ormoe waren er niet zoveel gestorven. De Pendita had medicijnen en kon goede raad geven. Hij verbood hen om te gaan baden als je zo heet was van de koorts. Toen had Joestoewai het goed begrepen dat er toch nog iets van belang is meer dan bijlen en messen!

De goeroe van Ormoe ging na enige jaren naar Ambon om zijn oude vader en moeder nog eenmaal te zien. Dat waren eenvoudige Christenen, die hun zoon en schoondochter hadden afgestaan om naar de Papoea's te gaan met de vredesboodschap van God. Nu waren ze verlangend om hun kinderen en kleinkinderen nog eenmaal te zien. Zo vertrok dan de goeroefamilie en nam voor enige maanden afscheid van Ormoe.

Ze keerden echter niet terug. Te Ambon werd de goeroe ziek en God nam hem tot zich. Deze tijding moest de Pendita naar Ormoe brengen. Maar tevens moest hij vertellen, dat er helaas nog geen andere goeroe kon komen. Er was in die tijd geen geld genoeg om het te bekostigen. Hijzelf zou zo nu en dan naar Ormoe komen en hij hoopte dat het niet al te lang zou duren, voor er een vervanger kwam.

Toonbeeld van ellende. Melaatse voor zijn hut in de Wandammenbaai

Foto dr Leiker

De moderne vakman. Autogeen lasser Moreau aan het cirkelsnijden van stalen platen

Foto dr Klein

't Is wel heel anders dan de stuurriem van een prauw. Biakse bulldozer-chauffeur bij de Olie Maatschappij

Foto dr Klein

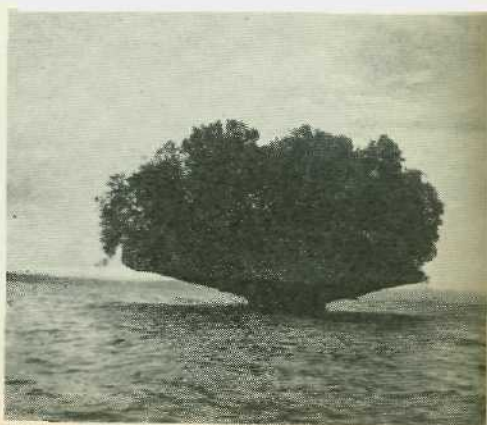
Huis op stelten. Boomhuis uit Tanah Merah, Z.N. Guínea
De hoogste bomen zijn 27 meter

Foto dr Klein

„Nu kan ik rustig sterven” De blinde priester na
zijn doop. Ajau-eilanden

Foto F.C.K.

Een paddestoel in zee. Koraaleilandje bij het
eiland Waigeo, door de golven afgeslepen

Foto F.C.K.

Het duurde echter wel lang. Zo lang, dat Pamai reeds volwassen was geworden en de plaats had ingenomen van zijn vader, en de oude Siritwai al lang gestorven was. Maar de goeroe was niet vergeten en zijn onderwijs evenmin. Pamai was in die jaren vaak in de andere dorpen geweest waar goeroe's waren en had daar met de mensen gesproken. En het was hem onbegrijpelijk dat de meeste mensen er maar niet toe konden komen om alleen te vertrouwen op de God van alle geesten. Hij bemerkte dat men overal wel graag de goeroe in hun midden had, maar dat men evengoed doorging met het oproepen der geesten bij ziekte en tegen de tijd dat men ging vissen en jagen. De vrees voor de geesten was er nog allerwege en de toverij had men nog niet afgezworen. Daarom was er ook nog veel vrees voor elkaar.

Pamai dacht daar heel veel over na en hij wenste dat het anders werd. Hij kon er ook niet veel over spreken met de Pendita, want die was verhuisd van Hollandia naar Genjem, ver weg in de landstreek Nimboran, meer dan 100 km. van Ormoe het binnenland in. Daar in Genjem zag de Pendita op een middag een groep mensen zijn voorgalerij binnenkomen. Een van de mannen stapte op hem toe, vatte zijn hand en sprak: „Pendita, kent u mij niet meer, ik ben Pamai.”

De Pendita kon nu in de trekken van de man voor hem Pamai wel herkennen. Maar wat was die jongen veranderd. Hij was niet alleen groot geworden, maar iets anders trof de Pendita. Pamai was zeer opgewonden en gejaagd. Hij strekte zijn linkerarm uit en mat met zijn andere hand, te beginnen van de vingers en telkens een klein eind naar boven gaande zijn hele linkerarm af tot de schouder toe. Hij zeide: „Pendita — zo heeft de God der geesten mij tot zich getrokken. Eerst een klein eindje toen de goeroe pas kwam, toen een eindje verder, als de goeroe mij leerde van God, daarna een eindje verder toen hij me leerde bidden. De goeroe is toen weggegaan, maar ik ging praten met de andere goeroe's. Steeds verder trok de God van alle geesten mij. En nu moet u uit dit schrift maar lezen hoe het verder met me gegaan is en waarom ik hier nu kom.” Hij reikte aan de Pendita een erg beduimd schoolschrift over, waar met potlood een lang verhaal in geschreven stond. De Pendita riep een paar van zijn huisjongens en zeide dat men Pamai en zijn metgezellen een goede plaats moest geven in het jongenshuis en eten voor hem moest koken. Tegen Pamai zeide hij, dat hij zou lezen wat in het schrift stond en de volgende dag verder met hem zou spreken.

's Avonds, bij de lamp, las de Pendita in het schrift. De aanvang luidde: „Pendita, Pamai is bij mij gekomen om te vragen voor u op te schrijven wat hij u vertellen wil. Wees niet boos om de vele fouten. Groeten van mij, Idji van Tabati.”

Nu volgde een lang, wonderlijk relaas. Pamai was op een dag met vele anderen meegegaan het bos in op jacht naar wilde zwijnen. Zoals gewoonlijk zou men verscheiden dagen weg blijven en in het bos overnachten. Op een avond had hij met een vriend van enkele grote takken en bladeren een slaaphut opgeslagen bij een riviertje. De heldere maan weerspiegelde in het water van de rivier. Overal in 't bos was het donker, maar boven de rivier opende zich een zilveren poort naar de hemel. Midden in de nacht voelde Pamai zich opgeheven naar de zilveren poort. Hij wist niet of hij droomde of wakker was. Alles zag hij duidelijk beneden zich. Maar hij ging steeds hoger tot de hemelpoort, naar de plaats waar de God van alle geesten is. Hij wilde gaan zien of alles was zoals de goeroe hem verteld had. Hij zag ook het gulden licht en hij hoorde de hemelse fluitorkesten. Hij zag daar allerlei mensen maar hij mocht niet binnen gaan. Een stem sprak tot hem: Pamai, je moet naar Ormoe gaan en de andere dorpen in de omgeving. Nu is het jouw tijd nog niet om binnen te gaan. Eerst moet je eigen volk de weg kennen naar de God van alle geesten.

Daarna was Pamai weer neergelaten in de hut aan de rivier in het bos. Zijn kameraad vertelde hij van zijn droom en die wilde hem bang maken door te zeggen: de God van alle geesten krijgt je in zijn macht. Ook aan de anderen vertelde Pamai van zijn droom, toen men op een avond bezig was het vlees van een paar wilde varkens boven een groot vuur zwart te roken om het voor bederf te bewaren. Onder de mannen waren er die hem uitlachten. Maar verscheiden anderen praatten daarna veel met hem en meenden dat het toch best kon zijn dat Pamai een boodschap van die God had ontvangen.

Na afloop van de jacht trok men weer huiswaarts en ging het leven zijn gewone gang. Maar Pamai vond geen rust. Er was iets dat hem dreef en waar hij zich geen rekenschap van kon geven.

Op zekere nacht kreeg hij weer een droom. Hij bevond zich in het huis waar de goeroe geleerd had en daar zag hij boven in de balken een groot licht. Het licht had de vorm van het grote boek dat de goeroe in huis had en waar hij vaak in las. Telkens sloeg er een blad van het boek om en dan ging een straal licht er van uit, zodat heel de omgeving verlicht werd. Ook nu hoorde hij een stem: „Pamai, breng de mensen van Ormoe en van de andere dorpen samen, opdat ze door dit licht de weg zullen vinden naar de God van alle geesten.” Toen verdween het gezicht.

Pamai was zeer getroffen en verontrust. Hij was niet blij, maar eerder bevreesd. Wat had dit alles te betekenen? Hij durfde er maar met enkelen van zijn dorp over spreken. Maar die namen het ook ernstig op. En dat was een steun voor hem. Ze gaven de raad om naar de goeroe van Tabati te gaan. Deze hoorde alles met grote

belangstelling aan en liet door zijn leerling Idji, die de taal van Ormoe wel kende, alles opschrijven. Nu gaf de goeroe Pamai de raad om naar Genjem te gaan om de Pendita alles mede te delen.

Zo was in 't kort het verhaal dat Pamai had te doen. De Pendita wist niet goed wat hij er van denken moest. Die Pamai leek zo opgewonden, zo overspannen haast, dat het moeilijk viel om de zaak ernstig op te vatten. Maar hij kon duidelijk merken, dat niet alleen Pamai, maar ook zijn metgezellen, wel een man of tien, zeer onder de indruk waren. Ze waren overtuigd, dat er iets bizonders was gebeurd en dat er nog veel zou gebeuren. De Pendita sprak af, dat de mannen allen nog een paar dagen zouden blijven. Dat gebeurde ook en zo was er gelegenheid om alles nog rustig te bepraten. Pamai vroeg toen of er nu spoedig weer een goeroe in Ormoe mocht komen. Zolang die er niet was, wilde hijzelf de verhalen die hij nog kende aan de mensen vertellen en hen ook het Onze Vader leren. Ten bewijze dat hij dat gebed nog wel kende, ging hij het opzeggen. De Pendita aarzeld! Wat zou daar van terecht komen. De man wist nog zo weinig en was immers zelf ook nog ongedoopt, evenals zijn volksgenoten. Er waren nog maar enkele christenen in een paar dorpen van de hele streek. Maar de aarzeling week, toen de andere mannen eenstemmig erop aandrongen dat de Pendita het goed zou vinden. Men zou zich in alles aansluiten bij de goeroe's die in de verschillende dorpen waren. Maar ze meenden allen, dat Pamai een boodschap had ontvangen en een taak had gekregen.

En al hield de Pendita ook zijn hart vast, na ernstig overleg en gebed liet hij de mannen gaan, met de belofte dat hij na een paar weken zou komen om in Ormoe de zaak van de goeroe te regelen. Er waren nog geen twee weken voorbij gegaan toen een groot gezelschap de heuvel opkwam, waar het huis van de Pendita in Genjem gelegen was. Een vet varken, met de poten aan een lange paal gehangen, werd het erf opgedragen. Een groot aantal ruige kerels van het Sentanimeer, waarvan de Pendita wel enkelen kende, stond daar voor hem. Vroeger was de Pendita wel in hun dorpen geweest, maar ze wilden geen goeroe hebben, zeiden ze toen.

Nu verhieven ze luide hun stem en riepen: „Pendita, we vragen een goeroe voor ons dorp. Hier is een varken, daar wordt de band mee geknoopt. Eet het op en geef ons een goeroe.”

Grote verbazing bij de Pendita. „Jullie zijn van Ifar, aan 't Sentanimeer.” „Ja, en hier is ons dorpshoofd, spreek maar met hem, wij hebben honger en gaan eten.” Het dorpshoofd, een grote breedgeschouderde Papoea, kwam vrijmoedig naderbij, ging naast de Pendita op de huistrap zitten en zeide: „Pendita, wij hebben u indertijd weggestuurd, toen je kwam vragen of we een goeroe wilden ontvangen. Maar nu weten we dat we verkeerd gedaan hebben. Een

Papoea, Pamai, is nu gekomen en hij zegt, dat we de weg van het licht op moeten. En dat willen we nu. Hij zegt, dat u ons kunt helpen, want u en die goeroe's hebben het boek van het licht."

„Ja, vriend, dat hebben we ook en 't is ook voor jullie en ik ben blij dat je gekomen bent. Ik neem je varken aan en je krijgt van mij twee sarongs voor je beide vrouwen. Daar bind ik de band mede als vriend. Ik kom heel spoedig om in je dorp alles te bezien en te bespreken."

Na enige dagen ging de Pendita op stap naar Sentani, om via Ifar ook naar Ormoe te kunnen gaan. Deze reis had hij al meer gedaan, maar toen was het niet zo opwekkend. Niet dat de Sentaniers onvriendelijk waren, maar ze hadden toen geen belangstelling voor 't geen hij te zeggen had. Maar nu was het heel anders. Nauwelijks was hij de laatste berg afgedaald en in Jakonde, het zuidelijkste dorp van 't Sentanimeer aangekomen of de roep klonk: de Pendita is gekomen. Vlugge éénmansprauwtjes schoten over 't water om aan al de dorpen het bericht te brengen en de mensen samen te roepen. Eerst ging het nu naar het voornaamste dorp Ifar. Daar verdrong zich reeds een grote menigte. Het leek iets feestelijks. En in alles was iets volkomen onverklaarbaars. De vrees en achterdocht waren weg en aller houding was nu ongedwongen.

Het duurde niet lang of de hoofden van de meeste Sentanidorpen waren bijeen op de galerij van de oude Kari-wari — het geestenhuis waar de Pendita heen geleid werd. Het dorps hoofd van Ifar voerde het woord. Hij sprak er zijn vreugde over uit dat de Pendita nu zelf gekomen was.

„Wij zijn nu besloten om de lichtweg te gaan. Nu moet de Pendita zorgen dat wij goeroe's krijgen voor ons en voor onze kinderen. Wij willen nu allen leren. Pamai is hier al enige keren geweest en hier in Ifar willen we niet meer verkeren met de geesten en we willen geen toverij meer. Hij is met ons naar de rivier gegaan en daar in het stromende water hebben we alle toverij van ons afgespoeld. We willen elkaar niet meer betoveren. Maar nu moeten we de goede weg nog leren. Wij willen wel lopen." De anderen vielen hem bij en daar zag de Pendita in één slag Sentani geopend. Begrijpen deed hij het niet en hij had het gevoel alsof de mensen overrompeld waren. 't Was net alsof er een zekere dwang werd uitgeoefend. Maar hijzelf deed het toch zeker niet. En Pamai ook niet. Die uitte op geen enkele manier een bedreiging of wat daarop leek. Hij vertelde slechts overal zijn dromen en verzekerde dat de goeroe's en de pendita's de Papoea's de weg van het licht wilden wijzen.

Maar de moeilijkheid werd voor de zendeling nu dagelijks groter, want waar moest hij voor al die dorpen goeroe's vandaan halen. Er waren nog wel helpers te krijgen op Ambon en op Sangir, en

de opleidingsschool te Miei leverde ook reeds enkele Papoea-goeroe's af. Maar om zo dadelijk een 20-tal te plaatsen, dat leek onmogelijk. Dat moest hij de mensen ook zeggen. Begrijpen deden ze het ook wel, want de Papoea's zijn alles behalve dom. Dat bleek wel dadelijk, toen het hoofd van Ifar erop attent maakte, dat er te Tabati en te Deramena, te Tablassoefa en in de dorpen nog verder westelijk al sedert verscheidene jaren goeroe's waren en dat daar nu ook vooral veel jongeren waren die konden lezen in 't grote boek en de verhalen kenden, evenals de gebeden en de geboden. Waarom zouden die jongeren hen niet kunnen leren? Waren ze niet één volk? De Sentaniers zouden wel zorgen dat die jongelui te eten kregen.

Daar zat de Pendita min of meer beschaamd. Hij had altijd gedacht, dat men voor het werk speciaal opgeleide mensen moest hebben, die van allerlei dingen heel wat moeten weten. Het werd hem nu ineens duidelijk, dat de dingen wel eens anders gaan dan de mensen ze uitstippelen.

„Wel,” zeide hij, „jullie hebben gelijk. Ik zal in de dorpen gaan vragen of er jongelui genegen zijn om dat te doen.” „Pendita, dat behoeft u niet te doen, we hebben dat zelf al gedaan en er zijn er al een paar die zullen komen, zodat we spoedig beginnen. We vragen u, dat u nu probeert om enkele goeroe's te krijgen, want we begrijpen wel, dat er heel wat nodig is om aan allen hier uit het grote boek te leren.”

De Pendita wist nu, dat er hier iets was gebeurd dat hij niet begreep, maar dat grote gevolgen zou hebben: zeker, niet voor de grote wereld, maar voor deze Papoeamensen, die bij zijn komst hier nog maar nauwelijks met de buitenwereld in aanraking waren gekomen en nu gingen beseffen, dat ijzeren bijlen en katoenen sarongs nog geen opperst geluk brachten, maar dat er een weg was van licht en vrede voor de mensen. Er kwam een gevoel van geluk over hem. Maar er bleef ook een zekere zorg voor de toekomst. Telkens weer drong de vraag zich aan hem op: is het wel echt, zal het stand houden?

Op verschillende dorpen waren nu helpers bezig aan anderen te leren wat ze zelf wisten. Een paar goeroe's waren er na enige tijd ook gekomen. En hoe ging het nu? De helper riep 's morgens voor men naar de akkers ging, de mensen samen. Eerst werd een kort verhaal verteld en dan werd zin voor zin het Onze Vader voorgezegd, net zo lang tot men het kende.

En het mooie was, dat het niet alleen een uitwendig leren bleef. Velen gingen nadenken over wat volgen moest, als men christen werd en gedoopt zou worden. O, ja die akelige toverij, die voortdurende bangmakerij, daar wilde men wel graag af. Maar er was nog wel iets anders: een bron van kracht en zegen, waarvan de

meesten slechts hadden horen fluisteren, maar waarvan slechts een paar hoofden het geheim wisten. Als de goeroe's spraken over God van Wie alle dingen zijn en Die alles doet, dan moest men in stilte aan die dingen denken.

Toen er weer geruime tijd verlopen was, kwamen de hoofden van Ifar en van Asé bij de Pendita heel in 't geheim. Ze hadden een draagtas bij zich en daaruit haalden ze enige zorgvuldig in bladeren gewikkelde voorwerpen.

Ze zeiden: „Pendita, u hebt ons geleerd dat werkelijk alle geluk en zegen van God komt. Nu willen we ons daaraan houden en daarom brengen we u nu deze voorwerpen. Onze verre voorouders en wij ook hebben tot hertoe van deze dingen, waarvan men ons verteld heeft, dat ze van de hemel komen, ons geluk verwacht. We brengen ze u omdat wij ze willen weg doen. Wilt u ze uitpakken en bewaren?”

De Pendita wikkelde de pakjes los en zag enige voorwerpen waarover hij zich verwonderde, ofschoon hij ze aanvankelijk niet thuis kon brengen. Het waren voorwerpen van brons, dat zag hij wel en hij herinnerde zich er vroeger in een boek afbeeldingen van te hebben gezien. Maar wat hem verbaasde was dit, dat hij in dit land, welks bewoners zich bij zijn komst nog van stenen werktuigen bedienden, bronzen voorwerpen aantrof, die daar misschien al eeuwen geweest waren. Later kwam hij te weten door het volkerenkundig museum te Djakarta, dat deze voorwerpen bronzen werktuigen waren, bijlen, afkomstig van een volk waarvan vele eeuwen geleden ook stammen op Nieuw Guinea moeten zijn geweest.

Dit was een wonderlijke ervaring. Maar de Pendita kon daaruit met recht besluiten, dat men in Sentani de weg van God ernstig nam.

Intussen waren er ettelijke jaren verlopen sinds Pamai was opgetreden. Het heeft nog verscheidene jaren geduurd voor hijzelf te Ormoe gedoopt werd tegelijk met een groot getal van zijn dorpsgenoten. Aan enige grote gevaren heeft hij bloot gestaan in die jaren. Maar hij is daar doorheen gekomen. Hij was een werktuig in Gods hand om de Papoea's van Ormoe, van Sentani en van de verre omgeving wakker te schudden. Nog bij zijn leven is het grootste deel van de Papoea's uit die streek tot de kerk van Christus toegetreden. Allerwege staan nu de kerkjes en de scholen aan het meer en tot in 't verre binnenland.

Pamai's naam is Boven zeker niet vergeten: God gebruikte deze man in die jaren van 1916 tot 1935 om Zijn licht te doen komen in dat deel van Nieuw-Guinea.

Oost Nieuw-Guinea

door F. C. Kamma

Zendingling Bink was de eerste, die een bezoek bracht aan de Humboldbaai. Bij die gelegenheid in 1892 kreeg hij een zeer goede indruk van de bevolking, en vond dat vestiging van een Zending­spost aan te beve­len was.

In opdracht van het hoofdbestuur maakte hij een jaar later een tweede reis, en bleef toen 3 maanden daar. In deze tijd bezocht hij als eerste Europeaan het Sentanimeer. Zijn rapport over deze streek was belangrijk en werd gepubliceerd. Hij nam twee jongens van daar mee, van wie Waro Itar, die later als tolk dienst deed, bekend is geworden ¹⁾.

Tevens had hij twee terreinen aangewezen om schoon gemaakt te worden voor de bouw van zending­shuizen. De U.Z.V. droeg dan ook twee zending­lingen op om zich daar te gaan vestigen. Eén van deze zou Bink zelf zijn.

Door allerlei omstandigheden ging dat echter niet door.

In 1897 bezocht F. J. F. van Hasselt de baai als tolk met een oorlogsschip de „Borneo.“

In 1902 bracht de Wichman-expeditie een landurig bezoek aan het Oosten. Enkelen hunner bespraken met de U.Z.V. de mogelijkheid van vestiging, maar het was pas in 1908 dat Van Hasselt er weer een bezoek bracht en nu als vaccinateur, vanwege het uitbreken van een pokkenepidemie. In 1910 werden weer plannen gemaakt voor vestiging, maar doordat in die tijd West Nieuw-Guinea werd bezet, zag men van Oost Nieuw-Guinea voorlopig af. In datzelfde jaar echter begon de Militaire exploratie. Hollandia werd gesticht en leden van de expeditie vroegen een onderwijzer voor de kinderen der militairen. Dit werd het begin van de Zending op Oost Nieuw-Guinea.

De bevolking zelf toonde reeds jaren haar belangstelling, waarschijnlijk als gevolg van het werk van Waro Itar.

Bij de bezoeken van Van Hasselt begon men eigener beweging de geestentempels af te breken, iets waartegen Van Hasselt bezwaar maakte, maar men deed dit om kracht bij te zetten aan het verzoek om een goeroe.

In hun enthousiasme ging men hiermee wel wat te ver, zoals later

1) De andere, Padai Hamadi, lid van de invloedrijkste familie van Tabati, stierf helaas op Ternate. Dit is zeker van invloed geweest op de houding van Tabati.

bleek. Deze geestenhuisen, Kariwari, met hun geheime mannenbonden hadden een slechte naam, maar terecht merkt Van Hasselt op: „Ik was bang de mensen de krukken te ontnemen, zolang zij nog niet zelfstandig lopen konden. Dat de tempel ná de arbeid van een goeroe zou verdwijnen zou mij lief zijn geweest, maar met de afbraak te beginnen, zonder dat er iemand was, die de mensen het nieuwe zou binnen leiden maakte mij huiverig. Ik deed nog een poging de tempel in een kerk-schoolgebouw te veranderen, maar dat werd algemeen verworpen. Geen enkele vrouw of meisje zou daar ooit binnengaan beweerde men. Men ging toen toch tot afbraak over. Van dwang was geen sprake; waar moest ik de machtsmiddelen vandaan halen?” Van Hasselt meende, dat na die afbraak de omliggende dorpen terug zouden komen op hun verzoek om een goeroe, maar het tegendeel bleek. „Later begreep ik, dat men de bangmakerij moe geworden was. In de Tanah-Merahbaai had het me reeds getroffen, dat er geen tempels meer waren, terwijl ik bij een vroeger bezoek er nog een grote gezien had. Maar ik zou ook kunnen vertellen van verkeerd optreden van goeroe's, die onvoldoende gecontroleerd werden, van een inzinking bij de bevolking na het eerste enthousiasme, van een terugtrekken zelfs. Dit laatste is volkomen begrijpelijk. Toen men zag, dat de wereld haar gewone gang ging wat ziek worden en sterven en tegenspoeden betreft, toen materiële verwachtingen, die men van 't Christendom misschien hoopte, niet vervuld werden, ging men denken aan wraak der bedeligde geesten.”

In de loop van 1916 droeg Van Hasselt de arbeid in Oost Nieuw-Guinea aan Bijkerk over. Er werkten toen een 20-tal goeroe's. De Bijkerks gingen op Hollandia wonen. In 1920 kwam De Neef als tweede zendeling naast hen. Tijdens het verlof van de eerste kwam de grote bandjir, die de Hollandia vlakte overstroomde en de nederzetting verwoestte. Daar het merendeel van de bevolking in het binnenland woonde werd de zendingspost verplaatst naar Genjem, terwijl De Neef Wakdê opende (later werd Sarmi hoofdplaats). Toen in 1924 zendeling Schneider de gelederen kwam versterken vestigde deze zich eveneens in Genjem, maar ging onder de Sentaniërs werken, waar toen grote belangstelling voor het Evangelie kwam.

Toen De Neef met ziekteverlof naar Holland moest werd hij in Sarmi vervangen door Werkman, in het jaar 1928.

De kolonisatie van de omgeving van Sentani en Demta gaf verwikkelingen door invloed van een Spiritist onder hen (zie hiervoor Spreeuwenberg over de Simsonbeweging).

Bijkerk werd na zijn verlof in 1932 docent aan de Evangelisten-cursus te Miei en Hogerwaard ging in 1934 en Spreeuwenberg in 1937 naar Genjem.

Bij het uitbreken van de oorlog in Europa werd Spreeuwenberg naar Saparoea (Ambon) overgeplaatst en Schneider als Duitser geïnterneerd. De Hogerwaardts werden door de Japanners in Joka gevangengenomen, de plaats waar Schneider een paar jaar tevoren zijn huis had gebouwd.

Na de oorlog kwam Spreeuwenberg tijdelijk terug, maar in Ds Kabel kreeg het Oosten de man, die nu met hulp van twee inheemse zendelingen het gehele Oostelijk deel voor zijn rekening kreeg. Sarmi stond onder Pendita H. Morendi Muzendi, maar in 1951 vestigde Ds Baars zich op Sarmi, nadat dit 9 jaren vacant was geweest en vanuit Genjem moest beheerd worden.

Van groot belang is het ook, dat in 1951 de U.F.M. op het terrein aansluitend aan de gebieden achter Genjem en Sarmi het werk heeft aangevat. Deze Austr.-Amerikaanse Zending beschikt over vliegtuigen en werkt reeds jarenlang aan de Fly-rivier in Zuid Nieuw-Guinea. Hoewel ze fundamentalistisch van inslag is, wil ze toch samenwerken met de V.N.Z. en haar goeroe's betrekken van de Zendingsopleidingscholen.

De Pinksterbeweging is ook vertegenwoordigd in de Humboldtbaai, waar een Papoea van Tabati voorganger is; veel aanhang is er nog niet, maar toch zal het een bepaalde aantrekkingskracht op de mensen hebben, gezien hun verleden met geestenzienerij, openbaringen en dromen.

Hiermee raken we meteen een belangrijk punt aan. Herlevend heidendom in de vorm van de Simsonbeweging, Jaesim-dansen in het Sarmise waar bij eindeloze nachtelijke hospartijen pseudo-dichters verhalen van twijfelachtig allooi doorspekt met gegevens uit het Evangelie en het wereldgebeuren vertelden, gaven blijk van een onoverwonnen heidendom. En niet alleen aan de kust, maar ook in Nimboran kreeg men oplevingen van een zogenaamde Roh-Babi (varkensgeest) beweging. Doelwit van de ene groep was b.v. „goederen te bezitten,” van de andere „eeuwige jeugd en eeuwig leven.” Nachtelijke samenkomsten vonden plaats in het bos, met een „medium” en vertolking van diens geestentaal. Groot was dan dikwijls de afval, ook onder de besten. De ouderen willen bij zoiets het christendom maar overboord zetten, de jongeren willen het er naast aanhouden. „Men heeft een tijdlang het Christendom als „de” weg gezien,” schrijft Ds Kabel, „en nu „het” niet komt probeert men het met de oude weg. Merkwaardig is daarbij het project van de moderne maatschappij in de kampong. In de bijeenkomsten is een Resident, een Pendita, een dokter en een representant van Ds Kyne. Alles is zeer geheim. Helaas zien de goeroe's het als een spelletje.”

Nu men op Oost Nieuw-Guinea bezig is met de organisatie van de Kerk, en vijf classes heeft, die regelmatig vergaderen, blijkt dat men

voor vele en ingewikkelde onopgeloste problemen staat, daterend uit de overgangstijd.

Het zou een prachtige studie vormen om de achtergrond van deze oplevingen van heidendom te onderzoeken. Maar is dit wel ooit dood geweest?

„De continuïteit van het geestelijk leven wordt nooit geheel verbroken,” zegt Prof. Miskotte in „Edda en Thora.” Dit is een waarheid, waarmee de ethnologen reeds jaren vertrouwd zijn, maar die door de Zending nog te weinig beseft wordt. Wij hebben n.l. rekening te houden met het feit, dat elke cultuur een „karakter” heeft, en dat verandering hiervan een kwestie van generaties is.

Ook al heeft men bewust een andere koers gekozen, dan nog beïnvloedt onbewust deze oude achtergrond de denkwereld, maar vooral het zieleleven. Men zou het kunnen vergelijken met de zware deining, die ook al is de windrichting veranderd nog een tijdlang blijft voortgaan in de oude richting.

Nu de ouderlingen, Papoese zendelingen en ontwikkelde gemeenteleden op de classicale vergaderingen over hun taak en die van de Kerk gaan spreken, zal blijken, dat de wezenlijke integratie: waarachtige inleving, en inlijving van het Evangelie *de grote* kwestie is. Dan zal tevens openbaar worden, dat werkelijk geloof niet betekent: beslag leggen op het Evangelie als een nieuwe adat, maar omgekeerd: in beslag genomen worden door de levende Heer der Kerk. Het Evangelie is dan: geen nieuwe weg, of nieuw ideaal, maar de boodschap van Godswege.

De Simson-beweging

door H. Spreeuwenberg †

De Simson-beweging ontleent haar naam aan een man, die in de jaren gelegen tussen 1940-1944 (de Japanse bezetting van Nieuw-Guinea) grote invloed heeft gehad in het gebied ten Oosten van de rivier de Mamberamo. Zijn familienaam is Somlena. Het jaar en de datum van zijn geboorte zijn ons onbekend. Ook zijn ouders konden ons daarover niet inlichten. Te Tablanoesoe zag hij het eerste levenslicht. Het is niet bekend of hij reeds in zijn jeugd de aandacht op zich heeft weten te vestigen. Een school werd door hem niet bezocht. Systematisch onderwijs ontving hij niet, tenzij de tijd, dat hij de catechisatie bezocht, hiertoe gerekend moet worden. Op de dag, dat hij het teken van de Heilige Doop ontving, kreeg hij de Bijbelse naam Simson. In aanvang onderscheidde hij zich niet van de overige Christenen. Hij bezocht de kerkdiensten en als er eens een bijzondere samenkomst was buiten het dorp, dan trok ook hij daarheen. In die tijd viel hij ook niet op in de dorpsamenleving. Hij viste, bearbeidde de tuin, onderhield z'n sagobomen, had z'n huis, z'n vrouw en kinderen.

Toch is in het leven van deze man een diep-ingrijpende verandering gekomen.

In de buurt van Tanah Merah zou een kolonisatie worden gesticht. Per K.P.M. kwamen de kolonisten aan. Hun plan was een deel van het grote eiland Nieuw-Guinea in cultuur te brengen en door die arbeid een eigen levensmogelijkheid te scheppen. Het doel was prijzenswaardig en hierover is door de kolonisten zelf veel gesproken, vergaderd en geschreven in couranten en tijdschriften, maar tot de daad is men nauwelijks gekomen. De kolonist en de Papoea hadden in aanvang veel belangstelling voor elkander. Wel was het motief tot deze belangstelling bij elk der partijen zeer verschillend. Bij de kolonist was het een zoeken en een tasten om na te gaan in hoeverre de Papoea als arbeidskracht op eventuele plantages of in de tuinen te gebruiken zou zijn. Bij de Papoea kwam de belangstelling meer voort uit een nieuwsgierigheid. Zij wilden eens weten, wat deze vreemde mensen kwamen doen. Ook Simson voegde zich bij de belangstellenden en kwam niet lang hierna bij een kolonist in dienst. Hoeveel heren hij in de tijd der kolonisatie heeft gediend is niet bekend, maar bij de laatste in de rij meende hij het niet slecht

getroffen te hebben. Deze heer wilde meer voor hem zijn dan opdrachtgever en loonuitkeerder. Hij wilde zijn een vriend en een broeder. De uren van het daglicht bleken niet toereikend te zijn om de aanhankelijkheid en genegenheid voor elkander te kunnen verwerken. Dus werden hieraan toegevoegd uren, waarin de duisternis het land van Tanah Merah bedekt. Tijdens deze uren, gezeten bij een walmend petroleumlichtje, kwam als van zelf ter sprake het meest innerlijke en verborgene van het leven, namelijk de grond waarop men leeft en waaruit men z'n geestelijke krachten put. Simson was Christen, de kolonist een aanhanger van het Spiritisme. Simson werd, tijdens deze duistere uren, ingeleid in de geheimen van de omgang met geesten en overledenen. Zij werden hem getoond. Boze tongen vertellen, dat de kolonist gebruik gemaakt heeft van een toverlantaarn. In geen geval wil dit zeggen, dat het waarheid is. Het gebeurde 's nachts en niemand was er getuige van. De kolonisatie bleek ten lange leste een mislukking te zijn. Sommigen van de kolonisten keerden terug naar Java, vanwaar zij gekomen waren, anderen vestigden zich in de buurt van Manokwari, de plaats waar de Ass. Resident zetelde. Hoewel de mensen heen gingen, bleef achter alles wat zij aan goeds en slechts hadden geleerd. Ook Simson vergat het onderwijs van zijn vriend, de spiritist niet.

Hij keerde terug naar z'n geboorteplaats, Tablanoesoe. Moeite om zijn plaats weer in te nemen in de dorpsgemeenschap had hij niet. De mensen waren hem niet vergeten en onder hen telde hij vele vrienden. Gelijk vroeger, zaten zij weer 's avonds, als de maan de kust verlichtte, gehurkt aan het strand. Simson vertelde van zijn weldoener, de kolonist en van de nieuwe „godsdienst,” waarin hij onderwezen was. Voor zijn vrienden was dat, wat Simson vertelde, inderdaad gloednieuw. Hij kon het Heilig Avondmaal vieren, zonder dat daarbij brood en wijn, bekers en borden op tafel werden gezet. Hij beschikte over het geheim voorouders uit het graf te kunnen roepen en met hen te spreken. Simson kon, wat niemand vermocht.

Dit werd mij medegedeeld in 1940, enkele dagen voordat het ressort Hollandia-Nimboran aan collega Hogerwaard zou worden overgedragen. Tot m'n terugkomst op Nieuw-Guinea in 1946, had ik zo goed als niets meer over Simson en zijn leer gehoord. Na het contact met de Gemeentevoorgangers weer te hebben opgenomen, werd mij bij stukje en beetje verteld hoe het onderwijs, dat Simson tijdens de maanavonden aan het strand gegeven had, had doorgewerkt onder de bevolking. Het groeide uit tot een geweldige beweging, waarin vele Christenen waren meegetrokken.

Simson droeg z'n volgelingen op, de graven van de voorouders zorgvuldig te onderhouden. Dit was noodzakelijk om het begeerde

contact met de voorouders te verkrijgen en te bestendigen. Zeer veel onkruid verhuisde van de graven naar het bos. Dit was het eerste verschijnsel, dat de Gemeentevoorgangers opgevallen was. Daarom wordt de beweging ook wel genoemd „Agama Koeboer,” d.i. de Godsdienst van het graf.

Simson was er diep in zijn hart van overtuigd, dat hij in het bezit gekomen was van het ware Christendom. Hij kon zich beroepen op de Bijbel, want in het boek der Openbaringen wordt immers ook gesproken over overledenen en gemartelden, die door de Apostel Johannes werden gezien. In dit Bijbelboek heeft Simson veel stof gevonden om zijn leer te verkondigen, eerst in het geheim, later in het openbaar. Vele Christenen hebben zich hierdoor laten misleiden.

De Gemeentevoorgangers waren niet voldoende Bijbelvast om Simsons tekstverklaring te weerleggen. Wanneer gemeenteleden tot hen kwamen met vragen, door navolgers van Simson hun gesteld, kon de voorganger het antwoord niet geven. Zij ontvingen niet de steun, die zij nodig hadden om niet met de beweging mede te gaan. Deze onmacht sterkte Simson in zijn overtuiging, dat zijn leer het ware Christendom was. Hij ging de Voorgangers der gemeenten beschuldigen van bewust bedrog, daar zij de geheimen van het evangelie alleen voor zich zelf gehouden hadden. Zij profiteerden daarvan en met hen hun vroegere leider, de Pendita (zendeling). De leden van de gemeenten begonnen hun voorgangers de rug toe te keren. Zondags, als de godsdienstoefening gehouden werd, bleven ze in hun huizen zitten. Bij het vallen van de avond zochten zij dan hun prauwen op en gingen naar Tablanoesoe, waar Simson hun zijn nieuwe leer verkondigde: De voorgangers waren en bleven de bedriegers: zij hadden de wijze van omgang met de voorouders opzettelijk voor hen verzwegen! Zij waren niet „geleid naar het licht,” zo zeiden ze, maar „gelaten in de duisternis.” Simson zaaide haat tegen de gemeentevoorgangers. De mensen moesten hem volgen en niet meer anderen, de vreemdelingen. Het vuur van haat, door hem ontstoken, wakkerde hij aan. Ten slotte waren de mensen zo zeer verbeterd op hun voorgangers, dat zij het plan beraamden om hen te doden. Deze plannen lekten uit en kwamen ter ore van het Bestuur. Ook de voorgangers hoorden daarvan. Na overleg met het Bestuur werd hun opgedragen zich te stellen onder bescherming van de politie te Demta, een klein plaatsje gelegen aan de kust. Alle voorgangers, op één na, gaven aan de opdracht gehoor. Zij, die gingen waren diep in hun volgelingen teleurgesteld, ja, onder hen waren er, die twijfelden aan God en aan Zijn opdracht, waarmede zij de arbeid op Nieuw-Guinea waren begonnen. Moest dit het einde zijn? Degene, die met z'n gezin bleef, was een Papoea, een man van het volk. Hij twijfelde niet aan God en aan zijn roeping. Deze daad

maakte op de navolgers van Simson diepe indruk. Overal werd over hem gesproken. Indien zij hun plan wilden uitvoeren, dan hadden ze hier nog een kans. Toch konden zij met elkander niet de moed opbrengen om tot de daad over te gaan.

Simson sprak van tijd tot tijd met de voorouders. Door hen kwam hij te weten wat z'n volgelingen moesten doen en wat zij moesten nalaten. Trouw gaf hij deze wetten door. Door z'n aanhangers werden de voorschriften met grote voldoening ontvangen. Dit was juist iets dat zij wensten. Nu wisten zij tenminste waar ze aan toe waren. Bij de vroegere voorgangers was dit anders geweest. Zij hadden het wel vaak over liefhebben, maar nooit wist je nu eens zeker, wat je moest doen of moest laten. Simson wist te zeggen, wat gegeten moest worden en wat moest blijven staan. De ene soort bananen was vrij, een ander soort was verboden. Hij wist de plaatsen, die moesten worden bezocht en die welke gemeden moesten worden. De arbeid werd tot in de onderdelen geregeld. Elk dorp kreeg daartoe een bestuur en politie. De voorouders stelden ook vast, dat de volgelingen Simson van voedsel moest voorzien. De bevelen werden stipt nagekomen, want men durfde geen spelbreker zijn. Van omliggende en verafgelegen dorpen kwam men in kleine en grote groepen naar Tablanoesoe, voeding meenemende voor de „Leraar” en tevens met het doel verder in de ware leer te worden ingeleid. De fanatiekste leerlingen kregen van Simson „Hoger Onderwijs.” Zij werden door hem opgeleid tot „helper” en daarna uitgezonden. Het zijn slechts enkele jonge mannen geweest, die het zover hebben gebracht. Hun taak bestond in hoofdzaak in het stichten van verwarring en de Christenen op te zetten tegen hun voorgangers. Geen middel daartoe werd door hen ongebruikt gelaten. De gronden waarop de kerkgebouwen stonden, werden terugggevorderd door de vroegere eigenaars. Zij eisten, dat de kerken zouden worden afgebroken. Zo uitdagend mogelijk trad men op. Op een van de kerkerven werd door een vroegere eigenaar een woning gebouwd vlak voort 't front van de kerk. Ook 't punt van de bigamie werd door hen op eenvoudige wijze opgelost. De voorouders gaven hun toestemming een tweede vrouw te huwen. De grote „Leraar” gaf hun daarin het voorbeeld door zelf een tweede vrouw in huis te nemen.

De beweging bereikte zijn hoogtepunt medio 1942. Omstreeks die tijd werd één van de drie kinderen, die Simson had, ziek. Het kreeg een zeer ernstig gezwel op de tong. Het kind is er aan overleden. Toen het begraven werd, leidde de gemeentevorganger van Tablanoesoe de dienst. Kort hierna werd het tweede kind ziek. De verschijnselen waren gelijk aan die, welke men bij het eerste kind had waargenomen. Ook dit kind kwam te overlijden. Weer was er een

begravenis. De gemeentevoorganger leidde ook nu de dienst. Deze begravenis lag nog vers in het geheugen toen het derde kind kwam te liggen. Het begon weer met de tong. Het gezwel groeide en de groei was niet te stuiten, en ook dit kind stierf. Nu werd de gemeentevoorganger niet gevraagd. Simson liet bekend maken door zijn helpers, dat hij het kind uit de doden zou opwekken. Drie dagen heeft het boven aarde gestaan. Wat er in die dagen in het huis van Simson heeft plaats gehad weet niemand. Ten slotte is het door hem zelf ter aarde besteld. Nog waren de rampen, die het huis van Simson troffen niet ten einde. In het zelfde jaar werd de eerste vrouw ziek, de moeder van de drie kinderen. Ook zij is niet meer beter geworden. Men dolf haar graf naast die der kinderen. De goeroe werd ook nu niet gevraagd.

Na deze tijd kreeg Simson de nadrukkelijke opdracht van „de Witte Zoon” (een mythologisch figuur, die in de verhalen, betrekking hebbende op de toekomst, een belangrijke rol speelt), zich en zijn volgelingen vrij te maken van alle vreemde overheersing. In het geheim werden plannen daartoe ontworpen. De organisatoren bleken echter niet in alle opzichten even betrouwbaar. Er lekte iets van uit en het werd de Japanners bekend. Deze namen geen halve maatregel: Simson werd opgehaald, naar Hollandia overgebracht en daar gevangen gezet. Verteld wordt nu, dat hij daar ergens in de uitgestrekte bossen door de Japanners is onthoofd. Niemand van de Papoea's echter is ooggetuige geweest van de voltrekking van de straf. Sommigen zijner volgelingen beweren, dat hij gevlucht is en rondzwerft in de bossen. Zij verwachten hem iedere dag terug. Anderen zeggen, dat Simson voor korte tijd vertoeft bij de voorouders om daar met hen de plannen voor de toekomst te bespreken en een gunstiger tijd af te wachten. Z'n graf is tot nu toe nog niet gevonden.

Toen hij gevangen genomen was, kreeg hij na korte tijd gezelschap van enige vooraanstaande adathoofden, die zijn trouwe helpers waren geweest. Van de Japanners hadden zij vele tuchtigingen te verduren om hen tot bekentenissen te dwingen. Ook over hen werd de doodstraf uitgesproken. De Geallieerden kwamen net even te vroeg, dat was hun geluk.

De Simsonbeweging had grote invloed. De doelstelling van de beweging lag geheel in de lijn van het Papoeese denken en verlangen. Simson beweerde te zijn de wegbereider tot de „gouden tijd.” Binnen niet al te lange tijd zouden schepen vol goederen de baai van Tanah Merah komen binnen varen. Het zouden geschenken zijn van de voorouders. Op de kale punt van de landtong was een uitkijkpost gebouwd. Dag en nacht werd uitgezien of de schepen al in aantocht waren. Berichten gingen en kwamen naar de hoofdpост in het dorp.

Deze post deed denken aan een telegraafkantoor. Draden liepen van hier uit naar de graven en naar de uitkijktoren op de landtong. Via deze draden spraken de voorouders. Men had een telegrafist in dienst. Ook was er iemand, die de weidse naam droeg van fotograaf. Hij trad alleen bij avond op en werkte zonder toestel. Hij had slechts nodig een wit laken en een petroleumlamp. Z'n foto bestond hierin, dat hij uitmaakte met welke man of jongeman een jong meisje moest trouwen. Zij moesten daartoe gaan staan tussen het witte doek en de lamp. Zo werden zij „doorlicht" en hun bestemming werd vastgesteld. Hoewel zijn functie belangrijk was, stak de telegrafist toch verre boven hem uit. Hij wist hoe de schepen er uit zouden zien, die binnen zouden komen. Het waren zwart geschilderde stoomschepen. Menigmaal is het dorp in grote opwinding geweest als van uit de uitkijkpost bericht werd verzonden, dat de schepen gesignaleerd waren. Verder is het evenwel nooit gekomen.

Van de Simsonbeweging zelf valt nu niet veel meer te bemerken. Dit wil niet zeggen dat ze er niet meer is, want in feite heeft het altijd in dit volk geleefd. De felle aanhangers treden nu niet meer in het openbaar op. De naam Simson wordt vermeden. Het kerkelijk leven heeft zich in de dorpen waar de stroming krachtig is geweest, nog niet geheel en al hersteld. Naar beweerd wordt hebben zo nu en dan nog wel eens geheime samenkomsten plaats. Voor de gemeentevorgangers is het moeilijk dit alles weer in goede banen te leiden.

Het is niet uitgesloten, dat straks weer de zelfde beweging onder een andere naam en met een ander motief, de kop op steekt, want het is een oerverlangen, dat in de Simsonbeweging tot uiting kwam.

De weg naar de toekomst. Wegaanleg naar de Nimboranvlakte

Foto Zend. bureau Oogstgeest

Kerkgang onder de Palmen. Goeroe Willem Roemainoem met gemeente voor de F.J.F. van Hasseltkerk te Oermboridori (Eiland Soepiori)

Foto F.C.K.

Eerst nog even controleren. Verpleegstertje in Hollandia geeft de patienten hun dosis

Foto F.C.K.

„Dat fluitje doet het niet . . . !”
Patientjes van het Hollandiaziekenhuis

Foto dr Leiker

Papoese baby met pleegouders (ds Van Arkel en zijn vrouw) en kunstmoeder (poedermelk in blik)

Foto Van Arkel

Het komende Godsrijk op Jappen en Waropenkai

door D. C. A. Bout

Nieuwjaarsmorgen 1924 kwamen wij op het eiland Jappen aan. Ons doel was daar een Zendingspost te stichten, en Seroei leek daarvoor de aangewezen plaats.

Twee dagen tevoren had Zendeling F. J. F. van Hasselt ons er op voorbereid, dat Jappen nog niet veel mogelijkheden bood. Hij had er zes goeroe's, maar de berichten waren niet zo moedgevend.

Op die Nieuwjaarsdag voeren wij bij het licht worden de mooie Wooibaai binnen. Langs een vrij steil heuvelland liep een smal pad, waarop het gedraaf begon. Maildag! Op de voorgalerijen der Papoeahuizen zagen wij leven komen. Toen de „Van Neck” voor anker lag, daalde men af op de prauwtjes om aan de tweemaandelijksche nieuwsgierigheid te voldoen wanneer de mailstomer er was. Veelal waren er vreemdelingen aan boord, die gaarne snuisterijen kochten, als houtsnijwerk, kralen schortjes, pijlen en bogen, schelpen etc.

Het is nog vroeg, doch een paar kleine jongens zijn het dek reeds opgekomen met pijlen en bogen. Ze wachten tot ze aangesproken zullen worden. Hun oog is op ons gericht. Stil verlegen blijven ze staan. Als ik vraag, wat ze willen, bieden ze mij hun waar aan. 'k Schud het hoofd en zeg: „Niet nodig, we komen op jullie eiland wonen. Ik ben de Pendita.”

Er flonkerden lichtjes onder hun donkere wenkbrauwen, er komt een lach op hun gelaat. Hun mooie witte tanden schitteren.

En tot mijn verbazing zegt de oudste: „Kita orang ada lapar goeroe.” „Wij hebben honger naar een goeroe.” Nog even dralen ze wat en roeien dan ijlings naar de kampong, waar ze het dorpshoofd het nieuws gaan vertellen, dat de Pendita er is.

Wij staan met honderd en meer gedachten over de railing te kijken naar 't dorp, maar er is geen tijd om te peinzen. Wooi zendt zijn deputatie. Het dorpshoofd lijkt een zeer sympathiek man. Rustig vraagt hij voor zijn volk een goeroe.

O, dat vragen om een goeroe. Hoe dikwijls had ik in het verleden daar allerlei gedachten aan vast geknoopt gezien. Toch durfde ik vasthouden, dat achter menige bijbedoeling, die onzichtbare Hand aanwezig was, die van uit de hemel het al bestuurt.

Zwaar broemt de fluit van de „Van Neck.” De Wooiers verlaten

het schip. Druk met elkaar pratend en het onderwerp is: de kansen om 't Evangelie te ontvangen zijn weder gestegen. Ja, vroeger was er reeds enige tijd een goeroe geweest. Ongecontroleerd had hij gewerkt (de Zendeling had zoveel te doen, dat hij hoogstens eens per jaar kwam). Het werk was er verlopen. De goeroe ontslagen. In het huis van het dorps hoofd was het meubilair opgeslagen, maar dat werd ook op zekere dag weggehaald en toen... verloren ze hun laatste hoop.

Nog nimmer was ik op Jappen geweest. Het is een zonovergoten dag, als wij West-Oost langs het eiland varen. Tussen het groen van een met oerbos overdekt eiland ontwaren wij hier en daar een stukje strand, waar onder palmen, kleine nederzettingen liggen. Bij het naderen van Seroei zien wij hoe een paar baaien als kleine fjorden diep het land insnijden.

Nog eenmaal verandert het schip van koers en Noordwaarts varen wij de Seroeibaai binnen. Daar ligt Seroei, het dorp onzer toekomst. Denderend gaat het anker uit. De schroef maakt nog een paar slagen achteruit. Grote deining is er nog even om het schip en dan komt de rust en zien wij met grote vaart de prauwen met Seroeiers en handelaren naar de neergelaten trap komen.

Mijn vrouw zal nog even aan boord blijven, ik ga land verkennen en zo mogelijk pogen onderdak te krijgen. Het zal wel moeilijk wezen. Seroei heeft immers geen hotel.

Nauwelijks ben ik aan wal, of daar komt een jongeman van een jaar of twintig mij tegemoet. Lachend kijkt hij mij aan, alsof hij wil zeggen, zeg, kent gij mij nu niet. „U bent twee boten te laat,” zegt hij tegen mij.

Dit dient verklaard. Op mijn laatste reis, die ik voor mijn verlof maakte, heb ik aan de voet van het Wondiwoigebergte in de Zuid-Geelvinckbaai, een aantal Seroeiers ontmoet, die toen het verzoek tot mij gericht hadden „een Zendeling bij zich te krijgen.” 'k Heb hun gezegd, dat ik eerst naar het Vaderland zou gaan met verlof. Wij hebben als tijdsbepaling het aantal mailstomers genoemd. Ik heb zeven gezegd en het is negen geworden. Dat zij het niet vergeten hadden, verrast mij. Maar het heerlijkste is, hier aan de zoom van het oerbos worden wij verwacht.

Wij vinden onderdak in een huis, dat eigenlijk de naam van huis niet mag dragen. Het is niet meer dan een boshut. Negen maanden zal het duren voor wij een behoorlijk huis hebben. Veel aandacht vraagt dit bouwen, waar eigenlijk geen tijd voor is.

De jongeman, die de woorden sprak: „Gij zijt twee maanden te laat” heette Jakob Bonai, zoon van het dorps hoofd van Seroeilaut. Zoals velen, die een verre reis deden, had hij de naam „Jakob” aangenomen, toen hij als huisjongen met een Menadonese Bestuursambtenaar een reis naar Java had gemaakt.

Van het ogenblik af, dat wij elkaar ontmoetten op Seroei's strand heeft hij mij trouw geholpen. Hij was op mijn reizen mijn onafscheidelijke metgezel, en hij kende het eiland Jappen van a tot z. Waar wij kwamen legde hij het contact. Hij was mijn tolk en een betrouwbare; bij het vertalen legde hij er zijn eigen gedachte niet in. Hij hielp mij op de avond van de Nieuwjaarsdag aan werkkrachten om onze bagage en ons meubilair onder te brengen, en zorgde er voor dat het in de boshut kwam. Hij nam de leiding; zijn vader hielp hem trouw. Reeds de tweede dag vroeg deze mij of hij mij in zijn prauw zou mogen vervoeren op mijn reizen. En toen het reizen begon, waren het de familieleden van Jakob, de Bonai's, die mij roeiden. Hoe meer ik Jakob leerde kennen, des te groter werd mijn waardering. Hij bezat een groot onderscheidingsvermogen, begreep vlug, en hield er een eigen mening op na. Wanneer wij 's avonds hier of daar in bivak lagen, deed hij zijn verhalen. Wat kon hij mooi en aanschouwelijk vertellen.

Hij hielp ons bij de bouw van een huis, waar zijn leidersgaven mij duidelijk werden. Hij pakte zelf het hardst aan, en gaf 't goede voorbeeld.

Zoals ik reeds opmerkte, lagen op Jappen direct na onze komst grote arbeidsmogelijkheden. De dorpen waren groot genoeg om het minimum aantal leerlingen voor een school te leveren, waardoor 75 % der kosten door subsidie kon worden gedekt. Bleef over de 25 %.

Bij elke stap die wij deden dreunde in ons hoofd de slagzin van die tijd; stuur aan op zelfbestuur, zelfonderhoud en zelfuitbreiding. Geeft dus van de aanvang de medezeggenschap in de arbeid die ze kunnen dragen. Tracht ze verantwoordelijkheidsgevoel bij te brengen door ze zo mogelijk te laten mede betalen. Brengt een getuigend element in de arbeid.

De Papoea is een verteller van goede kwaliteit, dit deed mij besluiten om uit Nederland een groot aantal zeer sprekende Bijbelse platen te laten komen. In elk dorp, waar een goeroe kwam, „verkochten” wij dit plaatwerk. Aan ieder, die een plaat kocht, werd de daarop voorgestelde geschiedenis verteld.

Wij gingen dus uit van het „getuigende” woord. Om ze mede te laten bijdragen in de kosten, moesten de mogelijkheden ook aanwezig zijn. Al spoedig viel onze aandacht op het feit, dat er te weinig wisselgeld op het eiland aanwezig was. Wij lieten een vat met f 400 centen komen . . . 40.000 centen.

Boven verwachting was het resultaat. Direct werd het zichtbaar in onze collecte. In het laatste jaar, dat ik op Jappen vertoefde, bracht de collecte f 2950 op.

Zending is meer dan school en woordverkundiging. Zending brengt ons op het terrein van het economische en hygiënische leven. Zen-

ding omvat de opbouw van een nieuwe maatschappij. Het aantal schoolkinderen steeg ver boven de duizend, doch wat had dat onderwijs voor praktisch nut? Waar ligt de oorsprong van de maatschappij? In de bewerking van moeder aarde. Nutteloos verspilde vaak de ambtenaar de werkkraft der bevolking in Herendienst. Mandoers met een stuk hout aan een riempje moesten er voor waken, dat ze hun dagtaak klaar kregen. En die bestond hier in, dat ze enige vierkante meters per dag de grasjes wegplukten. Ze zagen er geen nut van. Van de Gouverneur der Molukken kreeg ik het gedaan, dat ik een stuk oerbos met hen zou openleggen waar een proeftuin op zou komen. Wij namen proeven met katoen, koffie en cacao. Er waren mogelijkheden. Maar wat een Gouverneur wil, doet een plaatselijk ambtenaar nog niet, vooral als hij meent, dat dit niet het werk der zending, maar het zijne is. En het dan verwaarloost, omdat hij niets voor het volk voelt. Zo was de zaak. Geneest de kranken! Welke zendeling grijpt de hem hier geboden kansen niet: Met behulp van de bevolking bouwden wij een ziekenhuisje. Een Sangirese verpleegster kwam er ons bij helpen. Honderden kwamen om hulp van heinde en ver.

Elk jaar groeide het aantal posten. Heel West Jappen was na drie jaar bezet. Oost Jappen riep, neen schreeuwde om goeroes, de eilanden Koeroedoe en Nau bleven niet achter . . . en dan was daar nog Waropenkai.

Op Jappen trof men grote uitvoer van bosproducten aan, dit had vele Chinese en Ambonese handelaren in het land gebracht.

Velen dezer Chinezen, waren met inheemse vrouwen gehuwd. Meestal hadden de handelaren de dochters van dorpschouwen tot vrouw genomen. Hierdoor werd hun handel ten goede beïnvloed. De bewoner van Jappen was verzot op dansfeesten, „Roi's." De feestgever gaf de feestnemer te eten en te drinken, de feestnemer gaf de feestgever cadeaux. De Chinezen leverden de cadeaux aan de feestnemers en het voedsel aan de feestgevers. De feestgevers betaalden met de presenten de Chinezen. Door deze feesten hielden de Chinezen het dorp in de schuld en waren ze verzekerd van de bosproducten.

Op mijn tweemaandelijke inspectietochten hield ik elke avond in ieder dorp besprekingen met de mannen. Als vanzelf kwamen daar de feesten ter sprake en in onderling overleg besloten wij ze te vervangen met grote feesten die eens per jaar tussen Kerstmis en Nieuwjaar gehouden zouden worden. Ieder zou f 0.50 inleggen in een gemeenschappelijke pot en 't ene dorp zou 't andere dorp uitnodigen, zodat het familieverband behouden bleef.

In het derde jaar, dat wij op Jappen waren, hadden wij reeds hon-

derden catechisanten; ik had er voor gewaakt, dat mijn goeroe's niet al te grote nadruk op de doop hadden gelegd. Evangelieprediking totdat men begreep wat 't was. In het derde jaar (1926), kwam er een bewoner van de Wooibaaï tot mij en vroeg: „Hoelang laat u ons half Christen en half Heiden. De man bedoelde: wanneer doopt gij ons.

Daar ik bij de aanvang . . . (in tegenstelling met andere ressorten) hun de heidense attributen had laten houden . . . vroeg ik: „Hoelang bewaart gij uw heidense attributen nog?”

Hij keek mij aan, alsof hij wilde zeggen: „O, is het dat?”

Die avond zal ik nooit vergeten. Jakob Bonai was bij mij.

Het hele dorp hield schoonmaak. Oud en jong droeg zijn geheimenissen voor ons aan. Toen leerde ik, dat zij met vrezen en beven afscheid namen van een oude tijd. Ik vond het nog niet raadzaam direct tot de doop over te gaan, maar stelde een termijn van drie maanden. Inmiddels had Jappen zijn tweede Zendeling in de heer P. Grondel gekregen. Wij begrepen, dat als Wooi voorging andere zouden volgen en zo geschiedde het, dat wij in veertien dagen in zeven dorpen een doopdienst hielden. De eerstelingen waren niet minder dan 1054.

In zulk 'n massaal werk lagen zorgen, doch Oosters gezien: kracht. Er waren machtige momenten, b.v. op Ansoes, waar de eerste groep die nederknielde bestond uit dorpshef, vrouw en kinderen en hun slaaf . . . nu geen slaaf meer. Om van de preek tot de doopplechtigheid over te gaan, zouden de schoolkinderen zingen. En ze deden het voortreffelijk. Steeds dacht ik er later aan, wanneer ik het lied opgaf om te laten zingen: „Op Uw woord o leven van ons leven leggen wij het doodskleed af.”

Zendeling Grondel werd na korte tijd overgeplaatst, Zendeling A. J. de Neef verving hem. Het leek of ons Zendingsschip de wind in de zeilen kreeg. Wij verdeelden de arbeid, doch voerden de vlag in top van de Gezagvoerders der grote vaart: Blijf bij elkaar tot wederzijdse steun.

In 1925 had ik een verkenningstocht gemaakt naar Koeroedoe, Waropenkai en het eiland Nau. De aanleiding er toe was geweest, dat ik in het ziekenhuisje twee zwaargewonde Waropenkaiers had opgenomen. Zij, die hen bij ons brachten, vroegen mij, een bezoek aan Waropenkai te brengen . . . „Om hen in het licht te brengen...” Stel u voor: de Waropenkai vroeg om „licht.”

Veel goeds had ik van dat oord nog nooit gehoord. Telkens kwamen geruchten van gehouden sneltochten en slavenjachten.

Ik riep de Bonai's. Jakob, zijn vader en zijn oom Seperak. Jakobs vader ontried het mij. Jakob en zijn oom Seperak, vonden, dat wij het moesten wagen. Het tot hun familie behorende dorpshef van

Nau, zouden wij uitnodigen onze baan er te effenen. Twintig dagen kreeg hij tijd om zich van zijn taak te kwijten. Een touwtje met twintig knopen was zijn agenda, die afgewikkeld werd door elke dag een knoopje in 't touw los te maken.

De twintigste dag kwam, maar mijn boodschapper was er nog niet. Op de twee-en-twintigste dag voeren wij om zeven uur richting Koeroedoe. Zonder boodschap of men ons verwachtte. Half in de morgen stond de boodschapper voor mijn vrouw. „Chabar tida baik” (geen goede boodschap). „Wanneer toean op Paradoi komt, zal Paidari hem vermoorden.” En Paidari was een der beruchtste type's der Waropenkai.

Mijn vrouw zond de man mij achter na, maar waar zou hij mij in dat onmetelijke moerasland vinden? De wind had ons in Oostelijke richting gedrongen en hij zocht ons in het Zuiden. Wij wisten niets van elkaar af.

Onze voorbereiding was organisatorisch af. Met de Bonai's had ik afgesproken uit vijf grote dorpen elk vier roeiers te vragen. In de volksgedachte hadden wij nu al de strijdbare mannen achter ons van deze dorpen en dat waren er niet minder dan 1200. Papoeas gedacht... „nu blijft de Waropenkai, die wij vrezen, wel van ons af.”

Elk dorp, dat wij op onze reis aandeden, was vol boos gerucht. Er was in Waropen weder gehongied. Op de avond van de 1e Mei 1925 waren wij voor de Sasorarivier. Wat een gezicht. Daar vluchtten enige prauwtjes met vissers voor ons. Ik sprong boven op de prauw en wuifde hen met mijn handdoek toe. Ze moeten mij herkend hebben, maar hun angst dreef hen op de vlucht. „Laat ons naar het dorp gaan,” zei ik „en met hen gaan praten.” De zon neeg ter kimme, toen wij bij het dorp aan kwamen. Twee oude Sasoraërs waren bij de Chinees achtergebleven, die hier handelde. Ik klampte deze gele broeder aan en vroeg hem, waarom het dorp zo leeg was. Hij wist het niet, beweerde hij.

Ik liet Jakob vragen of de twee oude mannen de weggevluchte dorpsgenoten wilden gaan roepen en gaf ze een pakje Van Nelle tabak. Hierop vertrokken ze.

Het was een donkere avond, er viel een koude nachtwind van de bergen en wakkerde het houtvuurtje aan, waarom wij zaten, wachtende op de dingen, die komen zouden. Het geklik van roeispanen en een door elkaar gepraat van mannen, verkondigde ons, dat men aan ons verzoek gehoor had gegeven. Een pracht gezelschap. Ze waren allemaal dronken. Ze hadden de sagoweer duchtig aangesproken.

Wat wij te horen kregen, kon ons alleen maar bedroeven. Ze waren gevlucht, omdat juist enige dagen tevoren Wontiërs een hunner als slaaf hadden ontvoerd. En had Wonti ons niet de

gewonden gebracht en ons gevraagd hen . . . „in het licht . . .” te brengen.

Welk 'n duisternis heerste hier in dit moerasland. Wij stonden nog maar aan het begin van onze tocht. Wat zou veel droefs ons ter ore komen.

Jakobs vader informeerde of mijn lust nog groot was om Waropen verder in te gaan. „Natuurlijk,” zei ik, „Mij wordt hoe langer hoe meer de taak duidelijk. Wij moeten er heen.” Bij het aanbreken van de dag zouden wij verder gaan. Toen ik de prauw inspecteerde, zag ik tot mijn verbazing een behoorlijke hoeveelheid pijlen en bogen voor op de boeg. 'k Zei: „wat moet dat?” „Toean je kunt nooit weten,” antwoordde Korano Seroei. 'k Zei: „Die pijlen kunnen ons nooit beschermen. Doe ze weg. God zal ons beschermen.” Ze borgen ze op en gelukkig maar ook. Afstanden van dorp tot dorp zijn op Nieuw-Guinea ver en groot en bij tegenwind overwint men ze langzaam. Wij kropen die dag vooruit. De avond viel en in een kreek gingen wij overnachten. Dat was niet leuk. Het was er een krokodillenoord. Erger nog was de muskieten- en aga's-aga's-plaag, die ons geen uur nachtrust gunde.

Mijn roeiers rekenden uit, dat wij vroeg in de morgen voor de Wontirivier zouden zijn. Toen wij haar naderden, ontdekten ze in de monding een prauwtje, waarin het dorps hoofd met twee roeiers zaten. Wij hielden op hem aan. Ik verzocht het dorps hoofd in onze prauw over te stappen, waartoe hij niet genegen bleek. De aanhouder wint en Van Nelle's tabak doet in dit land wonderen. Hij liet zich overhalen.

Hij was zeer terughoudend . . . en scheen voorzorgsmaatregelen te hebben genomen, zijn boos geweten klaagde hem waarschijnlijk aan. Hij mocht veronderstellen, dat wij van zijn slavenjacht op de hoogte waren. En nu kon je nooit weten. Achter een kaap zag ik plots een veertigtal prauwen met gewapende mannen. Toen zij zagen, dat hun dorps hoofd bij ons in de prauw zat, escorteerden zij ons naar Wonti.

Alle huizen staan er boven water gebouwd. Op de voorgalerij van het huis van het dorps hoofd nam ik plaats, zette mij met de rug tegen de wand van het huis en liet Jakob zeggen, dat ik mij beriep op hun adatrecht, dat zei: „wie roept, ontvangt en beschermt.”

Jullie liet mij roepen . . . ik ben er . . . ik heb een boodschap, luister . . . Ik heb gehoord dat jullie op Sasora een slaaf gemaakt hebt. Ik spreek geen woord meer, voordat die slaaf vrijgegeven is.”

Ik zweeg! Er werd over en weer gepraat, maar ik verstond geen woord van hun taal. Telkens interrumpeerde Jakob. Hij voerde eigenlijk het woord. Het duurde enige minuten. Toen werd het pleit beslecht, de slaaf zou losgelaten worden.

De roeiers werd een maaltijd aangeboden en als deze genuttigd is,

gaat het verderop. Hoe zwanger de lucht hier is van geweld, blijkt uit de huizen waar de pijlen nog in de wanden haken en uit de versperringen, die er gemaakt zijn in de verbindingen van de moerassen, die van dorp tot dorp leiden. Elk dorp is beducht voor het andere. In Saiti loopt men als wij binnen varen ijlings weg. Ik steek mijn blikopener omhoog, want ik ben juist bezig een blikje hutspot open te steken . . . „Loopt toch niet weg, dit is mijn enigste wapen,” roep ik hun toe. Voortaan zal ik in elk dorp op deze tocht horen, dat men voor mij niet bang behoeft te wezen, want dat ik toch niets anders dan een blikopener bij me heb.

Op Saiti zullen we overnachten in een in aanbouw zijnd huis, dat het dorps hoofd ons aanwees. Er zijn nog geen wanden in, maar de zeilen van de prauw werden vlug als wanden opgehangen.

Het is avond. Om het haardvuur wordt het nieuws van de dag besproken. Plots zwijgen wij allen. Er vaart een prauw binnen en de roeiers zingen een Jappens roeierslied. Hai . . . Jappeners . . .??

Ja. Jappeners, en in hun prauw is het dorps hoofd van Nau, die ons komt vertellen, wat ons op Paradoi wacht.

Een van mijn roeiers is direct klaar om het Nause hoofd te vertellen hoe hij er over denkt. Wijzend op mij, zegt hij: „Als ze aan hem komen zal het gaan over onze lijken.”

„Wah,” zegt Jakob, „man wat een dikke woorden. Ben jij de geschiedenis van Petrus vergeten. Die sprak ook zijn mond voorbij. Hij trad beschermend op voor Jezus, maar toen het er op aankwam, bleken het woorden te zijn. Pas jij op.”

„Goed zo, Jakob, dat is Evangelie en practijk.”

De prauw met roeiers besluit ons verder te vergezellen. Morgen zijn we op Noeboeai in de residentie van de beruchte Manoi.

De vroegte wint. Wij gaan reeds bij het morgenkrieken op reis. Kalm is de zee. Prachtig is het binnenvaren in dit door duizenden bewoonde dorp.

Welk een kansen voor het Evangelie. Doch hoe geladen is hier de sfeer der samenleving. Wij zijn besloten op Manoi's huis aan te houden. Seperak is ons vooruitgegaan en heeft een mat gespreid, waarop een petroleumkistje mijn zetel vormt. Tientallen zijn hier samengekomen, behept met grote wonden. Christen zijn en barmhartig worden door hen aan gevoeld bij elkaar te horen. Ze zoeken aanraking.

Het is juist Zondagmorgen; ik vraag Seperak mij te willen vertolken en ik vertel van mijn grote Meester, die als hij de schare zag innerlijke ontferming kende. En in navolging van Hem, ben ik nu tot hen gekomen. Er wordt goed geluisterd. Dit is de eerste Evangelieprediking in Waropenkai.

Op elke plaats, waar wij tot dusver geweest zijn in de Waropenkai

hebben wij de dorpshoofden verzocht op een bepaalde datum naar onze Zendingspost te komen, waar wij met hen willen onderhandelen om tot betere verhoudingen te komen.

Ik werd hierin krachtig door de familie Bonai gesteund.

Manoi beloofde te zullen komen! Zal hij durven? Hij heeft een bont strafregister! Hij staat bekend voor niemand bang te zijn, maar vertoont zich niet gaarne op de Bestuursvestiging Seroei. Zal hij komen? Achter Noeboeai, ligt in een kreek Mamboei. Wij besluiten er een kort bezoek te brengen en dan komt Paradoi aan de beurt. Hoe zal het daar zijn? Precies zoals het is aangekondigd. Het hele dorp is in rep en roer als wij er binnenvaren. Vrouwen vluchten met de kinderen het bos in. De mannen rumoeren door elkaar en Paidari neemt een uitdagende houding aan en vraagt mij of hij soms schulden heeft aan de kompanie. Hij vraagt of ik wil begrijpen dat zijn pijlen even scherp zijn als die der blanken. En jullie, zegt hij tot mijn roeiers, zijn een stelletje oude vrouwen en je voorouders waren niet beter. En dan rakelt hij zijn heldendaden op, want aan grootspraak heeft hij geen gebrek. Jakob gaat boven op mijn prauw staan. „Vriend,” roept hij Paidari toe, „jij hebt weinig begrip van deze toean. Op Jappen heeft hij het voor ons volk opgenomen, wanneer de toean bestuur te grof optraden.

Zijn taak is er een, die jij nog niet begrijpt. Zing een toontje lager.” Zijn betoog brengt echter geen verandering in de toestand. Onderling besluiten wij de nacht hier niet te blijven. Het is maar goed ook. Wie er oog voor heeft, ziet telkens Gods beschermende hand. Ook nu blijkt dit weer. Met de eb gaan wij stroomafwaarts naar zee. Halverwege de rivier komen twee prauwen met Segeërs ons tegen. „Hai,” roept er een, „waarom varen jullie weg? Wij zijn net op weg om met Paidari te gaan praten. Toean kon er ons mooi bij helpen.” Geen der Segeërs is evenwel nuchter. Ze hebben de sagoweer knap aangesproken om moed te hebben. Voorzeker was dat een zwaar ogenblik geworden, die ontmoeting met deze onbeteugelde lieden. De avond is al gevallen, wanneer wij in volle zee door slecht weer worden overvallen. Als woedende paarden lopen de golven om ons heen. Het rottantouw, waarmede de uitleggers vastgesjord zijn, kraakt. De uitleggers vallen op de golven en spatten uiteen. De zeilen worden gereefd. Wat duren zes uur dan lang. Dan varen we in het oppertje van een kaap, en krijgen het wat gemakkelijker. Wareni kan niet ver meer zijn. Doch het wordt toch nog tot bij het aanbreken van de dag, voor wij er binnenvaren.

Op Wareni vraagt men al jaren om een goeroe. Hier is de ontvangst gul en goed. Wij zijn erg moe, maar toch besluiten wij hier niet te blijven, en op Nau te gaan uitrusten. Na een allerprettigst onderhoud met de Wareniërs varen wij af. Tien dagen zijn wij al onderweg. De rust op Nau doet ons goed.

Het is bij ons vast komen te staan, dat eerst Koeroedoe en Nau bezet moeten zijn, voor er sprake kan zijn van Waropenkai. Het werk in Waropen vereist geselecteerde krachten en tijd.

15 Juni 1925. Het is druk op Seroei. Meer dan honderd en tachtig Waropenkaiers uit verschillende kampongs hebben gehoor gegeven aan onze uitnodiging. Wij geven de kinderen vrijaf van school, want wij hebben het gebouw nodig om met de Waropenkaiers te spreken. Nooit tevoren en ook nooit daarna, heb ik op een dag meer gruwelijkheden horen opbiechten dan op die 15e Juni. Men verwijt elkaar. Men beschuldigt elkaar. Men spaart elkaar niet.

Jakob en Seperak zijn mijn tolken.

Het is al laat in de middag, als ik zeg: „Ik geloof, dat wij er met deze manier niet komen. Wij moeten vrede sluiten en proberen te vergeten.”

„Ja,” zegt Manoi, „ik wil er een eed op doen. Ik aanvaard dit.” Seperak zegt, wat er moet gebeuren. Het moet een Waropenkaise eed zijn. Goed. Zij halen bij mijn vrouw een teil water en werpen er scherpe voorwerpen en een patroon in.

Ze plaatsen Manoi aan de ene zijde van de teil en het dorps hoofd van Wonti aan de andere, leggen een bamboe over de schouders dezer landsgroten en lossen uit een oud geweer, dat op de bamboe komt te rusten een schot. Beiden spreken een eedsformule uit, die zegt, dat wanneer ze hun woord niet houden de wapenen in het water hen zullen treffen.

Hiermede is de ceremonie nog niet klaar, want nu nemen de 180 aanwezigen allen een kroes water uit de teil, wat ze opdrinken.

Waropenkai heeft vrede gesloten... en wij zijn niet klaar. Wij hebben er geen mensen en geen geld voor. Toch zal de grote dag voor Waropenkai komen.

Op Seroei verrijst de nieuwe Julianakerk. De Prinses heeft toestemming gegeven haar zo te noemen. Zendeling De Neef is als vervanger van Zendeling Grondel hier komen werken. Hij werpt zich met kracht op Oost Jappen en Koeroedoe, ik op Nau. Langzamerhand marcheren wij op Waropenkai aan.

Honderden bewoners van Jappen ontvangen jaarlijks de doop. En wat ik in de eerste maanden van 1925 naar Nederland schreef en toen nog profetisch klonk, wordt waarheid: Jappen geeft zich gewonnen aan Christus.

Even voor Zendeling Grondel Jappen verliet, heeft hij Jakob gedoopt. Bij zijn doop wenste hij evenals al de anderen van naam te verwisselen en heeft de naam Cornelis aangenomen. Hij is 'n zeer actief Christen. Medeoprichter van de jongemannenvereniging, waartoe Zendeling A. J. de Neef het initiatief nam. Ze noemen hun vereniging „Zaman Baharoe.” De nieuwe tijd.

Zending De Neef weet aan het jeugdwerk nieuwe kleur te geven. Op de hoogtijden van het kerkelijk jaar is er veel actie, vooral met Kerst- en Pinksterfeest.

Op Jappen verrijzen een achttal kerkjes. Ook het uiterlijk krijgt een nieuw kleed, waarvan alle kosten door de jonge gemeente bijeengebracht waren.

Het is 1929: Zendingszondag. Precies hebben wij het tijdsverschil met Nederland uitgerekend, dit is $8\frac{1}{2}$ uur. Wanneer om 10 uur in Nederland de kerk zich vult, nadert bij ons de avond. 's Avonds half zes vergaderen alle omliggende gemeenten van Seroei zich in de Julianakerk.

Op de eerste rij zitten drie mannen met hun vrouwen. Het zijn de Ambonse goeroe's Tomasowa en zijn vrouw, Stefanus Rumbewas met echtgenote en als derde gaat ouderling Cornelis Bonai mede. Ze hebben zich vrijwillig beschikbaar gesteld voor Waropenkai. Wij vaardigen hen af voor Wareni, waar ze het werk in Waropenkai zullen beginnen.

Wij brachten hen de volgende dag naar de prauw, die op het strand lag en hen naar Wareni zou brengen.

Ik zei: „Jongemensen jullie wacht een moeilijke, maar een schone taak; wellicht kost het jullie offers, ga met God!”

Hierop antwoordde Tomasowa: „Als het offers kost, is het voor het Koninkrijk Gods.”

* * *

Jappen heeft ontzaggelijk van de Japanse overheersing geleden. Er zijn kerken verbrand door een uit Biak gekomen Manserenbeweging, en er zijn kerken behouden gebleven, omdat ouderlingen er de leiding overnamen toen de Zending gevangen genomen was en de goeroe's vluchtten.

Ze vluchtten naar Waropenkai, waar vier jaar lang het Evangelie stand heeft gehouden. En welk 'n Christendom, jong, onervaren, nog in de kinderschoenen. En elke na de oorlog op Jappen werkende Zending, heeft bewondering voor het werk van Cornelis Bonai, die Waropenkai's pionier werd. In de wandeling heet hij Bapa Bonai, die naam heeft hij zich waardig gemaakt. Hij heeft op zijn oude dag nog leren lezen en schrijven. Hij is nog altijd de man van de volmaakte rust.

Wij mochten er Zending zijn, ziekte brak ons het werk bij de hand af, God zette zijn werk voort en gebruikte daar ook Bapa Bonai voor.

In 1929 had de Zendingspost Seroei 37 filialen: 5495 gedoopten. Ruim 5800 kerkgangers. Ze brachten f 2950 collecte te samen. Er werkten 42 helpers, en er waren 40 ouderlingen gekozen. Er waren 26 scholen met 1220 leerlingen, 21 jongens bezochten de kweekschool. Wij streefden naar zelfonderhoud, zelfregering en zelfuitbreiding. Hiervan was 't begin te Wareni een duidelijk bewijs. De gemeente Wooi 1926 gesticht, leverde reeds 10 Evangelisten op, die de boodschap des Evangelies verder dragen.

Rijpende oogst

Jappen en Waropen van 1935-1942

door H. J. Teutscher

In 1930 verscheen het boekje van Bout: „Eerstelingen des oogstes.” In een periode van slechts zes jaren zijn op de belangrijke punten van Jappen bloeiende Gemeenten ontstaan. De doorbraak van het Evangelie gaat voort met macht.

De getallen in de jaarlijkse statistieken worden al maar groter. De roep om goeroe's en evangelisten klinkt zonder ophouden en na iedere helper, die als nieuweling in Seroei aan wal stapt, komt als voortdurende reactie: nog meer, nog meer!

In 1935 is de arbeid reeds dusdanig gegroeid, dat er in Seroei twee zendelingen nodig zijn. Het eiland Jappen is in tweeën gedeeld. Ds F. Slump leidt het werk in Jappen-West, terwijl Ds Alb. de Neef het werk in Jappen-Oost aanvoert. Twee mannen, elk met hun eigen stijl, hun eigen sfeer, maar één in vurigheid als het gaat om de Evangelieprediking. Slump, de stille, regelmatige werker, die systematisch een tevoren uitgestippeld programma uitwerkt, administratief de punctuële; De Neef, de zwerver Gods met het blijde kinderhart.

Twee zendelingen op Seroei! En dat op Nieuw-Guinea, waar altijd een ernstige onderbezetting was. De groei van de arbeid moet dan wel heel onstuimig geweest zijn, dat een altijd passende en metende conferentie toch maar een mannetje extra afstand voor Seroei.

Spoedig staan er twee permanente zendelingswoningen in het vriendelijke plaatsje. Er zijn reeds lang een school en een kerk. Er is een aardig ziekenhuisje, er werken een arts en een zuster. Welk een centrum!

Getrouw trokken de beide predikers rond. Men beschikt niet over een motorboot. Dus wordt er voortdurend per prauw getourneerd. Dagen verglijden in het schokkend en deinend gevaarte. Tien tot twaalf roeiers galmen de ganse dag hun roeliederden over de wijde zee en traag kruipt de prauw van kaap tot kaap. Een kwinkslag, een lachsalvo, er wordt een poosje gezeild, er wordt een dutje gedaan, er wordt wat gegeten en een paar visjes worden gespeerd; allemaal heel knus en gemoedelijk. Je moet je er maar niet bij opwinden vanwege de tijdverspilling en alleen maar even rustig en gemoedelijk meedoen. En dan, op zo'n reis, de eindeloze arbeid, in elke Gemeente weer anders. Men moet dat ervaren hebben om te

weten, door welke lichamelijke vermoeidheden en geestelijke spanningen het heen gaat.

In elke plaats weer word je met de nodige égards ontvangen. Vooral in de eerste tijd zal dat nog veel erger geweest zijn dan nu. Je kunt als zendelingsman honderd maal verkondigen, dat je niet als Hollander, maar als evangeliedienaar komt, maar je kunt nu eenmaal niet uit je huid kruipen. En die huid doet het 'm juist. Met de pendita komt de Hollander in de kampong en de Hollander moet nu eenmaal met het nodige eerbetoon ontvangen worden! Daar komt nog bij, dat de zending ook nog de „werkgever” was van de goeroe en van de evangelist. Hij kan ze overplaatsen en hij kan ze ontslaan. Dat maakt het maar al te vaak moeilijk om het gestreken tafelkleedje op de voorgalerij en het gebraden kippetje bij de maaltijd, beide voor de speciale gelegenheid, in spontaniëteit te aanvaarden. Was er maar de mogelijkheid van een ontmoeting tussen zielzorger en de troost- en hulpbehoevende, vrij en niet verstoord door bijfactoren. Altijd zal er, althans in de tot nu toe geldende verhoudingen, in de ontmoeting tussen de zending en de goeroe iets moeten zijn van een inspectie, vaak zelfs van een wantrouwig navragen. Menigeen zowel zending als goeroe, heeft daaronder geleden.

Daar gaan ze, Slump Westwaarts, De Neef Oostwaarts, twee weken of drie weken onderweg. Ze bezoeken op één reis twaalf of vijftien Gemeenten. En toch mogen ze geen tekenen van vermoeidheid geven, niet ongeduldig worden bij het luisteren tijdens de persoonlijke zielzorg, niet te snel geërgerd zijn, bij het aanhoren van allerlei beleefde façade-praatjes, die er toe dienen om luiheid, onverschilligheid en onbekeerlijkheid te verbergen.

Ofschoon ze op één tocht tientallen kinderen en enige honderden volwassenen dopen en tien of twaalf Avondmaalsdiensten houden, mag hun heilige handeling nimmer een spoor van routine-werk vertonen en zullen ze er iedere keer met hun hele hart bij moeten zijn. Arm mensenhart, dat zo klein en bevend staat temidden der bange vragen en donkere worstelingen in zovele Gemeenten. Elke tocht voert het weer zijn benauwende strijd van een grijpen naar Gods beloften en een terugschrikken voor de aanvallen der duistere machten. Want de realiteit daarvan is zo hevig, dat men ze bijna in gestalte voor zich gaat zien. En dan helpt geen profetisch pathos vanaf de preekstoel noch een priesterlijk machtwoord. Dan gaat het gelovige hart en de vrome mens in de smeltkroes en worden er alleen nog maar overwinningen bereikt door gebedsuren en stil belijdend geloven heen.

We kunnen namen noemen van zo vele nieuw geopende Gemeenten in deze jaren. We kunnen getallen neerschrijven van aantallen goeroe's, aantallen leerlingen op de scholen en aantallen avondmaals-

gangers, van opbrengsten der jaarlijkse Pinkstercollecten. En dan staan deze cijfers als zegevierende tekenen van velerlei overwinningen. Maar het geheimenis dezer overwinningen ligt in het verborgene en is niet te beschrijven. Het ligt in het leven bij de beloften van Christus de Heer, dat enkele mannen leiden van dag tot dag, onder hopen en wanhopen, in geloof en in zwakheden. Het ligt in de vurige gebeden van zo menige eenvoudige goeroe, tezamen met zijn njora ¹⁾ en in de stille toegewijde dagelijkse arbeid van zo menige, zeer gebrekkig toegeruste evangelist. Het ligt in de getrouwe voorbede van de honderden naamlozen temidden van de zendende Gemeenten in Nederland. Ja, vooral ook dat bidden en arbeiden der goeroe's en evangelisten. Het zijn geen heiligen; noch minder zijn het geloofshelden, hoekpilaren van Christus' Gemeente op Nieuw-Guinea.

Maar, wonder der wonderen, God gebruikt ze en Christus' Kerk wordt mede door hun dagelijkse arbeid op Nieuw-Guinea gebouwd. Te veel is de zendingsarbeid in dit land beschreven als de arbeid der zendelingen. Te weinig stond daarbij de goeroe in het middelpunt. En zij waren het toch, die met hun vaak nog jonge vrouw in een prauw stapten een volslagen onbekende toekomst tegemoet. Op Jappen, waar de talen en dialecten legio zijn, kwamen ze terecht in een dorp, waar ze niemand kenden, waar de zeden volslagen andere waren dan de hunne en waar ze de taal van mensen niet verstonden. Op z'n best bracht de zendingeling ze er heen. Maar hij vertrok weer naar zijn gezin in het zendingshuis in Seroei, dat, hoe eenvoudig ook, toch altijd nog een paleis was in de ogen der kleinen. En de goeroe zat in zijn verre dorp. Vaak moest zijn huis nog gebouwd en zijn tuin nog geopend worden. Meestal was er ook nog geen kerk. Regelmaat in arbeid en taakverdeling was iets, wat de goeroe nog aan de mensen moest beginnen te leren. Ziekte en dood waren de geregelde verschijningen in de woningen dezer goeroe's. De graven liggen bij tientallen gedolven, verspreid over heel Jappen. En temidden van talloze verslappingsen en zwakheden, waren er dan hier, dan daar de vurige gebeden, de heilige geloften, de levende getuigenissen. Hier, in de levens dezer eenvoudige mannen en vrouwen, dezer pioniers in Koninklijke Dienst, liggen het ja en het nee, de waarheid en de leugen, het licht en het duister vlak naast elkaar, zoals deze in ons aller leven vlak naast elkaar liggen. Juist omstreeks 1933 waren de gemoederen in de zendingskringen hevig bewogen rondom de vraag inzake het Waropen-gebied ¹⁾. Reeds Bout had geen vrede gehad met de „eerstelingen des oogstes” op Jappen. De Boodschap moest verder. Tussen Jappen en Waro-

1) njora = vrouw van de goeroe.

1) Het Waropen-gebied is de kuststrook op Nieuw-Guinea, langs de Geelvinckbaai, ten Zuiden van het eiland Jappen.

pen lag westelijk het eilandje Nau; meer oostelijk lag het eiland Koeroedoe. Daar waren tijdens de arbeid onder leiding van Bout reeds Gemeenten ontstaan. En hij had die Gemeenten gezien als „stepping-stones” naar het Waropen-gebied dat een slechte naam had. Daar woonden vele duizenden Papoea's.

In 1929 reeds vaardigt Bout in de Julianakerk te Seroei drie mensen af om het werk in Waropen aan te vatten.

Maar dan komt de kink in de kabel. Reeds geruime tijd zijn er ernstige spanningen tussen Bestuur en Zending. Bij de opening van het Waropen-gebied breken de conflicten uit. Er is reeds gedurende enige jaren aan Bestuurszijde een tendenz te bespeuren, om in de Papoeese samenleving de dans niet alleen te tolereren, maar zelfs aan te moedigen. Vooral de lagere bestuursambtenaren oefenen tijdens hun tournee's menigmaal een funeste invloed uit. Enkele wagen het zelfs om de bevolking aan te zetten tot het organiseren der oude dansfeesten, daarbij de standvastigen, die zich hier tegen verzetten, bespottend en het gezag van de goeroe aanrandend. En in de nog zo jonge Gemeenten worden maar al te gemakkelijk duistere overwinningen behaald. Want zeker, op Jappen waren de „eerstelingen des oogstes” gevonden, maar toen de oogst begon te rijpen op de akker, bleek dat er nog heel wat onkruid tussen de tarwe stond. Het was er niet meer tussenuit te halen.

In 1935 vestigde zich een petroleummaatschappij op Seroei. Een vliegveld werd aangelegd, exploraties werden aangevangen.

In 1937 klaagt Slump, dat er over de hele linie, in al de Gemeenten, een zekere inzinking valt te bespeuren. „Het nieuwtje is er af.” Hier en daar steken tovenaars met hun geheime middelen weer het hoofd op en jagen de mensen bij ziekte en dood opnieuw angst aan.

Ouderen die de veranderingen niet kunnen bijbenen en afkerig zijn van de grotere invloed der jongeren in het dorpsleven, omdat die op school geweest zijn, gaan weer over tot de oude gewoonten van drinken en dansen.

Natuurlijk vinden ze gauw genoeg aanhang. Zeker, de duizenden zijn gedoopt, maar de Satan laat zijn prooi niet zo maar los. De oogst staat te rijpen op het veld, maar er kan nog zoveel gebeuren, al eer ze wordt binnengehaald.

In die dagen verdedigt menig ambtenaar het zogenaamde „volkseigene,” en men ziet blijkbaar over het hoofd, dat dit bestaat uit eindeloze nachtbrakerijen, waarbij de volkskracht volslagen opgeleerd wordt. Maar terwille van de protectie van dit volkseigene moet het Waropen-gebied gesloten blijven voor de Zending. Men vreest aan gouvernementszijde gevaren voor „orde en rust.”

De eerste Waropense bijdragen voor de Pinkstercollecte in natura, een aanzienlijke hoeveelheid sago, moet op bevel van het Bestuur

naar Waropen worden teruggezonden, want „de belasting was nog niet betaald door de bevolking en daarvoor was deze sago nodig.” De Neef weigert dit pertinent. In een samenspreking met de Resident van Ambon, die een lans breekt voor dit „volkseigene” blijft Slump moedig de rechten der christelijke Gemeenten verdedigen en zegt, dat in alle Gemeenten waar men weer overgaat tot dansen en drinken, de leiders het recht blijven behouden van prediking, vermaan en tucht. Aan dit recht wordt van gouvernementszijde dan ook niet getornd. Dit verschil in houding tussen Bestuur en Zending blijft voor de bevolking niet verborgen en oefent een ondermijnende invloed uit. De kwade elementen voelen zich er door gesterkt.

De arbeid in Waropen moet gestaakt worden. Waar om goeroe's en om onderwijs gevraagd wordt, moet weigerend geantwoord worden. De „barbaarse schoonheid van het volkseigene” krijgt volledig haar kansen. Maar Gods Geest bleef werken. De vraag naar het Evangelie bleef klinken. In 1934 richtte de Zending zich officieel tot de Gouverneur van de Grote Oost om toestemming te verkrijgen tot bearbeiding van Waropen. Maar, ofschoon dit verzoek twee maal officieel wordt ingediend, er komt zelfs lange tijd geen enkel antwoord op.

Als dan ten slotte de zendingsactiviteit in Waropen wordt toegestaan, wordt een algemene oproep onder de goeroe's gedaan om zich als vrijwilligers in dit gebied te vestigen. En de vraag naar goeroe's is er overal van bevolkingszijde. Het is niet eenvoudig, om zich in dit gebied te vestigen. Alle kampongs zijn boven het water gebouwd. De „weg” tussen de huizen bestaat uit wat wankele bruggetjes. Er is geen „vaste wal.” Men kan er geen tuin op nahouden en moet dus leven van sago en vis. Groenten en vruchten zijn er vrijwel niet. Het drinkwater is nagenoeg ongenietbaar. Maar ondanks dit alles komen de nodige krachten naar Waropen. In 1938 zijn alle dorpen bezet, waaronder er zijn van bijna tweeduizend zielen.

De veranderingen zijn groot; er komt een einde aan de uitspattingen en er worden scholen en kerken gebouwd. Het licht van het Evangelie overstraalt de duisternis. Doch deze enorme uitbreidingen betekenen een aanzienlijke verzwaring van de taak der zendelingen. En juist in die jaren waren er verschillende mutaties. In 1936 is De Neef vertrokken. Hij wordt vervangen door ds Kok, die echter al zeer spoedig, in Juli 1937, weer moet vertrekken. Dan staat Slump lange tijd geheel alleen voor de zware taak. De groei van het werk begint te benauwen: tientallen nieuwe Gemeenten en in de oudere Gemeenten velerlei geestelijke nood. Er is hier en daar een begin van verwereldlijking in het midden der Gemeenten. Het Evangelie begint een „gewone” zaak te worden. De koelies, die na hun con-

tract-tijd terugkeren in de dorpen, weten te vertellen, dat er in de grote wereld nog wel wat anders te koop is dan datgene, wat de goeroe's vertellen en leren. Het peil van het goeroecorps blijkt verre van voldoende; nog te veel moet er gewerkt worden met onopgeleide krachten, die regelmatige contrôle en leiding nodig hebben. Maar met de grootste inspanning kan Slump hoogstens alle Gemeenten slechts eens per jaar bezoeken. In 1939 gaat Slump met een welverdiend verlof naar Holland en wordt hij vervangen door ds Hogerwaard, die reeds eerder in Oost Nieuw-Guinea werkte en er hier de eerste maanden ook alleen voor staat. Gelukkig krijgt hij in October 1939 er de hulp bij van ds Ten Haaft, die eerder op Biak werkte. Doch ook dit keer duurt de bezetting met twee zendelingen niet lang. In Mei 1940 gaat ds Hogerwaard naar Manokwari en staat ds Ten Haaft er weer alleen voor.

In die jaren spreken alle verslagen van grote zorg. De uitbreiding is benauwend. De duizenden, die toetreden, zijn als schapen zonder herder. Waar moet dit alles heen?

En daarbij ligt over het hele werk de dreiging van de oorlog die in Europa reeds is uitgebroken.

Op 10 Mei 1940 valt de zware slag. Nederland overweldigd door de Duitsers. De Zending hier losgeslagen van haar home-base. Vele vragen rijzen. Hoe moet het werk nu voortgezet worden? Waarvan moeten de vele goeroe's en evangelisten die buiten de subsidie's vallen, betaald worden?

Van waar het geld om rond te reizen? Van waar het levensonderhoud voor eigen gezin?

Ten Haaft zet alles op alles om de Gemeenten zelf te activeren. Zeker, reeds jarenlang droegen de Gemeenten regelmatig bij aan de kosten der evangelisatie.

In 1936 bracht de Pinkstercollecte reeds f 1200 — op, in 1937 steeg ze tot f 1600 —, een aanzienlijke bijdrage vanuit deze economisch zo zwakke maatschappij. Maar nu moesten de bijdragen in versneld tempo opgevoerd worden. Onder de bezielende aanvoering van Ten Haaft lukt dit. Men zal de zending gratis naar de Gemeenten roeien en de evangelisten kunnen voortlopig uit eigen bijdragen bekostigd worden. Deze activiteit op financieel gebied heeft belangrijke gevolgen gehad. De evangelisatie-arbeid is sedertdien aanzienlijk uitgebreid, maar er is nooit meer een cent steun uit zendingsmiddelen voor nodig geweest.

Inmiddels heeft zich op Java het Zendingsnoodbestuur gevormd en via de acties van dat bestuur, waarbij de Amerikaanse kerken hulp bieden, komt er toch nog weer de beschikking over wat geld. Het mes der bezuiniging moet overal diep ingezet worden. Maar de arbeid kan in elk geval voortgang blijven vinden.

In 1941 krijgt Ten Haaft drie maanden lang de beschikking over de zendingsmotorboot 'Madjoe,' die anders in Manokwari gestationneerd is. Welk een verademing!

Hij kan nu overal komen zonder al te veel onkosten. Dit bezoek van de zending aan alle posten brengt een grote gerustheid. Want overal leeft men reeds in onrust en spanning.

Het vraagt in die dagen de uiterste zelfbeheersing, om rustig voort te arbeiden heel eenzaam en alleen op een verre post. Just nu komt het aan op evenwichtigheid en vaste leiding. Want van alle kanten komen de wildste geruchten. Hun oorsprong is meestal niet te herleiden, maar ze jagen overal angst en schrik aan. En temidden van spanningen en dreigingen groeit het werk nog steeds voort. Jappen en Waropen tellen nu reeds 20 000 gedoopte Christenen, waaronder ongeveer 3000 lidmaten.

Elke Zondag zitten er ongeveer 10 000 mensen in de kerken. Het aantal avondmaalsgangers is gemiddeld 2000. En de bijdragen der Gemeenten voor het evangelisatiewerk zijn de f 3000 — per jaar reeds gepasseerd.

Onder de naderende dreiging is Ten Haaft nog naar Waropen gereisd en doopte daar in twee dagen tijd een duizend mensen, nadat men met de grootste aandrang vandaar om zijn komst gevraagd had.

Aan de meest ervarenen onder de goeroe's wordt het recht verleend tot bediening der sacramenten, opdat het leven der Gemeente gewoon kan doorgaan, ook als de zendeling er eens niet meer zou zijn.

Dan valt de slag: . . . Maart 1942.

De Japanners komen. Een klein groepje blanken met een heel klein beetje bagage, omstuwd door Japanse soldaten. Ze stappen op een boot. Waarheen? Niemand weet het. Komen ze weer terug? Niemand weet het.

De zendingshuizen in Seroei staan leeg en verlaten. In de kring der goeroe's en evangelisten rijzen bange vragen. Wat nu? Wat zullen ze zeggen tot hun Gemeente? Hoe zullen ze zelf moeten leven met hun gezinnen? Wat gaat er gebeuren onder het nieuwe bewind? De oogst staat te rijpen. Prachtig jong koren met wuivende aren. Er tussenin welige groei van veelsoortig onkruid. Vanuit de verte klinkt het dreigend geraas van een snel naderende orkaan . . . De nacht is gekomen en heeft allen en alles overdekt met zijn donkere sluier. Hoe zal het zijn, als ooit de dag weer aanbreekt?

Na de orkaan Jappen en Waropen na de oorlog

door H. J. Teutscher

Met loeiend geweld is de orkaan over Nieuw-Guinea gegaan. Hij heeft de rijpende oogst van jong geloof gestriemd met tomeloze kracht. Dan is het alsof na een bange en benauwende nacht een nieuwe dag aanbreekt.

In April 1944 landen de Amerikanen bij Hollandia. Het bewind komt dadelijk in handen van de Nederlandse Nica-officieren. De Japanners hebben tijdig Seroei verlaten en het Nederlandse bestuur kan zich daar dus onmiddellijk vestigen, zodra dit gebied buiten de directe gevechtsszone komt te liggen. Maar wat nu openbaar gaat worden aan gebrokenheid en verscheurdheid is verbijsterend.

Het contact tussen Zending en Christelijke Gemeente, in 1942 zo plotseling en ruw verbroken, komt maar moeizaam tot stand. In Jappen en Waropen is er aan alle kanten de vraag naar de Zending en naar de zendelingen; van de kant der Zending is er de vraag naar de Gemeenten: wat hebben ze doorgemaakt en wat is er overgebleven? Maar de brieven, over en weer, vinden nog zo moeilijk hun bestemming; telegrammen raken al te gemakkelijk zoek; en de vliegtuigen en schepen zijn overal volledig bezet met militairen en ambtenaren. Vandaar, dat het heel lang duurt, al eer de zendelingen weer voet aan wal kunnen zetten op Nieuw-Guinea. Alle Europeanen waren immers door de Japanners van Nieuw-Guinea weggevoerd; in de kampen op Celebes zuchtten ze nog een jaar nadat Nieuw-Guinea reeds bevrijd was. En toen daar de poorten der kampen opengingen, bleken er velen bezweken te zijn, terwijl anderen zoveel hadden geleden, dat ze ten spoedigste naar het vaderland dienden terug te keren.

Slechts een enkeling was in staat, om contact te zoeken met het zendingsveld en onmiddellijk daarheen terug te keren. Zo vloog Ds ten Haaft October '45 naar Biak, waar hij met grote vreugde door de bevolking werd ontvangen en dadelijk aan de arbeid toog. Hij zocht ook direct contact met Jappen, om daar een begin te maken met het opnieuw organiseren van de arbeid. Wel hadden reeds in 1944 de predikanten Visser en Kolk, die de oorlogsjaren in Australië doorbrachten, de Noordkust van Nieuw-Guinea bereisd. Doch zij konden niet meer doen, dan zich een weinig oriënteren en met

enkelen contact opnemen. Zij waren geen blijvers en bovendien onbekend met de vooroorlogse situatie op Nieuw-Guinea.

Zo spoedig mogelijk reist Ten Haaft naar Seroei om er de stand van zaken op te nemen. Hetgeen hij daar hoort en ziet, brengt hem in grote verslagenheid. En in de maanden die volgen op dat bezoek, komen langzaamaan al de verhalen binnen over de oorlogservaringen, verhalen van leed en strijd, van ontrouw en verloochening, van geloof en moed.

Seroei zelf hebben de Amerikanen enkele malen gebombardeerd. Weliswaar berustte hun actie op een vergissing, maar de gevolgen waren er niet minder om.

Duistere magische practijken zijn in deze jaren van nood en beproeving weer algemeen beoefend en de bigamie is onder invloed der heidenen sterk toegenomen.

Vele goeroe's zijn ontmoedigd en uitgeput, naar lichaam en geest. Het ontbrak in deze jaren aan enkele centrale figuren, die leiding konden geven, verantwoordelijkheid konden dragen en die het waagden om beslissingen te nemen.

Ten Haaft staat voor een bovenmenselijke opgave. Zelf verzwakt na een internering van drie en een half jaar, moet hij leiding geven aan de arbeid in een gebied, waarvoor vroeger vier zendingen stonden. Middelen zijn er haast niet. Alle archieven zijn verbrand. Administratief en organisatorisch moet alles weer van de grond af opgebouwd worden.

In Seroei stelt hij de oude goeroe Jacobs als waarnemend pandita aan. Op Biak weet hij veel stencilmateriaal te bemachtigen en nu gaat hij een gehele organisatie opbouwen via rondzendbrieven, staten en lijsten. De benodigde gegevens over de Gemeenten en scholen, over de goeroe's en de evangelisten worden moeizaam verzameld.

Maar wanneer er regels gegeven worden voor de opbouw van de arbeid, waait er onmiddellijk in alles een geheel nieuwe wind. Hij wijst er telkens weer op, dat nu het moment is aangebroken, waarop de Papoea's zelf de handen uit de mouwen zullen moeten steken en zelf de verantwoordelijkheid zullen moeten leren dragen. Bij velen vindt dit maar weinig instemming. Overal echter zijn er enkelen, die dit nieuwe geluid met vreugde begroeten. Het zijn degenen, voor wie diepe ervaringen tijdens de oorlogsjaren een openbaring zijn geweest; hun ogen zijn opengegaan en zij verlangen er naar, om de hand aan de ploeg te slaan en de eigen middelen, die tot hun dienst staan, hoe gering ze ook zijn, te benutten en aan te wenden.

De oude Jacobs neemt het werk in dit uitgestrekte gebied zo goed mogelijk waar en brengt lange rapporten uit. Hij reist langs de Gemeenten en bedient op vele plaatsen doop en avondmaal. Doch hij

heeft niet voldoende invloed om leiding te geven en aan een werkelijke opbouw der Gemeenten te arbeiden.

Inmiddels komt er nieuwe hoop; Ds P. Kamstra is medio 1946 uit Holland gekomen, bestemd voor Seroei. Hij blijft eerst enige maanden op Biak om zich enigszins in te werken, maar in het najaar van 1946, vestigt hij zich te Seroei. Er is allerwege zichtbare vreugde in Jappen en Waropen, na de gerezen twijfel: want men voelde zich hier en daar losgelaten door de Zending.

Met groot enthousiasme pakt Kamstra het werk aan, geheel volgens de door Ten Haaft uitgestippelde lijnen.

Er wordt een begin gemaakt met de vorming van classes en van ressorts-synoden, en met grote ernst wordt er gezocht naar mensen, in wier handen meer verantwoordelijkheid kan worden gelegd. Het geschiedt alles met vrees en beving. Maar tijdens dit pogen komen er complicaties. Ds Kamstra woont in Seroei niet in het zendingshuis, want dat zit vol met Indonesische geïnterneerden: een groep van mensen, die in de Minahassa betrokken waren geweest bij een poging tot opstand en door de Nederlandse regering deswege waren overgebracht naar Seroei. Deze geïnterneerden genieten een tamelijke vrijheid van beweging en kunnen allerlei mensen uit de bevolking regelmatig in de zendingswoning ontvangen. En er zijn vele Papoea's, die hier in de leer gaan.

Maar er is kennelijk iets gebeurd in het denken van de Papoea. Er was een nieuwe bewustwording, er was een versterkt gevoel van eigenwaarde, er was een nog nauwelijks te formuleren verlangen naar nieuwe verhoudingen. Het toverwoord „kemadjoean" (vooruitgang) was op veler lippen en kreeg een nationalistische klank.

En nu, hier in Seroei, worden deze nog in aarzeling levende gedachten en strevingen plotseling verhevigd door 't revolutionnaire propageren der geïnterneerden. De Papoea's horen van de vrijheidsstrijd op Java, er wordt gesproken over uitbuiting en onderdrukking, over eigen leiders en eigen regeerders. Wat klinkt dit alles schoon! Men verstaat nog te weinig dat mogelijkheden op Java vrijwel steeds onmogelijkheden op Nieuw-Guinea zijn. Men ziet niet het schrikbarend tekort aan geschoolden, aan hen, die verantwoordelijkheid kunnen dragen. Hoevele dromen van bevrijding zijn in de oorlogsjaren, tijdens bange onderdrukking, vervlogen! Hoe sterk was de hunkering, hoezeer stonden de harten open voor elke boodschap, die vrijheid en bevrijding predikte.

Er werden weldra uit enkele hoeken stemmen vernomen, die aandrongen op een kerkelijke „kemerdekaan," een godsdienstige ontvoogding, waarbij natuurlijk de persoon van de zending het allereerst in het geding kwam. Wat zouden deze stemmen een oprechte vreugde gewekt hebben bij alle zendingsarbeiders, indien ze gehoord konden worden vanuit een waarachtig bewogen gemoed en een waarlijk bijbels geloof. Maar de beweringen waren zonder uitzondering negatief en destructief. Het ging in de eerste plaats om macht, invloed, eer en om de beschikking over de gelden. Helaas waren de toonaangevenden in deze beweging bovendien in hun prive-leven verre van zuiver, waardoor een ernstig wantrouwen jegens de bedoelingen dezer personen alleszins gerechtvaardigd was. In Januari 1947 wordt de eerste Ressorts-synode gehouden. De vergadering draagt nog allesbehalve een synodaal karakter, maar het ligt in de lijn van het streven naar een kerkelijke opbouw, om van meet af aan de bijbehorende termen te gebruiken, ook al moeten de bijeengeroepen kerkelijke vergaderingen nog hun eigenlijke taak en verantwoordelijkheid leren vinden.

Het was voor Kamstra wel een uiterst zware opgave om bij de bestaande spanningen het schip door de branding heen te krijgen. Er zijn, weliswaar tot grote verontwaardiging van de meesten, door enkelen harde woorden geuit. Dat op zichzelf zou niet zo erg geweest zijn. Maar deze critiek bleek overdudelijk niet bijbels, doch politiek gefundeerd te zijn. Toch waren er naast negatieve bedoelingen ook geheel andere. Er was een eerste pogen om verantwoordelijkheden in eigen handen te nemen, niet alleen met het woord, doch ook met de daad.

Zo koos men een Papoeese hulpprediker naast de zendingspredikant en een Papoeese penningmeester. Men begon de zaken over de gehele linie te organiseren. Als een merkwaardig besluit dient te worden genoemd de belofte van al de goeroe's om de toelane, die ze maandelijks boven hun schoolsarais vanuit de Papoeese collectegelden kregen voor hun arbeid in de Gemeenten, geheel terug te storten ten behoeve van de evangelisatie-arbeid. Dit besluit betekende een onmiddellijke bezuiniging van ongeveer vijfduizend gulden, een zeer aanzienlijk bedrag in deze economisch zo zwakke maatschappij.

Hiermede toonden de leidende figuren in de Gemeenten althans, dat het hun volledig ernst was met de arbeid van de opbouw der Papoeese Kerk. Gelukkig bezat Kamstra de nodige humor om in deze „Sturm — und Drangzeit" niet alle uitlatingen op een goudschaaltje te wegen en bleef hij met kracht doorwerken. Er waren in verschillende gedeelten van zijn ressort nog dorpen, waar geen Christelijke Gemeente bestond en waar geen evangelisatie-arbeid verricht werd. Vooral het Boven-Waropengebied was nog geheel heidens.

Kamstra bezat de moed om naast al de puinhopen, die er nog op te ruimen waren toch nog nieuw werk aan te vatten. En het is gebleken, dat hij zijn mensen wist te kiezen. Op allerlei plaatsen werden eenvoudige, onopgeleide jonge mannen als evangelist aangesteld. Er waren er bij, die op achttien- of negentien-jarige leeftijd, geheel alleen, hun dorp verlieten en op ver afgelegen posten de arbeid aanvaardden. Toen ik drie jaar later op vele van deze dorpen de arbeid van deze jonge kerels aanschouwde, verricht met grote gebrekkigheid, heb ik God gedankt voor de beweging des Geestes in de harten dezer jongeren.

Daarnaast moest door Kamstra de grootscheepse nieuwbouw op gang gebracht worden.

De Zending kreeg een belangrijk aandeel in de opbouw van een geheel nieuw onderwijsstelsel. In Seroei zelf moesten niet minder dan vier internaats- en schoolcomplexen gebouwd worden: een meisjesschool, een onderwijzers-opleiding, een landbouwschool en een lagere school voor jongens. Er waren enige tonnen gelds gemoeid bij de opbouw van dit geheel.

Weliswaar werd dit geld door de overheid verstrekt, maar de uitvoering van dit alles werd in handen van de Zending gelegd.

Wat een problemen! De personeelswerving in Nederland voor deze objecten verliep aanvankelijk zeer moeizaam en bracht voor hen, die hier met smart op hulp wachtten, menige teleurstelling. Er was geen sprake van, dat men op Nieuw-Guinea deskundige hulp zou vinden voor de nieuwbouw. Men moest zelf mensen zoeken, die wel eens iets aan timmeren gedaan hadden. Geschoolde krachten zijn er vrijwel niet. Ook de aanvoer der bouwmaterialen leverde de grootst mogelijke moeilijkheden. Toch speelde Kamstra het klaar, om in twee maanden tijd voor ongeveer dertigduizend gulden aan balken en planken op te kopen. Helaas was er onophoudelijk ziekte in het zendingsgezin. Hierdoor kon er maar heel weinig getourneerd worden en kwam er vrijwel niets terecht van een eerste opbouw der gedesorganiseerde Gemeenten. In September 1948 werden Kamstra en zijn vrouw medisch afgekeurd en moesten zij repatriëren. En dat op het ogenblik, dat juist een aanvang gemaakt zou worden met een grootscheepse opbouw van de arbeid. In Holland werd met grote spoed aan de vervanging gewerkt en zo zetten we eind December 1948 voet aan wal in Seroei.

Er zijn acht jaren verlopen, sinds we Seroei verlieten, jaren, waarin de gebeurtenissen zich met een verbijsterende snelheid aaneenregen. Er is grote dankbaarheid in ons hart op de dag van de aankomst en er is grote vreugde onder de mensen, allerwege zichtbaar en merkbaar. En we kunnen meteen aan de slag. Plannen, die door verschillende instanties lang in beraad waren gehouden, kunnen nu uitgevoerd worden. Het dagelijks overal klinkende gehamer en geklop der timmerlui klinkt als muziek in onze oren. Alleen de aan deze bouw verbonden administratieve rompslomp stemt ons minder tot vreugde.

Daarnaast moet er gereisd worden, zo veel mogelijk. En zo vaart de prauw van dorp tot dorp, de kruisvlag gehesen. Welk een blijdschap overall! In het ene dorp is in zeven jaar niet gedoopt, in het andere dorp werd in acht jaar geen avondmaal gevierd. Eenmaal kwamen we op een plaats, waar in tien jaar tijd geen zendeling was geweest.

Ik behoud de herinnering aan vele schone dagen; aan machtige kerkdiensten met enige honderden nieuwe lidmaten en vele tientallen dopelingen; aan de devote gang der tientallen mannen en vrouwen naar de dis des Heren, waar een bevende hand het brood aanneemt en aarzelend, vol eerbied naar de beker wordt gegrepen. Hier wordt de Gemeente samengeroeepen om veten te bespreken, die reeds jaren hangen, ginds is er de deemoedige gang naar de broeder, met wie men reeds zolang in onmin leefde. Verborgene zonden worden beleden en de hand wordt ter vergeving gereikt. Hoe is het feest der harten op de gezichten af te lezen, als de tientallen vaders en moeders na de doopdienst terugkeren naar huis; wachtten zij niet reeds jaren vergeefs op het teken van Gods verbond aan hun kind? In de stille avonduren komen de verhalen los over de gebeurtenissen tijdens de oorlogsjaren. Telkens weer hetzelfde refrein van angst, dreiging, gebrek, vlucht, ziekte en dood. Maar vele malen het blijde getuigenis van gebed en uitredding, van geloof en behoud. Triest staan op vele plaatsen de geblakerde resten der verbrande kerken, waarvoor men eenmaal zo moeizaam zwoegde. Nog triester zijn de ruïnes op vele plaatsen van datgene, wat eens Gemeente des Heren genoemd werd. Welk een verwarring in de geesten, welk een verwoesting in de harten! Donkere hartstochten zijn opgelaaid, de palmwijn heeft zich opnieuw een getrouwe satanstrawant betoond en langzaam maar zeker is het gif der geheime magie en duistere toverij weer binnengeslopen. Er moet eindeloos gepraat en gepredikt worden. Maar de bevrijdende macht van het Woord Gods betoont zich en knellende banden van angst en duisternis worden verbroken.

In Seroei zelf verrijzen de nieuwe gebouwen met grote regelmaat. Er komt ook meer hulp. In Maart 1949 zetten twee onderwijzersessen voet aan wal, in Juni arriveert een onderwijzersgezin en het gezin van een landbouwkundige. En zo wordt het mogelijk, dat in September drie centrale scholen met hun internaten beginnen te draaien." Het gaat alles nog gebrekkig. De behuizing is aanvankelijk uiterst primitief. Maar met elkander zet men de schouders er onder. En elke maand wordt de situatie beter. Het terrein van de goeroe-opleiding, dat een jaar geleden nog volslagen wildernis was, is nu gladgeschoren en laat een fraai gebouwencomplex zien. De landbouwschool heeft letterlijk een woestijn veranderd in een lust-

oord, waar de padi goudgeel staat te rijpen en de ossen stoer met de ploeg de aarde openscheuren. In de meisjesschool is het een lieve lust, als daar de „hope des lands” naald en draad hanteert of een repetitie „grote schoonmaak” opgegeven krijgt. En nog steeds worden honderden balken en planken aangesleept en bouwt men ijverig voort. En er zal nog wel enige jaren lang gebouwd moeten worden. Er staan nog vele plannen op het programma en Seroei gaat uitgroeien tot een belangrijk centrum van onderwijs en opleiding. In de Gemeenten, wijd verspreid langs de eindeloze kusten, gaat de worsteling voort tussen licht en duister, en het zal nog jaren duren, eer de in de oorlog geslagen wonden hersteld zullen zijn.

Organisatorisch is er nu enige orde op zaken. En naar het uiterlijk is er een duidelijk begin van Kerkvorming. Maar innerlijk bezien, moet er nog een algehele Gemeentebouw plaats hebben. De statistieken geven een opwekkend beeld, het ressort telt reeds ongeveer 24.000 Christenen. Er is een sterke stijging in de financiële prestaties der Gemeenten. Maar van binnen is er zoveel leegheid en voosheid. Hoe weinig wordt er geleefd bij en vanuit het Woord Gods! Hoe weinig wordt er nog zichtbaar van de gemeenschap der kinderen Gods en van de barmhartigheid om Christus' wil! Hoe donker zijn de velerlei afdwalingen. Hoe wordt telkens maar weer de boodschap der vrijheid in Christus verwrongen tot de last der wet en de dwang van het bevel. Hoe weinig nog is er de doorbraak van het Leven in Hem, Die al het oude doet voorbijgaan en alles nieuw maakt!

Niemand zal kunnen zeggen, langs welke wegen Christus de Heer Zijn Kerk op Nieuw-Guinea wil bouwen. Dat is maar goed ook! Niemand weet, hoe diep de wegen zullen zijn, waarlangs het gaat; niemand kan bevroeden, door welke stormen het Rijk in dit land komen gaat.

Hoe het medisch werk begon en groeide

door zr M. Glastra

Het medisch Zendingswerk op Nieuw-Guinea is even oud als het andere Zendingswerk en begon dus ook in 1855, toen de eerste zendingsarbeiders daar voet aan wal zetten. Van deze aller-eerste hulp aan de zieken daar is weinig bekend, maar het kan niet anders of deze is er wel geweest, want zodra men contact met de bevolking krijgt, krijgt men ook contact met ziekten van allerlei aard in dit grote ongezonde land.

Al heel spoedig werd dan ook voor de zendelingen, die later uitgingen, tijdens hun voorbereiding in Holland een vrij uitgebreide medische studie ingevoegd. En jaren lang zijn de zendelingen ook de enigen geweest, die op Nieuw-Guinea de zieke Papoea's naar hun beste kunnen geholpen hebben, en daar dus het Evangelie in woord en daad brachten. De vraag naar Evangelie en onderwijs nam steeds toe, het werk groeide en groeide, maar... het aantal zendelingen nam niet in gelijke mate toe. Gevolg: steeds meer en langere tournee's om alle posten te bezoeken, zodat er steeds minder en ook onregelmatiger tijd was om op de zendingspost polikliniek te houden. Er werd dan ook door hen steeds dringender aan het Zendingsbestuur in Oegstgeest gevraagd om hulp, die zich speciaal met dit werk kon bezig houden. En zo mocht ik dan na een half jaar voorbereiding in Mei 1930 uitgaan voor dit werk naar Nieuw-Guinea, met als bestemming Seroei, het centrum van één der dichtstbevolkte gedeelten. Na een verblijf van een maand in het grote zendingshospitaal te Modjowarno (Java) om de theoretische cursus in Holland met een practische leertijd te completeren, werd de reis voortgezet, en kwam de Nieuw-Guinea-kust op 21 Juli in zicht. En nu, na zo lange tijd, mag ik wel bekennen, dat dit, hoewel een grootse toch ook een zeer beklemmende indruk maakte. Hoge bergen, bijna steil oprijzend uit zee, en van voet tot top bedekt met oerwoud. En dan te bedenken dat daar mensen woonden, verstoken van alle medische hulp, ten prooi aan uitputtende tropische ziekten, malaria, mijnworm, dysenterie, waardoor hun weerstand ondermijnd werd, en tengevolge waarvan het kleinste wondje kan uitgroeien tot de zo gevreesde en pijnlijke tropenzweer.

Het schip voer voort, uur na uur, en 22 Juli werd Manokwari, de toenmalige hoofdplaats, aangedaan. Daar was een klein gouvernementsziekenhuisje met één Javaanse arts, die met onvoldoende hulp een gebied vele malen zo groot als Nederland moest

„bewerken.” Als transportmiddel had deze arts tot zijn beschikking nu en dan een motorbootje, een Papoeese prauw, en... als hij het binnenland in moest zijn eigen benen. Wegen waren (en zijn er) praktisch niet.

Na nogmaals twee dagen varen aankomst op Seroei, in de vroege morgen van 24 Juli. Zendeling De Neef had aan de bewoners van zijn ressort, Jappen-Waropen, waarvan Seroei de hoofdplaats is, verteld dat er een zuster zou komen en wat de bedoeling van haar komst was. En het resultaat was een spontane en originele ontvangst door een groot deel van de bevolking, die een „erepoort” gemaakt hadden van speciale bloemen en planten, aan wier bloesems, bladeren en wortelen de Papoea's een geneeskrachtige werking toeschrijven. En dit was dan de eerste kennismaking met de bevolking. De zendelingen hadden ook op Seroei zoveel ze konden hulp aan zieken geboden. Er was zelfs een gebouwtje waar met wat goede wil 10 bedden in konden staan en een kleiner dat 2 kamers bevatte, waarvan het éne als apotheek werd ingericht en het andere als isoleerkamertje, maar dat was alles. Op ieder van de 10 bedden zaten of lagen patiënten, mannen, vrouwen en kinderen, die met kennelijke spanning wachtten op wat er nu verder met hen gebeuren zou. Maar... iedere zieke had een lijfwacht bij zich! Ouders, broers en kinderen waren meegekomen, en deze moesten ook in dat zaaltje logeren. Want men dacht er toen nog niet aan de zieken zonder toezicht aan een vreemde Hollandse zuster toe te vertrouwen. Al deze mensen hadden voedsel voor enige dagen bij zich, een keuken was er niet, en zo kon men dan in de eerste tijd rondom het ziekenhuis in de openlucht houtvuurtjes zien, waarop de mensen hun eigen potje kookten. En als het meegebrachte voedsel op was, wel, dan vertrok men met de al of niet genezen patiënt.

Eén van de eerste dingen waarvoor gezorgd werd was dan ook een keuken, een atapdakje op vier palen, waar van ziekenhuiswege voedsel gekookt en verstrekt werd aan de zieken. Maar toch bleef de familie meekomen om een wakend oog te houden op de dingen die gebeurden. Hun bezittingen konden ze natuurlijk niet onbeheerd in de kampong achterlaten, en zo is het in die eerste maanden enige malen gebeurd, dat als ik 's avonds laat of 's nachts naar de zieken ging kijken, ik daar heel huiselijk een paar biggetjes in de ziekenzaal aantrof. Men vermoedde wel dat dit niet toegestaan kon worden en had die beestjes overdag ergens op 't erf verborgen weten te houden, maar 's nachts bracht men ze toch gezellig mee onder de warme deken. Ja, dat zijn van die dingen, waar je later met een lachje aan terugdenkt. Maar door de aanwezigheid van al deze familie met have en goed was er geen sprake van een rustige ziekenhuissfeer, ieder deed wat hij prettig vond. Was het marktdag, wel dan ging men naar de markt, de patiënten die niet konden lopen,

werden door familieleden op hun rug genomen en erheen gedragen. Op de markt, eens per week, kwamen uit wijde omtrek mensen om goederen te ruilen, er viel wat te beleven, het was er gezellig, en dat kon men zich toch niet laten ontgaan! Men begreep de zuster niet die daar bezwaar tegen had, vooral als het koortsende zieken betrof: wel als het regende, dan trof het toch bijzonder goed, want dan koelden deze „warme” mensen meteen wat af! Thuis in de kampong bracht men deze zieken juist naar buiten en overgoot ze om ze af te koelen flink met koud water! Nee . . . die blanken wisten er nog eigenlijk niet veel van. En inderdaad bleek al spoedig, dat ik nog veel moest leren. In het begin kwamen er n.l. andere patiënten in het ziekenhuis dan ik me had voorgesteld . . ., o ja, er was wel eens een enkele zieke, maar voor het merendeel vroegen patiënten, die desnoods poliklinisch te helpen waren, om opname. Het aantal polikliniekpatiënten nam al spoedig sterk toe. Velen met de gevreesde tropenzweren, met framboesia, velen ook met ondervoeding, malaria en bloedarmoede. Op zekere dag vroegen enkelen, die betrekkelijk kleine wonden hadden, om opname. Er waren een paar lege plaatsen en dus was er geen bezwaar tegen. Na een weekje waren ze genezen en vertrokken met stralende gezichten. Ongeveer 14 dagen later kwamen deze betrekkelijk stevige jongelui terug met 5 patiënten in zo'n vreselijke toestand als ik tot nog toe niet had gezien, ondervoed, verwaarloosd, onder de grote diepe tropenzweren, ernstige bloedarmoede, zodat ik er diep van onder de indruk kwam. Ik vroeg aan de bringers waarom ze zó lang hadden gewacht om deze stakkers te brengen. Ze waren toch al lang ziek? „Ja, ze waren al heel lang ziek, maar ze woonden ver weg, ze hadden eerst geen prauw kunnen krijgen om ze te brengen, en toen ze er een hadden was het ruwe zee geweest, enz. enz.” Enfin, ze hadden onmogelijk eerder kunnen komen. En toen beging ik een van mijn eerste grote domheden. Ik werd zeer verontwaardigd en verweet deze jonge mannen vrij heftig, dat ze wel aan zichzelf hadden gedacht, toen ze een paar weken geleden kwamen om hulp voor hun eigen kleine wondjes en dat ze toen met wat moeite gemakkelijk ook deze zieken hadden mee kunnen nemen. Even volgde een diepe stilte, daarna lachten ze even verlegen en toen . . . „Ja zuster, maar wij zijn juist eerst gekomen om te zien hoe het in het ziekenhuis toeging, want we wilden deze zieken niet tevergeefs die vermoeiende reis van 5 dagen in een prauw laten maken!” Zij waren dus proefkonijnen geweest. Dat was een lesje, dat nooit vergeten is. En het bleek dat meerderen deze taktiek hadden gevolgd, want steeds meer werkelijk zieken werden gebracht door oudpatiënten. Het zaaltje met 10 bedden werd al spoedig te klein en er werd een barakje bijgebouwd, ook kwam er een nieuw polikliniekgebouwtje, zodat deze patiënten niet meer in de open lucht be-

handeld behoeften te worden. De verzorging, — verpleging kon men het nog niet noemen —, werd ook beter doordat er een paar Pa-poeese jongens en meisjes als leerlingverpleger waren aangenomen, en die deden op hun manier erg hun best, hoewel 't hun veel moeite kostte aan geregelde werktijden te wennen. Voor de jongens was dit eenvoudiger dan voor de meisjes. Immers op vaste uren polikli-niek houden, op de zaal medicijnen geven en wonden verbinden, dat konden ze wel begrijpen. Maar er werden in 't ziekenhuis ook al spoedig babies geboren, en deze moesten, evenals andere jonge zuigelingen die wegens ziekte met hun moeders opgenomen wer-den, op geregelde tijden gevoed worden. En dat vond men wel grote dwaasheid!! Als een zuigeling huilt dan heeft hij honger en wordt gevoed, en als hij slaapt, wel dan laat men hem rustig slapen. En het waren juist de zuigelingen, die door hun ondervoeding en ziekte suf en slaperig waren, dus weinig huilden, die de meeste zorg vroegen. De leerling-verpleegsters waren het natuurlijk vol-komen eens met de moeders, en het kostte heel wat geduld en over-redingskracht hun duidelijk te maken, dat deze babies op tijd ge-voed moesten worden. Een van de grootste problemen was en is nóg de zuigelingen-zorg! $\pm 60\%$ van de geboren en sterven vóór hun 2de levensjaar. Oorzaak: malaria met dikwijls als gevolg ernstige bloedarmoede tengevolge waarvan de kinderen een sterk vermin-derde weerstand hebben tegen andere ziekten, — zéér onhygiënische toestanden, en ondervoeding.

Eén van de eerste zuigelingen in 't ziekenhuis was een „cadeautje”. Op een avond laat werd hulp gevraagd voor een a.s. moeder in Mariedeë een klein uurtje lopen van Seroei; vlug werden de nodige dingen ingepakt, en ging ik met een helpster op stap. Een uurtje na aankomst was er een tweeling geboren. De omgeving was heel pri-mitief maar 't lukte me niet de familie over te halen de patiënt de volgende dag met de babies naar 't ziekenhuis te brengen. Met een bezwaard hart liet ik ze achter, en werd de terugreis aanvaard. 't Was heel donker, en 't was inmiddels flink gaan regenen. 't Was me wel opgevallen, dat een paar mensen uit de kampong met ons meegingen en ik dacht, dat ze ons beleefdheidshalve een eind wil-den vergezellen, toen ik opeens een zuigeling hoorde huilen. Op mijn vraag wat dit was, kwam de jonge vader met een stralend gezicht naar me toe met een van de twee pasgeborenen in een dunne sarong gewikkeld in zijn arm!

„Die is voor u zuster, ik dacht dat u het graag zou willen hebben, en wij hebben er nu toch nog een over!” Een klein toneeltje midden in de nacht bij flikkerend lamplicht aan de rand van Nieuw-Guinea's oerwoud. 't Kind werd gauw in een stukje meegebracht zeildoek ge-wikkeld, zodat het wat beter tegen de regen beschermd was en de tocht naar Seroei voortgezet. De volgende dag is het toch gelukt de

jonge moeder met het andere kind in het ziekenhuis te krijgen en na ongeveer 3 maanden ging ze naar huis, gelukkig met 2 stevige babies. Op een goede morgen miste ik een van de meest trouwe polikliniekbezoekers. Toen hij de volgende dag weer kwam vroeg ik hem waarom hij gisteren niet geweest was. O, hij was het bos in geweest om naar Thomas te kijken, die was door een wild varken gebeten. Waarom hij Thomas dan niet meegenomen had om verbonden te worden? Dat kon niet, want hij was ver weg in 't bos, had vele grote wonden zodat hij niet kon lopen. En nu kwam het hele verhaal: Thomas was een slecht kamponglid. Als er van bestuurswege herendienst of kampongdienst verricht moest worden, dan trok Thomas met zijn vrouw het bos in en bleef daar tot die diensten afgelopen waren. Hij werd dan door zijn kampongleden niet vriendelijk ontvangen, want die diensten werden kampongsgewijze verdeeld en dus hadden de anderen er zijn portie werk bij moeten doen. Zo ook nu, er was kampongdienst geweest, en zij hadden zelfs Thomas' erf en tuin moeten schoonmaken. Toen nu zijn vrouw kwam vertellen, dat hij door een varken was aangevallen en hulp kwam vragen om hem thuis te brengen, was daar niemand toe bereid. Wel ging het kamponghoofd, mijn polikliniekbezoeker, eens kijken en daardoor had hij de vorige dag niet kunnen komen. Ik vroeg of Thomas erg gewond was. Ja, hij had grote wonden over zijn borst en in zijn benen en daar had hij al 3 dagen mee in 't bos gelegen onder een afdakje van bladeren, dat zijn vrouw gemaakt had. Of er dan werkelijk niemand was om hem te halen? — Nee er was niemand! Ik zei toen, dat ik dan zelf wilde gaan met mijn beide jongens en dat hij mee moest om de weg te wijzen. Maar toen kwamen er duizend bezwaren. Nee dat kon niet, 't was veel te ver, 't was erg steil klimmen, er was geen weg, enz. enz. Ik zei toen, dat hij moest zorgen over een uur met een paar mensen hier te zijn, één van m'n jongens mocht dan ook mee, en dat ik anders heus zelf ging. En ja, na ruim een half uur kwam hij met een paar mannen aan. 't Was ongeveer 10 uur. Als ze geen tegenslag hadden konden ze voor donker terug zijn. Eén van mijn jongens ging mee met een brancard en verband. Tegen 6 uur kwamen ze met Thomas aan-dragen. Wat zag hij er uit! Overal grote diepe wonden, die al erg geïnfecteerd waren. Hij is ongeveer 6 weken in 't ziekenhuis geweest en toen hij genezen ontslagen werd, vond hij, dat hij van mij als dank wel wat tabak mee mocht hebben.

Na een jaar had het werk zich zo ontwikkeld, dat er nodig meer deskundige hulp moest komen. In iedere brief aan het Zendingsbestuur werd gevraagd: Zend een arts, er kan en moet hier veel meer gedaan worden! En het was dan ook met grote blijdschap, dat Dr J. Bierdrager medio 1932 op Seroei werd „ingehaald.“ Door Simavi was aan deze dokter een uitgebreid instrumentarium mee-

gegeven, zodat er nu indien nodig ook geopereerd zou kunnen worden. Met enthousiasme begon de dokter zijn werk, heel gauw werd er een noodoperatiekamer gebouwd en plannen gemaakt voor de bouw van een nieuwe en betere ziekenzaal. Er werd getourneerd, uit de verst verwijderde kampongs werden patiënten meegenomen naar het ziekenhuis, en systematisch werd er gewerkt aan de opleiding van leerlingverplegers.

Begin 1933 was de gewone jaarlijkse conferentie van zendelingen en daar werd de vraag gesteld, of het geen economischer hulpverlening was, als de zuster werd overgeplaatst naar Korido, de zendingspost op de Schouteneilanden, 120 mijl (d.i. ongeveer 190 km.) van Seroei gelegen en ook een dichtbevolkt centrum. Van de Schouteneilanden kwam wel eens een enkele maal een prauw met zieken naar Seroei. Maar deze reizen waren voor de betrokkenen toch wel zeer bezwaarlijk. Op die conferentie werd dan besloten, om na goedkeuring van het Zendingsbestuur in Holland, een hulpziekenhuis op Korido te openen. Deze toestemming werd gegeven.

Juli 1933 aankomst per K.P.M. te Korido. Zoals u weet had de bevolking van Jappen 3 jaar geleden als originele welkomstgroet een poort samengesteld uit verschillende geneeskrachtige planten en bloemen. De bevolking van de Schouteneilanden, (Biak-Soepiori) deed anders! Deze had in de korte tijd van voorbereiding die men had, ongeveer 4 weken ruim 100 ijzerhouten balken bijeen gebracht, en die werden me bij aankomst direct vol trots door verschillende kamponghoofden getoond. „Daar moet een ziekenhuis van gebouwd worden en we zullen er nog meer brengen,” zeiden ze. Dit is zo gemakkelijk in een paar woorden verteld, maar wat had het deze mensen een tijd en inspanning gekost om deze bijdrage te leveren. IJzerhout is, zoals de naam aanduidt, zeer hard. De bomen moesten soms op vrij grote afstand van de kampong worden gekapt met primitieve kapmessen. Daarna van hun takken ontdaan, naar het strand gesleept, waarbij voor één stam 15 à 20 man nodig waren. Verder is ijzerhout zo zwaar, dat het in water zinkt, redenen waarom voor verder vervoer over zee van een lichter soort hout vlotten moesten worden gemaakt; hierop werden de ijzerhouten balken geladen en zo, achter een prauw naar Korido gesleept, dat over een afstand van 4 à 5 dagen roeien!

Er was op Korido geen opname-gelegenheid voor patiënten. Wel stond er een klein polikliniekgebouwtje, waar Ds Agter dagelijks de mensen, die om hulp kwamen, verzorgde. Maar al heel spoedig kwamen ook hier patiënten, die met poliklinische behandeling alleen niet voldoende geholpen konden worden. Er werd beschikking gekregen over een zeer primitief gebouwtje, dat als noodziekenhuisje werd ingericht, alles in 't begin nog veel eenvoudiger dan op Seroei. Gelukkig kon spoedig met de bouw van het nieuwe ziekenhuis be-

gonnen worden, er waren, — natuurlijk — zou ik bijna zeggen, financiële moeilijkheden. De Papoea's hadden flink geholpen met materiaal, maar cement, glas, het nodige ijzerwerk, het timmerloon, enz. kostten veel geld. De zendingskas was leeg vóór het ziekenhuis klaar was en groot was dan ook de dankbaarheid toen Simavi weer te hulp kwam, en er niet alleen „afgebouwd” kon worden, maar ook de nodige inventaris aangekocht.

29 December 1934 werd het ziekenhuis onder enorme belangstelling van de bevolking, die voor deze gelegenheid uit de verstverwijderde kampongs gekomen waren, geopend. Zij noemden het ziekenhuis „Roem Andé,” het huis waar de zorg weggenomen wordt. Het ziekenhuisje, dat berekend was op 36 patiënten werd op de dag van de opening reeds overbezet. Binnen een jaar was er een zuigelingenzaal bijgebouwd voor 24 patiëntjes. Hoog was het sterftecijfer onder de jonge moeders. Door de grote afstanden was het vaak niet mogelijk tijdig hulp te komen vragen. De moederloze zuigeling werd dan als regel door de grootmoeder „verzorgd.” Maar daar het maar heel zelden mogelijk was om een min voor het kind te vinden en andere geschikte zuigelingenvoeding volkomen ontbrak, werd het kindje zelden ouder dan 14 dagen. Vroeger werd als oorzaak hiervan aangenomen, dat de geest van de moeder het kindje bij zich wilde hebben en met een zekere verdrietige gelatenheid accepteerde men dit. Totdat iemand op zekere dag met zo'n zuigeling naar het ziekenhuis kwam om hulp. Deze baby werd opgenomen, en toen dat over het eiland bekend werd kwamen al spoedig vaders en grootmoeders hun moederloze babies brengen, dikwijls waren ze hiermee een week onderweg, en het is te begrijpen dat deze heel jonge kinderen dan wel vaak in een zeer ondervoede toestand aankwamen. Al spoedig lag de kinderzaal vol. De kinderen bleven als regel tot ze ongeveer 1½ jaar oud waren en gingen dan naar hun familie terug. Het was dikwijls ontroerend de blijdschap van de grootmoeders te zien wanneer ze de kleinen soms bezochten.

Op deze kinderzaal leerden Papoeese meisjes de babies verzorgen, deze meisjes waren a.s. njora's, d.i. goeroevrouwen, die daar veel leerden en zoals later bleek, dit ook in toepassing brachten, niet alleen in eigen gezin, maar ook in de kampong waar ze later als njora een centrale plaats innamen. Ook kwam men vooral uit de naaste omgeving van het ziekenhuis steeds meer om hulp vragen voor a.s. moeders. Hierbij werd door deze meisjes geassisteerd en ook het hierdoor geleerde was hun later meerdere malen van nut. En zo nam het ziekenhuis langzamerhand een steeds belangrijker wordende plaats in de Papoeese maatschappij in. De familie kwam niet meer mee als lijfwacht en liet zelfs zeer jonge kinderen zonder „toezicht” achter.

Was het in het begin zo, dat na een sterfgeval in het ziekenhuis

alle patiënten weglepen uit vrees voor de „boze invloed” die er dan volgens hen was, allengs veranderde dit. Op zekere dag werd dit wel duidelijk gedemonstreerd. Een invloedrijk hoofd van een grote kampong kwam met zijn zesjarig enig zoontje, dat zeer ziek was, — het kind overleed twee dagen later. De vader vertrok, zeer verdrietig. En we verwachtten dat er uit die kampong voorlopig wel niemand om hulp zou komen vragen. Na enige dagen kwam echter dit kamponghoofd met een familielid, dat een ziek kind van ongeveer dezelfde leeftijd bracht. „Ja,” zei het kamponghoofd, „mijn zoontje is hier gestorven, we weten dat ook dit kind heel erg ziek is, maar wilt u proberen te helpen?” Zie, dat zijn momenten, die je je wel heel klein en diep afhankelijk doen voelen.

Ook op Seroei ging het werk voort. Onder leiding van Dr Höweler die in 1935 Dr Bierdrager opgevolgd was, waren twee nieuwe zalen gebouwd.

En toen kwam 1940... Op Sumatra, Nias en Midden Java werden de daar werkende Duitse zendingsarbeiders geïnterneerd. Aan verschillende andere terreinen werden zendingsarbeiders onttrokken om, althans gedeeltelijk, deze plotseling verweesde terreinen te bezetten. Zo moest ook Nieuw-Guinea enige mensen voor dit werk afstaan. En onder hen waren de medische arbeiders. Ziekenhuizen moesten worden gesloten en de zendelingen moesten trachten poliklinisch weer zoveel mogelijk hulp te bieden.

1942. Japanse invasie. Alle zendingsarbeiders geïnterneerd en de nog aanwezige medicijnen moedwillig door de Japanners vernietigd. Het ziekenhuis te Korido weggebombardeerd en dat te Seroei zwaar beschadigd.

Dadelijk na de komst van de Amerikanen werd in 1944 door mobiele teams zoveel mogelijk hulp gebracht. Maar het duurde toch nog wel enige tijd eer het weer mogelijk was om de bevolking meer blijvende hulp te bieden. Dit begon vanuit de toen nog militaire hospitalen, die door de Amerikanen ten behoeve van hun legers op Biak en Hollandia waren opgericht. Al spoedig kwam hier een staf van zendingsarbeiders en verpleegsters. Ook Seroei kreeg weer een zendingsbezetting. Nu zijn er ziekenhuizen te Sorong, Inanwatan, Manokwari, Biak, Seroei, Hollandia en Joka. Er wordt nu intensief aan de opleiding van Papoeese verpleegkrachten gewerkt en dit vraagt veel geduld. Niet alleen „parate” kennis wordt hun bijgebracht, maar ook veel aandacht wordt besteed aan hun geestelijke vorming.

Hier is nog veel, ja alles te doen. Het zal dikwijls moeilijk en teleurstellend zijn. Toch zullen zij, die zich tot dit werk geroepen weten door Jezus' opdracht. „Gaat heen onderwijst alle volken, en: helpt de zieken” het als voorrecht voelen dit werk te mogen doen.

De zekerheid der dingen die men hoopt

door I. S. Kijne

Zendingswerk mag alleen gedaan worden in geloof en in hoop. Het is geen maakwerk van onszelf. Alleen als wij blijven staan in geloof en hoop, zal door de Heilige Geest de liefde van Christus door ons heengaan tot de volken. Een andere zekerheid zoeken of vasthouden of verwachten mogen wij niet.

De kerk te midden van de volken weet als gelovig profeet niet anders dan het Woord van God, dat nu in de naam Jezus roept tot het kennen van de Vader.

En zij verwacht als in liefde dienend koning niets anders dan het Koninkrijk der gemeenschap met God door de Heilige Geest.

Overal waar in de wereld de kerk komt, begint dadelijk de strijd met de verzoeker. Het is geen strijd tegen allerlei achterlijkheden en dwaze fantasieën van een heidendom, maar tegen de verzoeker, die overal in de wereld gelijk is en die zich zelf gelijk gebleven is. Die verzoeker wil, dat wij iets anders willen weten en van een ander geheim willen leven dan van het Woord van God, dus dat we *heiden-profeten* worden. Die verzoeker wil, dat wij ons heilzekerheid toeëigenen, om ons leven vast te houden en het niet te verliezen; dat wij God verzoeken in plaats van ons leven in Zijn handen te bevelen, dus dat wij *heiden-priesters* worden. Die verzoeker wil, dat wij hem aanbeddende een koninkrijk verwachten van deze wereld, waarin wij zelf god-koning zijn, dus dat wij *heiden-koningen* worden.

Wij vinden de heidenvolken in de handen van de verzoeker; de groeiende kerk moet er voortdurend tegen op haar hoede zijn en de arbeiders in de kerk, de goeroes en de zendingen hebben er voor zichzelf ook steeds mee te kampen.

Laten wij ons eens voorstellen, dat we als zendingen hier op Nieuw Guïnea gekomen waren met de gedachte, dat wij het toverwoord bezaten, om dit volk te veranderen; of dat wij met onze kerkorde en liturgie en ceremoniën en wetten de macht hadden dit volk aan het goede te binden; of dat we ons na een tijd verbeeld zouden hebben dat tenminste op dit zendingsveld het koninkrijk in volle glorie gekomen was, zodat wij op onze lauweren konden rusten en van die rust en glorie genieten. Zulke gedachten zijn allemaal best mogelijk, in een roes, niet in Pinkstervreugde.

Op die roes van zekerheid zou net als bij alle heidenen een terug-

slag gevolgd zijn van diepe ontmoediging, ook weer even heidens: we hadden zeker het goede woord gemist, de rechte macht niet gegrepen, en ons vergist in dat koninkrijk en dus zouden wij dan maar weer verder moeten zoeken en dwingen en ongeduldig wachten. En intussen zou de overste der wereld, die de heidenvolken beheerst, ook ons zelf stevig te pakken hebben.

Ik moet denken aan die boer, met wie ik een keer in Zeeland in de trein zat te praten. „Zo,” zei hij, „dus je bent zendeling. Als je dan maar goed weet, dat je het zelf niet kunt.” Zo is het. Daarom laat de Heer ons ook in de loop van het werk zoveel zien dat in verval geraakt, dat tot stilstand komt en dat maar schijn blijkt te zijn. Daarboven blijven wij het wonder zien van Góds werk, van het Woord dat niet voorbijgaat en dat het echte leven wekt. De natuur in Nieuw Guinea en het spoedig oud worden van de Papoea's — men krijgt soms het gevoel zelf een andere tijd te hebben dan de Papoea's — helpen mede, om de strijd tegen de wildernis die alles wil overwoekeren en de vergankelijkheid te onderstrepen.

*

Wat een vrolijk leven was er een kleine dertig jaar geleden op Mansinam. Het oude zendingserf van de Van Hasselts was verjongd. Jongens van alle kanten van Noord en West Nieuw Guinea werkten er in de school en op het erf. Nieuwe liederen begonnen te klinken. Er kwam hoop voor de jonge Papoea's zelf, om voor hun volk te gaan werken, zoals al zoveel Ambonse en Sangirese goeroes het deden. Zij wilden werken en ze konden werken: bouwen en schoonhouden, planten en wieden, graven en harken. Ze konden zingen en muziek maken, ze leerden spelen. En wat een prachtigeiland was het om er kris-kras doorheen te trekken en ontdekkingen te doen en te jagen op de verwilderde koeien! In die dagen zat ik in vergeelde bladen te lezen van de oude tijd, jaren en jaren terug, over de zendingen die daar vroeger hadden gewoond. Als Ottow en Geissler eens deze nieuwe geluiden hadden kunnen horen, zo vlak boven de plek waar ze als eerste zendingen voet aan wal hadden gezet!

Jammer, dat voor de zich uitbreidende opleidingsschool het koraal-eiland op den duur niet geschikt was. Wij verhuisden met heel de school in 1925 naar Miei en daar was de ruimte, waar we al verder mochten uitgroeien. En ook de zendingspost ging van Mansinam over naar de overwal, naar Kwawi.

Wij zijn laatst weer eens op Mansinam geweest.

Het smalle strand over, rechts een paar huizen boven de zee, even bouwvallig als de huizen die we er vroeger kenden.

We klimmen de heuvel op onder de kris-bomen. En daar ligt... een dichte wildernis; varens, struiken, bomen en spinnewebben.

We dringen er door. Hoeveel eeuwen zijn deze ruïnes oud? Heeft Geissler het zo achtergelaten en is er daarna niets meer geweest? Neen, op die plek daar, waar uit het verbrokkelde, overmoste cement een boom oprijst, daar heb ik zelf over die oude tijd zitten lezen. Het is niet zo lang geleden. De herinneringen gaan zich springlevend om mij heen bewegen. Waar is het trapje, waarboven we polikliniek hielden? Ik zie die kleine Bertus nog staan met zijn verbandje om het been. Hij is nu pendita en zijn gezicht begint al oud te worden. Waar is die grote, diepe put, die voor alle jongens het water moest leveren? Hij is er werkelijk nog, maar het is een kring van bomen geworden en al het verweerde steenwerk is door een dicht weefsel van wortels bedekt. Alles is overgroeid en stil geworden. De wildernis heeft alles weer in bezit genomen.

Een mooie tijd, dat jonge frisse begin van iets nieuws. Een domme gedachte, dat het zó had moeten blijven. Neen, je kunt er niets meer van laten zien, al zie je in je gedachten weer al die jongens en heel hun bedrijf helder en klaar.

Wij gaan naar Miei. Daar heeft de oorlogstijd ook veel doen dichtgroeien. Maar boven op Aitumieiri, de terrassen van de Wondiwoi, waarop het internaat ligt, is het onveranderde uitzicht over de prachtige Wandammenbaai en onder hoog opgeschoten geboomte liggen nog de meeste gebouwen. Alleen het schoolgebouw is weggevaagd door de oorlog. En daar is weer een nieuw begin gemaakt: frisse kleine jongens bevolken er de jongensschool.

Maar het dorp beneden! Heeft hier de tijd stilgestaan? Er zijn zoveel bekende gezichten, die wel heel oud geworden zijn. Is hier alles alleen verouderd, maar verder gelijk gebleven? Was er geen leven, dat groeide en nieuwe dingen deed opkomen? Het dorpschooltje, onveranderd: zelfde erf, zelfde paden. De kruidnagelen die we er plantten zijn bomen geworden, maar er kwam niets nieuws bij. De kerk, nog net als vroeger. Twee verbleekte, getekende platen hangen naast de preekstoel. Ze hingen er al vijftien jaar geleden. Hier is de wildernis niet overheengekomen. Het oude is bewaard, ook met veel piëteit bewaard, maar waar is het leven? Hier is iets vastgehouden. Was er geen geloof en hoop genoeg, om ook los te laten en werkelijk te leven? Wij kunnen zelf niet uitmaken, waar de Geest zal werken. Het Woord trekt door de tijden en de plaatsen heen. En zo wordt het Woord nú op tal van plaatsen gehoord, oude en nieuwe. In allerlei vormen vinden wij ook nieuw en opgewekt leven, haarden waar het vuur brandt en soms oplaait.

Zoals het begon op Mansinam, en het verder ging in Miei, zo vinden wij nu tal van die plekken waar de hoop zich uit in het werk en het lied en het spel: Seroei met de eigen school van de kerk, nl. de Opleidingsschool voor gemeentevoorgangers en evangelisten; de onderwijzersopleiding, de landbouwschool en de meisjesschool; Ko-

taradja bij Hollandia met het ruime, lichte complex van de ambachtschool, en de Muloschool. En al die andere plaatsen met internaten: Joka, Korido, Saoka, Timinabuan, Genjem. En de internaten bij de ziekenhuizen. Het zijn er alle veel meer dan vroeger, allemaal vensters die open moeten staan en open blijven, waardoor het licht moet heen stromen naar het volk. En er zijn ook gemeenten en huisgezinnen, die zulke vensters zijn. Altijd weer moet men het Licht er binnenlaten en tegelijk waken en strijden tegen de verzoeker, tegen de terugval in de wildernis en tegen de stilstand.

Maar hoe is het nu met de vroegere leerlingen gegaan? Wat we uiterlijk van het al of niet blijvende van het werk zien is een beeld van het geestelijk leven van al die jonge mensen, die in hun leertijd het Woord hebben gehoord. Hadden we enige zekerheid, anders dan die van de dingen die men hoopt, toen wij ze het werk in zagen gaan? Hadden wij ze soms precies de juiste, duidelijke kennis bijgebracht, of hadden wij ze onder de vaste dwang van een geestelijke discipline gekregen, of waren ze aangestoken door enthousiasme voor dit prachtige werk? Of hoopten wij, dat ze zouden waken en bidden?

Wij vinden ze terug, op hun post na de langere of kortere weg, die ze al als goeroe hebben afgelegd.

Wij komen ze tegen op plaatsen waar wij ze niet zouden verwachten: goeroes, pendita's bestuursambtenaren, ziekenverplegers, dorpschouffers, politieagenten, boeren, vissers, havenarbeiders.

In een keurige woning met een vrolijk erf, nette kamertjes, met een flinke vrouw, een levendig gezin, een school die er mag zijn, een mooie kerk, of in een scheefgezakte hut met een wrakke stoel en kreupele tafel en met oververvulde rommel, waaronder wat oude schriften en boeken, en bij een schoolkerk, al even slonzig als de woning. Ook wel in een kantoor met een schrijfmachine en bureau en goedgeordende kasten, of op een kale, stoffige brits van een donkere koelieloods of . . . in de gevangenis.

Fris gebleven ouderen, oudgeworden jongeren.

Wat een verschil, die jonge pendita, die eenvoudig en rustig onlangs in het geloof zijn werk begon als ressortsleider en dat oude mannetje dat ik laatst onder de koelies vond aan de haven, met zijn rimpelig gezicht met grijze stoppels. Zij waren ongeveer even oud en van de zelfde klas destijds.

Daar gingen ze heen, de jonge *profeten*, de rimboe van het leven in. Zouden ze het geloof behouden? De verzoeking kwam van alle kanten op hen af. Het is voor velen een weg van veel struikelen en vallen en opstaan geworden.

Een heidens profeet, zegt het geheime woord te kennen uit

de andere wereld: de wereld van de slangenwijsheid. De profeet in Bijbelse zin hoort alleen het Woord van God, en is daar een onvermoeid getuige van. De jonge profeten komen bij mensen levend in veel vrezen: er is een andere, eigenlijk niet-echte en toch machtige gevaarlijke wereld, voortgebracht door de vader der leugen. Die wereld wijkt alleen voor het geloof dat de Almachtige God onze Vader is en dat alleen Zijn goedheid waarheid is. Maar het is voor sommige goeroes een harde strijd geworden en hun geloof heeft niet altijd stand gehouden. Daar kwam bij, dat zij dikwijls weinig steun vonden bij hun Ambonse en Sangirese collega's; zij vonden daaronder nog zo velen, die sterk onder de indruk leefden van de werkelijkheid van die duistere wereld, zonder dat ze tot het doorzien van de leugen er van gekomen waren. Er zijn goeroes geweest, die bezweringen verrichtten, en het is zelfs gebeurd, dat een goeroe tot heksenmoord kwam, doordat hij zó in de ban van de angst was geraakt.

Maar het ergste is, dat heel de prediking haar kracht verliest, wanneer men weer meent te staan tegenover een wereld, waarin een god zijn geheim achterhoudt. Het niet leven uit het geloof en uit het luisteren naar Gods Woord brengt altijd weer tot het zoeken, het willen weten van een geheim: geheime kennis, geheime macht. En zo wordt dan de prediking van het evangelie het brengen van een betere „godsdienst." Men moet voor zijn heil „iets" leren. Het gaat dan niet meer om het kennen van God.

Er zijn goeroes geweest, die op dat verkeerde pad teruggedwaald zijn tot onverhuld heidendom, die profeet zijn geworden van geheime kennis, die zij opdeden in de onderwereld, in vizioenen, in dromen, in contact met de geesten, al is dit opvallende heidendom niet zo váák bij goeroes geconstateerd. Maar het loopt daar op uit, als men niet blijft luisteren naar Gods stem en Zijn liefde niet ziet. Het Woord van God roept ons om tot kennis van Hemzelf te komen. Met de Bijbel in de hand kan men ook verdwalen op de heidense paden, als men in die Bijbel naar een ander geheim zoekt dan naar het kennen van God.

En zo is het ook altijd weer nodig, dat wij de goeroes waarschuwen, dat ze geen profeten moeten worden van uit de Bijbel gehaalde wetenschap en onbegrepen teksten. Ook, dat ze hun taak niet moeten zien in het aanleren van wetenswaardigheden. Prediking en onderwijs kunnen dan pas christelijk worden genoemd, als Gods Woord er in spreekt en als ze in de eerste plaats roepen tot het kennen van God en niet tot het iets weten over allerlei goddelijks en ongoddelijks; als ze roepen tot het ingaan in het Koninkrijk en er niet alleen over praten.

Ja, en dan zijn er ook goeroes, die het niet zoeken in de geheimen van de andere wereld, of de geheimen van de Bijbel, maar die het

gevonden menen te hebben in een klein kapitaaltje wereldse kennis, waarvan ze verder rustig kunnen rentenieren. Zij zijn de profeten van de vooruitgang en ze menen dat hun wijsheid, hoe beschimmeld die op de duur ook raakt, hen in elk geval een stap verder vooruit heeft gebracht.

En daarom moeten de goeroes het Woord Gods duidelijk blijven horen en bidden dát ze het horen. De Heer kiest Zijn apostelen uit waar Hij wil en wij geloven, dat Hij Zijn werk leidt door Zijn Geest. Dat wil ook zeggen, dat ieder, die door de Heilige Geest de nood en de verzoeking herkent, ook aangewezen en geroepen is, dat Woord van God voor te houden aan allen die in het ambt staan, opdat de wildernis het Woord van God niet overwoekere.

Het ambt is ook *priesterlijk*.

De heidense priester meent het heil te kunnen maken en vastbinden door het hele samenstel van de adat: ceremoniën, ordeningen, de wet. Er is geen gehoorzaamheid en barmhartigheid, maar de ceremoniën drukken de eigen wil uit om vast te houden wat men heeft. Het gaat om de zekerheid der dingen, die men *heeft* en niet om de zekerheid der dingen die men *hooft*. Een echt priester is gehoorzaam, omdat hij hoopt op de vervulling. De profeet moet altijd weer tot de priester zeggen, dat hij open moet blijven staan terwijl hij met de zijnen gehoorzaam en geduldig wacht: de lendenen omgord en brandende de lampen. De priester moet voorgaan in het loslaten en hopen.

En daar komen nu de mensen aan de goeroe vragen, of hij het heil wil maken en helpen vasthouden! Dat is een zware verzoeking. En wát voor heil wordt gevraagd? Zekerheid op het gebied van het gewas en de visserij en de jacht en gezondheid en bezit en kindertal en zoveel meer. Als de nieuwe godsdienst daar niet beter in is dan de oude, wat is hij dan eigenlijk?

Ja, het oude was in vele opzichten gebrekkig, maar wat geeft ons dit nieuwe? De goeroe ziet, dat de mensen zich vasthouden aan oude gebruiken, zich richten tot nieuwe vormen van ceremonieel, met wereldse verwachtingen zich wenden tot Pinkstergemeente of andere bewegingen. Zijn boodschap is, dat de gemeente in de wereld is uitverkoren, om te geloven en te hopen en gehoorzaam het kruis te dragen en zó het licht der wereld en het zout der aarde te zijn. De bewarende wet moet altijd open blijven staan voor de vervulling door de Geest, zodat daardoor de Gemeente daden van liefde in de wereld kan doen, totdat Hij komt.

Maar de verzoeking is zo zwaar, op tweeërlei manier: ten eerste de verzoeking om toe te geven aan de eis van de mensen en te zeggen, dat de kerk in staat is om het heil te maken en vast te houden, zelfs op het gebied van varkensjacht en bescherming van tuinen tegen

diefstal en van het verwerven van een hoger levenspeil met baadjes en broeken en petroleum- of elektrische lampen. En in de tweede plaats om te zeggen: deze kerk is voortaan jullie heil; wij gaan dat beschermen met een nieuwe adat, met regels en voorschriften en verboden. Het geheim van de doop brengt jullie in dat heilsgebied, het geheim van het avondmaal vernieuwt en bindt opnieuw wat mocht vergaan en losraken, de orde van de kerk en de tucht houden alles bijeen en . . . dat is voldoende.

Voor de jonge Papoese goeroes was het ook hier weer moeilijk, doordat zo veel van hun Ambonse en Sangirese collega's hen al spoedig neerdrukten onder een traditie van opvattingen en gebruiken, waaraan niet getornd mocht worden. Velen liepen al vast, voordat zij gelegenheid hadden kunnen krijgen om zich te ontplooiën. Zo komen wij goeroes tegen, van wie wij toch goede verwachtingen hebben gehad, maar die zo zijn opgegaan in enkele regels en gewoonten, dat wij menen met automaten te maken te hebben: hardnekkige sleurgoeroes, sleuronderwijzers, sleurpredikers en sleurherders. En bij zulk een houding is al gauw de barmhartigheid van de priester, die mede lijdt en mede bidt en mede schuld belijdt ver te zoeken. Er ontstaat een grimmigheid tegenover alles wat niet past bij het aangenomen patroon, tegenover de schare die de wet niet kent.

Dit vastgelopen zijn en opgesloten zijn maakt ook bij velen onmogelijk, dat zij met oprechte belangstelling ingaan op de noden van het volksleven. Zwart en wit zijn voor altijd te onderscheiden.

En zo is het nodig, dat de ambtsdragers altijd weer gewezen worden op de hoop, waarin zij leven moeten; op het feit, dat alle regels alleen maar zin hebben als uitdrukking van onze verwachting; dat het goede op zichzelf niet bestaat en niet gemaakt kan worden: niemand is goed dan Eén, namelijk God. Als het goed is leven niet wij, maar Christus leeft in ons. Alleen door de enige Hogepriester, die met ontferming bewogen was, kunnen wij echte priesters zijn. Daarom moet over kerkorde en liturgie en reglementen nooit al te gewichtig gesproken worden als over het eerste nodige. De verzoeking van het verkeerde priesterschap is al te groot.

En het ambt is ook *koninklijk*. U dacht wellicht, dat wij het bij het ordenen en reglementeren al over koninkjes hadden, maar dat regelen en binden hoort in wezen bij het priesterlijke. We kunnen ook pas goed begrijpen, wat een koning is, als we weten wat een heiden van een koning, van een „Heer” verwacht. De profeet moet het geheim te weten komen uit de „andere” wereld. De priester moet het verworven heil vasthouden. Maar door de koning moet men de zekerheid van *het eeuwige* beleven; dan grijpt men pas de heerlijke zin van alles; door de koning is men zelf goddelijk. En als die ko-

ning er niet is, dan verwacht men hem. Wat Nieuw Guinea betreft, daar hebben verschillende volken op verschillende wijzen zulk een „heer” verwacht.

De moderne heiden in Europa heeft in zijn hart dat zelfde lege gevoel als de Papoea. Hij weet ook, dat alleen een wonder van eenheid of van gemeenschap met een eeuwigheid die zin in zichzelf heeft aan zijn zinloze bestaan betekenis zou kunnen geven. Maar die moderne heiden verschilt van de Papoea, dat hij zich niet meer laat beetnemen: wij kunnen het wonder niet voltrekken, aan schijn heb je niets... het wordt ons ook niet gegeven, dus... niets. Maar er staat geschreven:

„Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij” (Joh. 14 : 6).

Jezus Christus vervult de koninklijke wet van de liefde-gemeenschap met God, omdat Hij de nederige, dienende koning was en zó wil Hij ook het koninklijke ambt!

Maar de mensen komen aan de goeroes vragen om een andere koning en zij willen niet dat de koning die zij verwachten gekruisigd wordt. Zij willen zware en wonderlijke wetten op zich nemen en heel vreemde dingen doen, als daardoor de zekerheid maar ontstaat, dat hun Messias komt. Dan nemen zij geen genoegen met het vasthoudende van de Sadduceeën, maar ze willen wel als de Farizeeën vooruitzien. Als hun koning maar geen gekruisigde koning is, maar een die mét hen gód is.

En die verzoeking voor de ambtsdragers is ook weer tweërlei. Zij komen zelf onder de invloed van „bewegingen” en raken er psychisch door in de war, zodat zij in zichzelf manifestaties speuren van die verwachte „heer.” Zij gaan hun verwachtingen en de verwachtingen voor hun volk wat betreft materiële vooruitgang en nationale eer verwarren met hun boodschap van Gods koninkrijk. Die verwachte koning is ook meestal een wrekende, trotse koning, die het minderwaardige volk zal verheffen en die de vreemden waartegen men heeft opgezien en tegenover wie men de eigen kleinheid altijd heeft gemeten, zal vernederen en straffen.

Er zijn bij de bewegingen, die dan hier, dan daar zijn opgekomen, inderdaad ook wel goeroes en andere ambtsdragers betrokken geweest, die deze verzoeking niet hebben weerstaan, terwijl er anderen om hun geloof werden vervolgd.

In de tweede plaats is er de verzoeking, om zichzelf niet te zien als dienstknecht, maar als heer, aangedaan met waardigheid en heiligheid en gezag. Die verzoeking komt niet alleen voort uit de zucht van het eigen hart. De omgeving dringt er op allerlei manier op aan. Laat een ander maar heer zijn en heilig zijn en de „geest” dragen, dan is men zelf vrij van verantwoordelijkheid; dan behoeft men zelf voor de Geest niet open te staan. Hoeveel ambtsdragers

bezwijken ook op Nieuw Guinea niet voor die verleiding! Ja, een kerk, die geen kerk is van geestelijken en leken, is voor zeer velen iets geheel vreemds. Alsof Pinksteren niet de vervulling was van het woord, dat de Geest op *alle* vlees zou worden uitgestort. Dus *allen* moeten steeds gereed staan, liefdedaden te doen door de Heilige Geest.

Konden wij na de opleiding zeker zijn, dat wij hun dat in een paar jaar tijd hadden bijgebracht? Moesten wij bij die opleiding zoeken naar het toverwoord dat hen veranderen zou, of konden wij ons internaat zo reglementeren, dat die discipline als een blijvende binding met hen mee zou gaan, of mochten wij ons verbeelden, dat ons internaat een paradijs was, een op aarde gekomen koninkrijk?

Zo is het met de gemeente en haar ambtsdragers nooit geweest en mocht het niet zijn. Wij mochten hen wijzen op Jezus, hen leiden tot Jezus, en met hen bidden om de Heilige Geest: het ontvangen van de gemeenschap met God.

En zo, in dat zelfde geloof, met die zelfde hoop en gedreven door de liefde van Christus zijn wij nu samen arbeiders in Zijn kerk. Daar is dienende kennis bij nodig, daar zijn bij de uitbreiding der kerk steeds meer dienende regelen bij nodig, zo eenvoudig en sober mogelijk, want het gaat om het éne nodige, het Evangelie van Christus, gezaaid, bewaakt, versterkt, met waken en bidden tegen de verzoeking van het heidendom in ons en om ons, tegen de overwoekering door de wildernis, tegen het vastlopen in een dode vorm, tegen het opgaan in eigen glorie.

Wij moeten gehoorzaam voortgaan met het allen voor te houden: er is geen andere zekerheid, dan de zekerheid der dingen die men hoopt.

Valt het u niet altijd op, als ge over de kerk in de heidenwereld hoort, hoe dicht dat leven en die vragen liggen bij de wereld waarover de Bijbel spreekt. Is dat werkelijk bij onze „eigen kerk” zo heel anders?

Waarom schrijf ik deze dingen over Nieuw Guinea? Liggen die verzoeking in Nederland niet gelijk?

Maar dat is dan ook één van de vruchten van het zendingswerk, dat wij tot inzicht van die gelijkheid komen. Men mag van het zendingsveld geen interessante vreemdigheden en sterke verhalen vragen.

De gedaante dezer wereld, die in Europa een beetje langer schijnt stand te houden dan hier in de wildernis, gaat toch voorbij en ze is overal en in alle tijden gelijk.

Maar het Woord van God gaat uit naar die wereld, en gaat er doorheen waar Hij het wil, en het moet weer keren tot Hem.

Medische zending op Noord en West Nieuw-Guinea

door dokter D. L. Leiker

Om een indruk te geven van de omvang van het werk en de ter beschikking staande krachten, allereerst enkele ietwat dor schijnende getallen. Reeds hieruit zal men verstaan hoezeer de medische verzorging een probleem is. Deze gegevens zijn van ultimo 1951.

Ressort	Aantal inwoners	Artsen	Artsen in Zendingsdienst	Verpleegsters	Id. in Zendingsd.	Aantal bedden
Hollandia (stad)	26000	4(a)	3	13	13	200
„ Haven	—	1	1	2	2	63
Joka	—	1	1	1	1	40
Sarmi	10000	1	1	1	1	16
Biak	35000	1	—	3	1	105
Seroei	35000	2	2	2	2	90
Miei	6000	—	—	2	2	—
Sorong	27000	1	—	2	1	35
Inanwatan	22000	1	—	1	1	40
Manokwari		2	1	—	—	70

- (a) Hierbij is inbegrepen Hoofd Geneeskundige Dienst D.V.G. en een Malaria-rioloog. Militaire artsen en N.N.G.P.M. personeel niet inbegrepen.
 (b) Uitsluitend voor de bevolking practiserende artsen dus totaal 11.

GEZONDHEIDSTOESTAND VAN DE BEVOLKING

Alweer kan ik niet beter doen dan enkele getallen laten spreken. Deze zijn ontleend aan in een ressort verzamelde gegevens. Natuurlijk zijn er plaatselijk aanzienlijke verschillen en zijn de getallen te klein om een absolute waarde te hebben, niettemin geven ze een indruk van het geheel.

186 vrouwen, nu boven 45 jaar, brachten 965 kinderen ter wereld, waarvan inmiddels reeds 53% overleed. 152 jongere vrouwen brachten 532 kinderen ter wereld, waarvan reeds 46 % overleed. Het grootste deel der sterfte valt in de eerste levensjaren.

Slechts de sterksten der sterken vallen niet ten prooi aan de een of andere volksziekte, in de meeste gevallen de malaria en als men deze sterksten ziet, maken ze nog niet de indruk van een gezond volk.

Integendeel, tamelijk klein gebouwd, vaak aangetast door huid-

ziekten, vele wonden of de littekens daarvan, overgehouden ken-
tekenen van doorgemaakte framboesia, vaak onbehandeld, bloedarm
en slecht gevoed, is eer regel dan uitzondering.

Met een enkel woord laat ik hier de meest voorkomende volksziekten volgen
Allereerst de malaria, een ziekte waaraan in dit land vrijwel niemand ontkomt
De regenval is groot, de dichtstbevolkte plaatsen bevinden zich veelal in de nabij-
heid van kali s. van moerassen en op enigszins vlakke grond, dus juist daar waar
de gelegenheid tot het vormen van broedplaatsen voor de muskieten, die de
ziekte overbrengen, gunstig is

Natuurlijk bestaat nog geen begrip voor de gevaren die dat water met zich mede-
brengt en wordt slechts gezien op de onmiddellijke voordelen

Echter, ook al zou reeds dit begrip gegroeid zijn, van een malaria-vrijmaken van
grote streken zal voorlopig geen sprake kunnen zijn Daartoe levert het terrein
nog te grote moeilijkheden op

Voorlopig is ons eerste wapen, de bevolking in de gelegenheid te stellen bij elke
koortsaanval zich direct te laten behandelen Dat is nu het geval op enkele plaat-
sen, in de directe omgeving van het ziekenhuis en de buitenpolikliniek Maar
hoe weinigen hebben dan nog de gelegenheid Hier in mijn ressort slechts op drie
plaatsen en hemelsbreed is het honderden kilometers, slechts per prauw te be-
reiken en dan nog alleen in het stormvrije seizoen

Er is echter nog een moeilijkheid te overwinnen Men mene niet dat de bevolking
steeds de geboden hulp zoekt De dagelijkse ervaring leert, dat zelfs in de nabij-
heid van het ziekenhuis dat niet het geval is

De bevolking moet geleerd worden hulp te zoeken en dat zal nog heel wat jaren
duren Dan echter zal de ziekte niet uitgeroeid worden, doch haar ergste gevolgen
zullen snel verminderen De gevolgen van de herhaalde malaria aanvallen bestaan
vnl in bloedarmoede en vermindering van weerstand voor andere ziekten De
slechte gewoonte om als men transpireert verkoeling te zoeken op het vochtige
voorgalerijtje van het huis veroorzaakt heel wat longontstekingen De toestand
van de huizen is veelal zodanig dat de kans op kouvatten binnenshuis al groot is
Niet minder belangrijk is de FRAMBOESIA

In zijn eerste stadium slechts een ziekte van de huid, veroorzaakt het in zijn
derde stadium botafwijkingen, gewrichtsafwijkingen, zweren, misvormingen Een
aantal neo salvarsan injecties doet de huidverschijnselen snel verdwijnen Nu is
de moeilijkheid dat ook zonder behandeling na lange tijd, de huidverschijnselen
uit zichzelf verdwijnen, doch de ziekte zelf blijft voortwoekeren Dit derde
stadium is veel moeilijker te behandelen Ook als het aantal injecties onvoldoende
is kan later het derde stadium optreden

Nu is het allereerst al moeilijk om mensen er toe te brengen zich de reis naar het
ziekenhuis of polikliniek te getroosten, maar onermidig veel moeilijker is het hen
te bewegen een voldoende aantal injecties te halen, elke week een, wanneer de
huidverschijnselen al bijna beter zijn De meeste mensen komen een of twee keer
en verder zo nu en dan als ze toevallig in de buurt zijn

Framboesia is een ziekte die direct samenhangt met hygiene in de kampong en
het ontwikkelingspeil van de bevolking Zodra ze geleerd hebben lichaam en huis
enigszins te verzorgen en de moeite nemen om bij de eerste verschijnselen naar
een polikliniek te gaan en het korte kuurtje vol maken, zal deze ziekte als volks-
ziekte spoedig verdwenen zijn

Nog zijn er kampongs dichtbij Seroei waar 20 % van de kinderen framboesia
heeft, de meeste anderen hebben het gehad of zullen er niet aan ontkomen

Direct bedreigt deze ziekte in het algemeen het leven niet Zonder twijfel verzwakt
ze echter het organisme en kan een blijvende bron van klachten worden ge-
durende het gehele leven

Het aantal patienten met huidziekten is legio Een werkelijk geheel gave huid ziet
men niet zo vaak De CASCADO, een schimmelaandoening, tiert welig Ver-
betering op dit gebied zal slechts verkregen worden door het opvoeren van de
hygiene Nu is er letterlijk en figuurlijk gesproken geen zalf tegen te smeren

Een grote groep patienten wordt geleverd door de ULCERA Allereerst de reeds
genoemde framboesiazweren Door onvoldoende verzorging worden onbeteken-
de wondjes tot grote zweren Tenslotte is er een zeer speciaal soort, de TROPEN-

ZWEER. Deze begint met een kleine, pijnlijke zwelling, die snel groeit, openbarst, waarna een geleachtige massa naar buiten komt die ontzettend stinkt. De diagnose is op afstand reeds te stellen. Aldus kunnen enorm grote zweren ontstaan. Ze zitten overal aan de benen, de meest kwetsbare plaats, telkens ontstaan daar weer nieuwe verwondingen en het eind is een wond die haast niet meer dicht wil en aanzienlijke misvormingen geeft.

Het is niet mijn bedoeling hier al die ziekten op de rij langs te gaan, slechts enkele noem ik nog wegens hun bijzonder karakter.

Allereerst de melaatsheid of LEPRA, een ziekte, die in bepaalde streken veel, in andere sporadisch voorkomt, doch die én om zijn gevaren voor uitbreiding én om zijn tragisch verloop wel bijzonder de aandacht vraagt.

In de Wandammenbaai, de voornaamste haard aan de Noordkust, belooft het aantal reeds ver boven de 150 op een bevolkingsaantal van 6000 zielen. Reeds geruime tijd bestonden plannen om hier maatregelen te treffen. In het jaar 1950 kon een zeer bescheiden begin gemaakt worden met de bouw van een leprozerie te Miei. Reeds wonen daar een 60-tal patiënten in ataphutjes aan het strand. Twee zusters zijn er medio 1950 heen gegaan om de verzorging van deze mensen ter hand te nemen.

De belangstelling van de zijde der patiënten is groot. Helaas is de bouw nog in een beginstadium en vordert zo langzaam dat van opname voorlopig nog geen sprake is.

Bijna alle patiënten die in de ziekenhuizen worden opgenomen hebben aanzienlijke bloedarmoede, gevolg van malaria-aanvallen, onvolwaardige voeding en wormziekten. Door het langzame ontstaan van deze bloedarmoede treedt een zekere mate van gewenning op. Een gehalte aan bloedkleurstof van 70 % is hier zéér gunstig, de meesten halen echter de 60 % niet, terwijl patiënten met slechts 15—30 % elke week worden opgenomen.

Naast de volksziekten speelt de voeding een belangrijke rol. De Papoea heeft de slechte gewoonte om zeer ongeregeld te eten, soms één keer, soms twee keer per dag, op de tijd die hem het beste uitkomt. Grote hoeveelheden sago worden dan verwerkt, maar de voedingswaarde is gering. Men kan het hem dan ook aanzien dat hij kort tevoren gegeten heeft. Daarnaast worden knolgewassen en pisang als meest volumineuse voedingswaarden geconsumeerd, benevens klappers, als ze maar zonder veel moeite te krijgen zijn. De voornaamste eiwitbron vormt vis, en het vlees van wild varken, of vogel. Groente wordt weinig verbouwd en nog minder gegeten. Over het algemeen kan men zeggen, dat de voeding niet tot vitaminegebrek leidt, maar dat de samenstelling veel te wensen overlaat.

Steeds weer verrassend is het effect van een opname in het ziekenhuis, waar de gewone volksvoeding verstrekt wordt, doch met regelmaat en enkele belangrijke aanvullingen; waar malaria-aanvallen behandeld worden en de patiënt een wormkuur en wat ijzer krijgt. En in de internaten zien we in enkele maanden de jongens en meisjes opknappen. Hoeveel onherstelbare schade wordt echter aan de kampongjeugd toegebracht door de voeding. Natuurlijk komen de meeste in andere landen bekende ziekten hier ook zo nu en dan voor, maar gelukkig geen typhus, pest, cholera, pokken en diphtherie, ziekten die een zo primitief levend volk zeer snel kunnen decimeren. Ernstige epidemieën, behalve zo nu en dan dysenterieën, komen niet vaak voor.

Het begrip ziekte en haar oorzaken speelt zich voor een groot deel der bevolking, nog steeds in de magische sfeer af. Ze zijn het gevolg van eigen fouten, veronachtzaming van verplichtingen aan de voorouders, soms ook onopzettelijk gepleegde handelingen of nalatigheden, of ze zijn het indirecte gevolg van andere, hen kwaadgezinde mensen. Hiermede is ook de wijze van behandeling aangegeven: Zorg een sterkere macht aan te wenden of liever: Probeer afwerende krachten met je mee te dragen ter voorkoming van ziekte.

Ook de door ons gegeven middelen ziet men veelal in diepste zin als krachtige, magische middelen. Hiermede hangt ook samen dat men zich het verband tussen een bepaald geneesmiddel en een bepaalde ziekte, moeilijk kan indenken. Van de Neo-Salvarsan injecties heeft men resultaten gezien. Het is dus een krachtig middel en daarom wenst men dit middel tegen allerlei ziekten te krijgen, ook voor die waarvan wij weten dat het niet helpt.

Echter hier manifesteert zich de gedachte zo dikwijls van een God die straft voor een aanwijsbare zonde. Tegen dit directe verband moeten wij ons steeds verzetten. „Je zult wel dit of dat gedaan hebben,” is een frequente gedachtengang.

Hozeer het magische denken een rol speelt blijkt ook uit de vrees voor krankzinnigen. Ook goeroes en zelfs onze eigen verplegers kunnen zelden die vrees overwinnen. Toch behoren werkelijk gevaarlijke krankzinnigen tot de uitzonderingen.

Van een min of meer georganiseerde geneeskundige behandeling in de kampong bemerkt men weinig. Een bepaald persoon die zich toelegt op behandeling van zieken, is meestal niet aanwezig, doch enkele oude mensen hebben wat meer ervaring en worden geraadpleegd. Enige kruiden hebben een zekere erkende werkzaamheid doch verder beperkt men zich tot het bedekken van een wond met blaadjes, kleine incisies in pijnlijke lichaamsdelen of het afsnoeren van lichaamsdelen en een rijke verscheidenheid van magische handelingen.

Onze tuinjongen was bezig op een gegeven moment bladen te plukken van een opvallend bloeiende heester. Het bleek voor zijn asthmatische vader te zijn. Op mijn vraag of deze plant een geneesmiddel was tegen asthma, werd gezegd dat dit niet bekend was. Zijn vader was echter in het voorbijgaan getroffen door de overvallende bloei en had gedacht dat dit mogelijk een plant met veel kracht zou zijn en wilde het eens proberen. Deze plant zou dus ook gebruikt zijn als zijn vader een andere ziekte zou gehad hebben. Het begrip „specifieke therapie” is onbekend. Zo draagt men armbanden van een wortel van een bepaalde plant, amuletten e.d. als ziekteafwerend middel in het algemeen, niet tegen een bepaalde ziekte. Ziek kan men worden door het eten van een bepaald dier dat op zichzelf niet giftig is doch alleen giftig voor die familie die van dat dier afstamt,

zoals de oorsprongsmythe aangeeft. Men erkent dat anderen het gerust kunnen eten. Bijzondere waarde wordt gehecht aan ontvangen mededeling en over het verloop van de ziekte. Een patiënt, die de overtuiging heeft gekregen dat hij zal sterven is vaak niet te redden. Hij wil dan meestal terug naar de kampong en dáár sterven. Gelukt het niet om op zeer korte termijn verbetering in de toestand te brengen, dan is hij verloren. Zijn omgeving aanvaardt de zekerheid van het einde even vanzelfsprekend.

Geleidelijk aan is wel enig begrip gegroeid bij sommigen voor de moderne therapie.

Men weet wel dat tegen malaria pillen gegeven worden en geen injecties. Bij koorts accepteert men de pillen wel en is niet al te zeer teleurgesteld als men geen injectie krijgt. Voor alle andere aandoeningen echter blijft de injectie favoriet.

Op welke wijze helpen we de mensen?

Het medisch werk in een primitieve omgeving is in eerste instantie poliklinisch. Pas als de vertrouwensbasis gelegd is, komt het ziekenhuis aan de beurt. Doch ook in dat stadium blijft het poliklinisch werk bij het ziekenhuis een belangrijke plaats toebedeeld en draagt zelfs het ziekenhuis in vele opzichten een poliklinisch karakter.

In Seroei bijvoorbeeld bedraagt het aantal bezoeken per maand \pm 3000 en dit aantal kan aanzienlijk opgevoerd worden. De patiënten met wonden en zweren vormen een groot deel van de bezoekers. Met enkele aanwijzingen kunnen de Papoeese verplegers hen behandelen. De framboesia-patiënten worden eveneens naar de verpleger gedirigeerd voor het halen van hun injectie. Bij voorkeur laten we alle injecties door de jongens geven. Straks immers is het hun voornaamste taak op de zelfstandige post. Velen van hen beheersen de techniek uitstekend. Geen wonder ook, als alleen in dit ressort reeds 17.000 Neo-injecties per jaar worden gegeven. Meer moeite hebben de meesten van hen met het uitrekenen van doseringen. Om ongelukken te voorkomen rekenen we het zelf vaak uit. Rekenen is het zwakke punt van de meesten, zodat alle jongens zonder uitzondering gedurende de hele opleiding verplicht zijn de rekenlessen te blijven volgen.

Vooraf op pasardagen is het druk. Dan komt men van alle omliggende kampongs en biedt de polikliniek een geschikte gelegenheid eens gezellig te babbelen. Bezwaar om enige uren te moeten wachten bestaat er ook niet, zolang de tabakspruim en de vriendjes er nog zijn. 't Gaat soms zo gezellig toe buiten dat we elkaar binnen haast niet meer kunnen verstaan.

Eén van de moeilijkheden is de administratie. Iedere patiënt krijgt een nummertje, dat hij de volgende keer weer mee terug moet bren-

gen. Dit mislukt echter nog al eens. Dan moet zijn naam opgezocht worden in het kaartsysteem, maar helaas een naam is in deze landen vaak een variabele zaak. De vóórnaam is meestal aan de Bijbel ontleend. De goeroe helpt hier een handje, doch zijn Bijbelvastheid en die van de ouders laat nog wel eens te wensen over, zodat het wel eens moeilijk is de uitgesproken naam te herkennen. Onze jongens zijn ook geen virtuozen in het schrijven van deze mismaakte namen. De ene keer gelukt het beter dan de andere, maar het verschil maakt het opzoeken moeilijk. Bleef het hier nu nog maar bij, men heeft echter soms behalve een familienaam, ook nog een naam van de „Roemah” (huis) en deze worden vaak door elkaar gebruikt. Tot overmaat van ramp is het niet ongewoon als iemand zich plotseling een geheel nieuwe naam heeft aangemeten, soms de naam van pleegouders, soms die van familie waar men lang in huis gewoond heeft en het recht gekregen heeft die naam te dragen. Geen wonder dat het aantal kaarten in het kaartsysteem wel eens meer dan één bedraagt. Vrouwen die hun eigen naam ter afwisseling van die van hun man opgeven, drie of vier kampongbewoners van dezelfde naam, zijn dan maar kleinigheden meer.

Veel geringer is de taalmoeilijkheid. De meesten spreken wel een beetje Maleis. Als onze vragen zo listig worden dat het verdacht veel op ongepaste nieuwsgierigheid begint te lijken, is er altijd haast wel iemand te vinden die de volkstaal spreekt en dan komen ze los. Overigens is met ja- en nee-gebaren ook al heel wat te bereiken, al kom je dan soms tot de conclusie dat na vele ja's en nee's de patient er tenslotte niets van begrepen heeft. Doch ook dan haalt hij zijn schade wel in als de „tolk” gerecruteerd is.

't Is soms wel een heel bont gezelschap; zo van het schaamgordeltje, via hemdjes met meer gaten dan textiel, naar de meest grillige overdaad van kleuren en daartussen enkele keurige goeroevrouw-tjes en onze perawats in hun witte pakjes. Kleding is nog een moeilijk probleem voor deze bevolking.

De min of meer ernstige zieken wordt in overweging gegeven een poosje in het ziekenhuis te komen. Soms gaat het vlot, meestal moet er zwaar over gepiekerd worden. Heel vaak moeten ze eerst nog even naar de kampong terug om een of ander te regelen. Daarna komen ze *beslist*. Maar vaak zie je ze niet terug, of pas als de ziekte heel erg geworden is. 't Kan ook zijn dat ze over een week weer vriendelijk op de poli verschijnen. Eén van de belemmeringen wordt gevormd door de kinderen. Ze moeten nog gevoed worden en huilen als moeder er niet is. Dat laatste is doorslaggevend. Het is niet ongewoon dat kinderen een jaar of een paar jaar langer aan de borst blijven dan naar onze opvatting gewenst is, dus nemen we meestal meteen het kind ook maar op. Meestal is ook wel malaria, een wormziekte, bloedarmoede, een zweer of framboesia te behan-

delen en anders doet een poosje geregelde voeding ook wel goed. Het toppunt van overredingskracht is vaak nodig om materiaal voor laboratorium-onderzoek te veroveren. Bloedafnemen is heel acceptabel maar ontlasting en urine wordt pas geleverd na het zoveelste polikliniekbezoek, vele toespraken en explicaties van de dokter, zuster en verpleger, nog nader toegelicht door meer verlichte geesten die toevallig in de nabijheid zijn. Het enige middel is, hen pas obaat te beloven na leverantie van het gevraagde. Hóe het dan soms gepresenteerd wordt zal ik maar niet nader verhalen.

Het ziekenhuis is een instelling waar getracht wordt de patiënt iets langer en intensiever te behandelen dan op de polikliniek.

Niet steeds gelukt dit naar wens. En dat heeft tweeeërlei redenen: enerzijds zijn de capaciteiten van het verplegend personeel niet toereikend, anderzijds maakt de patiënt dat zelf vaak onmogelijk. De patiënt begrijpt niet, dat hij om te beginnen, in zijn bed behoort te blijven. Het is niet ongewoon bij zaalvisite de helft van de patiënten afwezig te vinden. Ze zitten dan gezellig buiten of op andere zalen of bij de polikliniek te babbelen. Zaterdag en Zondagmiddag zijn ze op het voetbalveld of aan het strand te vinden, soms ook zijn ze helemaal niet te vinden. Dat een wond sneller en beter geneest bij rust, kan men hun honderd maal vertellen en ze knikken wel van ja maar men heeft zich nog niet omgedraaid of ze zijn weer uit bed. Dat iedere patiënt, die nog ongeveer lopen kan zelf naar de W.C. gaat buiten de zaal, spreekt vanzelf. Velen zouden direct weglopen als we hierin verandering zouden brengen.

Op patiënten met open tuberculose en dergelijke ziekten zijn we maar weinig gesteld. Allereerst al omdat ze toch zelden langer dan een maand blijven en ook al omdat het besmettingsgevaar voor anderen zo groot is.

Het kost overigens steeds de grootste moeite patiënten te houden tot volledig herstel is bereikt. Hún criterium is uiteraard of ze zich al gezond voelen. Vertrekken toevallig prauwen naar kampongs op verre afstand dan zijn er de afgelopen nacht zeker een aantal patiënten weggelopen. De gedachte dat hun familie weggaat en ze weer lang moeten wachten op een prauw is ondragelijk.

Patiënten die zo ziek zijn dat het einde nadert, of die denken dat geen hoop op beterschap bestaat, willen vrijwel steeds in de kampong sterven. Het is vaak zo verdrietig als het er op of er onder gaat, en naar onze mening wel hoop bestaat, tóch de patiënt te moeten laten vertrekken.

Doen we het niet dan haalt toch de familie hem in een onbewaakt ogenblik weg en bovendien zullen vele andere ernstige zieken in de kampong blijven. Soms wil de patiënt halverwege de behandeling naar huis omdat hij naar zijn idee geen goede medicijnen

krijgt. Hij had gerekend op injecties en wordt afgescheept met pillen. Ook loopt hij wel weg omdat de injecties pijnlijker zijn dan zijn ziekte. Nu eens is een operatie iets aantrekkelijks, dan weer een kleine incisie reden om naar huis te gaan.

Kleine ingrepen doen we bij voorkeur op zaal om de mensen vertrouwd te maken met dit soort behandelings-methoden. Een roesje is altijd een indrukwekkend iets. Bij velen leeft de gedachte dat de patiënt eerst bijna dood gemaakt wordt en daarna de geest weer in het lichaam terug gebracht wordt.

Onze verplegers hebben niet bepaald veel overwicht over de patiënten. Trouwens er zijn weinig mensen die overwicht hebben. Zelfs ouders voelen zich meestal niet geroepen hun kinderen te dwingen tot iets waar ze zelf geen zin in hebben. Doch voor een ziekenhuis zijn niet alleen rustig liggende, volgzame patiënten doch eveneens een aantal betrouwbare verplegers nodig. Helaas deze zijn er nog zo weinig en degenen die er zijn brengen de dokter en zusters vaak tot wanhoop. Zeker, ijver en goede wil zijn er vaak genoeg, maar dat is helaas niet voldoende. Er is gebrek aan begrip voor het hoe en het waarom en gevoel voor verantwoordelijkheid is hun veelal nog vreemd.

Bij rustige, ernstig zieke patiënten wordt niet gewaakt, de nachtdienst wordt slapende aangetroffen, patiënten krijgen hun medicijnen niet op tijd of helemaal niet, of die van hun buurman. Op de lijst staat een normale temperatuur terwijl de patiënt 40 gr. C. koorts heeft.

Dit alles zijn dagelijks evenementen.

Vandaar ook dat het tekort aan zusters zo schrijnend is. Er is zoveel te controleren en zoveel te verbeteren dat er dikwijls haast geen tijd over blijft om de jongens grondig te leren hoe het eigenlijk wel moet.

Buitenpoliklinieken

Graag zouden we al deze posten bezet zien door Mantri-verplegers. Deze zijn er niet in voldoende aantal. De kleine ziekenhuizen zijn al blij als er één mantri is in het hospitaal. Dus staan de meeste posten onder leiding van een oudere ziekenoppasser met een vaak zeer beperkte opleiding. Hun taak is in de eerste plaats volksziekten als malaria, framboesia, ulcera te bestrijden. De waarde van de behandeling van andere ziekten is vooralsnog gering. Vervolgens dienen zij epidemieën te signaleren en patiënten die boven hun krachten gaan door te sturen naar het ziekenhuis. Tenslotte is hun voorbeeld van het grootste belang en hun invloed in de kampong ten aanzien van de hygiëne.

Enerzijds laat de activiteit en capaciteit van deze verplegers veel te wensen over. In het algemeen is de situatie in hun gebied verre

van rooskleurig. Anderzijds moet gezegd worden dat velen van hen naar vermogen zeer veel presteren en hun werk een wezenlijke bijdrage tot de volksgezondheid vormt.

De beste van hen echter kunnen nog niet zonder een voortdurende intense controle. Deze controle bestaat, behalve in hun maandverslag, uit het bezoek van de tournerende arts.

Tournee

Het tournee kan niet alleen ten doel hebben het behandelen van een groot aantal zieken. In elk ressort is immers veelal slechts één arts aanwezig, het vervoer bestaat uit de prauw met een snelheid van drie km. per uur of per pedes apostolorum waarbij dikwijls ook niet meer dan 4 km. per uur wordt bereikt. Als gevolg van het niet steeds geëffende terrein en de meeste ressorten al hemelsbreed een doorsnee hebben van een paar honderd kilometer, is het meestal niet mogelijk per jaar vaker dan één- of twee maal overal te komen. De curatieve waarde van een enkel bezoek is uiteraard miniem. Natuurlijk worden patiënten in grote getale onderweg behandeld, en bij voorkeur wordt de kampong op de heen- en terugweg bezocht om het succes zo groot mogelijk te maken. Belangrijk is in de eerste plaats het contact met de bevolking, vooral met goeroe en kepala-kampong. Voorts de poging om zieken te bewegen naar het ziekenhuis te gaan of naar de buitenpolikliniek. Daarnaast heeft men zich ook op de hoogte te stellen waar de beperkte hulp het meest nodig is, gegevens te verzamelen over bepaalde ziekten over geboorte en sterfte, locale situatie betreffende malaria-broedplaatsen, woningtoestanden en hygiëne.

Tenslotte de reeds genoemde controle op de zelfstandig werkende verpleger.

Voor de natuurliefhebbers gaat er grote bekoring uit van het looptournee door moeras en oerwoud, door kali en over heuvels. Lichamelijk vaak wel zeer vermoeiend, maar psychisch een ontspanning. Het verblijf onder een laag atapdakje op de prauw, zodat men bijna niet kan zitten, uren, soms dagen lang, wordt ruimschoots vergoed door de pracht van panorama's, van zons op- en ondergang en de afwisseling die de kusten toch steeds weer bieden.

En het overnachten in de smerige, bouwvallige kampong, heeft voor hen die van land en volk zijn gaan houden, zijn geheel eigen aantrekkelijkheden. Op vier plaatsen op Nieuw-Guinea staan nu de tournerende arts de door Simavi geschonken polikliniekboten ter beschikking. Dank zij dit geschenk kan nu zoveel sneller en spoedig effectiever gewerkt worden dat weer duizenden vaker en beter bereikt worden.

Opleiding

Het voorgaande laat reeds duidelijk zien welke plaats de opleiding in het geheel moet innemen. Vooruitgang in de gezondheidstoestand van dit volk zal pas komen als een legertje, werkelijk voor hun taak berekende verplegers, beschikbaar staat. Doeltreffende verzorging door Europese krachten is uitgesloten in dit uitgestrekte en dunbevolkte land.

Een eerste stap naar verwezenlijking van dit ideaal werd gedaan; te Kota-Baroe, waar een mantri-cursus werd gestart. Deze cursus is bedoeld voor jongens die, behalve hun drie jaar volksschool, nog een drietal jaren vervolgschool gehad hebben. Dit is wel een minimale basis om op voort te bouwen. Echter, het bleek dat de overgrote meerderheid van de jongens meer voelde voor het goerowerk. Gelet op de plaats die de goeroe in de kampong inneemt, is dit begrijpelijk. Zodoende werd en wordt ook daar gewerkt met een merendeel van jongens met slechts drie jaar volksschool, hoewel de meest geschikte kandidaten, ook uit andere rassen worden geselecteerd. Het is begrijpelijk dat zowel wat personeel als outillage betreft aan een dergelijk opleidingsziekenhuis de voorrang wordt verleend.

Meer dan elders lijkt Kota-Baroe op een echt ziekenhuis, al trekke men vooral nog geen vergelijking met een Hollandse inrichting. Het begin is er echter en telkenjare worden er enkele mantri's afgeleverd, waarmede met vrucht gewerkt kan worden. Als straks niet meer alle vervolgschoolexaminandi goeroe kunnen worden, zal vanzelf het gehalte der leerlingen in het ziekenhuis ook stijgen.

Zolang echter geen voldoende toevoer van mantri's verzekerd is, en zover is het nog lang niet, zullen de andere ziekenhuizen eveneens de opleiding met kracht ter hand moeten nemen, zal het werk in het ressort op het moment en in de naaste toekomst mogelijk zijn. In Seroei bestaat thans sinds enige tijd een nogal uitgebreide opleiding tot ziekenoppasser, voorlopig het substituut voor de gediplomeerde mantri-verplegers.

De volgende lessen worden gegeven: algemene ziekteleer, volksziekten, anatomie, verpleging, hygiëne, E.H.B.O. en rekenen. Voor een select gezelschap bovendien een laboratoriumcursus. Uiteraard vallen door allerlei omstandigheden geregeld wel een paar uur uit. Gemiddeld 6—8 uur cursus, naast hun volledige praktische taak in het ziekenhuis en de tussentijdse praktische opleiding is wel het uiterste wat van deze jongens geveerd kan worden.

Immers, het gaat hier om dingen die zeer ver buiten hun gezichtskring liggen en het leren op zichzelf is reeds een groot probleem. We vergeten vaak dat dit ook iets is wat aangeleerd moet worden. De volksschool-methode draagt daar weinig toe bij. De hulpmiddelen

voor de cursus zijn beperkt. Boeken en platen zijn niet, of nage-
noeg niet aanwezig. De Maleise leerboeken grijpen ook veelal nog
te hoog voor dit land.

Grotere moeilijkheden nog dan het gebrek aan scholing leveren
enkele eigenschappen van de jongens op, die voortvloeien uit het
kampong-milieu. Allereerst het gebrek aan discipline. Het is zo
moeilijk zich aan orde en regelmaat te houden als de individuele
vrijheid van jongs aan zo groot is geweest en de noodzaak voor dis-
cipline nog zo weinig gezien wordt.

Het verantwoordelijkheidsgevoel is, waar het gaat om de gezond-
heid van een patiënt, vaak nog ver te zoeken. Een voortdurende
controle blijft zelfs voor de allerbesten noodzakelijk. Over het ge-
heel genomen is het persoonlijk initiatief beperkt. Soms wordt iets
wel enthousiast begonnen doch zelden, zonder nieuwe impulsen
van buiten, volgehouden. In zekere zin is dat in dit stadium wel
gunstig. De weinige keren dat op eigen initiatief iets ondernomen
wordt gaat het vaak ten koste van de patiënt, hoe goed soms ook
bedoeld. Het vermogen om zelfstandig te denken is weinig ont-
wikkeld. Bij de cursus merken we vaak de totale gedachtenstilstand
als de leerling in verlegenheid gebracht wordt of het tempo wordt
geforceerd: er is dan geen woord meer uit te krijgen of hij praat
volslagen onzin.

Er is een tendens om op het moment van het horen ook te denken
dat men het weet, ijverig wordt ja geknikt, men weet het allang! De
illusie verdwijnt spoedig als op het volgende cursusuur blijkt, dat er
niets van is blijven hangen. Zéér snel treedt ook vermoeidheid op. De
leerling neemt het gehoorde niet meer op en men doet daarom ver-
standig de lessen niet te lang te maken. Wel zeer moeilijk is het
om het geleerde in praktijk te brengen. Na verloop van tijd weet
men al aardig wat over hygiëne, maar dat is hun dikwijls niet aan
te zien.

Als geheel genomen zijn de jongens leergierig en ijverig. Zeker, het
vooruitzicht van een „pangkat” (beroep) is een sterke prikkel, toch
mag men dit niet als enige drijfveer beschouwen. De gelegenheid
om de kennis te vermeerderen wordt wel degelijk gewaardeerd en
is een compensatie voor het geregelde en vrij zware verplegings-
werk. Het is dikwijls moeilijk te onderscheiden tussen moedwillige
plichtsverzaking, gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef en de
karakterfouten enerzijds en anderzijds de binding aan oude adat
die geen plaats laat voor onze begrippen van wat moet en wat mag.
De oude adat is verbroken, de nieuwe adat geeft nog zo weinig
binding. Er is een vacuum met de dreiging van bandeloosheid.

Onze gebrekkige kennis van dit volk belemmert nog zo vaak een
effectieve beïnvloeding. Hoe goed bedoeld ook, vele van onze me-
thodes, onze didactiek, onze regelingen zijn toch een slag in de

ruimte met wisselend succes. Daarbij blijft dan de nog open vraag wat van het oude dient gehandhaafd te blijven of te groeien in nieuwe vormen en wat van onze eigen adat dient te verdwijnen, voordat deze op dit volk beslag legt.

Bij de opleiding is van wezenlijk belang hoeverre een wederzijdse basis van vertrouwen en begrip kan ontstaan. Zonder basis zullen op zijn best technici, doch nooit werkelijke verplegers ontstaan. Bovenal is nodig een oneindig geduld en een vertrouwen dat niet geschokt kan worden door de teleurstellingen van elke dag.

Perspectieven

Medisch gesproken ligt geheel Nieuw-Guinea nog braak. Er is een hoopvol begin gemaakt en na de oorlog is het tempo opgevoerd. Blijft echter de vraag of het huidige tempo beantwoordt aan de behoeften voor het heden. Men hoede zich voor de voorstelling als zou de bevolking thans allerwegen om leniging van de lichamelijke noden roepen. Dat is zonder twijfel niet het geval, integendeel, dikwijls moet de geboden hulp op een presenteerblaadje aangeboden worden, en wordt zelfs dan nog geweigerd. Aan de andere kant echter is bij een deel der bevolking werkelijke vraag naar hulp en daaraan kan dikwijls niet tegemoet gekomen worden wegens gebrek aan mensen en middelen.

Van groter belang is nog of het huidige tempo beantwoordt aan de vragen voor de toekomst. Dit lijkt mij zeker niet het geval. Het is zelfs de vraag of met werkelijk grootscheepse maatregelen dat heden nog mogelijk is.

Het medische vraagstuk immers wordt niet alleen bepaald door geneeskundigen en medicijnen. De lichamelijke en de geestelijke volksgezondheid hangt ten nauwste samen met de structuur van de gehele maatschappij, van de mate van ontwikkeling van het individu, van economische verhoudingen, niet in de laatste plaats van de mate waarin het Evangelie werkelijk beslag heeft gelegd op de mens.

Het gebeurde in andere landen geeft aanleiding tot grote bezorgdheid, of straks ook niet hier, wél de kiem gelegd is tot de natuurlijke drang naar zelfstandigheid, maar de middelen om deze zelfstandigheid te verwezenlijken niet in die mate zijn gegeven als van een volk dat pretendeert de verantwoordelijkheid te moeten en te kunnen dragen, bovenal een volk dat prijs stelt op de naam van Christelijke natie, mag worden verwacht.

Niettemin blijft de opdracht van kracht. Het verleden is voorbij. In het heden kan nog zeer veel gedaan worden tot zegen van dit volk.

Geen opoffering mag daarbij te groot zijn.

De Zendingsbijdrage in het Medische Zendingswerk

In April 1949 werd het ziekenhuis te Hollandia Stad in Zendingbeheer gegeven. Het ziekenhuis te Seroei, reeds voor de oorlog Zendingziekenhuis, is nog in Gouvernementsbeheer, doch er bestaan goede vooruitzichten op een herstel van de oude toestand

Van de practiserende artsen zijn nu 7 in Zendingdienst, terwijl van de 28 verpleegsters 26 in dienst der Zending zijn

Blijft echter de situatie dat alle zendingarbeiders tevens Gouvernementsambtenaar zijn. Het mag dan zeker zijn dat in de gegeven situatie een algehele overname van de lasten van het medische werk door de Zending niet wel mogelijk is, dat ook aan het gouvernement de taak toekomt de gezondheid van het volk te bevorderen, er blijven toch bezwaren kleven aan de huidige tweeslachtige constructie

Een van de reacties op de overname in Zendingbeheer van het ziekenhuis te Kota Baroe van de zijde der verplegers was „O, dan zullen we wel minder salaris krijgen." Dit is een aanklacht aan het adres der Nederlandse Kerk Zending synoniem met een tekort aan financiën.

Voor mijn komst in Kota Baroe werd geïnformeerd of de nieuwe Dokter een „dokter Zending" was. De bevestiging viel kennelijk in goede aarde. Het is een gevolg van de historische ontwikkeling dat de Zending in dit land een zekere mate van goodwill heeft. Zonder de diepte daarvan te overschatten moet toch geconstateerd worden dat dit van wezenlijk belang kan zijn voor het medische werk.

Vrijwel de gehele kustbevolking is gekerstend en het volk is via goeroe en kerkeraad dikwijls beter bereikbaar dan op welke andere wijze ook. Ten aanzien van de volksgezondheid mag dan ook geappelleerd worden op het zich Christen noemen en in vele gevallen vindt dat weerklank.

Waar de volksgezondheid ten nauwste samenhangt met de geestelijke en intellectuele groei kan nauwe samenwerking met gemeenschappelijk uitgangspunt en doel tussen zendeling, zendingsonderwijzer en zendingarts bijzondere vruchten afwerpen.

In de dagelijkse practijk is het verschil tussen de arts die als christen wil leven en werken, en de zendingarts niet aanstonds merkbaar. De wetenschap echter dat achter persoon en werk een gemeente van Christus staat die op haar wijze stuwt en schraagt moet van wezenlijk belang zijn. Moge dit ook gerealiseerd worden in de Zendende Gemeente.

De weerwraak

Een Kerstverhaal uit Nieuw Guinea

door Babs Kamma

Daar lag hij, die grote gespierde kerel, die Jamoeni heette; een van de sterkste mannen van het dorp.

Weggekropen in een dunne deken, zijn slaapmatje dicht bij het vuur geschoven, soesde Jamoeni in slaap. Zijn borst ging hijgend op en neer; grote zweetdruppels glommen op zijn voorhoofd.

En achter zijn gesloten ogen hamerde de klopp van zijn bloed; Jamoeni was ziek.

„Heel ziek,” hadden de wijze vrouwen van zijn dorp gezegd en ze wreven met hun dorre handen langs zijn gloeiende ledematen en keken ernstig.

Een van hen ging het bos in om geneeskrachtige kruiden te zoeken. De anderen hurkten zwijgend om het vuur en wachtten tot ze terug was.

Ze namen een verse sirihpruim en kauwden in gedachten verzonken, starend naar de vlammetjes. Af en toe spuwden ze een kleine straal rood vocht in het vuur; dan sisten de gloeiende kooltjes en doofden.

Plotseling hoorden ze aarzelende voetstappen bij de deuropening. Ze draaiden zich half om en keken met strakke gezichten naar de jonge man, die daar achter hen stond. De vrouwen herkenden hem opeens en ze wenkten hem dichterbij te komen.

Verlegen, een beetje schuw om zich heen kijkend, liet de jongen zich op zijn hurken neer en schoof tussen hen bij het vuur.

Zijn ogen zochten de zieke, en toen hij hem zag liggen, werd zijn gezicht heel ernstig.

„Hoe is het . . . Slaapt Jamoeni?” vroeg hij fluisterend en boog zich over naar het grijze oudje, dat naast hem zat.

Deze haalde haar schouders op, en spuwde schijnbaar onbewogen in het vuur.

„Vertel eens, Kaneri,” begon een van de vrouwen en ze keek hem met haar scherpe oogjes dwingend aan.

„Jullie hebben gevist, is 't niet? En toen kwam de regen en hij overviel jullie, midden op zee. Doornat kwamen jullie terug en Jamoeni, de sterke, werd ziek.

Van een regenbuitje . . .” besloot ze en ze keek hem schamper aan.

„Wat zou er van ons volk moeten worden, als onze kobors (jonge

mannen) ziek worden van een beetje water . . . Nee, Kaneri . . . vertel me de waarheid."

De jongen schrok op en keek de magere vrouw tegenover hem even aan. Het oude benige vrouwtje, met ogen als een rat; waterig en toch zo sluw . . ., en Kaneri, de verschrikte jongen die verdriet had, omdat zijn vriend hier lag te woelen in zijn slaap en soms zachtjes kreunde.

Toen sloeg hij zijn ogen neer en begon haperend . . . „Ja . . . eh . . . we roeiden de baai op, Jamoeni en ik. We wilden vissen op het rif . . . eh."

„Op welk rif?" snauwde de oude vrouw hem opeens toe. „Op het onze, niet waar? Op het rif van Makebon. Kaneri, zeg me niet, dat jullie verder gegaan zijn . . ." drong ze plotseling aan en met zo'n heftigheid, dat de andere vrouwen opschrokken door haar uitschietende rauwe stem.

„Eh . . . ja," knikte Kaneri en hij probeerde zo overtuigend mogelijk te praten . . .

„Ja, natuurlijk. Maar we vingen niet veel en toen . . ."

Dan begon hij, opeens zijn verhaal afraffelend: „We vingen niets. . . Jamoeni zei: Kom, we gaan het verderop nog eens proberen. We roeiden de baai over en probeerden het nog eens, nu vlak voor het dorp Jenkaté. En het ging opeens veel beter. We visten een hele tijd; toen merkte ik plotseling, dat de wind opgestoken was. Zwarte wolken joegen van de bergkammen de baai over. De wind gierde door de smalle kloof tussen de bergen aan de beide oevers van de baai.

We lagen vlak voor Jenkaté; we konden de huizen op het strand al onderscheiden . . ."

Er ging een huivering door de oude vrouw; ze knikte stom.

Maar Kaneri ging verder:

„En toen barstte het onweer los. De regen kletterde neer op onze hoofden, maar we roeiden verder zo hard we konden. We waren doornat. Maar het duurde niet lang of onze prauw stooft over de riffen van ons eigen dorp. We trokken de boot op het droge, dekten hem af met een paar klapperbladeren en renden naar huis.

's Avonds vertelde Jamoeni mij, dat hij zich warm en rillerig voelde. „Ik ga maar wat slapen," zei hij. En nou is hij ziek . . .", eindigde Kaneri met een zucht.

„Waarom . . . Kaneri" . . ., klonk opeens de stem van het oudje en haar vraag was scherp en bitter, alsof ze het antwoord al wist . . .

„Waarom gingen jullie vissen op de riffen van Jenkaté? Weet jij niet, Kaneri, dat het ons dorp verboden is daar te vissen. Jaren lang is dat zo geweest; onze voorouders hebben het ons geleerd . . ."

„Ja maar," aarzelde Kaneri . . . „De goeroe . . . de goeroe zei, dat wij nu niet meer in vijandschap met de mensen van Jenkaté moe-

ten leven. Toehan Jezus heeft *Vrede* geboden onder alle volken. Wat de voorouders deden, was niet goed in Zijn ogen . . ." Hij knikte en keek de oude vrouw ernstig aan. Maar deze haalde weer haar schouders op en ze lachte een beetje wrang.

„Wat weet die goeroe ons te vertellen!" zei ze smalend. „Een vreemdeling in ons dorp is hij. Nog maar kort geleden is hij onder ons komen wonen.

En sindsdien . . ." Ze spuwde woedend in het vuur. „Sindsdien weten onze jonge mannen niet meer, wat de voorouders ons geleerd hebben. Ze verwaarlozen de oude wetten; ze onteren alles, wat eerst heilig voor hen was. En dat alleen, omdat een goeroe hun dingen vertelde, die niemand van ons ooit eerder hoorde."

Plotseling stond een van de andere vrouwen op. „We zullen de vader zoeken," zei ze. „We zullen wichelen en als Jenkaté wordt aangewezen, weten we dat zij de geesten van het rif hebben opgeroepen om zich te wreken op de overtreders van de oude wetten." Diezelfde avond werd er gewicheld; en het lot wees Jenkaté aan als de vader. Maar in die nacht, terwijl de goeroe naast hem knielde en met hem bad, stierf Jamoeni, de sterkste man van Makebon . . .

* * *

De volgende dag was het Kerstmis; de schoolkinderen waren druk in de weer. Ze regen felgekleurde bloemen en vruchten aan lange slingers; daarmee werd het kerkje versierd.

De grotere jongens maakten samen met de goeroe een grote kerstboom. In de zachte bast van een jong pisangboompje staken ze lange palmladeren en ondersteunden die met stevige takken.

Toen prikten ze de kaarsen in lange bamboehoudertjes en maakten die vast op de takken. Het werd een prachtige boom. Morgen . . . morgen zouden ze het feest van het Kind in de Kribbe vieren; het blijde Kerstfeest!

Maar 's avonds toen de goeroe nog eens een kijkje ging nemen in de versierde kerk, sloop een klein jongetje op hem af, heel angstig en schuw.

En toen vertelde hij de goeroe, dat de mensen van zijn dorp zich voorbereidden op een tocht naar het dorp Jenkaté, aan de overzijde van de baai, om de dood van Jamoeni te wreken . . .

Het was vlak na de pauze op het Kerstfeest; de kaarsen waren half opgebrand.

„Mensen van Makebon," zei de goeroe; zijn handen grepen zich vast om de randen van het kathedertje en hij boog zich naar voren, terwijl zijn ogen ernstig naar die rijen keurig uitgedoste mensen vóór hem keken.

„We hebben Kerstfeest gevierd; het feest van het kind van wie de engelen zongen: „Vredevorst . . .” Het Kind dat vrede brengt onder de mensen.

En wij, hier in Makebon . . . Wij hebben een jonge man begraven . . .” De luisterenden schrokken even op, toen ze dit hoorden, maar de stem van de goeroe klonk opeens luid en verbeter . . .

„Wij, die straks gedoopt willen worden; wij mensen van Makebon

In de schemer komen we bij elkaar om te beraadslagen, om een krijgsplan op te stellen, want . . . straks zullen we onze prauwen in zee duwen en onze hakmessen gereed houden; we willen iemand vermoorden uit vrees voor de toorn van onze voorouders om de dood van een van onze jongeren.

Zijn we Christenen? Waarom tarten wij hen niet, die geesten, Toehan Jezus is immers aan onze zijde? Neen, mensen van Makebon.

Wij zullen onze kaarsen doven; wij gaan het Kerstfeest beëindigen want morgen varen we naar Jenkaté en samen met hen zullen wij het Kerstfeest verder vieren. Dat zal onze weerwraak zijn. Manseren Jezus zelf heeft ons het voorbeeld gegeven, toen hij voor ons stierf. En wij willen zijn offer waardig zijn”

Het bleef stil in de kerk, maar toen stonden enkele mannen op en doofden de kaarsen, een voor een — en bij het licht van enkele haastig ontstoken harsfakkels, gingen allen naar buiten, en keerden terug naar hun huizen.

En zoals de goeroe en zijn schoolkinderen het met elkaar afgesproken hadden, gebeurde het ook. De volgende morgen, heel vroeg al, stak een kleine prauw over naar Jenkaté; de goeroe en de oudste schoolkinderen gingen naar het dorp om de mensen te vragen, of ze morgen bij hen het Kerstfeest mochten vieren.

Het dorpshoofd deed eerst erg wantrouwend. Zij hadden gehoord van Jamoeni's dood, en waren op hun hoede voor weerwraak. Wat wilden die mensen hier nu met hun „Kerstfeest?”

Maar tenslotte gaf hij toch toe. Goed, als men hen zo vertrouwde, waarom zouden ze dan vrees hebben?

De schoolkinderen juichten en zingend roeiden ze met hun goeroe terug naar Makebon.

Zo gebeurde het, dat er nóg eens Kerstfeest gevierd werd, maar nu op Jenkaté.

De goeroe vertelde het verhaal van het Kind in de Kribbe en de schoolkinderen zongen zo mooi ze konden begeleid door het orkestje van bamboefluiten.

En toen de kaarsen opgebrand waren, nodigde het dorpshoofd de mensen uit voor het feestmaal.

Er ging opeens een schrik door de gasten heen. Eten . . . dat was toch veel te gevaarlijk! Reeds heel vroeger al mengden de mensen tovermiddelen door het voedsel als ze iemand wilden doden, zonder dat deze het dadelijk zou merken.

Maar de mensen van Jenkaté dachten: „Toe maar, als jullie dan zoveel vertrouwen in ons hebben . . . tast toe.” — en ze keken in zwijgende afwachting naar hun gasten.

De goeroe begreep, waarom de mensen aarzelden. Daarom stapte hij naar voren en riep:

„Wij zijn blij, dat we samen het Kerstfeest vieren konden. Het feest van vrede en vriendschap. En daarom zullen we verheugd om de maaltijd zitten en de hand in dezelfde schaal steken met hem, die eerst onze vijand was.”

En hij en de schoolkinderen hurkten neer om de dampende etenspotten en lachten elkaar vrolijk toe.

Toen durfden de anderen ook beter, en ze gingen zitten, jonge mannen van Makebon naast oude vrouwen van Jenkaté, kleuters van Makebon naast die van het dorp aan de overzijde van de Doréhoem-baai.

Dat was de weerwraak van de Christenen van Makebon.

En later, als hun prauwen die van het andere dorp op zee tegenkwamen, dan groetten de roeiers elkaar; eerst aarzelend en dan, met een brede lach op hun gezicht.

En dikwijls trokken er jongens op uit om te gaan vissen voor de rifen van het andere dorp.

Onderwijs en opleiding

door D. A. ten Haaft

Onderwijs en de daaraan verbonden opleiding tot onderwijzer, hebben steeds de aandacht gehad van hen, die stonden in het Zendingswerk op Nieuw-Guinea. En geen wonder. Wie de toestanden gezien heeft op allerlei gebied in Papoese kampongs, weet dat slechts voortdurend onderricht hier iets kan bereiken. Ook vóór de Zending haar werk begon, maakte ieder kind een leertijd door.

In het „Mannen-huis” kregen de jongelingen hun onderricht. Voor en ook tijdens de inwijdingsfeesten kregen jongens en meisjes te horen en te ondergaan, wat hen in hun later leven te pas kon komen. Meegaande met vader of moeder werd spelenderwijs geleerd hoe een prauw te maken, vis te vangen, varkensjacht te beoefenen, sago te kloppen, matten te vlechten, en huizen te bouwen. Biakse smeden leerden hun zoons het vak. Dat leren betrof dan niet alleen het hanteren van het gereedschap, maar ook het juiste gebruik van de tovermiddelen en spreuken, die op deze wijze van ouder op ouder werden overgeleverd.

De School

De komst van de zendelingen bracht hierin, wel niet dadelijk, maar toch op de duur, een grote verandering. Niet dadelijk, want het schoolbezoek was maar matig. Er was geen leerplicht en ook was eigenlijk niemand overtuigd van het nut van de school. Deze zendelingen kenden nog te weinig van de taal om reeds dadelijk te kunnen vertellen, waar het om ging.

De trouwste schoolgangers waren de slavenkinderen. Men wilde de zendelingen te vriend houden, om niet van handelsvoordelen uitgesloten te worden. Gezag over eigen kinderen had men niet voldoende, daarom zond men de slaafjes. Deze, samen met de door de zendelingen vrijgekochte kinderen, vormden het fundament van de school. Het is dan ook geen wonder, dat de eerste Papoese onderwijzers allen slavenkinderen waren. Petrus Kafiar, Willem Roemainoem, Johan Ariks, Gerard Amoenu en anderen kwamen door de slavernij in aanraking met de verkondiging van het Evangelie. En toen na 1906 ook in andere gebieden op Nieuw Guinea, een beweging naar het Christendom ontstond, konden zij gezonden worden, als pioniers van het Evangelie.

Aanvankelijk stonden de zendelingen zelf als onderwijzer in de school. Sommigen, o.a. zending Van Hasselt Jr waren vroeger in Nederland opgeleid voor onderwijzer. Dit schoolwerk was voor hen tevens de tijd voor taalstudie, omdat zij, al vertellende en luiserende, gelegenheid hadden de volkstaal te horen en te spreken. De vrijmoedige Papoese jeugd bleef niet achter in critiek op de gebruikte woorden. En taalstudie was nodig. Immers alles ontbrak voor de scholen: ook een leerplan en een methode. Westerse leesmethodes werden zo goed en zo kwaad als dat ging overgenomen, maar de aangeboren talenten in het memoriseren, deden zich toen al gevoelen en het leesonderwijs ondervond hiervan ook in die tijd de gevolgen.

Subsidie wel en wee

Zo was dus in de eerste tijd op iedere zendingspost ook een school, b.v. Mansinam, Kwawe, Anday, Windessi. Aan Windessi is onafscheidelijk verbonden de naam van de vrouw van Zending van Balen. Zij was onderwijzeres; in Zetten had zij gewerkt onder moeilijke kinderen; hier op Nieuw-Guinea waren de moeilijkheden wel minstens zo groot. Maar de school van mevrouw Van Balen mocht gezien worden en zij had er slag van met de Papoese kinderen om te gaan. En vele jaren later vertelden ons ouderen, die vroeger bij haar school gegaan hadden, hoe „Njonja pan Baren” les gaf en ze konden nog opdreunen, wat zij moesten leren bij het begin van elke dag. Deze dag is . . . dag, de . . . ste dag van de maand . . . de . . . ste maand van het jaar . . . Zingen en tekenen konden ze op de school van Windessi goed, maar het rekenen gaf de meeste last.

De latere Beschavingsscholen, opgericht ver van bestaande scholen, gaven ongeveer hetzelfde beeld. Maar wie er aan denkt, dat de meeste Papoea's niet ons tien-talligstelsel kennen en dus bijv. bij het vijftallig-stelsel aldus tellen: een, twee, drie, vier, vijf, vijf-een, vijf-twee, vijf-drie, enz., die zal kunnen begrijpen waarom rekenen zo moeilijk ging. En dan de fabelachtige wijze van memoriseren. Op de Normaalleegang te Miei werden sommen eenvoudig uit het hoofd geleerd. Ook kon daar het volgende gebeuren: het uur „Rekenen” trekt traag voorbij; velen komen dan ook niet klaar. Maar als de volgende dag de leien worden ingeleverd, dan zijn alle sommen goed . . . Het blijkt dan dat practisch iedereen een schrift heeft, waarin de uitgewerkte sommen staan en aangezien de „Toean” boos is, als er veel sommen fout zijn, is het beter aldus de sommen goed in te leveren . . .

Na 1907 neemt het aantal scholen sterk toe, zodat er gebrek aan goeroes kwam. Noodkreten werden gezonden naar Ambon, naar Java en naar de Sangihe eilanden. En velen, vooral van Ambon, kwamen naar Nieuw-Guinea om mede te helpen de grote stroom op te vangen en zouden hier met ere genoemd moeten worden, o.a. Tamtalahitoe, Jacobs, Jacob Latumahira, Tanamal, en vele anderen. Ontelbaar zijn de graven van goeroes, njas (goeroe-vrouwen) en kin-

deren, verspreid langs de Noord- en Westkust en over de eilanden. Zij werkten er op hun manier, die niet altijd de manier van de zending was. De slechten onder hen staan mede schuldig aan de afkeer tegen vreemde goeroes, die later op Nieuw-Guinea zo sterk tot uiting kwam (1942-'43).

Een goeroe vertelde dat hij, wanneer de kinderen niet op tijd op school waren, zijn geweer afschoot in de lucht. Een ander liet voor straf voor elke dag verzuim de leerling een dag staan, gebogen, met het hoofd onder de voorste bank. Al deze tuchtmaatregelen met de vele andere, waarover hier niet geschreven kan worden, want het zou te ver voeren, hadden zeker niet de instemming van de zendingen, integendeel. Zij trachtten door voorlichting en gesprek hiern verbetering te brengen. Maar de kwade geesten onder de goeroes wisten meestal de aan hun zorg toevertrouwde mensen wel zo te intimideren, dat veel ongerechtigheden verborgen bleven. Het is jammer, dat zo enkelen een smet geworpen hebben op een goeroe-corps, dat heel veel gepresteerd heeft in het Zendingswerk, zonder hetwelk de zendingen hun werk niet hadden kunnen uitbreiden.

Al vroeg heeft men op Nieuw-Guinea aandacht geschonken aan de opleiding van geschikte krachten uit de bevolking zelf. Reeds in 1879 lezen we, dat aan de school te Mansinam een oud-leerlinge, een Papoeese, als helpster verbonden werd. Haar tact in het geven van onderwijs werd door een controleur geroemd. Aan dezelfde school werd ook een Papoeese onderwijzer verbonden in het jaar 1882, en in 1892 konden twee knapen van de Mansinamse school naar het Seminarie te Depok gezonden worden.

Goeroes met diploma Depok (Java) kwamen zo na enkele jaren het goeroe-corps versterken: sommigen van hen werken nog steeds op Nieuw-Guinea. Het bezwaar was dat de Papoea's een lange reis moesten maken naar Java. Meestal werden ze meegenomen door zendingen, die met verlof gingen. En dan kwam op Java de tijd van aanpassen, die voor sommigen moeilijk was. Daar kwam het samen op één school gaan met jongelui uit andere streken van Nieuw-Guinea en lang niet altijd vlotte dit. Zo zagen de zendingen uit naar andere mogelijkheden. Die meende men gevonden te hebben, toen er te Tobelo op Halmahera een Opleidingsschool gesticht werd. Men zond daar nu jongelui heen. Maar al waren de reiskosten nu minder, het aanpassingsbezwaar bleef en de omgang op de school vooral met Ambonnezen vlotte niet erg.

Hoe het soms ging leert ons b.v. het volgende geval.

Goeroe Jason Serawan werd als jongen te Mansinam naar school gezonden. Hij was pleegjongen bij de zending daar. Op een dag viel de hond in de W.C.-put. De Njonja riep tevergeefs vrijwilligers op om het arme dier uit dit onwelriekend geval op te vissen. Toen bood ten slotte Jason zich aan. Volgens eigen verhaal werd hij daarom naar Depok gezonden. Er zal wel meer als alleen dit ene feit geweest zijn. Maar hoe het zij: hij ging naar Depok en bleef daar twee jaar. Werd toen teruggestuurd. Het onderwijspeil te Depok was opgevoerd en Jason kon er niet meer bij. Met een goed getuigschrift wat betreft zijn karakter werd hij op de boot gezet. Toen ging hij naar Tobelo (Halmahera). Maar ook hier kon hij niet klaar komen en als goeroe, maar zonder enig diploma werkte Jason later in zijn geboorteland Biak (Schouten-eilanden).

De zendelingen zagen wel in, dat er op deze wijze nooit voldoende onderwijs-krachten gevonden konden worden. En zo begon ieder op eigen houtje pleegjongens les te geven. Door een collega werden deze dan geëxamineerd en zo werden goeroes opgeleid. Het was de inleiding tot de stichting van de school te Mansinam in 1918, een school, die later zou uitgroeien tot een kweekschool voor onderwijzers, later nog genoemd: Normaalleergang. „What's in a name?” Het ging om de zaak. Zending van Hasselt, in Nederland opgeleid voor onderwijzer, werd de eerste Directeur. Maar hij moest dit doen naast zijn gewone zendingswerk en de vraag ging al spoedig naar Nederland om een man te zenden, die alleen voor dit werk naar Nieuw-Guinea zou komen.

In 1923 neemt zending Kyne het Directeurschap over. Er zijn dan op de school leerlingen van verschillende landaard, ook uit Ambon en Sangir. En daarbij nog Papoea's van verschillende stammen. Het was duidelijk, dat dit niet zo kon doorgaan. Zo werden de leerlingen van niet-Papoeese landaard gezonden naar Tobelo. Alleen de Papoea's bleven, maar ook hier moest geschift worden. Sommigen konden niet meekomen. Zij werden soms voor Evangelist opgeleid en deden in dat ambt heel goed werk. Anderen werden in staat gesteld het timmervak te leren en konden daardoor zich later nuttig maken door het bouwen van kerken en scholen. Zij, die bleven, verhuisden later met de school, naar Miei. Miei was zeer zeker geschikter dan Mansinam. De school werd hier op de berghelling gebouwd, ongeveer 50 meter boven de zeespiegel. De jongens konden op het hoger gelegen gedeelte tuinen maken, waarvan zij dankbaar gebruik maakten. De opbrengst, aardvruchten en pisangs, kon aan de school worden verkocht. Uit een bergstroom, die vlak langs de school liep werd door middel van buizen water gehaald, waardoor er een goede badgelegenheid werd geschapen en tevens de afvoer van de afval uitstekend ging. De gezondheidstoestand van de jongens ging dan ook zienderogen vooruit en kleine, schriële Papoea jongens groeiden hier op tot stevige, potige knapen. Met vereende krachten werd een voetbalveld aangelegd en ook hier „toonde de man, wat hij gold.”

In nauwe samenwerking met de zendelingen werd nu de opleiding geregeld. Door een rondreis in de voornaamste gedeelten van het zendingswerk leerde de Directeur Kyne de behoeften van het werk kennen en in zijn lessen kon hij dit alles toepassen. De leerlingen kwamen allen van de kleine volksschooltjes van drie klassen. Zij werden door de zendelingen hier en daar opgemerkt en uitgenodigd mee te gaan om een tijdlang als pleegjongen bij hen te verblijven. Bleek het in die tijd, dat de keuze goed geweest was, dan werd deze jongen naar Miei gezonden. Hij kreeg daar een opleiding tot Papoes onderwijzer. Eerst twee klassen van een vervolgschool, daarna twee

klassen van de Normaalleergang. Na deze vier klassen, waarin uiteraard aan het Godsdienstonderwijs ook aandacht geschonken werd, kwam dan nog een cursus van een half jaar, waarin alleen godsdienstonderwijs werd ontvangen. Aan het einde van de tweede klas van de Normaalleergang deden de jongens examen. Slaagden zij, dan kregen zij het Gouvernementsdiploma voor Volksonderwijzer. Zij konden daardoor werken aan de drie-klassige volksscholen, en kwamen in aanmerking voor subsidie, waardoor hun salaris voor het overgrote deel door het Gouvernement werd betaald. Na de cursus Godsdienstonderwijs deden de leerlingen examen ten overstaan van de Conferentie van zendelingen. Zij die slaagden, kregen het diploma Gemeente-goeroe en werden in een plechtige dienst ingezegend in hun werk.

Ook hier waren achterblijvers. In de loop van vier jaar bleken sommigen niet geschikt. Ook hier kregen ze dezelfde kansen als te Mansinam en sommigen werden Evangelist, anderen werden timmerman, ja, hier bleek het ook mogelijk kleermaker te worden. Nu ging de zaak beter. Met de regelmaat van de klok kwam er elk jaar een aantal onderwijskrachten ter beschikking. In sommige streken was in 1940 75 % van de daar werkzaam zijnde goeroes van Nieuw-Guinea. In plaats, waar een zending woonde werd aan de drie-klassige Volksschool vaak een vierde klas toegevoegd, waardoor de aanstaande leerlingen voor „Miei” extra onderwijs kregen en daardoor beter voorbereid aan de vier-jaren-opleiding begonnen.

De oorlog met Japan betekende het einde, voorlopig, van „Miei.” De leerlingen werden naar huis gezonden, later werden velen van hen gedwongen dienst te nemen bij de Japanse politie. Sommigen slaagden er in zich hieraan te onttrekken door onderduiken en te gaan werken als gewoon koelie.

In 1944 kwam voor Nieuw-Guinea reeds de (gedeeltelijke) bevrijding. De scholen werden weer hersteld, maar leerkrachten ontbraken. Wat maar enigszins geschikt was werd aangesteld, maar nog kwam men te kort. Zo werd ook de opleiding weer ter hand genomen op een school te Joka, aan het Sentanimeer, onder de naam „Papoea-instituut.” Nu echter niet door de zendelingen, die immers allen nog in de interneringskampen vertoefden (tot September 1945). Maar in October kwam er weer een Zendingspredikant aan het hoofd van de Opleidingsschool, die wel een erfgenaam was van „Miei,” maar zich nu ook bezig hield met het opleiden van Papoeese bestuursambtenaren en verplegers.

Men oordeelde het echter beter, de opleiding voor onderwijzersvoorgangers der Papoeese Gemeenten afzonderlijk te doen plaatshebben. Als meest geschikte vestiging voor deze school werd Seroei op het eiland Jappen gekozen. Maar ook was er groot gebrek aan

„Waar kralen en tanden mode zijn”
Jonge man uit de bergen achter
Manokwari

Foto dr Leiker

Cornelis Bonai, een Pionier in Waropenkai
Begon als tolk, werd leider van het
Evangelisatiewerk

Foto N.I.F.M.

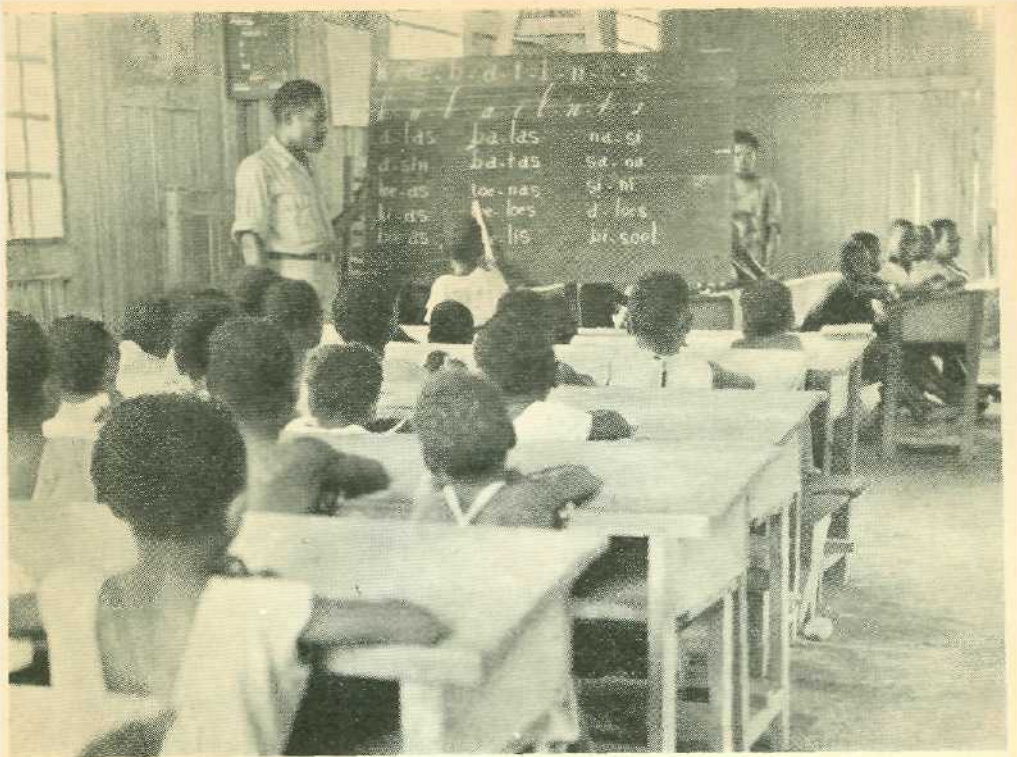
'n Otta, leerlinge van de meisjes-
school

Foto ds Kabel

Gelukkige moeder met haar genezen baby
verlaat het ziekenhuis van Manokwari

Foto T. Hietbrink

Wat betekent toenas ook al weer? O ja, spruit. In volle aandacht bij de leesles op de Volksschool te Genjem, waar het Indonesisch als voertaal moet geleerd

Foto Zend. Bureau Oegstgeest

Waar men zijn potje op drie stenen kookt. Tijdelijk verblijf aan het strand te Sauka (Sorong)

Foto F.C.K.

Dubbelgangers? De directeur van de Ambachtsschool Kota Ratja in zijn jeep, ontmoet de samensteller van dit boek

Foto Eygendaal Jr

Evangelisten. In de oude gebouwen te Miei, waarvan een gedeelte helaas verwoest was (er hing na de bevrijding nog een parachutebom in de eetzaal, gelukkig niet ontploft) werd een cursus voor Evangelisten gesticht, die zich al dadelijk in grote belangstelling mocht verheugen. Ook de hogere opleiding, waarover op de Zendingconferenties van Batavia (1946) en Makassar (1947) was gesproken, had op Nieuw-Guinea de aandacht. Helaas waren er geen geschikte kandidaten, wier vooropleiding studie aan de Middelb. Theol. School mogelijk maakte. Slechts één Papoea werd naar Soë (Timor) gezonden om het althans te proberen. Hij kwam in 1952 met zijn studie gereed. In 1950 werd de opleiding voor Evangelisten ook naar Seroei overgebracht.

De mogelijkheden voor begaafde Papoea's zijn na de oorlog dus wel veel groter geworden. De taak, door de Zending in 1855 begonnen, is ook nu nog dezelfde. En de opleidingsscholen, door de Zending beheerd, zullen hun bestaansrecht alleen dan rechtvaardigen, wanneer ook in deze tijd, van deze scholen, jonge mensen uitgaan, om in alle streken van Nieuw-Guinea (ook de nu nog onbekende) de Blijde Boodschap te brengen, van Verlossing. Deze taak stelt hoge eisen aan de Papoeese goeroe, maar hij staat hierin niet alleen. Zijn vrouw, de njora, is hem hierbij tot grote steun. Vroeger werden zij opgeleid in het huis van de zendeling of van de Ambonse goeroe's, maar nu bestaat de gelegenheid om in een der meisjesvervolgsscholen de kennis op te doen, die haar beter voorbereidt voor haar toekomstige taak.

En nu . . . vrouwelijk Nieuw-Guinea

door Tilly Schelfhorst

Toen in 1857 de eerste Europese zendelingsvrouw voet aan wal zette op Nieuw Guinea was het niet duidelijk wat haar taak zou zijn in verband met de Papoese vrouwen en jonge dochters. De Papoese maatschappij is in hoofdzaak een door mannen vertegenwoordigde gemeenschap, waarbij de vrouwen op de achtergrond blijven. Deze, schuw weggedoken in huis en tuin bij een bezoek van de zending, keken vanuit de verte toe en mengden zich nimmer in een gesprek. Bij voorkomende ziekte, als er een bezoek in de huizen werd gebracht deed de patiënte ook nooit zelf 't woord, maar was er steeds een gediensstige oudere man of vrouw, die via ettelijke nieuwsgierigen, de bezoeker duidelijk maakte wat er aan de hand was.

Evenals in elke zogenaamde primitieve maatschappij berustte de uitvoering van de overgeleverde voorschriften, de adat, evenwel bij de vrouw. Zij, zo nauw betrokken bij dood en leven, in een land met veel malaria en slecht diëet waardoor vele kinderen stierven, die angstige ogenblikken kende van plotselinge ziekte en het snel wegsterven van haar koortsverhitte kleintjes, zij was degene, die vast hield aan de enige mogelijkheid om althans iets daartegen te kunnen doen, n.l. het contact met de voorouders, de hulp van de toverpriester, en het zich houden aan tal van voorschriften ter bescherming van het jonge leven.

Nooit zou ze haar kind laten huilen, het lokt de daemonen en weerwolven aan, en hoe kon dan een blanke vreemdeling zeggen, dat een kind op vastgestelde tijden gevoed moest worden? Was het niet de enige zekere remedie een huilend kind zijn verdriet te doen vergeten aan de immer aanwezige bron van leven.

Mochten de mannen na verloop van tijd neigen tot andere gedachten en gewoonten, zij hield vast, terwille van het kind.

Maar de zendingen kwamen ook met medicijnen, en die hielpen. Het vertrouwen groeide en menige moeder vond met haar zieke kind de weg naar het zendingshuis, om ergens aan de achterkant via de keuken, onopvallend alsof ze daar toevallig langs kwam, advies in te winnen. Die medicijnen, dat was een wonderlijke zaak. Ze hadden zo vaak geholpen, dat men ten slotte vertrouwd raakte met het gebruik. Maar daarnaast? Dat ze zich dan ook nog moesten houden aan bepaalde voorschriften betreffende de hygiëne, nee

dat begrepen ze niet. Medicijnen werken magisch en vooral hielp het ook, wanneer de zendelingsvrouw het zieke kind aanraakte. Maar de zendelingsvrouw had vele zorgen en was niet in staat om alles zelf na te lopen. En dan nog was het alleen van betekenis voor de plaats waar ze woonde. En het werd ten slotte allen wel duidelijk, dat wilde men het volk werkelijk bekend maken met het Evangelie, men de vrouwen moest bereiken.

Typerend is het woord van de bekende mevrouw Van Balen, dat ze heeft gezegd op een conferentie, toen zou worden besloten om het onvruchtbare Roon te sluiten, omdat aan dat volk alles was gedaan zonder maar het geringste resultaat: „Hebben we alles gedaan?” vroeg ze, „we kunnen nooit zeggen dat we alles hebben geprobeerd, voordat het Evangelie door vrouwen aan de vrouwen en kinderen (in hun eigen omgeving) is gebracht.”

Men heeft dit altijd wel gevoeld als een noodzakelijkheid, maar het was moeilijk om in het begin, in zekere zin eigenlijk buiten de mannen om, zich speciaal bezig te houden met de vrouwen. Men deed het dus via de indirecte weg. Het zendingsgezin nam kinderen in huis.

Ze deden dienst als hulp in het gezin, maar het duurde natuurlijk vrij lang voor ze werkelijk iets konden presteren.

Mevrouw Ottow schrijft in 1859: „Sedert het Kerstfeest heb ik verscheidene meisjes bij mij gekregen, die mij aanhangen en ook gaarne leren, vooral het naaien, want lezen en schrijven komt haar nog wat al te wonderlijk voor. Zij nemen haar schrijvoorbeeld vaak het onderste boven, en doen liefst alles verkeerd, zodat ik veel geduld moet hebben, eer zij een letter kennen. Met lezen gaat het iets beter, doch zij leren beter uit het hoofd dan uit een boek, maar zij tonen een goede wil.”

Van mevrouw Ottow is ook bekend, dat zij enkele kinderen in huis kreeg, die ze zieltogend op het strand had gevonden. Het was n.l. de gewoonte in die dagen om zieke slaven aan hun lot over te laten. Soms gooide men ze gewoon in zee, en zo „vond” mevrouw Ottow enkele van haar latere pleegkinderen.

Ook waren het niet zelden vrijgekochte kinderen, die de Papoea's bij een andere stam geroofd hadden, en dan als slaven gebruikten en hen als ze ziek werden graag van de hand deden. Deze kinderen, meisjes zowel als jongens kregen geregeld les en leerden zich aan orde en reinheid gewennen, wat vooral in het begin een hele toer was.

In sommige streken was en is men niet gewend zich overvloedig met water te wassen, en in bepaalde perioden is het geheel verboden. Zodra de kinderen in het zendingshuis niet meer aan de regels van hun familie waren gebonden gingen ze het wel leren en in het begin, zolang het een nieuwtje was, vonden ze het wel leuk zich helemaal wit in te smeren met schuimende zeep, maar als het regende en de wind koud was, brr, dan zaten ze liever bij hun vuurtjes in de as te porren, en waren ze maar moeilijk te bewegen de badkamer op te zoeken. Een volgend punt was: kleren wassen! Wat moet er gewassen? Die kleren? noemt men dat „al vuil?” Maar het moet, evenals zoveel andere „onnodige” dingen. En als mevrouw zegt „Hanna, veeg even de schaal uit, voor je de rijst er in doet,” dan antwoordt Hanna goedmoedig: „Ja, mevrouw,” pakt de dweil die juist in haar buurt ligt en veegt daarmee de schaal uit.

Heel veel geduld is er nodig om hun iets te leren, waarvan ze de zin niet zien, en daarom moet telkens en telkens uitleg gegeven worden. Ze begrijpen het waarom van onze handelingen niet, vele zaken lijken hun volkomen overbodig

of minstens erg vreemd, en gemakzucht is ook een factor van betekenis, die remmend werkt. Dat er bovendien zoiets als tijd bestaat, en dat er na dit werkje nog weer wat anders te doen is, vinden ze steeds maar weer vreemd en . . . vermoeiend.

Wat men doen moet, doet men op zijn gemak en als 't klaar is, wel, dan blijft men gezellig zitten praten en lachen, want dat kunnen ze!

Onder leiding van de zendelingsvrouw leerden de meisjes behalve naaien en koken, ook baby- en kinderverzorging als er kinderen in 't zendingsgezin waren. De naaiclubjes voor de kampong-meisjes, werden vaak ook bezocht door ouderen. De huismeisjes deden dan vanzelf ook mee en niet zelden werden deze later de hulpen in de naaiklasjes.

Heel veel is ook gedaan door de later ingeschakelde Amberi goeroes en hun njora's. Vele meisjes, die bij deze njora's in huis zijn geweest, zijn nu op hun beurt weer goeroevrouw. Zo is op de duur enige ontwikkeling gebracht aan de vrouwen en meisjes van dit land, en dit is voor 't grootste deel te danken aan 't onvermoeide werken van de zendelingsvrouwen en de njora's. Doch de grote massa leeft voort in onkunde van de meest erge toestanden op hygiënisch gebied en gezinsverzorging.

Tegenwoordig gaan bijna alle meisjes in de ontgonnen streken naar school. Zij bezoeken dan enige jaren ongeregeld de volksschool. Op zeer jeugdige leeftijd trouwen de meisjes en gaan 't leven in zonder enig begrip van kinderverzorging, hygiëne, voeding, kleding enz.

Doch langzamerhand verandert de maatschappij op Nieuw Guinea, vooral ook door het meerdere verkeer met 't Westen. De mensen zien meer, willen ook meedoen, krijgen meerdere behoeften. Men wil b.v. ook goed gekleed gaan, maar zelf kleding vervaardigen kan de vrouw niet. Dus moet men zijn toevlucht nemen tot de kleren, die de Chinees naait en duur verkoopt.

Daar er voor de jongens na de volksschool al verschillende mogelijkheden bestaan om vooruit te komen, zoals opleiding tot volksonderwijzer, evangelist, bestuursambtenaar, verpleger enz., wordt langzamerhand het verschil in ontwikkeling tussen mannen en vrouwen te groot. Deze jongemannen willen straks een vrouw, die de huishouding en hun gezin behoorlijk kan verzorgen en enigszins hun gelijke in ontwikkeling is. De in verhouding kleine groep meisjes in een zendingsgezin opgevoed, is ontoereikend hiervoor. En wil men verder ook de volksvrouw opheffen, dan heeft men hiervoor leidsters nodig, liefst van het volk zelf, daar, zoals in alle Oosterse landen, de vrouw slechts te bereiken is door de vrouw.

Om hierin te voorzien is de Zending, gesteund door Regerings-subsidie er toe overgegaan, een meisjes-vervolgsschool op te richten te Seroei, op het eiland Jappen.

Uit de omliggende streken kunnen de meisjes hierheen komen,

daar er aan de school ook een internaat verbonden is. Jaarlijks kunnen dan \pm 25—30 meisjes klaarkomen en naar de verschillende streken teruggaan. Daar deze meisjes vermoedelijk zullen trouwen met de jongemannen van de diverse opleidingsscholen, kunnen deze gezinnen straks ontwikkelingscentra zijn in de kampongs en bestaat er hoop, dat zij door hun meerdere ontwikkeling van grote invloed zullen zijn op hun omgeving.

Augustus 1949 werd deze eerste drie-jarige meisjesvervolgsschool met huishoudelijke vakken, — bovenbouw op de volksschool, — geopend. Naast de lagere schoolvakken krijgen de meisjes hier huishoud-onderwijs en wordt er naar gestreefd hen op te voeden tot goede huisvrouwen, moeders en leidsters. Evenwel moet alle onderwijs aangepast worden aan de behoeften en moet er gewerkt worden met de producten van 't land. De Papoea's leven uiterst eenvoudig en hun voedsel bestaat hoofdzakelijk uit sago met heet water aangemaakt tot pap, wat vis, die even op 't vuur geroosterd wordt en knollen, die men ook in het vuur poft. Noch van koken, noch van de benodigde en gezonde voeding, heeft de Papoea-vrouw enig idee. De bevolking is daardoor grotendeels ondervoed en heeft geen weerstand tegen ziekten. Evenmin heeft de Papoeese moeder enig begrip van kinderverzorging en hygiëne. De kindensterfte is dan ook zeer groot: kinderen van \pm 1 jaar en ouder zijn meestal mager, slap, ziekelijk, doordat deze kleintjes slechts moedermelk en sago krijgen. De moeders weten niet wat ze behoeven voor hun groei en de zo nodige groenten, vruchten en eiwitten krijgen deze hummeltjes niet. En vertelt men dit de moeders, dan houden deze nog vast aan wat men gewoon is en grootmoeder beweert, dat babies en kleine kinderen geen ander voedsel dan melk en sago mogen hebben.

Zo gaf een verpleegster eens aan een moeder van een mager ziek kindje enige bananen: „hier, geef hem elke dag maar wat bananen en groente, dan zal hij gauw opknappen,” maar 's middags had de kleine de vruchten nog niet gehad. De zuster nam nu het kleintje en begon hem fijngemaakte banaan te voeren tot grote schrik van de grootmoeder, die angstig naderbij kwam, onverstanebare woorden mompelde en telkens haar handen uitstreekte om haar schreeuwende kleinzoon te redden uit de handen van die zuster, die hem zulk verderfelijk voedsel voerde! Maar 't arme kleintje zal na vertrek van de zuster wel geen banaan meer geproefd hebben, want grootmoeder weet het en zij regeert. Zullen de meisjes, die straks van school komen en 't beter geleerd hebben, tegen grootmoeder en moeder op kunnen, om het geleerde in praktijk te brengen?

Naast de naai- en kooklessen, voedingsleer en baby-verzorging, krijgen de meisjes ook eenvoudige hygiëne. Dit laatste is een zeer belangrijk onderdeel daar de meest elementaire begrippen hieromtrent totaal ontbreken. En doordat aan de school een internaat verbonden is kan er opgelet worden, of de meisjes 't geleerde ook in praktijk brengen: handen wassen voor 't eten, tanden poetsen, zich

goed baden, hun kleren behoorlijk wassen, niet spugen, enz. Handen wassen doen ze vrij goed, want ze vinden 't verschrikkelijk, dat er onder hun nagels b.v. eitjes zouden zitten van de „mata ikan,” een draaddune witte worm, die men steeds opgerold als een kluwentje ter grootte van een vissenoog in de grond vindt bij tuinarbeid. Dus borstelen jongens!

Bij tandenpoetsen komt ijdelheid al een woordje meespreken bij deze jonge dames. „Vliegen” vinden ze, na de lessen hierover, vreselijk en steeds dekken ze nu zelf hun eten af en verjagen de vliegen. Maar 't is een hele toer om hen b.v. 't erf bij de keuken te laten schoon houden, opdat er niet veel vliegen komen!

Opruimen en kleren wassen is ook een hele toer. Vlug maar de vuile was in 't slaapmatje meegerold met je kussen en de deken of als een propje achter het kistje, waarin hun hebben en houden zit, gedeponeerd. Maar o wee, als de juffrouw de zaal inspecteert! „Ik vind wassen ook zo'n naar werk” bekent Nela eerlijk, pakt haar hoopje kleren en verdwijnt niettemin met een vrolijk gezicht naar de put.

Slordig, royaal en nonchalant zijn deze meisjes, maar hoe zou 't ook anders kunnen! Nooit hebben ze iets bezeten, dat ze moesten opruimen of bewaren, of waarmee ze zuinig moesten zijn. Waarde kennen ze niet en vooruit denken kunnen ze evenmin. En het zal nog heel lang duren, voordat ze nette, zuinige huisvrouwen zijn. Op de Meisjesvervolgschool wordt ook tuinbouw-onderwijs gegeven, voornamelijk groenteteelt, opdat de huisvrouw van later de benodigde groente voor haar gezin zelf zal kunnen verbouwen. De meisjes doen dit werk graag en 't is meteen een nuttige beweging in de buitenlucht, evenals houthakken voor de keuken en gras afslaan wat bij terreinonderhoud behoort.

Veel aandacht wordt er ook besteed aan taalonderwijs, opdat de kinderen later in staat zullen zijn hun Maleise Bijbel goed te kunnen lezen. Ook is 't nodig, dat zij hun gedachten leren samenvatten en weergeven, zich leren uitdrukken, wat later weer ten goede komt bij het vertellen aan anderen. Want de hoop is, dat zij, later ook in het leven zullen staan als echte Christenvrouwen en dat de hele opvoeding in dit internaat hen zal doordringen van Gods liefde, die ook hun houding in 't leven zal bepalen. Dat de morgen- en avond aandacht, de zanguren en vele liederen die ze leren, de gesprekken en de hele sfeer in het internaat hun stempel mogen drukken op deze meisjes.

Zo is de verwachting, dat deze meisjesvervolgscholen zullen bijdragen tot de vorming van Christenleidsters en gezonde, degelijke vrouwen en moeders van 't Papoeese volk op Nieuw Guinea.

De stem uit het graf

door F. C. Kamma

Het gebeurde in Arefi op het eiland Batanta in de onderafdeling Sorong. De Evangelist, die het vertelde, heette Jan Rumfabe.

Ze hadden maar één zoon de beide oudjes, en die zoon was hun alles.

Hij was groot en sterk en roeide zijn prauw met snelle vaart door de woelige zee bij het huiswaarts keren. Dan stonden de vrouwen en kinderen aan het strand te kijken.

Ze wezen naar hun mannen, hun vaders en de kinderen gilden met hoge stemmen wanneer de prauwen van de thuiskerende vissers de branding naderden.

Grote spanning, want alleen de sterksten, de moedigsten wisten hun bootjes ongedeerd door de hoge golven op het strand te krijgen. De anderen moesten worden geholpen. De mannen, die al veilig aan wal waren, sprongen dan in zee, en tot hun borst in het water staande, vingen ze de op een golftop aanstormende prauw op, om hem met sterke knuisten in bedwang te houden.

Wajo, wajo, gilden ze, prauwo, prauwo, hou vast! Hou vast! Dan spatte de hoge waterkuif de mannen om de oren, maar ze grepen vast en hielden vast, zodat noch man noch vis verloren ging. Maar als Kasimi aan de beurt kwam, dan stonden zijn oude vader en moeder vertrouwend te knikken, o ja, hij zou het wel redden, en zo gebeurde het ook.

Kasimi telde de brandingsgolven 3, 5, 7, dan even een klein ogenblik pauze . . . Null en met volle kracht van zijn sterke lichaam wierp hij zich op zijn pagaai, dat deze boog . . . en dan schoot met snelle vaart zijn prauw op de kust af. Vlug, vlug, want achter hem, uit de diepte van de zee, rees alweer een nieuwe golf, hoger en met dreigender kuif. Als een razende roeide Kasimi, en . . . hij bleef voor. De hem najagende golf schoof alleen zijn bootje met nog grotere snelheid naar het strand, maar voordat de prauw het zand raakte sprong hij in zee, en trok het bootje op het droge.

Kalm, alsof er niets gebeurd was groette hij dan, met een nauwelijks merkbaar optrekken van zijn wenkbrauwen, zijn ouders. En deze? Alleen in hun schitterende ogen kon je zien hoe trots ze op hun jongen waren.

Dan stapten ze samen naar huis. Moeder achteraan, zoals het hoort; vader, die zijn peddel droeg, informerend naar het weer, naar de vangst . . . en zo kwamen ze thuis.

Er kwamen andere dagen voor het dorp. Men sprak over een vreemde, die bij hen zou komen wonen en hun zou vertellen van de Heer van de Hemel en aarde, van Manseren Nanggi. Kasimi wist er veel van te vertellen, want hij was al groot en luisterde, wanneer 's avonds de ouderen rondom het vuur gingen beraadslagen.

Niet allen verlangden, dat de Evangelist zou komen, o neen. Daar waren de toverpriesters: de Mons; die wisten telkens weer opnieuw allerlei bezwaren te bedenken. Stel je eens voor:

Niemand zou meer naar de doden mogen gaan op de graven. Niemand zou meer door een in de grond gestoken bamboe mogen luisteren naar de stem uit het graf van een pasgestorvene. De reidansen, waarbij de geesten van de voorouders werden opgeroepen moesten achterwege blijven, en zoveel andere dingen meer . . .

En ja, hoe zou het dan gaan met het leven in het dorp? Hoe zouden de tuinen vrucht dragen, hoe zou men geluk hebben bij de visvangst, wie zou de ziektegeesten verjagen, wanneer de voorouders er niet meer waren om hen te helpen in dit alles?

Maar de Evangelist kwam. De jongeren hadden veel gehoord op hun lange tochten. Ze waren in dorpen geweest waar Christenen waren, mensen, die eenzelfde taal spraken als zichzelf, en eens hadden ze het feest van de Lichtboom gezien, en dit Licht wilden ze ook.

Ook Kasimi wist van dit alles en deed mee. Hij vond het alleen maar zo heel jammer, dat zijn ouders er niets van wilden weten. Zij hadden alleen maar angst voor de wraak van de voorouders, en ze waarschuwden hem telkens weer.

Maar Kasimi wist wat hij deed en ging luisteren. En hij hoorde het Evangelie in het kleine kerkje. Rondhouten boomstammetjes steunden het dak, en de vloer was van aangestampt leem.

In het begin kwamen er maar weinig mensen, en die zaten een beetje onwennig te kijken. Maar de Evangelist sprak hun eigen taal en hij vertelde dingen, die ze nooit gehoord hadden. Ze moesten luisteren of ze wilden of niet, en ze wilden er daarna telkens meer van horen.

Er verstreek een jaar, twee jaren; heel langzaam vorderde het werk van de Evangelist. Er kwamen nu wel meer mensen luisteren, maar veel waren het er nog niet.

Toen werd Kasimi ziek.

Het gebeurde na een regenachtige dag, toen een storm was komen vallen van de hoge bergen. Dat was een koude wind en doornat was Kasimi naar huis gelopen, maar hij kreeg het niet meer warm.

Zijn oude moeder stookte het vuur met grote houtblokken, en ze wreef zijn koude rug en voeten met heet zand van onder de haard. Eindelijk werd hij warmer, maar toen deed hij zo raar. Hij keek zo vreemd uit zijn ogen en klaagde over pijn in zijn zijde. Hij hijgde en kreeg het benauwd, en daarna werd hij zo heet, zo heet . . . er was geen water koel genoeg om die hitte te blussen. En steeds vreemder praatte hij.

Toen werd de oude vader bang en liep naar de Evangelist. Deze kwam kijken, gaf Kasimi nog medicijn, maar het was te laat . . . Voordat de zon opging die volgende morgen stierf Kasimi.

Ontroostbaar waren zijn ouders. Stom van droefheid zaten ze neer. Toen kwamen de familieleden en zongen de rouwklacht. Daarna kwamen de buren en deden mee . . . en tenslotte kwamen er vele, vele vrienden en allen bezongen, beweenden, bejammerden de dode. Ze somden zijn deugden op, en snikkend vielen de anderen telkens bij . . . Zo zongen ze uren en uren hun droefheid uit over Kasimi, de gestorvene.

Maar ergens achter een struik aan het strand, daar zat zijn moeder. Ze keek uit over de zee, die ze niet zag door haar tranen. Nooit zou de vlugge pagaai het watervlak meer snijden, nooit zou ze zijn stem meer horen, nooit, nooit . . . en zachtjes snikte ze verder, alleen.

Nog dezelfde middag werd hij begraven. Veel familieleden van het naburig dorp kwamen helpen bij de begrafenis. Even had de Evangelist gesproken over de mogelijkheid om ook iets te mogen zeggen bij het graf, want Kasimi kende het Evangelie.

Maar de stem van de Evangelist ging verloren in het geweeklaag van buur en vriend en familie, van scharen mensen, die in een vreemde optocht half rennend het lijk van Kasimi, in een oude prauw gespijkerd, naar het graf droegen.

Het graf werd dichtgemaakt, het huisje er boven van goede gave planken getimmerd, en het dak van dat grafhuisje in de vorm van de golvende zee. Kasimi was op reis naar het zieleland.

Maar die avond zat zijn vader bij het vuur en peinsde. Zijn moeder keek telkens naar hem alsof ze verwachtte dat hij iets zou zeggen, maar hij bleef zwijgen. Toen hij ging slapen en met starende ogen zei, dat hij zijn matje ging opzoeken, voegde hij er nog aan toe: over 4 dagen. Toen had ze alleen maar geknikt. Nu wist ze het. Over 4 dagen zouden ze samen naar het graf gaan, daar wachten tot het donker werd.

Die vier dagen gingen vlug voorbij. En toen de zon schuin stond, greep het oude moedertje al naar een bamboe, die haar man met zijn ogen zocht. Hij knikte en wist dat ze hem had begrepen.

Zo gingen die beide oudjes tegen het vallen van de nacht naar de plaats der doden. Onder hoge palmen, naast enkele steile rotsen, waartegen de branding ruiste, was de begraafplaats.

Ze liepen tussen de graven door, ineengevallen prauwhuisjes van oudere graven, waarvan de „passagiers” al in het zieleland waren aangekomen.

Daar was eindelijk het graf van hun jongen: Kasimi. Toen kwam weer al het verdriet in hen beiden naar boven en zagen hun ogen niets door de tranen, die niet te stuiten waren. Ze wilden wat zeggen, maar het bleef bij een schor fluisteren: „Kasimi, jongen, Kasimi.”

De oude man haalde de bamboe tevoorschijn, deed een stap naar voren en stond op het graf. In spanning keek de oude vrouw toe. De bamboe werd in het graf geslagen, zo diep mogelijk, tot op de kist. Ze bogen zich en . . . luisterden.

Ze hoorden niets. Alleen het ruisen van de bladeren boven hun hoofd en het zeegebruis van de aanstormende golven op het verre rif. Beklemmend werd de stilte, die gonsde in hun oren.

En dan ineens zegt de oude man, die met zijn oor aan de bamboe luistert: „Stil, stil, ik hoor wat.”

Maar het moedertje had niets gezegd, keek alleen maar met grote ogen toe en luisterde mee. „Hoor, hoor, Kasimi spreekt!”

Heel duidelijk hoort de oude man aan zijn oor: „Vader, moeder, volg de nieuwe Boodschap, vader, moeder.”

De oude wordt bleek van schrik, en hij zegt: „Neni, moeder, luister, onze zoon spreekt.”

Dan bukt het moedertje zich over de bamboe maar hoort niets. Geen van de oudjes weet daarna vanwaar die stem kwam, of hij kwam uit hun eigen hart, of dat hij werkelijk uit die bamboe kwam, maar het was de stem van hun jongen, hun Kasimi.

Ze gaan terug naar het dorp, en vertellen wat ze gehoord hebben. En de mensen luisteren naar wat de oudjes zeggen, en trekken mee naar de Evangelist om het ook hem te laten weten.

Enkele maanden later is het Pasen.

Reeds lang is het kerkje te klein geworden, vanwege de mensen, die nu komen luisteren naar de nieuwe boodschap.

Maar op de Paasmorgen zal er iets bijzonders gebeuren.

De dag tevoren hebben allen de graven schoongemaakt en er bloemen gebracht.

En als op de morgen van de Paasdag de hele gemeente in optocht naar de graven gaat, stappen de vader en moeder van Kasimi voorop.

Bij het graf van Kasimi houden ze halt.

En staande naast dat graf leest de Evangelist de boodschap van Iemand, die uit het graf verrees, van Jezus, de Opgestane Heer.

Waarom de Evangelist dat dáár voorlas? Dat ging hij nu nog eens alle heidenen vertellen, die daar rondom hem stonden.

„Daar was een jongeman, die heette Kasimi, deze luisterde naar het Evangelie, maar hij stierf helaas, tot groot verdriet van hen allen, maar vooral van zijn oude moeder en oude vader.”

De beide oudjes knikken heel langzaam met het hoofd, en staren naar zijn graf.

En dan zegt de Evangelist: „En nu staan wij allen bij zijn graf, en wij willen horen wat hij ons te zeggen heeft. Toen wij vroeger allen heidenen waren, deden wij dat immers altijd, wij leefden met onze doden. Maar wat zegt deze dode ons nu: Vader, moeder, luister naar de nieuwe Boodschap. En dat willen we nu doen en hier. Want de nieuwe boodschap is ook een boodschap uit het graf, — maar van Jezus Christus, die de dood overwon. En Zijn boodschap is: — Die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven.”

Toen gingen allen langzaam naar huis, nadenkend over de Boodschap van Pasen. De dood is niet het einde. Neen, dat wisten ze wel, maar ook: nu komt er geen boodschap meer van hun doden; die hadden voor het laatst gesproken in de stem van Kasimi. Voortaan zal de boodschap daar zijn van Jezus Christus, die zegt: „Ik ben de Opstanding en het Leven.”

Die avond zitten de beide oudjes weer alleen, en ze denken als steeds in de avond aan hun zoon, hun Kasimi.

Hoe graag hadden ze hem hier gehouden, hoe graag zagen ze hem leven. Maar nu hij gestorven is, nu danken ze op hun eenvoudige wijze God, dat de stem van hun jongen hen allen heeft opgeroepen voor het Paasfeest.

In dienst van het zendingsonderwijs op Nieuw-Guinea

door N. van der Stoep

Wij zijn een eind een rivier opgevaren, ergens in de Vogelkop van Nieuw Guinea. Urenlang gleed onze prauw langs eindeloze sago-moerassen en elke bocht in de rivier was een herhaling van de reeds afgelegde weg. Totdat wij kwamen aan het bergland. De prauw voer tot dicht bij een waterval en vandaar moesten we onze tocht verder te voet afleggen, het binnenland in.

Dragers namen onze bagage op hun rug en langs een smal pad ging het naar boven, over ontelbare wortels en langs steile hellingen, de eerste heuvel op. Daarna volgen de afdalingen en bestijgingen regelmatig als een wasbord. De ene heuvel is wat hoger dan de andere, een enkele afdaling wat minder glad dan de vorige, maar steeds door moet de aandacht gespannen blijven om niet uit te glijden of te struikelen.

Van een helder bergstroompje wordt een dankbaar gebruik gemaakt om ons vochtgehalte weer op peil te brengen en na even rusten gaat het dan weer verder, heuvel op heuvel af.

In één dag kunnen we ons doel niet bereiken en voordat het donker wordt moeten we onze kampeerplaats in orde hebben. De dragers hebben al spoedig met hun hakmessen een berg varens gehakt waarop wij ons bed kunnen uitspreiden, een zeil wordt gespannen om beschermd te zijn tegen een mogelijke regenbui, een vuurtje wordt gestookt om nog wat warmte te kunnen drinken en dan, al spoedig na het vallen van de duisternis, gaat ieder ter ruste.

De volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, wordt opgebroken en na enkele uren komen wij aan in de plaats van bestemming, een kampong midden in een nog volkomen heidens gebied. Sedert enkele maanden werkt hier een goeroe, een frontarbeider voor de Zending.

Nadat door Evangelisten het voorbereidende werk was gedaan in deze omgeving en in omliggende kampongs, soms 8 à 10 uur lopen ver, een school geopend was, kwam ook van deze kampong het verzoek een school te mogen hebben.

Een goeroe werd gezocht en nadat de kampongbevolking zelf het schoolgebouw en een huis voor de goeroe had gebouwd, werd begonnen met de lessen volgens het leerplan van een *Beschavingsschool*.

De leerstof wordt zeer eenvoudig gehouden en de eerste tijd is het voornaamste doel van de goeroe, de kinderen te wennen aan orde en regelmaat, netheid en hygiëne.

Meestal zijn er twee partijen in de kampong, de éne wil wel meedoen aan dit moderne gedoe, de andere houdt het maar bij de oude adat. Conservatieve ouders sturen hun kinderen naar de oude adatschool. Wat daar onderwezen wordt is zeer geheimzinnig, de mensen zijn zeer terughoudend in hun spreken daarover. Veel kunnen we niet te weten komen, maar behalve kennis van kruiden leren ze er ook verschillende magische handelingen, o.a. de kunst van het „blazen.“

De onderwijzer is de z.g. goeroe-woflee, een oudere man, die door-kneed is in alle adat-gebruiken.

Naast deze sekolah-woflee zijn er ook de z.g. roemah-pemali, waar de jongens heengaan als ze een jaar of twaalf zijn en waar ze ongeveer 5 maanden blijven. De jongens mogen gedurende deze maanden niemand ontmoeten en hun ouders krijgen ook geen enkel bericht over en van hen.

De goeroe van de Beschavingsschool werkt en leeft temidden van de kampongbevolking en tracht op allerlei wijze contact te krijgen met de mensen.

Zijn werk bestaat, volgens de „Voorschriften“ van de Directeur van Onderwijs en Eredienst te Batavia, dd. 21 Juli 1938 in het volgende:

1. de goeroe is verplicht, na zijn aankomst ter plaatse van stonde aan contact te zoeken met de bevolking der streek, zich zoveel mogelijk op de hoogte te stellen van haar zeden, gewoonten en taal en verder alles te verrichten wat voor de opening en de bloei der school nodig geacht moet worden.
2. Een Beschavingsschool stelt zich ten doel mede te werken aan de opvoeding tot alle zedelijke en maatschappelijke deugden der leerlingen, aan hun verstandelijke ontwikkeling, aan de veraangenaming van het leven en aan de culturele opbouw der samenleving in wier midden zij is opgericht.

In deze „Voorschriften“ lezen wij verder de punten, die het karakter van de Beschavingsschool bepalen.

Een integrerend deel van het onderwijs vormen de volgende zaken:

- a. beoefening van zang en muziek — zo mogelijk door de oprichting van fluitorkesten — zich aanpassend aan het eigen cultuurbezit der bevolking;
- b. de beoefening van eenvoudige handenarbeid, zoals het schoonhouden van erf en schoolgebouw en van de leermiddelen;
- c. het vertellen van kinderverhalen, inheemse legenden e.d.;
- d. het aanleggen en onderhouden van eenvoudige schooltuintjes;
- e. de beoefening van spel en sport, daarbij zo mogelijk aansluiting zoekend bij de gebruikelijke inheemse kinderspelen;
- f. het aankweken van zin voor orde, netheid en hygiëne;
- g. het organiseren van schoolfeestjes op nationale en andere feestdagen;
- h. het trekken van de belangstelling der bevolking voor de school en haar werk;
- i. het aanbrengen van enige schoolse kennis, zoals hieronder nader omschreven;

- Deze „schoolse” kennis omvat, verdeeld over 3 leerjaren:
- a. rekenen met gehele getallen tot 100,
 - b. lezen met Latijnse lettertekens,
 - c. schrijven op de lei en op papier,
 - d. Maleis.

Verder mag volgens de „Voorschriften” aan godsdienstonderwijs, niet meer dan drie volle lessen per week en per klasse worden besteed.

Voorzien van deze „Voorschriften” begint de goeroe zijn werk. Meestal is de belangstelling van de leerlingen zeer verschillend: nu een grote groep, later weer enkele leerlingen. De leeftijden variëren van 5 tot 18 jaar en in het begin gebeurt het dikwijls, dat een groot aantal ouderen zich ook rustig temidden van de schoolkinderen zet of van buiten urenlang tuurt naar dat geheimzinnige gedoe daarbinnen.

Wanneer alle geheimen zijn doorgrond, verdwijnt soms plotseling alle belangstelling en ook de leerlingen weten dan voldoende en laten de goeroe alleen staan. Het is ook veel interessanter om met vader op de jacht te gaan of met moeder naar de tuinen!

Dan begint pas werkelijk de taak van de goeroe, om door zijn methode van lesgeven de leerlingen te trekken, het Evangelie te brengen en in de middag- en avonduren contact te krijgen met de ouderen.

Ver van zijn geboortegrond, ver van familie en verwanten, buiten het contact met gelijkgestemden moet hij maar weer elke dag klaar staan om er iets van te maken.

Soms staat het leven in de kampong dagenlang in het teken van de dans. In de kampong staat een huis op hoge palen, helemaal gesloten, met een sterk verende vloer, waar bij feestelijke gelegenheden soms dagen en nachten achter elkaar gedanst wordt op zeer eentonige melodieën en met zeer eentonige bewegingen.

De mensen kennen bij dit bedrijf geen vermoeidheid, kunnen ongelimiteerd doorgaan, zij het met wisselend enthousiasme.

De goeroe moet het aanzien dat zijn leerlingen hier ook aan mee doen, de school verzuimen of zitten te slapen. Hij moet zijn invloed trachten te vergroten om dergelijke uitbarstingen terug te brengen tot een minimum en door de kracht van het Evangelie licht te brengen in deze duistere wereld.

Na verloop van 5 of meer jaren zal deze school in het binnenland zijn plaats in het kampongleven hebben veroverd. De goeroe is na enkele jaren, of misschien al eerder overgegaan tot het bouwen van een kerkgebouw, waar hij 's Zondags de mensen samenroept en hen het Evangelie op zeer eenvoudige wijze verkondigt.

Het peil van het onderwijs kan na een dergelijke periode worden

opgevoerd en dan zal er toe worden overgegaan om deze school om te zetten van een Beschavingsschool in een Volksschool.

Laten we, om een *Volksschool* te bezoeken eens naar een geheel ander gebied trekken, de Waropen-Kai.

Het aantal inwoners van de kampongs op Nieuw Guinea varieert van 80-120-200-1000 tot 2000 zielen. In de Waropen liggen enkele grotere kampongs. De Zending begon daar het werk in 1934.

Na met een flinke prauw één of meer uren de rivier opgevaren te zijn, zien we na een bocht plotseling een grote kampong voor ons liggen. Alle huizen staan op palen gebouwd. Als wij binnenvaren beginnen honden te blaffen, varkens te knorren, kippen te kakelen. Mensen komen naar buiten om te zien, wie die bezoekers wel zullen zijn.

We leggen aan bij een ingekeepte boomstam en klauteren naar boven.

De *Volksschool* staat ook op palen en als we naar binnen lopen, klepperen de planken onder onze voeten. Altijd moet men voorzichtig zijn bij het lopen over deze bruggetjes en vloeren, want ze zijn niet berekend op ons gewicht en onze onvoorzichtige stappen. De goeroe staat met zijn helpers klaar om ons te ontvangen, de kinderen staan in nette rijen opgesteld en zodra wij aan wal komen, zingen zij ons een welkomstlied toe. Het zingen klinkt werkelijk heel zuiver en na drie jaren onderwijs kan uit een klas meestal een heel aardig koor gevormd worden. In Holland bereikt men op de scholen met meer moeite, heel wat minder resultaat.

De kinderen van de 3de klasse spreken vlot Maleis, hoewel zij onder elkaar en thuis steeds hun eigen taal spreken. In drie klassen, die ongeveer gelijk zijn aan de eerste 3 leerjaren van een school in Nederland, geven de goeroes de vakken: Maleis, Lezen, Schrijven, Rekenen, Dictee, Vertellen, Tuinwerk, Bijb. Geschiedenis, Zingen, Handenarbeid, Teken en Spelen en Gezondheidsleer.

In de Waropen zijn nu enkele grote scholen, soms met ongeveer 250 schoolkinderen, waaraan 5-6 of 7 goeroes werken.

De klassen I en II hebben geen volledige schooltijd, van half acht tot half elf de 1ste, en van half 10 tot 1 uur de 2de klasse. De 3de klasse heeft school van 7.30 uur tot 1 uur, met twee maal een pauze van 10 minuten. Zo elke week van Maandag tot en met Vrijdag.

Het hoofd van de school is een gediplomeerd Volksonderwijzer, zijn helpers zijn in de na-oorlogse tijd bijna allen nood-goeroes, d.w.z. jongens die na de Volksschool nog een andere school bezochten en zich in het Zendingswerk op één of andere manier hebben onderscheiden en begaafdheid vertonen om onder leiding van een gediplomeerde goeroe les te geven.

Hoewel er op Nieuw Guinea geen *Leerplicht* is, stroomden de scholen de laatste jaren vol met leergierige kinderen en om hen niet teleur te stellen werden noodgoeroes ingeschakeld. Het grote gebrek aan bevoegde goeroes is ontstaan, doordat tijdens de oorlog geen goeroes werden opgeleid en velen overleden aan de gevolgen van de bezetting. Anderen waren inmiddels te oud geworden om nog langer hun taak naar behoren te kunnen verrichten. Dit tekort zal pas opgeheven zijn, wanneer de Opleidingscholen een aantal jaren bevoegde goeroes hebben afgeleverd.

De goeroe maakt er met zijn helpers van, wat er van te maken is. Door het grote gebrek aan leermiddelen na de oorlog heeft men zich jarenlang moeten behelpen, maar langzamerhand is er verbetering gekomen, hoewel de leermiddelen- en schoolbehoeftepositie nog veel te wensen overlaat. Vele leermiddelen zijn trouwens niet zo bijster geschikt voor het onderwijs op Nieuw Guinea, omdat deze boekjes berekend waren voor de scholen in Indonesië. Pogingen worden gedaan om nieuwe samen te stellen die afgestemd zijn op de speciale behoeften van Nieuw Guinea. Een methode voor het aanvankelijk leesonderwijs kwam reeds klaar, *Itu Dia*, en zal binnenkort worden ingevoerd.

In de 3 klassen van de Volksschool worden de leerlingen, (vele doen er 4 of 5 jaar over), zover gebracht dat zij behoorlijk Maleis kunnen lezen, dus ook de Bijbel. Verder moeten zij alle hoofdbewerkingen kunnen verrichten tot boven de 1000. Een groot aantal liederen zijn geleerd en naast het planten van de voornaamste gewassen hebben zij ook geleerd van welk groot belang netheid en hygiëne is.

Het grootste deel heeft behoorlijk leren schrijven en na hun schoolperiode zijn zij in staat aan elders verblijvende familieleden een brief te schrijven.

Wanneer hun vorderingen voldoende waren, krijgen de meisjes en jongens aan het einde van de derde klasse een getuigschrift mee en dan gaan zij de kampong in om deel te nemen aan de werkzaamheden voor de dagelijkse nooddrift.

De goeroe, hoofd van de school, heeft in een dergelijke kampong een zware taak. Om hem draait het gehele culturele leven van de kampong. Hij is de centrale figuur van de 'wetenschap', hij geeft onderwijs en catechisatie, 's Zondags preekt hij en voor alles wat in de kampong georganiseerd wordt, wordt zijn hulp ingeroepen.

Voor enkele van de beste leerlingen van de Volksschool bestaat er gelegenheid wat meer ontwikkeling op te doen, n.l. op de *Vervolgschool*.

Deze vervolgscholen zijn of worden gebouwd in een Ressort waar \pm 40 Volks- en Beschavingsscholen zijn. De plaats van deze vervolgschool wordt uitgezocht op een centraal gelegen punt, waar

„Dit behoort ook bij onze lessen.” In de schooltuin van Genjem

Foto Zendingbureau Oegstgeest

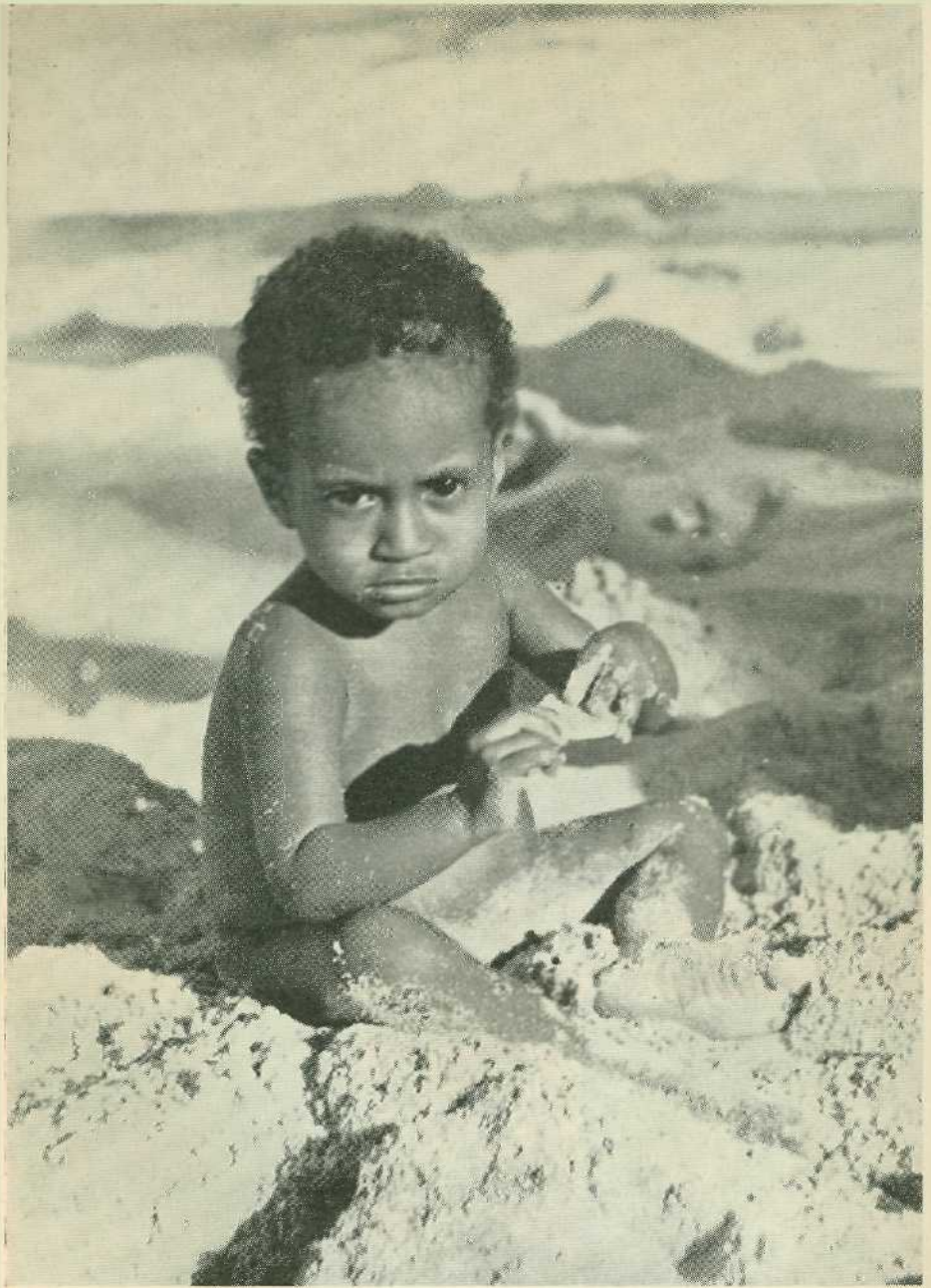
„Wij heffen onze lege handen tot U op, Gij Hemel.” Gebedshouding van voorouderbeeld uit de Radja Ampat. 70 cm hoog

Foto F. C. K.

Primitieve of moderne kunst? Korwar (zielebeeld) van de Biakkers van de Ajau-eilanden

Foto Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden

Magdaleentje in haar element. Moederloos patientje van Tabati

Foto dr Leiker

stromend water aanwezig is en waar de aanvoer van sago en andere voedingsmiddelen niet te veel moeilijkheden oplevert. Zo mogelijk worden deze scholen gebouwd bij een Zendingspost, waardoor de samenwerking tussen Zendeling en Hoofd van de V.V.S. gemakkelijker wordt en regelmatig contact mogelijk is.

Het bijzondere karakter van de Vervolgscholen wordt bepaald door de aanwezigheid van een internaat. Doordat de afstanden in een ressort te groot zijn, moeten hierin alle leerlingen opgenomen worden. School en internaat staan onder leiding van dezelfde persoon, een onderwijzer uit Holland.

De school bestaat uit de klassen IV, V en VI. De leerlingen worden betrokken van de Volks- en Beschavingsscholen uit een Ressort, en worden slechts toegelaten, wanneer na een examentje gebleken is, dat zij voldoende vorderingen hebben gemaakt in de schoolvakken en een verklaring van de goeroe van de Volksschool hebben dat zij geschikt geacht worden voor een verdere opleiding. Door de opening van verschillende Vervolgscholen in de laatste jaren kan bereikt worden, dat van elke school per jaar 1 leerling (van de grotere scholen 2 of 3) kunnen worden toegelaten tot de Vervolgschool.

Voor de vierde klasse worden dan toegelaten 30 tot 35 jongens. De vakken van de Volksschool worden uitgebreid met Nederlands, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Kennis der Natuur en Gymnastiek. Bij de samenstelling van het Leerplan wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de speciale eisen van het land en de toekomstige werkkring van deze jongens. De Nederlandse onderwijzers nemen de lessen in het Nederlands voor hun rekening en na 3 jaren onderwijs, wanneer dit geheel volgens het lesrooster gegeven kan worden, blijken de jongens al heel wat opgestoken te hebben en is nog slechts een periode van omvorming nodig om hen over te schakelen naar Nederlands als voertaal.

Een groot gedeelte van deze jongens zal later waarschijnlijk een leidende positie gaan bekleden in de wereld van Nieuw Guinea en daarom is het zo belangrijk, dat zij door het werk op school en internaat een goede opvoeding krijgen. Zij vormen een eigen maatschappijtje met eigen wetten en regels. Na de schooluren worden zij ingedeeld in afdelingen, die elk een taak uit te voeren krijgen.

Zo is er een dienst, die verantwoordelijk is voor het klaarmaken van de maaltijden; een andere is de wegendienst; een derde de dienst voor het schoonmaken van de gebouwen, schoollokaal, eetzaal en slaapzalen; en zo voor elk onderdeel een aparte dienst.

Door het rouleren van de diensten over de taken, wordt bereikt, dat elke afdeling op zijn beurt kennis maakt met de specifieke moeilijkheden van de onderdelen in de maatschappij.

Eén van de jongens van de hogere klassen heeft de leiding in een afdeling en zorgt dat elke leerling meewerkt aan de uitvoering van de opdracht.

Het geheel van school en internaat, met alle daaraan verbonden werkzaamheden, kan voor de jongens een prachtige gelegenheid zijn voor de karaktervorming, wanneer de leiding van het geheel in handen is van iemand, die weet naar welk doel hij werken moet en waarvoor hij de jongens opvoedt.

Naast het hoofd van de school, een Nederlander, zijn ook enkele goeroes werkzaam in deze opvoedende taak. Zij hebben zelf dikwijls nog leiding nodig, omdat ze nog niet volledig kunnen overzien, wat de komende maatschappij hun brengen zal, maar aan de andere kant kunnen hun opmerkingen in gezamenlijke besprekingen van groot belang zijn, omdat zij zelf uit het volk zijn voortgekomen en beter de reacties van de jongens kunnen beoordelen.

De schooltijden zijn van 7 uur tot 1 uur. Van 2 tot 4 werken alle jongens op het terrein en in de gebouwen.

's Avonds is er gelegenheid het huiswerk te maken en de lessen voor de school bij te werken. Regelmatig wordt de koorzang beoefend en wanneer er elektrische stroom aanwezig is, kunnen zo nu en dan in de grote eet-recreatiezaal films vertoond worden.

De Hollandse onderwijzers die zich voor dit werk geven, nemen daarmee een verantwoordelijke taak op zich, maar ondanks dat het hun een druk bezette dag geeft, vindt men meestal een grote bevrediging in dit werk, omdat het een voller inhoud heeft dan het gewone schoolwerk in Holland en men zich overtuigd weet van mee te mogen werken aan de opvoeding van een geslacht, dat later verantwoordelijk werk zal gaan verrichten voor het Papoeese volk. Met dit beeld voor ogen stapt men gemakkelijker heen over alle zorgen die het internaat bezorgt. Dan worden de moeilijkheden, om altijd maar weer op tijd de voeding binnen te krijgen voor 100 tot 200 jongens, om steeds maar weer er achterheen te zitten, dat men de stof binnen krijgt om voor de jongens kleren te laten maken en alle verdere zorgen, die een internaat alleen maar kan verschaffen, gezien in het juiste licht en elke groep die jaarlijks afgeleverd wordt, vormt een schakel in de Uplift en de vorming van het Papoeese volk van nu en de toekomst.

Naast deze vervolgscholen voor jongens, worden er ook dergelijke scholen gesticht voor *meisjes*.

Het leerplan voor deze scholen is geheel anders gericht en beoogt, de meisjes op te voeden tot huisvrouwen, wier kennis is aangepast aan de zich vernieuwende maatschappij. Een poging tot Uplift van de maatschappij door opvoeding en opleiding van jongens alleen, zal niet slagen, wanneer ook niet tegelijkertijd de vrouw opgeheven wordt tot een ander niveau.

Naast de lagere schoolvakken wordt op de Meisjesvervolgscholen veel aandacht gewijd aan specifiek huishoudelijke vakken: wassen, strijken, onderhoud huis en huisraad, verstellen, nuttige en fraaie handwerken, koken. Een groot deel van de schooltijd wordt aan deze vakken besteed en dit neemt toe naarmate de meisjes in een hoger leerjaar komen.

Een speciale keuken, zo veel mogelijk aangepast aan de eisen van het land geeft gelegenheid om alle onderwezen recepten praktisch uit te voeren.

Gelukkig werden enkele onderwijzeressen uit Holland bereid ge-

vonden zich aan dit onderwijs te geven en gehoopt wordt dat nog een aantal dames uit Nederland zich zal willen beschikbaar stellen voor dit werk. Vier scholen konden reeds geopend worden, een andere is in aanbouw.

Voor jongens, die niet toegelaten kunnen worden tot een Vervolgschool, en die geschikt zijn om een praktische opleiding te volgen, zijn er nog niet veel mogelijkheden. De Zending heeft een tuinbouwkundige in dienst en in Augustus 1949 zijn op de gestichte *Landbouwpraktijkcursus* te Seroei 40 jongens aangenomen, die daar een opleiding krijgen in land- en tuinbouw.

Door de bevolking wordt nog niet veel gedaan aan landbouw, de voornaamste methode is tot nu toe geweest om gedeelten in het bos plat te branden en op de opengebrande stukken, gewassen te planten.

De economie van een Papoea is zeer eenvoudig. Hij hakt een sago-boom om en hij en zijn gezin hebben voor een paar weken te eten. De vrouw zorgt wel dat de tuin wat groenten voortbrengt en enige toespijzen.

Op de Landbouwpraktijkcursus te Seroei wordt getracht de jongens op te voeden en op te leiden tot de nieuwe tani-stand van Nieuw Guinea. Ook aan deze school is een Internaat verbonden en door de leider wordt er naar gestreefd om deze 'school' voor het grootste deel self-supporting te maken.

Nadat aan de jongens het eerste jaar geleerd is, hoe en wat ze moeten verbouwen, wordt hun in het tweede jaar een stuk grond gegeven en in coöperatie-verband, jongens uit dezelfde of naburige dorpen, moeten zij laten zien wat zij waard zijn.

En wat kunnen de jongens gaan doen, die hun diploma van de 6-jarige school behaalden?

Zij kunnen kiezen om opgeleid te worden aan de Opleidingsschool voor Volksonderwijzer (O.V.V.O.). Dit is een cursus van 2 jaar waarna het examen, onder toezicht van de Overheid, wordt afgenomen. Na het slagen en het behalen van het Diploma V.O. worden zij door de Zending nog 10 maanden te Seroei opgeleid voor hun taak in de kampongs als *Gemeentevoorganger*.

De onderwijzers voor deze O.V.V.O. zijn uit Holland aangetrokken en in school- en internaatwerk bouwt men hier voort op de jaren van de Vervolgscholen.

Een ander deel van de jongens, met het diploma 6-klassige school, verkiest de opleiding tot vakman aan de *Ambachtsschool* te Hollandia. Daar trachten Nederlandse vakleraren de jongens in een 2-jarige cursus op te leiden tot bekwame timmerlieden, bouwers, monteurs en smeden. Timmerlieden kan Nieuw Guinea in grote aantallen gebruiken en de na-oorlogse tijd heeft het noodzakelijk

gemaakt de Papoese jongens ook op te leiden tot auto- en dieselmonteurs.

Een andere groep verkiest het om verder opgeleid te worden tot verpleger in één der Zendingsziekenhuizen of om wat meer te bereiken in de Landbouw en ook deze mogelijkheid bestaat er.

Dan is er de groep, die met heel goede eindcijfers de 6 klassen van de lagere school heeft doorlopen. Voor deze jongens is er in Aug. 1950 de mogelijkheid gekomen om te gaan studeren aan een 'Onderbouw van een Middelbare School', ongeveer gelijkstaande met de eerste 2 jaren van een MULO-school.

Twintig jongens, uit alle streken van de Noordkust van Nieuw Guinea, zijn vol enthousiasme begonnen aan deze nieuwe school. Het voornaamste punt is voorlopig de overschakeling van Maleis naar Hollands als voertaal en zover het zich nu laat aanzien, kan dit in het eerste leerjaar volledig geschieden. De passieve beheersing van het Nederlands is reeds voldoende, alleen de actieve beheersing moet veel geoefend worden.

In het leerplan van deze school is rekening gehouden met de bijzondere behoeften van Nieuw Guinea. Van de talen worden bijv. onderwezen: Maleis, Nederlands en Engels. Verder komen op het rooster alle vakken voor die ook in Holland op de Mulo onderwezen worden, alleen aangepast aan de ligging en omgeving, zoals Aardrijkskunde, Natuurkunde, Geschiedenis enz. Stof die voor West-Europa van belang is, behoeft nog niet belangrijk te zijn voor de Pacific.

En na afloop van deze 2-jarige cursus zal voor deze Papoese jongens de mogelijkheid geschapen moeten worden, verder te studeren.

Een Kweekschool zal moeten worden gesticht, waar volledig opgeleide onderwijzers gevormd worden, met Nederlands als voertaal, die later mede gaan werken aan de opvoeding van hun eigen volk in de leerjaren van de Vervolgscholen.

Het Bestuur zal een cursus moeten openen waar jongens, met deze vooropleiding, gevormd worden tot goede en bekwame Bestuursambtenaren.

Een andere Opleidingsschool zal hen moeten bekwaam maken om op de kantoren in Nieuw Guinea bruikbare schrijvers, klerken en commiezen te worden.

Ook andere Diensten zullen een groot aantal van goed opgeleide Papoese jongens op kunnen nemen en in het belang van al deze jongens en het belang van het Papoese volk zal de Zending medewerken aan alle pogingen die worden gedaan om de ontwikkeling van het land en het volk te bevorderen.

TEMPERATUUR EN REGENVAL OP NIEUW GUINEA

(Uit „Regenval in Ned. Ind. dl. I, 1931)

Noord Nieuw Guinea is door het Centraal Gebergte en door de grotere afstand van Australië onttrokken aan de afkoelende invloed van de wind, die afkomstig is van de Austr. winter-anticycloon; de temperatuur is hier het hele jaar door vrijwel constant.

Voor Manokwari worden de volgende gemidd. dagtemp. en de dagelijkse schommelingen opgegeven:

	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.
Dagel. gem. t.	25.7	25.7	25.8	25.9	26.1	25.8	26.1	26.1	26.3	26.4
Dagel. schomm.	6.7	6.6	6.3	6.3	6.5	6.3	6.6	6.8	7.0	6.8
	Nov.	Dec.								
	26.5	26.2								
	7.2	6.4								

De absolute maximum-temperaturen waren het hoogst in de maanden Sept.-November n.l. 33.3—33.5 gr.

De warmte overdag stijgt er dus nooit boven die van onze heetste zomerdagen in Nederland (gemidd. dagtemperatuur van ongeveer 28 en een absolute max. temperatuur van 34—35 gr.).

De nachten koelen er af tot 23 graden. Het warmste gedeelte van de dag valt tussen 12—2 uur.

Te Manokwari is de lucht van 6 uur 's avonds tot 8 uur 's morgens in de regel voor 85—95 % met waterdamp verzadigd, overdag met \pm 76 %.

Regenval

In de maanden Juli—Sept. valt de meeste regen in de nanacht en de vroege morgen. In de maanden Jan.—Febr. in de namiddaguren.

Jaar en maandsommen

regenval in mm.

	Jaar	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Sorong	2705	177	188	177	236	265	313	353	252	236	167	161	180
Manokwari	2521	278	252	335	277	203	207	155	137	129	109	165	274
Hollandia	2336	295	310	303	217	155	152	154	160	86	140	170	194

Aantal regendagen

Sorong	185	14	14	14	16	18	20	18	15	15	13	14	14
Manokwari	145	16	13	16	14	11	12	10	9	9	10	11	14
Hollandia	151	16	13	15	13	10	11	9	11	9	9	11	14

De gemiddelde grootste etmaal-sommen zijn 70—85 mM, met absolute maxima van 203 (Sorong) 214 (Manokwari) en 178 (Hollandia).

De Oostmoeson-maanden zijn de regenrijkste, tijdens de Westmoeson met Noordelijke winden is de val het kleinste; een droge tijd komt hier niet voor.

Een jongensstad

door P. C. Bothof

Als kleine jongen kon ik me een zending niet anders voorstellen dan als een dominee, liefst in toga, die met een dikke bijbel onder zijn arm van kampong naar kampong wandelde om daar „de arme heidenen te gaan bekeren.” Later werd dit beeld wel gecorrigeerd door zendingslectuur en foto's, maar onbewust bleef er toch altijd iets hangen van de oude voorstelling omtrent de zendingen; de dominee met de bijbel onder de arm in de kampong, de zendingsonderwijzer met een open bijbel voor de klas en de zendingsarts, die al prekende de zieken genas.

Eerst nadat ik zelf op Nieuw Guinea begonnen was, kreeg ik een beeld van het eigenlijke werk. Hier heb ik gezien hoeveel bijkomstigs er door de zending verzet moet worden, wil hij zijn eigenlijke taak kunnen blijven doen, hoeveel voorbereidend werk er gedaan moet worden voor aan de opgedragen arbeid begonnen kan worden.

De eerste dag na onze aankomst op Seroei, gingen mijn vrouw en ik op verkenning uit. De zending had ons de weg uitgelegd, die naar onze nieuwe woonplaats voerde. Volgens vóór onze verhuizing ontvangen berichten stond er reeds een loods, waarin het school- en keukengebouw lag opgeslagen, klaar om opgezet te worden.

Zonder moeite vonden we het begin van de nieuwe „weg,” een smal paadje tussen het gras.

Hoe verder we liepen, hoe hoger het gras werd. Na een paar honderd meter, was het al riet geworden, dat tot onze schouders reikte. Over een brede greppel, waar wat modderig water doorstroomde, lag een boomtak, die blijkbaar als brug bedoeld was.

Aan de overkant ging het weer verder. We zagen nu niets meer, het riet werd steeds hoger en reikte tot ver boven onze hoofden. Ineens stonden we voor een beekje met helder stromend water, de grens van ons terrein, dat wisten we al. Hierover lag een boomstammetje, dat een meer betrouwbare indruk maakte dan de boomtak van zojuist. Hand in hand, schuifelend en hevig zwaaiend met onze vrije armen werd ook deze hindernis genomen. Het doel was bereikt. Om ons heen was riet en de stilte.

Nu moesten we nog op zoek naar de opslagloods. Tussen het riet was een smal paadje zichtbaar en dus togen we weer op weg. Honderd meter verder weer een greppel met een boomstam erover. Bij de overtocht hadden we alleen maar aandacht voor onze voeten, die rare bewegingen maakten op het ronde hout. 't Was dan ook een hele verrassing toen bij het opkijken temidden van het riet plotseling de loods voor ons oprees. Zittend op de balken van het schoolgebouw genoten we voor de eerste maal van de heerlijke rust

die er op dit plekje van Seroei, onze toekomstige woonplaats, heerste.

Voordat we teruggingen wilde ik toch nog iets zien van het nieuwe terrein. Daarom krom ik op het dak van de loods. Wat van daar zichtbaar was, was weinig bemoedigend. Riet, riet en nog eens riet met hier en daar een struik, naar ik meende. Later bleken dit de toppen van bomen te zijn.

Twee maanden later werd opnieuw dezelfde tocht ondernomen, maar nu vergezeld van een twintigtal werkkrachten. Bij het terrein aangekomen begonnen deze met hun parangs (korte sabels) een baan van twee meter breed schoon te kappen. Daarna werden verschillende dwarsbanen opengehakt om enigszins een overzicht te krijgen over het terrein.

Na wat zoeken en meten werd de plaats van het eerste gebouw, een slaapzaal, vastgesteld. De timmerlieden konden beginnen met het opzetten van dit gebouw. Juist dezelfde week hadden zij mij gemeld, dat het klaar was. Toen ik echter vroeg of ze beginnen wilden, maakten ze bezwaren. „Nee, dat kan niet toean!” „Dat kan niet? Maar 't is toch klaar, en een gebouw dat klaar is kan toch overeind?” „Ja toean, 't is wel klaar, maar alleen het gebouw. Aan het dak moeten we nog beginnen.”

Daar stond ik. Dat dit hun opvatting van klaar is, kon ik niet verwachten. In gedachten rekende ik: „Nog twee weken voor het dak, dan zijn er nog twee weken over om de zaal klaar te maken voordat de jongens komen. Misschien lukt het.”

Maar plotseling kwam er een angstwekkende gedachte in me op en vol spanning vroeg ik: „En de school en de keuken, zijn die helemaal klaar?”

„Ja toean, die zijn helemaal klaar.”

Een zucht van verlichting ontsnapte me, maar voor alle zekerheid vroeg ik toch nog eens: „Dus die zijn helemaal klaar, ook de daken?”

„Nee toean, de daken nog niet, daar moeten we nog aan beginnen.”

In gedachten zag ik zestig jongens voor me. Nog vier weken, dan zouden ze in werkelijkheid voor me staan. Waar zouden ze moeten slapen? Hoe konden we ze ontvangen? Hoe moesten we met onze lessen beginnen? De eerste tegenslag was er, vele zouden nog volgen.

De vier weken, die ons nog scheidde van de komst der jongens, werden er twee. Toen kwam geheel onverwachts de eerste groep zich melden. 't Waren er gelukkig maar tien.

We vroegen onderdak voor deze leerlingen bij de goeroe van de nabijgelegen kampong. Die stemde onmiddellijk toe. Maar de volgende dag waren de jongens alweer terug. Ze zeiden: „Ja toean,

we zijn eens op het terrein gaan kijken. Daar staat een kleine loods. Als u wat atap hebt, maken we er een hut van en kunnen we daar slapen. Dan willen we graag meehelpen aan de bouw."

Atap was er en de hut werd gemaakt, de jongens togen aan het werk. Deze geest van willen helpen, vooruit willen, waarmee de eerste tien leerlingen mij verrasten, is me steeds weer opgevallen, ook onder de timmerlieden, metselaars en sjouwerlui. Hun vooropleiding is echter onvoldoende om dit willen uit te voeren. In de kampong maakt niemand zich zorgen voor de toekomst. De mensen leven bij de dag. Als hun eten op is, gaan ze nieuw halen en zo erg veel moeite hoeven ze daar niet voor te doen. Is het dak van het huis lek, dan wordt het niet gerepareerd. Welnee, ze zoeken een plaatsje, waar het bij regen nog droog is en daar slapen ze. Dit „gemakkelijke" kampongleven maakt de mensen ongeschikt om een groot geheel te overzien. Ze zien het nut niet in van volhouden en doorzetten. Maar wordt hun de noodzakelijkheid en de mogelijkheid duidelijk aangetoond, dan helpen ze graag en met enthousiasme. Ze vertrouwen zich dan volledig aan de leiding toe. En als dan de leider er zorg voor draagt, dat ze steeds een nabij doel voor ogen hebben — niet een complex gebouwen, maar alleen het gebouw, waar ze aan bezig zijn — dan wordt er doorgewerkt.

Bij de komst der leerlingen was één slaapzaal bruikbaar. Ramen, deuren en vloer ontbraken nog, maar in ieder geval konden ze slapen, zonder nat te regenen. In deze zaal, bestemd voor twintig leerlingen, werden er tijdelijk vijftig ondergebracht. De overige tien bleven in hun hutje.

De lessen konden echter nog niet beginnen, daar de school nog niet stond. Alle jongens werden nu ingezet bij de bouw hiervan. Dit betekende een zware geduldsproef voor hen, daar ze naar Seroei gekomen waren in de veronderstelling dat een mooi, nieuw internaatcomplex op hen stond te wachten. Maar we hebben er een spelletje van gemaakt. Met een groot woord noemden we ons internaat een nieuwe stad en deze stad gingen we samen opbouwen. Eenmaal hiermee begonnen maakten de jongens overal een spelletje van. En ze deden daarbij dikwijls leuke vondsten. Zo zag ik op een morgen alle zestig jongens achter elkaar door de modder sjouwen, op elke schouder een grote steen voor de fundering der school. Ze liepen met ernstige gezichten en zeiden geen woord. Sommige hadden maar één steen, in de andere hand een stok. Die liepen helemaal krom.

Op mijn verwonderde vraag wat er aan de hand was, kreeg ik te horen: „Wij zijn de Israëlieten in Egypte en we brengen de gebakken tichelstenen voor het huis van de Farao."

Ze waren er zo in, dat ze niet eens meer zagen, dat ze tot de enkels de modder ingingen. Dat hoorde immers bij de „slavendienst?” Dank zij de leerlingen was het schoolgebouw in een maand klaar. Eén lokaal werd slaapzaal, één leslokaal en het derde werd ingericht als noodwoning voor onszelf.

Nu kwam er een nieuw probleem. De scholenbouw moest doorgaan. Maar mijn eigenlijke taak, het lesgeven en de internaatsopvoeding mochten er niet onder lijden. Zonder leiding echter, zou het bouwen der scholen (nl. de goeroeschool en de meisjesvervolgsschool) spoedig op een dood punt komen. Er moest een keuze gedaan worden en die keus werd: in de eerste plaats de bouw. De eigenlijke taak moest verwaarloosd worden, want zolang de gebouwen niet klaar waren, zou er van goed lesgeven nooit iets komen. Het „bijkomstige” werk werd hoofdzaak en de opgedragen taak kwam op het tweede plan.

De regeling van dit alles was een veel te zware taak voor één man. Alleen voor het lesgeven was er een Sanghirese goeroe als hulp. Dat het toch gelukt is, is al weer te danken aan de medewerking der leerlingen. Zij namen een groot gedeelte van het internaatswerk over. Er worden zes groepen gevormd, elk met een groepsleider en een plaatsvervanger. Deze groepen werkten iedere middag anderhalf uur op het terrein aan de opgedragen taak. Eerst werd het hele veld schoongekapt, wegen werden uitgezet en aangelegd. Er moest natuurlijk ook een voetbalveld komen. Een gedeelte, ongeschikt voor tuinaanleg, werd hiervoor bestemd. Drie maanden lang hebben de jongens hierop gezwoegd, zeventig boomstronken moesten uitgegraven en verwijderd worden, diepe greppels werden opgevuld en het terrein daarna geëgaliseerd. Veel van de vrije tijd werd hieraan besteed.

Het was voor mij altijd een bemoediging en aansporing om vol te houden, hoe groot de moeilijkheden ook waren, als ik zag hoe alle leerlingen vrijwillig en met enthousiasme hun vrije tijd opofferden om onze „stad” klaar te krijgen.

Nog ander werk, dat ze graag wilden, paktten ze aan. Op een hoek van het terrein bleek tussen het riet een verwaarloosde pisangtuin te liggen. De jongens hadden dit al gauw ontdekt. Zonder iets te vragen of te zeggen, maakten ze dit gedeelte ook schoon en daarna werden om de pisangstammen van takken en bladeren tafeltjes en banken met een dakje er boven gemaakt. Daar zaten de heren tijdens de maaltijd met vieren of vijven zich te goed te doen. Het leek of er een Hollandse speeltuin was overgeplant, alleen de schommel en wip ontbraken.

Al gauw kwamen enkele jongens met een verzoek. Het werken beviel hun blijkbaar zo goed, dat ze graag een hoekje grond voor zichzelf wilden hebben om een tuintje te maken. Ze kregen toen ieder een stukje van 10 x 5 m. Ook zaad konden ze gratis van het internaat krijgen. Eén voorwaarde was er aan het bezit van een tuintje verbonden: de opbrengst moest tegen normale prijzen aan de internaatskeuken verkocht worden. De resultaten waren boven verwachting en al spoedig zagen we ons gedwongen het grootste gedeelte van de oogst te verkopen. We aten zeven dagen in de week, tweemaal per dag andijvie en dan was er nog voor veertien dagen over. Gelukkig wilden de militairen op Biak het graag van ons kopen.

Na enkele maanden deed zich een nieuwe tegenslag voor. De Sanghirese goeroe ging naar zijn vaderland terug. Nu stond ik alleen voor de taak les te geven aan twee klassen, het internaat te verzorgen en de bouw te leiden. Aan alles was gebrek, zodat dit de moeilijkheden nog vergrootte.

Toen heb ik de groepsleiders met hun vervangers bij me geroepen en hun de toestand verteld. Ook werd ze duidelijk gemaakt, dat al dit werk te veel werd voor één man. Hun antwoord was: „Zegt u maar, wat we doen moeten en het komt in orde.” En hieraan hebben ze zich gehouden.

In school tijdens de lessen voor maatschappelijke vorming, is toen gehandeld over de verschillende regeringsvormen, vroeger en nu. De nadruk werd gelegd op de democratie en de betekenis daarvan. Democratie is een geliefd woord bij onze jongens, maar de inhoud ervan is nog vaag. Als ze iets moeten regelen, doen ze het graag met bevelen, waarop geen tegenspraak wordt geduld. Na de behandeling besloten we toen om ons grote spel, het bouwen van de stad, af te sluiten en er een echte stad van te maken. De groepsleiders en hun vervangers werden op democratische wijze opnieuw gekozen. We hadden echte partijen, waarbij de jongens uit eenzelfde zendingss ressort één partij vormden, die hun vertegenwoordigers kozen. Hun aantal was van te voren vastgesteld tijdens de lessen in school. Elke partij kreeg procentsgewijs het aantal zetels, dat haar toekwam. De gekozen leden vormden de gemeenteraad, de burgemeester werd door mij aangesteld.

Bij de eerste officiële gemeenteraadsvergadering was de burgemeester niet aanwezig. Hij lag met malaria in het ziekenhuis. Een mooie gelegenheid om de functie van loco-burgemeester duidelijk te maken. Twee wethouders worden gekozen, en één nam als loco-burgemeester de leiding van het internaatwerk op zich.

Twee weken later kwam de burgemeester uit het ziekenhuis. Die avond was er een buitengewone gemeenteraadsvergadering ter verwelcoming van de nieuwe functionaris. Een U-vormige tafel stond in het midden van een schoollokaal. Tegen de wand stonden de zitbanken als publieke tribune.

Met een aardige speech heette de loco-burgemeester hem welkom en hing hem daarna de ambtsketen om. Een stukje karton met het O.V.V.O.-embleem was de penning, een haarlint diende als ketting.

De burgemeester bedankte voor dit welkom en deelde daarna sigaretten uit aan zijn ingezetenen. Onder het genot van pisang en chocolademelk werd de verdere avond feest gevierd.

Nu was de stad bijna af, alleen de wegen moesten nog namen krijgen. Dit bleek moeilijk voor onze jongens, die nog nooit eerder met straatnamen in aanraking kwamen. Ik heb ze toen iets verteld over de mythologie der Grieken en Romeinen. Daarna noemden we de weg langs de slaapzalen de Morpheusweg, de weg langs school werd Minervaweg, terwijl ons huis aan de Mentorweg zal komen te staan.

Hiermede was de internaatsorganisatie vrijwel compleet. Een zeepkistje werd brievenbus, één jongen (de postkantoorhouder) verkoopt postzegels en enveloppen, een andere zorgt voor de buslichting, brengt de brieven naar het postkantoor in Seroei en haalt vandaar de post, die met het wekelijks vliegtuigje is meegekomen.

Intussen was de bouw steeds voortgegaan en was het grootste gedeelte der gebouwen gereed. Nu kon ik mijn aandacht gaan besteden aan het werk waarvoor ik naar Nieuw Guinea kwam. Een kostbaar jaar was voor het lesgeven verloren gegaan, het „bijkomstige" had alle tijd opgeslokt, maar de jongens hadden geleerd wat samenwerking was.

Nogmaals vond er een vergadering plaats met alle jongens. Wat is een stad zonder naam? Er moest dus een naam komen. Aardig was het, dat de jongens in de stadsnaam uitdrukking wilden geven van hun dankbaarheid voor wat de Hervormde Kerk in Nederland voor Nieuw Guinea doet. En meer in het bijzonder voor het feit dat de Classis Rotterdam het opleidingswerk steunt.

Met algemene stemmen werd besloten onze stad „*Nieuw-Rotterdam*" te noemen.

Zo ontstond de jongensstad Nieuw-Rotterdam te Seroei.

Ervaringen bij de opleiding voor landbouw-vaklieden

door J. J. Jansen

De Landbouw-practijkschool of Landbouw-vakschool van Seroei, Jappen, is in beheer bij de Zending van de Ned. Herv. Kerk. De opleiding ontvangt subsidie van het gouvernement. De leider der inrichting ontvangt slechts een toelage. Sinds kort bestaat echter het plan 100 % subsidie uit te keren. De opleiding, waaraan een internaat verbonden is met in totaal ongeveer 70 leerlingen, maakt deel uit van het landbouwonderwijs-program.

Het is een belangrijke schakel in het geheel. Het betreft hier rechtstreeks opbouwwerk aan een werkende stand: werkende *tani*- d.i. boerenstand op Nieuw Guinea o.a. een der voornaamste factoren voor ópheffing, verheffing van de huidige Papoese Mij.

Een vorming van een regelmatig werkende boerenstand wil zeggen *het vormen van de zo zeer noodzakelijke aanknopingspunten*. Geen boerenstand wil zeggen ook *geen aanknopingspunten in de kampong*.

Een der wegen naar dat doel is de opleiding tot *boer-tani*.

De L.P.S. betreft haar leerlingen van de Volksschool. Er wordt begonnen, uit verschillende dwingende overwegingen, met jongens die de leeftijd van 16 jaar hebben bereikt. Voorlopig is hiervan het nadeel:

1. hun schoolse kennis is miniem als gevolg van de periode die ligt tussen het einde der volksschool en de 16-jarige leeftijd. Bij een te Seroei gehouden test, bleek de gemiddelde kennis van de 16-jarigen, beneden het „einde” der 2de klasse lagere school te liggen. De jongere leerlingen die toevallig aanwezig waren en die we, uit verschillende overwegingen, eveneens examen lieten doen, bleken het verreweg te winnen van de ouderen.
2. dat de jongens in die periode de werkzaamheden hebben verricht waarin ze zin hadden. In sommige gevallen blijken ze enkele maanden koeli (arbeider) te zijn geweest. Aan geregelde arbeid is door geen van allen „iets” gedaan. Eigenaardig was het op te merken dat de verschillende vragen door allen hetzelfde werden beantwoord.

Voorbeeld: een bloem dient om, op zijn tijd, het huis mee te versieren. Enig verder verband, tussen bloem en vrucht, werd door geen der jongelui aangegeven.

Hoe komt een 16-jarige jongen er toe een school te gaan bezoeken? Gewoonlijk verneemt hij een en ander over een school; het is iets gewichtigs. Het leven in de kampong kent hij langzamerhand al wel en bevredigt hem niet. Of ook de volksonderwijzer in zijn kampong oefent, in overleg met de zendingsleiding, enige druk. Meestal valt een en ander samen. De gemiddelde candidaat komt echter zeker niet met het bewuste doel het landbouwwak te gaan leren!

Toch zit hier, speciaal wat betreft de L.P.S.-opleiding „een addertje onder het gras.” Tot op heden kent de Papoea alleen nog maar opleidingen tot volksonderwijzer, evangelist enz. Dat wil zeggen huisvesting met vast salaris later . . .

Als gevolg van een te Seroei gegeven duidelijke uiteenzetting inzake het streven en doel der L.P.S.-opleiding kromp het aantal kandidaten sterk in. Onder de aangenomen leerlingen zijn er zeker nog een aantal die zichzelf vleien met de zoete hoop straks landbouw-manteri (soort-lagere-rang opzichter-voorlichter) te worden. Slechts in enkele gevallen wordt door de ouders, ouderen en familie positief meegewerkt. Veelal echter wordt gedacht: „Och, een jaar goed onderdak en goed eten, kan, als die jongen daar nu zin in heeft en de volksonderwijzer het prettig vindt, geen kwaad!”

Er blijken echter ook familieleden te zijn die het streven van een jongen die zelf „de kampong uit wil” op alle mogelijke manieren trachten te breken. Dit positieve tegenwerken dat aanvankelijk misschien niet helpt, kan later, in een voor de jongen „moeilijk moment” (op school of in het internaat) reden zijn om de weg van de „minste weerstand” te kiezen. Hij wordt toch immers met open armen ontvangen!

De L.P.S.-opleiding werkt dus, practisch gesproken, zonder steun en gezonde aanknopingspunten. Dat wil zeggen ware het niet een bij de zending in beheer zijnde school voor 100 % op eigen kracht. Vanzelfsprekend dient de a.s. tani gewend te worden aan dagelijks weerkerende tuinarbeid, en gewenning is voor de 16-jarige Papoeajongens, in 't algemeen, zeer moeilijk. Aanvankelijk doen handen en ruggen pijn. Dit feit vormt een bewijs te meer voor de „grote onvruchtbaarheid in alle opzichten” van genoemde kampong en/of koeli-periode. In die begintijd gaan meerdere jongens redenen zoeken om uit de „slavernij” (die ze overigens zelf kozen) weg te komen. Degenen onder hen die lang koelie zijn geweest, verlaten over het algemeen na enkele weken reeds de opleiding.

Tegenhouden helpt niet. Van anderen worden familieleden ziek. Het is noodzakelijk dat ze daar direct heen gaan! Na eventuele weigering blijken dergelijke figuren op een goed uur verdwenen te zijn. Weer anderen worden ziek en verdwijnen dan stilletjes uit het hospitaal.

We gaven hier enkele voorbeelden. De werkzaamheden, die vanzelfsprekend juist de eerste maanden met de meeste zorg zijn gekozen, blijken voor die leerlingen onaanvaardbaar.

Doch ook de jongens die om verschillende redenen wensen te blijven, worden ziek en/of krijgen schrikkelijke beenwonden. Zeer duidelijk blijkt steeds weer dat de Papoeajongens niet sterk is. Dit is een gevolg van alle mogelijke factoren, de huidige Papoea-maatschappij eigen, als o.a. verkeerde eenzijdige voeding, zelfs ondervoeding, onvoldoende of geen hygiëne, onvoldoende of geen malaria- en framboesia-bestrijding.

Bij bloedonderzoek blijkt er een algemeen haemaglobine tekort.

Derhalve is het eis dat het internaat van de eerste dag af een zeer goede doelmatige voeding verstrekt, en al de wonden ogenblikkelijk vakkundig laat behandelen. Voorts zorg draagt voor een zeer voldoende rust in de middaguren en nacht, d.w.z. op de handhaving van de vastgestelde rusturen controle uitoeft!

Het gehele regelmatige internaatsleven is aanvankelijk voor de in het internaat opgenomen leerlingen moeilijk. Immers ze mogen en kunnen niet meer doen wat ze willen/wensen. Hun taak wacht hen iedere dag allerwege. Iedere taak, in de eerste tijd, is voor hen als het ware een donkere wolk, een onaangenaam iets.

Enkele weken na de aanvang der cursus, komt er een of ander familielid een bezoek brengen, of heeft dit familielid in de nabijheid van de plaats, waar het internaat gevestigd is, gewerkt, en gaat terug naar de kampong. Bij het afscheid nemen wordt niet gezegd: „Nu jongen, sterkte, tabé en leer maar goed!” „Kom ga met me mee terug naar de kampong!” Tenslotte een druppeltje sentiment en het pleit is in veel gevallen beslecht.

Gelukkig zijn er enkele vaders die de jongens eenvoudig de kampong ontzeggen bij eventueel voortijds terugkeren. Meestal is er dan reeds een zoon of ander familielid op een andere opleiding van de zending. Ook zijn er wel vaders die niets liever zouden wensen dan dat de zoon de school „doorliep,” doch die macht en gezag geheel over hun 16-jarige spruit schijnen te missen. Waarschijnlijk omdat de moeder en de andere familieleden niet achter vader staan.

Derhalve kunnen we vaststellen dat de opvoeding der kinderen, in de kampong, de ondergrond is van vele moeilijkheden en/of mislukkingen.

De verkeerde, soms zelfs leugenachtige berichten, die de leerlingen, uit verschillende overwegingen, hun kampong doen toekomen zijn bovendien een zeer ongewenste propaganda.

Tot op heden zijn ons 2 vormen bekend:

1. Voorbereiding voor een a.s. aftocht d.w.z. terugkeer naar de kampong.
2. Een wijze om aan financiën te komen.

In het eerste geval legt men de nadruk op de algemeen slechte toestand waarin men zich, in het internaat bevindt, als gevolg van verkeerde leiding, verhoudingen, voeding enz.

In het 2de geval wordt alle nadruk gelegd op onvoldoende voeding. De ouders of familie die voedsel zenden vermoeden niet, dat de zoon dit voedsel verkoopt en er zijn andere verlangens mee bevredigt. In het beste geval koopt hij kleding. Geldzendingen (eventueel) worden niet gebruikt om voedsel te kopen!

Daarom dient er van internaat zijde controle uitgeoefend te worden op uitgaande en inkomende brieven enz.! Tenslotte moet het voor iedere buitenstaander verboden zijn zonder toestemming de internaatgebouwen te betreden.

Vanzelfsprekend worden op school ook theoretische landbouwlessen gegeven. Deze moeten aanvankelijk zo prettig en zo gemakkelijk mogelijk worden onderwezen. De leerlingen mogen beslist niet te zwaar belast worden met huiswerk. De Maleise taal levert in het begin veel moeilijkheden. De eenvoudigste (vak-) termen dienen, bij herhaling, uitgelegd en besproken te worden. Het blijkt noodzakelijk dat de behandelde stof in de avonduren (onder controle) verwerkt wordt. Het domweg uit het hoofd leren is voor de a.s. Nieuw Guinea-tani een noodzakelijkheid. De a.s. tani dient echter ook klaargemaakt voor *werkzaamheden* in de vrije natuur, hij moet leren nadenken en op eenvoudige wijze het aangeleerde in praktijk brengen. Daartoe is liefdevolle leiding, oefening en tijd nodig . . .

Er moet voorlopig meer verwacht worden van routinewerk dan van werk als gevolg van denkend leven. En in de praktijk én met de theorie dient daarmee rekening te worden gehouden.

Als het een gedaan wordt mag echter het andere, voor de toekomst zo zeer belangrijke, niet nagelaten worden! Liefde voor de gewassen en/of het landbouwwak hebben we persoonlijk helaas nog weinig kunnen constateren op Nieuw Guinea. Vrijwillig een tijdoffer brengen b.v. om wat te wieden, zonder enige opdracht, komt praktisch niet voor. Vrijwillig planten komt wel voor. Doch dan moeten de gewassen onder de meest ongunstige omstandigheden kunnen groeien.

Ook bij de veeteelt treedt een gebrek aan liefde aan de dag. Het regelmatig voeren der beesten is een zaak die onder dagelijkse controle dient te staan. Rustig worden b.v. 8 geiten van des morgens 12 uur tot de volgende morgen 8 uur ongewettigd opgesloten zonder voer. Een geit die reeds, als gevolg van nonchalance een dag niet is gemolken en schreeuwt van pijn, wordt niet gemolken, omdat zij dan stoot. De dienstdoende herder (leerling) wordt door de anderen wel geattendeerd op het feit, doch niet geholpen. Aan het beest wordt niet gedacht.

De angst voor controle d.w.z. straf doet een en ander goed verlopen. Het melken, op geregelde tijden en zorgvuldig, levert voor geen enkele Papoea jongen bezwaar op, mits er maar voldoende controle wordt uitgeoefend!

Overigens geldt dit m.i. voor alle praktische werkzaamheden die opgedragen worden.

Derhalve is het de taak der schoolleiding de interesse en de liefde der jongens te wekken voor al wat leeft, voor plant en dier. Alle ten dienste staande middelen dienen daartoe ingezet. Met dynamisme en animisme dient op de juiste wijze rekening te worden gehouden.

Echter van de gedwongen regelmaat in alle bedrijfsonderdelen dient voorlopig het meest verwacht te worden d.w.z. van het routine-automatische werk. Daartoe is veelvuldige herhaling van node. Dat kost echter veel tijd! Immers een levend bedrijf is gebonden aan bepaalde perioden b.v. van zaad tot oogst. Een eenjarige cursus, zoals de andere niet in beheer bij de zending zijnde landbouwscholen geven, kan momenteel, in het Nieuw Guinea van deze tijd, geen goede resultaten opleveren.

Ongeveer 4 maanden na het begin der cursus gaat zich pas een vastere kern van leerlingen aftekenen, d.w.z. dat er van de 44 leerlingen nog 30 over zijn. Deze jongens blijken in ieder geval, uit verschillende overwegingen, te willen blijven. Inderdaad zijn daar dan ook flinke jongens onder op te merken. Het feit echter, van dit op school te willen blijven, wil nog geenszins zeggen dat dit enige hoop geeft op 30 mensen met landbouwinteresse. Op een enkele uitzondering na, is er nog geen blijk van werkelijke vakinteresse waargenomen.

Zodra een klaargekomen jongen van de landbouwpraktijkschool terug keert in zijn kampong, gaat hij direct een tuin beginnen, veronderstelt men. Dus . . . hij gaat iedere dag trouw en regelmatig naar zijn tuin om te werken. Die tuin wordt goed aangelegd, bewerkt, beplant, bemest, onderhouden. De gewassen worden goed gekozen. Met een mogelijke vruchtwisseling wordt rekening ge-

houden. Voor zijn kippen en eventueel ander vee bouwt hij goede hokken, teelt goed voer enz. Kortom hij wenst dagelijks regelmatig te werken op de hem aangeleerde wijze en stil zitten bij een vuile tuin is hij verleerd.

Tenslotte werkt zijn voorbeeld aanstekelijk in zijn kampong enz.

Was het maar waar!!!

Een van de voorlopige hoofdzaken die het allermoeilijkste en toch van het allermeeeste belang is, is wel rectificatie van het kampong-menu. D.w.z. naast de op Nieuw Guinea algemeen voorkomende gewassen als kasbi, bataten, keladi enz. (waar de meeste aandacht aan betere groeivoorwaarden dient te worden besteed), dienen nieuwere gewassen in aanmerking te komen als eenvoudig te telen bladgroenten, katjangsoorten enz. te worden verbouwd en onderwezen. Er zijn streken waar katjang idjo (zeer belangrijk voor Nieuw Guinea) wel wordt verbouwd maar niet wordt gegeten. De kindersterfte ligt boven de 50 %. Een jonge moeder die onvoldoende voeding heeft voor haar kleine kan het als ze het geluk heeft dicht bij een zendingsziekenhuis te wonen en dat wenst, misschien de noodzakelijke hulp d.w.z. blikmelk, voor haar kind krijgen. Het kan soms nodig zijn dat de moeder het kind het eerste levensjaar afstaat aan het ziekenhuis. In de kampong is geen melk maar het kan anders! Goede grassoorten voor klein vee zijn op Nieuw Guinea ruimschoots aanwezig!

Derhalve dient de schoolleiding zorg te dragen dat de in aanmerking komende gewassen, vruchten, melk, eieren *én worden verbouwd én worden gegeten.*

Regelingen der ouderen en kamponghoofden houden alsnog geen of heel weinig rekening met 't streven van die jongeren, met in vele gevallen zeer nadelige invloed op mogelijkheden van regelmatig tuinwerk, zo niet erger, het betreft immers maar „vrouwenwerk"! Ook openlijke en lelijke tegenwerking komt voor; b.v. een tuin die aan opbrengst toe is, wordt door het kamponghoofd en „andere bevoegden" opgevorderd. Deze oogst en laat vervolgens het zaakje weer vervuilen. Meer dan eens is er voor de tani geen grond beschikbaar bij zijn kampong. In eigen omgeving dient dus baanbrekend werk te worden gedaan!

Derhalve dient de schoolleiding de a.s. tani's voor te bereiden en klaar te maken voor de strijd tegen zichzelf en hun omgeving, ten dienste van henzelf, hun omgeving, hun land en hun volk.

Het aandeel van de Amberi-Goeroes in het zendingswerk

door T. Hogerwaard

Dat aan een volk het Evangelie voor het eerst wordt gebracht door mensen, die niet tot dat volk zelf behoren, is in de meeste gevallen onvermijdelijk geweest, zoals kerk- en zendingsgeschiedenis doen zien.

Dat er mensen zijn van verschillende kleur, taal, gewoonten en ontwikkeling zou een grote verrijking kunnen zijn voor de gemeenschappen en volken. Doch krachtens de doorwerking van de zonde worden deze eigenaardigheden en verschillen, die de volken kenmerken, juist aanleiding tot aanstoot, misverstand en haat.

Dit alles beïnvloedt op nadelige wijze de Evangelieprediking door leden van de ene groep aan de andere en vooral dan neemt de ongerustheid daarover toe, wanneer het oog meer open is voor die tegenstellingen en de daarin gelegen moeilijkheden, dan voor de kracht van het Evangelie, die zich soms op verrassende en verblijdende wijze openbaart.

Wanneer wij de moeilijkheden onder ogen zien, die deze kant van de verkondiging van het Evangelie in een heidens land oplevert (de verschillen tussen de mensen en de volkeren in allerlei opzicht) kunnen feiten, als vermeld in de boeken van Dr Wascom Picket ons teruggeven de blijde moed en hoopvolle verwachting van de Evangelieprediker, die meer op Gods verrassende daden rekenen wil dan met de neerdrukkende sluitsom, waartoe wij komen, nadat wij de problemen „zuiver” hebben gesteld. Picket beschreef n.l. hoe in tegenspraak met de verwachtingen, de kerstening van de lagere kasten in India tengevolge had, dat de hogere kasten zich tot Christus keerden. In Gods licht gezien is onze zuivere probleemstelling misschien niet zo zuiver, als wij dachten. Dit ter inleiding.

Dat „goeroe” het woord is, in gebruik in Indonesia en op Nieuw Guinea om zowel gemeentevorganger als onderwijzer te benoemen of een ambt, dat een combinatie van beide is, mag algemeen bekend worden geacht.

De term „amberi” vraagt enige toelichting.

Oorspronkelijk noemden de Noemfoorse en Biakse stammen alle niet-Papoea's amberi's en daar vielen dus de Europeanen evenzeer onder.

In de loop van de jaren is dit woord echter in gebruik gekomen op geheel Nieuw Guinea, om er de Indonesische volkeren mee te benoemen.

Bij het uitbreken van de oorlog in het Stille Zuidzeegebied was het zo, dat het aantal gedoopten dat onder de geestelijke leiding van de voorgangers van de Utrechtse Zendingsvereniging stond, tegen de honderdduizend liep.

Voorafgingen, die aan 1942 voorafgingen, was het aantal Papoea's onder deze voorgangers steeds groter geworden, doch het aantal Amberi-goeroes (voornamelijk mensen van Ambon) was toen nog zeer aanzienlijk. In de periode daaraan voorafgegaan werd het gemeente- en schoolwerk vrijwel geheel door Ambonnezen en Sangirezen verricht onder de algemene leiding (zeer verschillend in intensiteit) van de Europese zendingsarbeiders.

De goeroes woonden in het dorp, waar hun school stond en later, toen de mensen Christen waren geworden: waar hun gemeente was. Zij kenden hun mensen uit een dagelijks contact, dat zich in sommige gevallen uitstreckte over een periode van vele jaren: hun prediking, hun opvattingen en hun levenswandel beïnvloedde de gemeenten in veel hoger mate dan het vluchtige en spaarzame contact, dat de zendeling met zijn gemeenten had of hebben kon eens of tweemaal per jaar.

En wanneer het woord en de wandel van de goeroe het leven van de gemeenschap niet richtinggevend beïnvloedde, dan stelde dit toch — naar Papoes besef — datgene voor, wat het Christendom beoogde en betekende.

Het is reeds een vrucht van gevorderd geestelijk leven, dat er onderscheid kan worden gemaakt tussen wat wezenlijk het Evangelie is en wat de historisch bepaalde vormen zijn, waarin het Evangelie in een bepaalde tijd en in een bepaalde omgeving wordt gebracht.

Van heidenen, die voor het eerst met het Evangelie in aanraking komen, kan een dergelijk onderscheidingsvermogen natuurlijk niet worden verwacht: de Ambonese goeroe is de Evangelieprediker; zoals hij is, zoals zijn opvattingen zijn, zo is ook het Evangelie. Want de toverpriester is de drager van de heidense macht en de heidense wijsheid, de Ambonese goeroe is de drager van de krachten van het Evangelie en van de Christelijke wijsheid.

De plaats en de invloed van de Ambonese goeroe in een Papoea-dorp, dat tot het Christendom was overgegaan, was dus als regel veel groter, dan men zo zou denken. Vooral dan, wanneer de goeroe een krachtfiguur was, die in krijgshaftige termen dacht en het als zijn taak beschouwde, de burchten van het heidendom te bestormen en te slechten en de standaard van Jezus Christus triomfantelijk te planten in zijn dorp, zoals zijn vader en ooms het

indertijd hadden gedaan met de Nederlandse driekleur in Atjeh, Bali en Lombok.

Een remmende factor in de invloed van de goeroe was de weerstand van het heidendom, die bij de doop plechtig was afgezworen, maar daarmee niet uit het gezichtsveld was verdwenen.

En dat ook een Ambonnees, die het Evangelie kwam prediken geen heilige was en dat niets menselijks hem vreemd was (en dat is dan: niets zondig-menselijks) hadden de Papoea's met hun scherpe mensenkennis ook al spoedig ontdekt.

Toch werd de meerwaarde van de Ambonnees als gemeentevoorganger en onderwijzer ten aanzien van zijn Papoeese collega door vele gemeenten erkend, tot wrok van de Papoeese goeroes, al was deze waardering vaak op niet wezenlijke dingen gebaseerd.

„Kijk eens hier” zeiden de mensen van een dorp in Oost Nieuw Guinea eens tot de Papoeese onderwijzer-voorganger „dat een Ambonese goeroe onze kinderen slaat op school, daar zijn wij aan gewend en dat accepteren wij, maar jij, die dezelfde donkere huid en hetzelfde krulhaar hebt als wij, jij blijft met je handen van onze kinderen af.”

De invloed overdenkende, die deze goeroes hebben uitgeoefend op de mensen van Nieuw Guinea kunnen we beurtelings hun lichte zijde en donkere kanten in het centrum van de aandacht plaatsen, om een zo eerlijk en volledig mogelijk beeld te geven.

Hierbij moeten dan een tweetal omstandigheden steeds in het oog worden gehouden. Ten eerste het ootmoedige woord, dat een zendeling eens sprak op een conferentie van zendeling-leraren (Europeanen) „Onze inheemse mede-arbeiders zijn nog lang niet, zoals *wij* . . . moesten zijn; en ten tweede het feit, dat alleen de Kenner der harten, God Zelf, de waarde en de betekenis van de Ambonese goeroes voor het Christen worden van de Papoea's — naar waarheid kan beoordelen.

Voor alle dingen moet met nadruk gewezen worden op het feit, dat bij de Ambonnezen behoefte en de vrijmoedigheid om voor hun Christen zijn uit te komen en anderen uit te nodigen, Christen te worden, als regel zeer groot is.

Het was volstrekt niets ongewoons, dat een Ambonees sergeant voor de politiemannen, die in een uithoek van de Archipel waren gestationneerd, als voorganger optrad in de godsdienstoefeningen, die deze mensen zelf, bij gebrek aan een voorganger, organiseerden. En dat zovele Ambonese mannen en vrouwen zich als goeroes en njora's ter beschikking van het Zendingswerk op Nieuw Guinea en elders hebben gesteld, is daaruit te verklaren. Uit te gaan naar de landen, die onder de heerschappij van de Vorst der duisternis stonden en waar de mensen de sia-sia (ijdelheden) vereerden, om

dit gebied voor de Koning des levens te veroveren, was voor velen een drang des harten.

Alleen dat kan trouwens verklaren, hoe het mogelijk is, dat sommigen het daar tientallen jaren, onder zeer zware omstandigheden hebben volgehouden.

Er is een tijd op Nieuw Guinea geweest, dat het aantal graven van zendelingen, zendingsvrouwen en hun kinderen verre overtrof het getal van toen gedoopte Papoea's, maar dat geldt in nóg hoger mate voor de Ambonese goeroes en njora's.

Wanneer wij terugdenken aan Nieuw Guinea is het sterkste en blijvende beeld, dat ons voor ogen komt het Ambonese goeroegezin, in een of ander klein dorpje, waar zij in getrouwheid, jaar in jaar uit, in moeilijke materiële en geestelijke omstandigheden, hun leven leidden en hun taak verrichtten.

Er is vaak, en terecht, de nadruk op gelegd, dat voor vele Ambonnezen de trouw aan Jezus Christus en de trouw aan het Nederlandse Gouvernement te veel als een eenheid werd gezien. Doch dat is een verschijnsel, dat niet alleen bij Ambonnezen voorkwam. Wanneer het eens mogelijk zou zijn, een liefdevol en zorgvuldig onderzoek te doen naar het gehele systeem van denken van de Christen-Ambonnezen vanuit een theologisch gezichtspunt, dan zou wellicht blijken, dat hier een vóór-reformatorisch systeem van eenheidsdenken werkzaam is, dat alleen vanuit de centraal reformatorische gedachten van binnen uit kan worden omgezet; het aanvallen van bepaalde onderdelen van dit gesloten systeem werkt alleen maar verwarrend op de aanhangers ervan.

Dat de Ambonese goeroes krijgshaftig dachten over hun taak en hun deel in de totale oorlog tussen het rijk van de duisternis en het Rijk van het licht had enkele bijzondere dingen tot gevolg.

Het begrip „dienst" nam een grote plaats in hun leven in: gehoorzaamheid aan de krijgswet van het Leger Gods was datgene, wat zijzelf wilden beoefenen en hetgeen zij daarom — als eerste eis van Christelijk leven — vroegen van de gemeenten.

De Ambonees had er besef van, dat gehoorzaamheid een zeer grote plaats in het Christelijk leven inneemt, zij het ook, dat deze gehoorzaamheid wat te zeer aan de kerkelijke grootwaardigheidsbekleders was gebonden inplaats van aan Christus.

Tidak tahoe melawan (niet tegenspreken) en toeroet perintah (de orders uitvoeren) waren uitdrukkingen, waarmede de in Ambonese ogen goede gemeenten werden geprezen. In overeenstemming met opvattingen in aardse legers, beschouwden de Ambonezen insubordinatie als de zonde bij uitnemendheid in het leger Gods, waarin de Koning de zendelingen tot officieren en hen tot onder-officieren had aangesteld.

Gehoorzaamheid en trouw, zijn er eigenlijk wel dingen, die in belangrijkheid voor het Christelijk leven deze beide overtreffen?

Deze blik op de dingen had bij de Ambonezen een geestelijke bereidheid tengevolge, die vroeger in het Christelijk leven hoger werd aangeslagen dan thans. Bedoeld is de bereidheid tot het brengen van offers, tot het afzien van allerlei genoegens en gemakken om Christus' wille.

Een tweede ding, dat volgens de gangbare mening speciaal de Ambonezen als

goeroes zou karakteriseren, is hun spreken in holle en gezwollen taal, de beruchte rhetorica. Inderdaad is het mogelijk, daarvan treffende staaltjes te geven. Nog maar kort op Nieuw Guinea zijnde, woonden wij in een zeer groot dorp aan het Sentanimeer de godsdienstoefening op Zondagmorgen bij. Een jonge goeroe had de leiding van de dienst.

Hij sprak zeer snel en een uitgezochte collectie Arabische woorden vormde het hechte bestanddeel van zijn betoog. Na tien minuten aan dit geestelijk gordijnvuur te zijn blootgesteld geweest hadden wij hoofdpijn en gaven kort daarop de moed totaal op, hem nog te volgen.

Zoiets is inderdaad ernstig, want niet alleen kon men er volkomen zeker van zijn, dat geen der aanwezige Papoea's er ook maar een woord van begrepen had, doch tevens had deze voorganger een kans, om duidelijk en klaar het Evangelie te verkondigen, totaal verloren laten gaan. Veelmeer had hij misverstand en tegenzin bij velen opgewekt ten aanzien van datgene, wat als „Evangelieprediking” was bedoeld.

Doch een kwartier na het beëindigen van de dienst hield de hoofdgoeroe van die gemeente, ook een Ambonees, Zondagsschool.

Goeroe Samallo was een rustige man, de taal door hem gebruikt was klaar en eenvoudig en de wijze, waarop hij het betreffende Schriftgedeelte verklaarde, kon werkelijk uitstekend worden genoemd.

Twee ervaringen met Ambonese goeroes als Evangeliepredikers in één dorp binnen een tijdsverloop van twee uur. Daarom is het zeer onbillijk, alleen mensen van het eerste slag te nemen als voorbeelden van Ambonese bedenkelijke welbespraaktheid.

Innerlijke onwaarachtigheid, zich uitend in holle woorden is een algemeen gevolg van de zonde, niet een specifiek Ambonese hebbelijkheid.

Inderdaad, ook wat hun prediking betreft, zijn vele goeroes nog lang niet, wat wij moesten zijn.

Als reformatorische Christenen verwachten wij het van de prediking van het Evangelie; het Woord Gods, wanneer het recht gepredikt wordt, zal niet ledig wederkeren, doch doen, wat God behaagt.

Eerlijk wil ik hier bekennen, dat ik, gelijk velen van mijn collega's wellicht, vaak terneergeslagen van de dienstreizen thuiskwam. Niet alleen vanwege de vele onaangename dingen, die er in het ressort waren gebeurd, maar veeleer door de soort van prediking, die er bij Papoea's, Ambonezen en Sangirezen te beluisteren was geweest in de verschillende gemeenten. Als wij het van de ware prediking verwachten en de prediking is dan zo, als ze was, wat is er dan te hopen?

De voorganger op te leiden (voor zover dit in ons vermogen ligt) tot waarachtige predikers, die eenvoudig en krachtig het Woord Gods verkondigen, doordat zij met grote ernst zichzelf tevoren luisterend onder het Woord hadden gesteld, dat is de allerbelangrijkste taak.

Om misverstand te voorkomen moge hieraan onmiddellijk worden toegevoegd, dat het ook volstrekt nodig is, dat in waarheid van deze predikers kan worden getuigd, wat een Indiër eens zeide van een bepaalde zendeling: „Deze man staat zelf achter alles, wat hij zegt.”

Volle nadruk op de zuivere prediking van Gods Woord en geheiligde waarachtigheid van de prediker zijn geen tegenstellingen.

Allerlei dingen, die in een andere geestelijke wereld hun oorsprong hebben dan in de Israëlitisch Christelijke komen bij de Ambonese goeroes voor, ook dat is waar. We geven daarvan eerst een enkel illustratief voorbeeld, om daarna een poging te doen, dit te laten zien tegen de meer algemene achtergrond van samenhangen in het moeizame en langzame proces van „Christen worden in de Christenheid” (S. Kierkegaard).

Op Nieuw Guinea concentreerde zich de taak van de alzijdige bestuursambtenaren op twee dingen: belasting innen en herendienst laten verrichten. Vooral dat eerste was een zeer moeilijk punt.

De mate en het tempo, waarin de belastingpenningen binnenkwamen, bepaalde het cijfer voor goed gedrag op de conduite-staat van de bestuursambtenaar en daarmede weer zijn promotiekansen.

Doch er was niet veel geld in omloop op Nieuw Guinea, zeker niet bij de Papoea's en het kostte aan de bestuursassistenten (in vele gevallen ook Ambonezen) de grootste moeite, voor 31 December het voor dat jaar verschuldigde binnen te hebben.

En op dit gebied nu openbaarde zich de innige verbondenheid tussen staatsbelang en christelijke gehoorzaamheid, zoals vele Ambonezen dat zagen. Het prediken door Ambonese bestuursassistenten en politie in hun vrije tijd in dorpen, waar nog geen geregelde Evangelieprediking plaats had, vormde de keerzijde van wat nu volgt.

Om de achterstallige belasting dan maar in natura te innen, verboden de bestuursambtenaren gedurende enige maanden in die dorpen, die de keizer nog niet hadden gegeven wat des keizers was, het plukken van noten van de aan hen toebehorende cocospalmen, teneinde het Gouvernement gelegenheid te geven deze cocosnoten in de vorm van copra te verkopen.

Maar de Papoea's stoorden zich vaak niet aan dat gebod en plukten toch noten van hun cocospalmen, in het binnenland trouwens de enige bron van het element vet in hun voeding.

In zo'n geval riep de bestuursassistent de geestelijke macht van de goeroe in. Deze laatste hield dan een plechtige godsdienstoefening in een der cocostuinen. Toetoeop dengan sembahjang (sluiten met gebed) heette dat, maar het heeft niets te maken met de uitdrukking, waarmede verslaggevers het krantenbericht over een Christelijke vergadering besluiten.

Het was dit: Het verbod van het Nederlandse Gouvernement om cocosnoten te plukken, werd van een godsdienstige sanctie voorzien. Wie na het houden van deze godsdienstoefening nog cocosnoten plukte, kon wel vrijlopen van de straf van het Gouvernement, omdat hij niet betrapt werd, maar hij zou nu getroffen worden door het oordeel Gods. Door middel van het gebed van de goeroe, op verzoek van zijn vriend en volksgenoot de bestuursassistent, werd de alziende, alomtegenwoordige Heer des hemels en der aarde politie-ambtenaar, die de belangen van het Nederlandse Gouvernement inzake belastingen behartigde. En dit werkte krachtig in de ogen van goeroes en gemeenteleden. „Ja, mijnheer,” zei de goeroe tegen mij, „in de week volgende op de dag, waarop wij het cocosnotoplukken hadden gesloten met gebed, beklom toch een man een cocospalm om noten te plukken.

Hij viel naar beneden en was op slag dood.”

Conclusie: God laat niet met Zich spotten.

Oud-Testamentisch noemen sommigen dit, hoewel deze praktijken even weinig met het Oude Testament hebben uit te staan, als idealisme met het Nieuwe Testament, maar ook dat wordt vaak verward.

Nadat ik een gehele avond met hem gesproken had, begon de goeroe er iets van te verstaan, dat dit alles goed heidens gedacht was en gedaan en totaal ongeoorloofd voor iemand, die met de Evangelieprediking was belast.

Meer dingen, die ongetwijfeld een heidense achtergrond hebben, komen voor, al of niet gecamoufleerd door een Christelijke tint.

Wanneer er Avondmaal werd gevierd op Nieuw Guinea in die dorpen waar een Ambonees als voorganger stond, dan werd er als collecte steeds een bedrag van 12 ct gegeven, namelijk een dubbeltje apart en twee centen in een stukje courantenpapier.

Op zichzelf ziet er dat onschuldig genoeg uit; hoeveel moeders in Nederland ge-

ven hun kroost niet de centen voor de collecte mee in een stukje papier, opdat de lieve jeugd niet de eindproducten van de Munt door de kerk of het Zondags-schoollokaal laten rollen, maar hier is het toch iets anders.

Wanneer n.l. een Ambonees iemand, die hij haat, uit de weg wil ruimen, dan gaat hij enkele op elkaar volgende nachten naar het kerkhof, spreekt bezweringsformules uit en dan komen er ook de centen in papier aan te pas. Of als men er de voorkeur aan geeft, dat de tegenstander in of op zee zijn einde vinden zal, moet deze handeling aan de kust worden uitgevoerd en de centen in zee geworpen. Aan dit inpakken van de centen in krantenpapier ligt dus zeker een bepaalde gedachte ten grondslag, die niets met praktische overwegingen van „geen gerol van centen door de kerk“ te maken heeft.

Dat aan dromen, gezichten en al dergelijke dingen meer veel waarde wordt toegekend, spreekt haast vanzelf. Dat komt in Noord West Europa nog veel meer voor, dan men zo oppervlakkig denken zou en het is schering en inslag in alle andere delen van de wereld, waar de volkeren een veel korter door het Christendom beïnvloede geschiedenis (en een andersoortige trouwens in de niet-reformatorische landen) hebben doorgemaakt dan wij.

In al deze dingen moeten we steeds op onze hoede zijn, niet aan Ambonese en Papoeese Christenen een „zuiver christelijke maatstaf“ te gaan aanleggen in de naieve en onjuiste mening, dat wij daaraan zouden voldoen.

Hoe is het mogelijk, de gemiddelde Ambonese goeroe recht te doen met open ogen voor zijn waardevolle kanten en bedenkelijke tevens? Nu en dan verschijnt er een boek, dat op allerlei problemen (ook die welke we thans in het kort lieten zien) een verhelderend licht werpt, terwijl toch de zendingswereld er niet die vrucht van trekt, die mogelijk zou zijn.

Dat een heidens volk Christen wordt sluit de mogelijkheid in van een totale vernieuwing des levens, maar het ontrukken door Christus van mensen en volkeren aan de huiveringwekkende machts-wereld van de duisternis gaat niet zonder de grootste weerstand en krachtsinspanning van de zijde van de Vorst van deze wereld. Wanneer een heidens volk is gedoopt, betekent dat niet het einde, maar pas eerst goed het begin van de oorlog tussen licht en duisternis, die in elk geslacht opnieuw, ja in elk mensenhart opnieuw gedurende het gehele leven lang moet worden gevoerd. Wij doen de Ambonese goeroes slechts dan recht als wij hen zien als mensen, die in deze worsteling betrokken zijn: de trouw, de gehoorzaamheid, het volhouden op zware posten om Christus' wil zijn vruchten van het nieuwe leven, terwijl de donkere kanten in verband staan met de nog niet overwonnen heidense elementen in datzelfde leven. Door Bijbelonderzoek, — uitleg en gebed; door het trouw en volhardend vragen om de leiding van de Heilige Geest wordt datgene, wat van Christus is, versterkt en de hulptroepen van de Vorst der duisternis achteruit gedrongen; dat geldt voor ieder Christenleven, dus ook voor de Ambonese goeroes.

Dat wij, Westerse Christenen, zonder enige ongerustheid denken in niet-Christelijke gedachtenreeksen, termen overnemen, die wetenschappelijk heten en heidens zijn (b.v. sublimeren, Oedipus-complex etc.) en zoveel dingen meer is in de grond van de zaak

vanuit de Bijbelse wereld gezien niet onschuldiger dan allerlei dingen, die bij de Ambonezen berusten op nog niet uitgezuiverde restanten van oud heidendom.

Christus is aan de Papoea's gepredikt door Europeanen en Indonesische Christenen, voornamelijk Ambonezen. God heeft dit werk, met al zijn ons bewuste en ons niet bewuste gebreken en zonden gezegend, zij het ook, dat de goeroes niet zijn en niet waren, zoals wij moesten zijn.

Naarmate wij het meer van Christus en de Heilige Geest verwachten neemt blijdschap en verwachting in het hart de plaats in van de ongerustheid.

Het eigenlijke werk ook op Nieuw Guinea zal geschieden door Gods Geest, om Wiens komst en inwerking wij dagelijks bidden, ook voor Nieuw Guinea, ook voor onze Ambonese mede-Christenen en mede-arbeiders.

Kort voor de oorlog verscheen er een boek, dat inspirerend zou hebben kunnen werken op alle zendingsvelden. Het is m.i. een ware goudmijn voor de uiterst belangrijke vraag, hoe heidendom en Christendom in hetzelfde volk naast en door elkander kunnen bestaan en hoe dit heidendom het Christendom kleurt en bepaalt. Het is van Dr K. H. Miskotte: „Edda en Thora” (een vergelijking tussen Israëlietische en Germaanse religie).

Een andere buitengewoon belangrijke publicatie, die aan zeer weinigen in de zending helaas bekend is vormt het boek van Dr Campbell Moody: „The heathen heart” (Het hart van de heiden). Hij heeft meer waardevolle boeken geschreven, maar dit boek bevat wel de kern van zijn opvattingen en ervaringen.

Dr T. W. Manson in het boekje „The Church's ministry” wijst erop, dat wij voor het verstaan van de Kerk van het Nieuwe Testament en van de eerste eeuwen ten volle gebruik moeten maken van de ervaringen van het zendingsveld en inzonderheid van het zendingswerk onder heidense volkeren.

Hij zegt, dat enig werk reeds op dit gebied is verricht, b.v. het uitstekende werk van Dr Campbell Moody en hij zegt voorts, dat deze publicaties niet in de verste verte de aandacht hebben gehad, die zij waard zijn.

Nieuw-Guinea en de Protestantse kerk

door H. W. Duyvendak †

De Protestantse Kerk van Indonesië, vroeger vaak genoemd „de Indische Kerk,” verenigt ongeveer de helft der Indonesische Christenheid en de Europeanen in Indonesië in één kerkverband. De oorsprongen hiervan liggen reeds in de Compagnie's tijd, toen ziekentroosters en predikanten met de schepen meegingen om de geestelijke verzorging der schepelingen en Compagnie's dienaren te behartigen. Zij beperkten zich niet tot deze taak, maar slaagden erin al spoedig kleinere en grotere gemeenten van Indonesiërs in verschillende delen van de Archipel, voornamelijk Ambon, te vormen.

Deze kernen groeiden uit, en in de 19e eeuw, toen de machtsuitoefening van de O. I. Compagnie overgegaan was aan de Nederlandse Staat, en de zorg voor het geestelijk leven ook aan de Staat was overgedragen, werden nieuwe gemeenten gevormd door meer doelbewuste zending, in het bijzonder in de Molukken.

De in het begin der 19e eeuw gevormde kerk werd staatskerk, dat wil zeggen het departement van onderwijs en eredienst benoemde een kerkbestuur, dat namens het departement alle kerkelijke aangelegenheden behandelde, terwijl de overheid voor de benodigde gelden zorgde. Wij mogen dankbaar zijn voor het vele goede dat in die jaren tot stand is gekomen en voor de toewijding waarmee de predikanten, van wie verscheidene intensief zendingswerk deden, hebben gearbeid. Het is in Nederland een veel verbreid misverstand dat de Indische kerk feitelijk alleen een kerk voor de Nederlanders en de Indische Nederlanders zou zijn geweest, daarbij onkundig van het feit dat de meerderheid der leden tot de Indonesische bevolking behoort, want buiten Java en de andere centra waar vele Nederlanders woonden, bestaan de gemeenten bijna uitsluitend uit Indonesiërs. Dit geldt dus vooral voor de Molukse Kerk (met Ambon als centrum), de Minahassische kerk (voortgekomen uit de zending van het Nederlands Zendelinggenootschap) en de Timorese kerk (ontstaan als gevolg van de zending der Protestantse kerk), terwijl de kerk van Westelijk Indonesië zeer veel Nederlanders omvat, omdat in dat gedeelte van de Archipel de meeste Nederlanders gevestigd waren. De Nederlanders behorende tot de Gereformeerde kerken hebben zich altijd buiten dit kerkverband gehouden. Maar deze Indische kerk is geen staatskerk gebleven. In de nieu-

were tijd ging men steeds meer de bezwaren daarvan gevoelen, zodat reorganisatieplannen in overweging werden genomen. Het was echter onmogelijk om tegelijkertijd een administratieve en een financiële scheiding door te voeren tussen kerk en staat, omdat de kerk de middelen tot eigen instandhouding niet dadelijk kon opbrengen. In 1938 kwam men dan ook eerst tot een administratieve scheiding, d.w.z. dat de kerk zelf haar bestuur kon kiezen en zelf voor de interne aangelegenheden zorg kon dragen, terwijl de financiën volgens een vastgesteld schema door de staat ter beschikking werden gesteld. Maar reeds toen werden besprekingen gevoerd om tot algehele zelfstandigheid der kerk te komen. Deze heeft nu na de soevereiniteitsoverdracht haar beslag gekregen onder toekenning van een belangrijk bedrag ter overbrugging van de eerste jaren.

Het leek mij nodig een korte schets van de Protestantse Kerk te geven, omdat wij anders niet weten waarover wij spreken. Al wat deze kerk op Nieuw Guinea heeft gedaan en doet, moet dus wel onderscheiden worden van het zendingswerk, dat uitgaat van de zendingsactiviteit in Nederland, gericht op het brengen van het Evangelie aan de bevolking van Nieuw Guinea. Dit moet temeer in het oog gehouden worden, daar de Protestantse Kerk van Indonesië naast de bovengenoemde zending ook haar zendingsarbeid op Nieuw Guinea heeft.

Deze zendingsarbeid gaat uit van de zendingsvereniging op Ambon, waar terecht werd beseft dat een kerk die leeft ook de zendingsopdracht moet vervullen. Het gebied waar gewerkt wordt strekt zich uit van Fak-Fak tot Merauke, dus aan de Zuidkust. Dit is een moeilijk terrein, zowel door de geaardheid der bevolking en de terreingesteldheid als door het feit dat in dit gebied ook gewerkt wordt door de R. K. Missie.

Die gehele Zuidkust bestaat uit laagland, doorsneden met grote rivieren, die men dagenlang kan opvaren om slechts hier en daar verspreide dorpen te vinden, bewoond door een over het algemeen weinig toegankelijke bevolking. Daar heersen gebruiken die voor een gezond nageslacht in hoge mate funest zijn, zodat de bevolkingsdichtheid ondanks alle bemoeiingen van bestuur, zending en missie steeds kleiner werd.

Toch vindt de arbeid der zending gestage voortgang en is er in verschillende gedeelten openheid voor het Evangelie, al zijn de overgangen niet zo algemeen als in andere delen van Nieuw Guinea, b.v. op de Noordkust. Ook de onverkwikkelijke strijd die vaak gevoerd moet worden tengevolge van het feit dat er dubbele zending bestaat, zowel R. K. als Protestants, belemmert een harmonische ontwikkeling. Maar met onvermoeide belangstelling heeft de zending gemeente der Molukse kerk dit werk in stand gehouden,

zodat Ds E. Gijsbers te Fak-Fak en Ds C. Knijff te Merauke als zendingspredikanten hieraan leiding mogen geven. Elk van hen heeft een uitgestrekt gebied voor zijn rekening, vaak moeilijk te bereizen en dan nog met de meest primitieve vervoersmiddelen, in een warm, vochtig klimaat, geplaagd door ontelbare muskieten en bedreigd door ziekten als malaria en dysenterie. Ook hier dezelfde problemen als op andere zendingsvelden in verband met onderwijs en gemeentevorming, opleiding van onderwijzers en voorgangers en gebrek aan voldoende middelen om energiek verder te gaan. Maar desondanks wordt het werk voortgezet.

Van geheel ander karakter is dat wat de Protestantse Kerk op Nieuw Guinea doet voor de geestelijke verzorging van de niet-inheemse Christenen, die daar wonen en werken. Dit zijn Nederlanders en Indonesiërs, die voor het overgrote deel slechts tijdelijk op Nieuw Guinea verblijven.

In de eerste plaats natuurlijk de Nederlandse en Indonesische ambtenaren, die voor de bestuursuitoefening daar werden geplaatst, maar daar dit zich slechts tot een enkele bestuurspost beperkte, werd hun geestelijke verzorging door de plaatselijke zending behartigd.

Moelijker en omvangrijker werd dit, toen in de dertiger jaren Nieuw Guinea een kolonisatieobject werd en grote stromen kolonisten daar een nieuw bestaan trachtten op te bouwen. Bij gebrek aan voldoende krachten werd toen aan de zendingen te Hollandia en Manokwari verzocht in de functie van tijdelijk predikant der Protestantse kerk zich het lot van deze mensen aan te trekken. Deze kolonisten waren bijna uitsluitend Indo-Europeanen, die op grond van gemaakte propaganda en vaak onjuiste inlichtingen meenden een goede toekomst tegemoet te zullen gaan. Bitter zijn zij teleurgesteld, want al spoedig bleek dat de geaardheid van de bodem niet aan hun verwachtingen voldeed en dat alleen zij, die over pensioen of andere inkomsten beschikten, in staat waren het hoofd boven water te houden. Er zou een drama geschreven kunnen worden over alles wat deze mensen hebben doorgemaakt. Alleen in de buurt van de bestuursvestigingen zijn enigen geslaagd, omdat daar de bestuursambtenaren en verdere van het bestuur levende bevolkingsgroepen in staat waren de landbouwproductie op te nemen. Het weinige dat in stand kon blijven, werd echter door de oorlog en de daarmee gepaard gaande Japanse invasie weggevaagd.

Na de oorlog traden in 1945 grote veranderingen voor Nieuw Guinea op. Was dit eiland altijd vergeten gebied geweest, waar-

heen ambtenaren vaak met tegenzin gingen, waar weinig of niets te verdienen was voor de handel en alleen Chinezen wat handelsverbanden onderhielden, de strijd in de Stille Zuidzee had van de strategische ligging gebruikgemaakt en Hollandia was een naam geworden, die als basis voor de aanval op Japan algemene bekendheid verwierf. Mac Arthur had daar zijn hoofdkwartier gevestigd en honderdduizenden soldaten en mariniers werden er tijdelijk in grote kampen gelegerd. De grote Humboldtsbaai, waaraan Hollandia ligt, maakte het mogelijk enorme voorraden aan te voeren en dit verlaten gebied was gedurende enige jaren een centrum van militaire activiteit. Toen de Japanse capitulatie had plaats gevonden, vertrokken ook de laatste militairen en ware het niet dat grote voorraden daar nog opgehoopt lagen, ook Hollandia zou weer een verlaten en vergeten oord zijn geworden. Maar deze voorraden werden door het Ned. Indische gouvernement overgenomen en moesten geïnventariseerd en verscheept worden om aan de opbouw van Indonesië ten goede te komen. Een organisatie moest daarvoor worden opgebouwd, die honderden arbeidskrachten aantrok, waaronder vele jonge planters, die naar de Oost waren gekomen om aan de wederopbouw der cultures deel te nemen, doch door de in 1945 en 1946 heersende toestanden niet aan het werk konden gaan. Uit het materiaal dat door de militairen was achtergelaten werden huizen gebouwd en een nieuwe nederzetting ontstond aan de baai en langs de wegen, door de Amerikanen aangelegd. Ook het Bestuur, dat met de Amerikanen was meegekomen, vestigde zich in de nabijheid, zodat nu het uiterste Oosten van Nieuw Guënea plotseling tot centrum werd verheven, in plaats van Manokwari, dat vroeger zetel van de hoogste bestuursambtenaar was geweest, maar geheel verwoest door de Japanners was achtergelaten.

De situatie was daarmee totaal veranderd; in plaats van enkele Europeanen en niet-inheemse Indonesiërs waren er nu vele honderden, zodat in de geestelijke verzorging daarvan moest worden voorzien. De zendelingen, zeer gekrompen in aantal en overbelast met hun eigen werk, konden dit niet meer op zich nemen, zodat een beroep gedaan werd op het Kerkbestuur der Protestantse Kerk om een predikant voor dit werk op Nieuw Guënea af te zonderen. En niet alleen Hollandia had een grote bevolking gekregen, ook op het eiland Biak, waar eveneens militaire goederen ter likwidatie lagen, was een groot aantal Nederlanders komen wonen. Bovendien had de Nederlandse Nieuw Guënea Petroleum Maatschappij haar basis, die vroeger te Babo aan de McCluergolf was, maar die door de Japanners was verwoest, te Sorong, op het uiterste Westpuntje van Nieuw Guënea, gevestigd en het was toen al te voorzien dat dit een belangrijk centrum zou worden. Het Kerkbestuur gaf

aan het verzoek gehoor en schrijver dezes werd in April 1947 naar Hollandia gezonden.

Het Kerkbestuur kon een van de predikanten voor dit werk afzonderen, omdat juist 15 predikanten door de Ned. Hervormde Kerk waren afgestaan om een aantal der door de oorlog opengevallen plaatsen te bezetten.

Voor Biak werd de godsdienstleraar Van Dalen bestemd en zo kon tenminste iets in dit uitgestrekte gebied worden gedaan. Het bleek echter dat voor deze godsdienstleraar op de duur te weinig werk was, zodat dit door de plaatselijke zending kon worden waargenomen, en na ongeveer een half jaar werd hij daarom weer naar Batavia teruggeroepen.

De gemeente te Hollandia had een grote uitgestrektheid; behalve het gebied rondom de baai, waar de militaire goederen waren opgeslagen, behoorde daartoe de bestuursvestiging te Kota Baroe, verder binnenwaarts gelegen, en het vliegveld, een 50 km. landinwaarts aan het Sentanimeer. Maar behalve deze gemeente behoorde tot het arbeidsveld van de predikant ook Manokwari met de daar gevestigde kolonisten en Sorong, het groeiende centrum der N.N.G.P.M. En daar Hollandia en Sorong een 1200 km. van elkaar verwijderd liggen was het niet eenvoudig aan aller wensen te voldoen.

Niet alleen de Nederlanders, maar ook de niet-inheemse Indonesische Christenen behoorden tot de gemeente. Zoals echter in de Protestantse Kerk gebruikelijk is, moesten de Hollands sprekenden en de Maleis sprekenden elk in een aparte gemeenschap worden opgenomen omdat anders het taalverschil te grote moeilijkheden zou geven. Voor de Maleis sprekenden in de omgeving van Hollandia werd daarom een Ambonees aangesteld, die zijn handen vol had met zijn verspreid wonende gemeenteleden.

Langzamerhand echter werd de Hollands sprekende gemeente te Hollandia kleiner, want de gehele opzet der organisatie was om geleidelijk de nederzetting te doen verdwijnen naar gelang de voorraden kleiner werden. Bovendien vonden verschillende planters werk in hun eigen branche, elders in de Archipel en gedeeltelijk werden zij vervangen door politieke delinquenten, die tijdelijk op Nieuw Guinea tewerk werden gesteld.

In Manokwari leidden de kolonisten een kormmervol bestaan, hetgeen voor de kolonisatiepropagandisten geen beletsel was om te trachten steeds meer kolonisten aan te trekken; plannen werden gemaakt om ook in hun geestelijke verzorging op een intensievere wijze te voorzien, maar gebrek aan mensen en geld maakte dit voorshands onmogelijk.

Het bleek op de duur noodzakelijk om de standplaats van de predikant van Hollandia naar Sorong te verplaatsen, omdat de grootste

kern aldaar werkzaam was. Van de zijde der leiding der N.N.G.P.M. werd hiervoor de grootst mogelijke medewerking verleend, een kerk werd gebouwd en vele faciliteiten werden gegeven. Toen echter de predikant, wegens beëindiging van zijn 2-jarige verbintenis, moest repatriëren, waren de uitzichten somber door gebrek aan vervanging. Alles moest nu weer rusten op de schouders van de plaatselijke zendeling, die zijn handen vol had met zijn eigen taak en die al vóór de komst van de predikant zoveel werk had verzet.

Midden 1949 werd de basis Hollandia opgeheven en bleef er nog maar een klein aantal Nederlanders over; hetzelfde geschiedde op Biak, maar te Sorong bleef de behoefte aan een eigen predikant bestaan, terwijl te Manokwari, in verband met de soevereiniteits-overdracht plotseling het getal kolonisten sterk toenam met alle ellende daaraan verbonden, omdat voor hen geen accommodatie en geen bestaansmogelijkheid was.

Ds B. Keers, emeritus predikant der Protestantse Kerk, vestigde zich te Manokwari om hen bij te staan en geestelijk te helpen waar dit mogelijk was. Toen hij moest repatriëren, volgde Ds Smits van Timor komende, hem op.

Inmiddels heeft de soevereiniteitsoverdracht het gehele aspect op Nieuw Guinea gewijzigd. Vele militairen en ambtenaren werden daarheen overgeplaatst en daar de banden met de R.I.S. zijn verbroken, moest het Nederlandse bewind ook de geestelijke verzorging steunen. Het wil nu 5 predikantsplaatsen garanderen om in de behoeften te voorzien.

Het werk der „Prot. Kerk van Indonesië” is daar op het ogenblik beëindigd, en de toekomst zal leren op welke wijze het wordt hervat.

Perspectieven voor de toekomst

door dr K. J. Brouwer

Het is een weinig diepzinnige, maar nuchtere waarheid, dat, als deze perspectieven er niet waren, alle arbeid, waarvan de vorige hoofdstukken getuigenis afleggen, vergeefs en vruchteloos zou zijn geweest. Ja zelfs zinloos, want in de toekomst ligt steeds de zin van wat is en van wat was. Dat is in de gehele wereld- en kerkgeschiedenis zo: het Koninkrijk van Christus alleen geeft zin aan de arbeid, welke zich onder een bepaald volk, dus op een bepaalde plaats en in een bepaalde tijd in dienst stelt van de komst van dat Rijk. Dit geldt ook van het werk op Nieuw Guinea.

Vijftig jaren lang is dit werk, buitenaf gezien, ook zinloos geweest, toen het nog vergeefs en vruchteloos was, toen de vraag onmogelijk te ontgaan was: waarom zoveel offers gebracht aan geld en mensenlevens? Toen er practisch gesproken geen Papoea's waren, die het koningschap van Christus over zich wilden erkennen, toen de geesten er koning waren, toen de korwar heerste en niet het kruis. Ongetwijfeld, zin had het werk, hadden de offers ook toen, innerlijk gezien, want ook toen wilde het uitroepen van de Boodschap niet anders zijn dan dienst aan en in het Koninkrijk, maar er bleek naar buiten niets van.

Nu is dat anders geworden, nu zijn er de duizenden en tienduizenden, die het beleden hebben, dat zij de geesten „wegwerpen,” dat zij het machtsbereik daarvan niet meer erkennen, maar binnen de kring van het machtsbereik Gods, d.w.z. binnen Zijn Koninkrijk zijn getreden. En nu heeft het duidelijk zin, naar de perspectieven van de toekomst te vragen, want zij zijn er: zij zijn er op meer dan één gebied.

In de eerste plaats op het gebied van de kerk. Het moge geen misverstand wekken, als ik de kerk een „gebied” noem, naast de andere van onderwijs, maatschappelijk werk, medische zorg, die straks aan het woord komen. Als iemand zou zeggen: de kerk is geen deelgebied, maar omspant juist het geheel, ook van die andere gebieden, dan verklaar ik mij daarmee onmiddellijk accoord, want de kerk als teken en voorloper van het komende Rijk is comprehensief, allesomvattend. Maar ik bedoel hier de kerk als instituut en onderscheid haar dus duidelijkheidshalve van die andere terreinen, ook al weet ik wel, dat onderwijs, gezondheidszorg — als dienst der

barmhartigheid — en al die andere terreinen van werk ten slotte kerkewerk moeten en willen zijn.

Welnu, voor de kerk in deze zin is er perspectief, want zij is wordende, d.w.z. zij is bezig met haar toekomst. En die toekomst houdt haar zelfstandigheid, haar op eigen benen staan in. Dat wil zeggen, dat de kerk naast de verantwoordelijkheid over eigen doen en laten ook de eigen zeggenschap daarover overneemt, dat de kerk naar eigen te stellen regelen, naar eigen orde, de mensen aanwijst, die in haar naam die verantwoordelijkheid dragen.

Het begin daarvan is er. Er is een begin van kerkorde. Ook op Nieuw Guinea draagt die, gelijk in alle kerken in het vroegere Nederlands Indië, dat presbyteriaal-synodaal karakter, waaruit voortvloeit, dat de gemeenten zich aaneensluiten tot classes en dat in de afgevaardigden dezer classes de kerk in Synode bijeenkomt. Het behoort ook tot de perspectieven, dat dit bijeenkomen van een Generale Synode der Papoese kerk door bezwaren gedrukt wordt. In deze uitgestrekte eilandenwereld met haar nog zo gebrekkige interinsulaire verbindingen, die dit bijeenkomen zeer tijdrovend maken, zodat afgevaardigden, die ver van de plaats van vergaderen wonen, een paar maanden hun dagelijks werk moeten onderbreken, zal die Synode niet vaker dan eens in de twee of drie jaren kunnen vergaderen. Daarom is het te verwachten, dat er aan de classes, of aan uit enige classes gevormde provinciale Synoden voorlopig nog veel zal moeten worden overgelaten, dat daarna door de Generale Synode al of niet bevestigd wordt.

Maar in wezen is dat bijkomstig. Belangrijker is het vooruitzicht dat in deze kerkelijke lichamen straks Papoese predikanten en ouderlingen over het leven der kerk zullen beraadslagen en daarover beslissingen zullen nemen. Zal dat gebeuren, dan moeten er natuurlijk zulke mannen zijn. En ook daarvan is er een begin. Het is niet ten onrechte een grote dag genoemd, toen in Juni 1950 enige Papoese predikanten zijn geordend, samen met een nog kleiner aantal Ambonese, die ook in de Papoese kerk dienen. Maar het gaat mij vooral om het perspectief, dat met die eersten is gegeven.

Zeker, ook die laatsten zijn van betekenis. Het is van de vroegste tijd af in de Christelijke Kerk zo geweest, dat onder een nog niet christelijk volk eerst vreemdelingen, die in hun eigen land reeds tot de Kerk behoorden, het Evangelie hebben gebracht en dat er, nadat hun werk vrucht droeg, zonen van het eigen volk geestelijk en kerkelijk de leiders zijn geworden. Zo is het onder ons eigen volk gegaan. Ook onder de Papoea's.

Dat „eenmaal,” in den beginne nog slechts een gedachte, hoogstens een wens, langzamerhand een doel, begint nu op Nieuw Guinea werkelijkheid te worden. Er is een begin van een corps van Papoese predikanten, die op de voorgrond treden als expo-

menten van het leven van de eigen kerk. Natuurlijk zijn zij in het huidige stadium nog te weinig in aantal. De kerk heeft haar levensorde nog gekozen onder duidelijke invloed en leiding van die van buiten gekomen zendingen en goeroes en degene die nu werkelijk Papoeese predikanten zijn, zijn daartoe nog niet vooral door eigen kerk, maar door de Conferentie van zendingen aangewezen. Daar is geen enkel bezwaar tegen, want het kon eenvoudig niet anders, maar tot de perspectieven behoort, dat dit gaat veranderen, dat het vreemde element steeds meer terugtreedt, dat de eigen mannen de voorgrondplaatsen gaan bezetten, daar de verantwoordelijkheid dragen en daar de zeggenschap uitoefenen.

Maar ik herhaal: dat kunnen ze alleen, als zij er zijn en dus als zij er in groter getale komen, d.w.z.: als zij opgeleid worden. Daarom is ook voor de Papoeese kerk dat vraagstuk van de opleiding van haar voorgangers van zo ingrijpende betekenis.

Wie opleiding zegt, zegt onderwijs. Niet alleen in deze zin, dat die opleiding zelf reeds in het geven en ontvangen van onderwijs bestaat, maar ook in dit opzicht, dat die opleiding tot predikant een bepaalde vooropleiding onderstelt: dat er dus algemeen vormend onderwijs aan moet zijn voorafgegaan. Maar dat onderwijs moet natuurlijk niet aan de weinigen, die straks vooraanstaan, maar aan het gehele volk worden gegeven.

Ten aanzien van het onderwijs zijn de Papoea's in hoge mate te kort gedaan. Zij zijn steeds voor dom versleten, maar mede daardoor ook dom gehouden. Tot na de oorlog was er voor de massa slechts de driejarige volksschool. De enige mogelijkheid tot verdere ontwikkeling was de op de volksschool gebouwde tweejarige vervolgschool, die de overbrugging vormde voor die jongens, die daarna door de zending tot volksschoolonderwijzers, tevens gemeentevorgangers, werden opgeleid.

Dit gaat veranderen. Er zijn nu reeds over het gehele gebied verspreid zes vervolgscholen, die de hoogste drie klassen van een lagere school vormen, op centrale punten gevestigd en daar toegang geven aan groepen van geselecteerde leerlingen, die de volksschool hebben doorlopen. Er is voor dit voortgezet onderwijs bij de Papoea's een enorme belangstelling, er bieden zich veel meer leerlingen aan dan er kunnen worden opgenomen, met andere woorden dit soort scholen moet nog sterk in aantal worden uitgebreid.

Maar er is reeds meer, er is een aanvang gemaakt met M.U.L.O., de gouvernementsmuloschool en ook een voor de kinderen uit het volk.

Men moet er zich goed van doordringen, dat hierin grote toekomstperspectieven liggen opgesloten. Want er is nu een weg, om de jarenlange achterstand te gaan inhalen. Waarom zullen de Papoea's wat hun ontwikkeling betreft, niet op hetzelfde peil ko-

men als de andere bewoners van het voormalige Nederlands Indië? Hun intellectuele aanleg doemt hen volstrekt niet, steeds op lager niveau te blijven. Zoals ook op Java en later op de Buitengewesten het onderwijs middel is geweest tot verheffing der bevolking, zo ligt dat ook in het perspectief voor Nieuw Guinea. En zoals in die andere gebieden de kerken profijt hebben getrokken van die verheffing, zo zal ook de Papoeese kerk dat kunnen en moeten doen. In haar toekomstperspectieven ligt toch ook, dat zij een paar uit eigen volk voortgekomen voormannen zal hebben, die de op academisch peil gebaseerde hoogste theologische opleiding hebben ontvangen aan de Hogere Theologische School te Djakarta. Tot nog toe is dat onmogelijk, want mulo als vooropleiding is daartoe vereist, maar de mogelijkheid van die vooropleiding heeft nog nooit een Papoea gehad, noch in eigen land, noch daarbuiten, want de vooropleiding voor een muloschool, bijv. op Ambon, kon hij in eigen land niet bemachtigen. Maar nu worden de wegen tot dat alles opengebrouwen en de eerste Muloschool is Aug. 1950 in Hollandia geopend.

Men behoeft niet alleen aan de kerk te denken. Perspectief is, dat er naast Papoeese predikanten toch ook Papoeese artsen, Papoeese ingenieurs zullen komen. Tot deze en andere hogere opleidingen opent het mulo de weg.

Ik heb tot dusver alleen over jongens gesproken. Maar wat is een volk, waarvan men de vrouwen niet in de volksverheffing laat delen? Ook dat gebeurt op Nieuw Guinea. Door de meisjesvervolgsscholen, die, wat het onderwijsprogram betreft aan de jongensvervolgsscholen gelijk zijn, maar aangevuld met elementair huishoudonderwijs. Dit alles is een begin, maar met zeer verre vooruitzichten. Er gaat een nieuwe wereld open voor de Papoea's, men mag de vrouwen en die het straks zullen zijn, daar niet buiten sluiten. Maar in die wereld staat de kerk en men kan ook geen kerk opbouwen, als men de vrouwen niet bekwaamt, gelovend en denkend in haar leven te delen. Wat is het volk en wat is de kerk, als men het gezin niet op solide basis tracht op te bouwen? Naast de geestelijke factoren is ook een ongeveer gelijkopgaande ontwikkeling van man en vrouw, vooral in de gezinnen van de voorgangers en de verdere meer ontwikkelden, een element in die basis.

Zo heeft aan de perspectieven voor de toekomst het onderwijs een groot aandeel. Hetzelfde kan gezegd worden van het medische werk, al dragen die perspectieven hier wel een ander karakter, omdat het meer wensen en plannen zijn dan vruchten, die vanzelf rijpen uit wat er nu reeds is. Hoe weinig er nog is, hoe onbevredigend de toestand, toont het stuk van dr Leiker in dit boek duidelijk aan. De wensperspectieven liggen in wat hij schrijft even duidelijke

lijk aangetoond en ik behoef die hier niet uitdrukkelijk te herhalen. Wat lange jaren elders een beproefd systeem is gebleken: centrale hospitalen, voldoende met artsen en verpleegsters bezet, zodat ook de opleiding van gediplomeerde verplegers en verpleegsters uit het volk zelf energiek behartigd kan worden en deze straks de kransen van hulpziekenhuizen en poliklinieken rondom de centrale ziekeninrichtingen kunnen bedienen, ziedaar het perspectief van een grondig aanpakken van de verheffing der bevolkingsgezondheid. Daartoe behoort ook de wens, dat aan de Zending, die op dit gebied over de ervaring van tientallen jaren beschikt, de leiding en het beheer wordt overgedragen met ruime subsidiëring door het Gouvernement, dat ook voor de hygiënische toestand der bevolking verantwoordelijk is. Daarmee zal er dan aan de tweeslachtige en onbevredigende toestand van heden een einde komen.

Kerk en maatschappij hangen overal, maar in een volk als de Papoea's nog veel sterker dan in ons westen, onlosmakelijk samen. Steeds meer wordt de comprehensieve taak van Evangelie en Kerk duidelijk. Wat daaruit op landbouwkundig gebied voortvloeit, heeft de heer Jansen elders in dit boek laten zien. Ook op dit terrein zijn de perspectieven groot en klaar. En ten nauwste hangen deze weer met het onderwijs samen.

Op de volksscholen moet de leerlingen kennis van betere landbouwmethoden voor het winnen van betere voedselgewassen worden bijgebracht. Niet in de eerste plaats voor een winstgevend bedrijf, dat exporteert, maar om hen tot goede landbouwers te maken tot verbetering van het dagelijks menu, rijker aan nodige vitaminen. Landbouwdienst en gezondheidszorg gaan hand aan hand. De schoolgoeroes moeten deze taak mede vervullen, tijdens hun opleiding aan de O.V.V.O. (Opleidingsschool voor volksonderwijzers) moet hun de daarvoor nodige kennis en geestdrift worden bijgebracht.

Daarnaast zullen in steeds meer dorpen de vijf tot tien jonge gezinnen wonen, die de landbouwpraktijkcursus hebben gevolgd en in de dorpen hun vergaarde kennis in praktijk brengen als voorbeelden voor de anderen. Leiding zullen zij daarbij nodig blijven hebben.

Landbouwmantri's, die volks- en vervolgschool hebben doorlopen gevolgd door één jaar landbouwpraktijkcursus (l.p.c.), zullen hun die moeten en kunnen geven. En op te leiden landbouwopzichters met dezelfde vooropleiding en twee jaren l.p.c. zullen werken in enige grotere rayons, waarin het gehele gebied, waar landbouw kan worden beoefend, zal worden verdeeld en zij zullen de top vormen van dit systeem, dat voor de verheffing der bevolking wijde uitzichten biedt.

Moet de zending dit doen? Natuurlijk! Even goed als het medische werk. Hoe nauw hangt bij de Papoea's de beschouwing van wat ziekte betekent, maar ook: hoe nauw hangt de bebouwing van het land samen met de adat en dus met het voorvaderlijk geloof. Hoe hardnekkig trachten daarin oude heidense krachten zich te handhaven, hoe overnoodzakelijk is het daarom, dat beide takken van werk, ingeschakeld in het totaal van het kerkewerk, vanuit het Evangelie worden gedaan, van geestelijke krachten doortrokken zoals het brood door de gist.

Wie het tot dusver gezegde overziet en op zich laat inwerken, krijgt als vanzelf reeds een blik op het huidige karakter van dit arbeidsveld. Ik zou dit willen aanduiden als dat van het tweede stadium. Het aanvankelijk kersteningsproces is voorbij, al gaat het in de meer binnenlands liggende en nog open te leggen randgebieden natuurlijk steeds verder. Daar zullen nog, gelijk vroeger elders, hele dorpen of stammen kunnen worden gedoopt, maar het overgrote deel van de bereikbare bevolking is reeds door de Doop in de christelijke kerk opgenomen. Waar het nu op aankomt — en ook dat is een stuk van het perspectief — is de diepere doordringing van het persoonlijke leven met de Geest van Christus. Na de bekering volgt de heiliging.

Wat van de personen geldt, geldt van de gezinnen, van huwelijk en huwelijksverhoudingen. Wat van de gezinnen geldt, geldt van het gehele volk. Zoals de oude mannenhuizen, de kariwari's, zijn afgebroken, zo is het gehele oude geestelijke volkshuis gesloopt. Voor het nieuwe zijn de fundamenten gelegd. Wat er nu gaat geschieden, is de opbouw.

Persoons- en gezinsopbouw, gemeenteopbouw, volksopbouw en dan „opbouw op het Evangelie.” Alle hier geschetste perspectieven moeten daaraan dienstbaar zijn.

Zal dit alles mogelijk blijken? Ziedaar de grote vraag. Wie over perspectieven spreekt kan het politieke perspectief, de staatkundige status van Nieuw Guinea niet buiten beschouwing laten.

Het is nu al enkele jaren een veelomstreden punt. Hoe het dat geworden is, behoeft hier niet nog eens weer beschreven te worden. Globaal gezien waren er drie mogelijkheden: Nederland blijft de verantwoordelijkheid houden, waarbij het beheer onder toezicht blijft van de Verenigde Naties ingevolge artikel 73e van het Handvest, de Republiek Indonesië neemt de soevereiniteit over en voor haar wordt het beheer dan een interne aangelegenheid; en de derde mogelijkheid is dat een internationaal orgaan leiding en beheer uitoefent, of aan een bepaalde instantie overdraagt en die blijft controleren. Als een vierde mogelijkheid zou men dan nog een con-

dominium kunnen noemen, waarbij het land door meer dan één instantie zou worden beheerd.

Het is hier niet de plaats om de voor- en nadelen van deze vier mogelijkheden uiteen te zetten, maar ik spreek hier alleen als mijn vaste overtuiging uit, dat slechts het waarachtig geestelijk en maatschappelijk belang der bevolking de rechtvaardiging mag zijn voor het beheer.

Gaat het werkelijk om het belang van de bevolking? Laat ik duidelijk maken, wat ik met deze vraag bedoel. Er kunnen mensen naar Nieuw Guinea gaan — en ik meen, dat het dikwijls gebeurt — die van buiten gezien met een groot idealisme voor het heil der bevolking bezielde zijn. Het kan een arts, een landbouwman, onderwijzer, bestuursambtenaar, en zelfs een zendeling zijn. Maar wie hem ook van binnen zou kunnen doorzien, zou bemerken, dat het ook zijn zin voor avontuur, of zijn zucht om te emigreren is, die hem drijft. En daarin zoekt hij niet de Papoea, maar zichzelf.

Wil men laten zien, waartoe men in staat is, of ten koste van millioenen de geestelijke en culturele verheffing der Papoea's dienen? En dan dit laatste als werkelijk dienen uit roeping. Dus zonder de vraag te stellen, of men vroeg of laat de geïnvesteerde millioenen door of aan de Papoea's zal terugverdienen. Evenmin als een rechtgeaarde vader vraagt of zijn zoon hem later met of zonder rente het geld zal terugbetalen, dat hij aan diens studie besteed heeft.

We zoeken hier geen antwoord op deze vragen.

Ik heb reeds enige malen doen uitkomen, dat er nog te veel moet worden gedaan op allerlei gebied door niet-Papoea's. In de kerk, in de school, in het ziekenhuis, in de landbouw, overal zullen Papoeese krachten de leiding en verantwoordelijkheid moeten overnemen, zodra zij daartoe bekwaamd zijn. Een vrije zelfstandige kerk in een vrij volk, vrij beslissend over eigen staatsverband, waartoe het behoren wil. Ik geloof, dat dat een samenvatting is der perspectieven en dat Zending en Bestuur aan de verwezenlijking daarvan eendrachtig moeten meewerken.

SCHEMA VAN HET ZENDINGSG-ONDERWIJS VOOR 1950-1951
BESCHAVINGSSCHOLEN (KLASSEN I, II en III)
 (Leeftijd 6 tot 16 jaar en ouder)

VOLKSSCHOLEN (KLASSEN I, II en III)
 (Leeftijd 6 tot 14 jaar)

VERVOLGSCHOLEN VOOR JONGENS (klassen IV, V en VI)
 (Leeftijd 9-12 tot 12-16 jaar)

Opname leeringen per jaar Geopend:	Hollandia		Biak		Japan		Manokwari		Radja		Inanwatan		West Nieuw Guinea		Zuid Nieuw Guinea	
	Sarmi	Joka	Numfor	Korido	Waropen	Seroei	Wandamen	Mtei	Ampat	Sorong	Bentuni	M-P-K	M-P-K	M-P-K	M-P-K	M-P-K
	2 x 30	2 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30	1 x 30
	1945	1948	1951	1950	1950	1950	1950	1951	1920	1951	1951	1948	1948	1951	1951	1951
Per jaat:	O. V. V. O. Seroei		Lagere Technische School Hollandia		Middelbare School Joka		Mulo 25 - 50		Ziekenhuis - 1x 15		Opl. Mantri-Verpleger Hollandia		O. V. V. O. Fakfak		Kweekschool Fakfak	
Geopend:	1950		1950		1950		1950		1950		1947		1951		1952	

Niet in beheer bij de zending:

- A. Bestuursopleidingsschool, (B. O. S.)
- B. Opleiding Mantri-Landbouw.
- C. Zeevaarschool te Sorong
- D. Technische Vakschool NINGEM te Sorong.
- E. Politie-school Hollandia.

In beheer bij de zending:

- Landbouwpractijkcursus te SEROEI
- 1 x 40
- 1949

VERVOLGSCHOLEN VOOR MEISJES (klassen IV, V en VI)
 (Leeftijd 10-13 tot 13-16 jaar)

Opname leeringen per jaar Geopend:	Hollandia		Biak		Japan		Sorong		West Nieuw Guinea	
	Sarmi	Korido	Numfor	Korido	Waropen	Seroei	Manokwari	M-P-K	Fakfak	M-P-K
	1952	1952	1949	1949	?	?	?	?	?	?

Verdere mogelijkheid: Opleiding tot verpleegster:
 te Hollandia, Seroei, Biak.

Nieuw Guinea-problemen van nu

door F. C. Kamma

Het is in de geschiedenis van het eiland wel heel merkwaardig gegaan. Het woord „toevallig” speelt er een grote rol in. „Toevallig” ontdekte een Portugees het eiland, toen hij zijn koers kwijtraakte in 1528. „Toevallig” verzeilde in 1545 een Spanjaard op de kusten, en nam het land terloops in bezit voor de Spaanse kroon.

Noodgedwongen stuurde in latere eeuwen het Gouvernement van Nederlands Indië er oorlogsschepen heen om de onruststokers en moordenaars te straffen.

Onder de dwang van de Engelse bureu, die last hadden van de bewoners van Zuid Nieuw Guinea, die invallen deden in de Engelse gebieden, maakte men werk van dat deel van het eiland.

En toen Colijn in 1906 naar Nieuw Guinea ging in opdracht van Van Heutz, vertelde hij, dat het er slecht met dat land voor stond, en dat de Duitsers in de 20 jaren, dat ze Noord-Oost Nieuw Guinea bezetten reeds meer aan onderzoek gedaan hadden, dan de Hollanders in 2 eeuwen.

Toen kwam men met grote plannen. Van 1907—1915 trok een groots opgezette militaire exploratie de binnenlanden in, om halverwege, door het uitbreken van de eerste wereldoorlog te worden beëindigd.

Door deze oorlog kwam een eind aan het onderzoek, en door de tweede wereldoorlog werd Nieuw Guinea in 1944 frontlijn en kreeg het strategische betekenis.

Wat op valt bij deze opsomming is het feit, dat nimmer terwille van het land en het volk zelf krachten werden ingezet; men kwam er toevallig of was er toe gedwongen door de omstandigheden. Door de tweede wereldoorlog ontstonden er inderdaad problemen op Nieuw Guinea van een omvang, zoals ze tot nu toe onbekend waren.

Met één slag was het eiland uit zijn isolement gerukt. Men zag de enorme vloten en legers der Amerikanen, zag negers op verantwoordelijke posten werkzaam, leerde reusachtige voorraden kennen, die de stoutste fantasieën van hun mythologische heilsstaat overtroffen.

Allen, die hier mee te maken hebben gehad, geraakten in opwind-
ding. Men moest en men zou deelhebben aan dit alles.

Moeilijk was de arbeid van Regering en Zending om de mensen
weer nuchterweg aan het werk te krijgen.

Wie peutert nu nog met plezier met een stok of een patjol in de
grond, wanneer hij een bulldozer heeft zien werken?

Wie roeit nog met genoegen een zware prauw tegen de hoge golven,
wanneer hij in een transportvliegtuig heeft gezeten, dat tonnen aan
lasten overvloog in evenveel minuten als zij uren nodig hadden met
roeien?

Waardeloos leken alle ceremoniële ruilgoederen; oud porcelein, an-
tieke kralen, stenen bijlen. Men kon er niets mee kopen van alles
wat er na de oorlog verkrijgbaar was.

Toen kwam de Olie-Maatschappij en had koelies nodig. Duizenden
werden tewerkgesteld op een contract van een half of een heel jaar.
Dan moesten ze terug, vanwege een Gouvernementsregeling, die
daarmee de dorpsgemeenschap beschermde tegen algehele destructie.
Nu circuleren honderden jonge mannen: lichter na lichter trekken
ze naar de grote centra Sorong, Hollandia en Biak. Vooruitgang
is er voor hun besef slechts daar. Wie in de dorpen blijft, kan niet
meedoen.

Voor het gewone dorpsleven ontbreekt alle belangstelling.

Maar in de bergdorpen, waar de tuinen moeten ingekrompen wor-
den vanwege het gebrek aan arbeidskrachten, langs de stranden,
waar de huizen vervallen om dezelfde reden, zitten de ouderen en
staren peinzend in hun vuren, wanneer ze 's avonds bij elkaar komen.
Zij voelen zich verantwoordelijk voor het welzijn van de gehele
gemeenschap. Dit is het probleem van het heden, dat men treurt
om toestanden, die men zelf mee in het leven roept.

In sommige streken is de bruidsschat in de oude vorm afgeschaft,
en moet men in geld betalen. De oudere mannen hebben een zeer
hoog bedrag vastgesteld, en lang, heel lang moeten de jonge mannen
werken voor ze dat bij elkaar hebben.

Overal bestaat er een soort honger naar goederen. Men heeft
teveel gezien, wil er deel aan hebben, en nu gaan de jonge mannen
er op uit en ze komen thuis, na al hun loon in grote en kleine cadeaux
te hebben omgezet. Dan zijn ze één dag de grote man van het dorp,
of minstens van de familie. En degene, die iets ontvangt, moet
later als het kan iets van een hogere waarde teruggeven. Dus zal
een oude man naar zijn kleinzoon kijken en een vader naar zijn
zoon, zij alleen kunnen de eer van de familie redden, maar alleen
door er op uit te trekken.

In de eenzame dorpjes, ver van de grote centra heerst onrust, men
treurt om het verleden, maar meer nog verlangt men naar deelname
aan de vooruitgang van de nieuwe tijd.

Dan is daar het ingewikkelde probleem van de Indische Nederlanders. Zij kwamen van Java. De jongeren onder hen hebben nooit regelmatige toestanden gekend. Angstig en opgejaagd in de Japanse tijd, die sommigen in kampen doorbrachten, bezorgd voor hun leven en have en goed (ook weer tijdens de revolutie in Indonesië) nu gekomen naar Nieuw Guinea dat ze als een tweede Vaderland beschouwen. Maar een pen is iets anders dan een patjol, en de rimboe van Nieuw Guinea is moordend voor diegenen, die gewend waren in Djakarta of Soerabaja te wonen en te werken op een kantoor. Dubbel moeilijk wordt de situatie voor de oorspronkelijke bewoners van Nieuw Guinea. Sinds eeuwen kenden ze niets anders van Indonesië, dan de hongivloten van Tidore, die slaven kwamen roven en schatting kwamen innen. Sinds enkele tientallen van jaren kenden ze de Indonesiërs als onderwijzers, maar bovenal als kleine ambtenaren, politietroepen, die neerkijken op de „domme Papoea's.”

Vóór de tweede wereldoorlog waren er nog geen middelbare scholen op Nieuw Guinea, was er geen enkele opleiding voor een kantoorbaan of Gouvernementsdienst. Nu zou dat anders worden, maar de droom duurde kort. Toen na de nationale revolutie en de soevereiniteitsoverdracht vele Indonesiërs wegtrokken en de Papoea's meenden hun plaats te kunnen innemen, kwamen de Indische Nederlanders van Java, en zij bezetten die posten. Een nieuw probleem werd aan de vele reeds bestaande toegevoegd.

Was er de dringende noodzaak om op korte termijn de immigranten te helpen, de ontwikkeling van de jonge mannen uit het eigen volk dreigde daardoor alle perspectief te verliezen. Want, vraagt men zich af, waar kunnen zij nog geplaatst worden, wanneer ze eenmaal klaar zijn?

Groot is de drang naar onderwijs, dat wordt gezien als de poort naar de vooruitgang. Welk een moeite getroost men zich om nog te leren. Wat een jaloezie en onenigheid in de dorpen, een ontevredenheid tegenover de onderwijzers, wanneer hun kinderen tot de 90 % afgewezen behoren en niet tot de tien, die konden worden aangenomen op de vervolgscholen.

Maar wat wil men dan? Leren om straks een betrekking te krijgen, die hen noodzaakt het dorp voorgoed de rug toe te keren?

Maar wanneer men in de dorpen wil blijven, wat moet men daar dan gaan doen? Achterop raken en zodoende nooit meer kunnen meedoen met de vooruitgang, die blijkbaar alleen in de centra verwezenlijkt kan worden?

Bij dit probleem staat ook de Zending machteloos. Het gemeentelven lijdt er onder, uit hun evenwicht geslagen jonge mensen komen terug in de dorpen, en lichtung na lichtung ondergaat die invloed.

Het was daarom, dat het Christelijk Nationaal Vakverbond zijn tweede Voorzitter K. de Boer naar Nieuw Guinea zond, om een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van algemeen sociaal werk in de dorpen en vakorganisatorisch werk in de centra.

De mogelijkheid werd onderzocht om in de dorpsgemeenschappen zelf op constructieve wijze mee te werken aan de door allen begeerde vooruitgang op sociaal-economisch gebied.

Overall bleek, dat men met hart en ziel verlangde naar dergelijke arbeid, die de eigen dorpsgemeenschappen van de ondergang kan redden. Er waren reeds tal van pogingen gedaan om middels coöperaties verandering te brengen. Maar het bleek al spoedig, dat men ook voor dit werk opgeleid moest worden.

Dit nu wil het C.N.V. aangrijpen. Het wil de mensen op basis van het Evangelie en van de naastenliefde leren op welke wijze men zijn verantwoordelijkheid tegenover God en de naaste kan inlossen. Tevens werd er een beroep gedaan op Jeugdorganisaties in Holland om in de centra in opbouwende zin het werk van de vrijetijds-besteding te willen leiden.

Alleen zó kan men de problemen enigszins het hoofd bieden, want: het probleem van Nieuw Guinea is het probleem van de mens. En deze mens van Nieuw Guinea is geklemd tussen twee werelden: zijn eigen oude gesloten dorpsgemeenschap, waarin hij niet meer past, en waarin hij niet langer wil leven, en de nieuwe moderne, waar hij naar verlangt, maar die hij nog niet begrijpt, en waarin hij zich nog allerminst thuis voelt.

De massa is in beweging. Men grijpt naar de nieuwe tijd, en slechts enkelen is het gegeven daar werkelijk deel aan te hebben.

Men kan hier niet meer toe met het nastreven van „rust en orde”: de beide slagwoorden uit het verleden. In dit troebele water kan elke visser zijn netten uitzetten, en hij krijgt een rijke vangst.

Men staat open voor alle vorm van propaganda, die maar iets belooft voor de toekomst.

Meen echter niet, dat met het bovenstaande alle volkjes bedoeld zijn. Wanneer er inderdaad naar een ruwe schatting ongeveer een miljoen bewoners zijn op dit grote eiland, zijn er nog rond 700.000 onbereikt, deze leven nog in een oude cultuur ergens in de bergstroken, en verscholen achter de moerassen van het binnenland. Dit zijn alleen nog maar de problemen van de kustbevolking.

En ook daar is groot onderscheid. Duizenden zijn er, die geïsoleerd leven in hun sagotuinen, en daar het liefst zouden willen blijven. Zij verlangen alleen maar het oude terug, en zijn moeizaam in beweging te krijgen door de jongeren en door de meer progressieve bevolking van de eilanden.

Dit zal het probleem van de jonge Papoese leiders zijn: allen mee te krijgen. Wel willen allen deelhebben aan de nieuwe tijd, maar hebben ze de energie om door te zetten en de prijs te betalen, die er voor staat?

In hoeverre kunnen de jongeren en de progressieve ouderen spreken namens hun volk, wanneer ze grote plannen hebben voor de toekomst?

Zij zien maar al te zeer de gebreken van hun eigen volk, doch mogen zich daardoor niet laten ontmoedigen. Inderdaad is er een strijd naar twee kanten te voeren. In de eerste plaats voor een werkelijke positie in de nieuwe samenleving, en in de wereld. Maar dan voor een waarachtige deelname van het eigen volk, dat verantwoordelijkheidsbesef krijgt en zich volledig mee inzet, wanneer de tijd gekomen is en men werkelijk de gelegenheid krijgt, waarvoor men nu nog vecht. Zelfbewustzijn is er genoeg, maar het uithoudingsvermogen om door te zetten en het doel werkelijk te bereiken, zal men als volk nog moeten leren verwerven. En men komt niet verder, wanneer men de jonge leiders datgene verwijt, waartegen ze zelf te strijden hebben.

Alleen trouw en stugge volharding zijn hier op hun plaats, én het geloof om te kunnen volhouden.

Overzicht van het aantal scholen en de beherende corporaties waarvoor de gegevens ontleend zijn aan het Rapport inzake *Nieuw Guinea over het jaar 1951 (Uno-rapport)*

Stand van het onderwijs op 1 Januari 1952

Aantal scholen van de verschillende corporaties

	Dorpssch.	Verv.sch.	A.L.S.	Eur. L.S.	Mulo	Amb.sch.	OVVO	Totaal
1 HKZ	244	8	1	—	1	1	1	256
2 MPK	67	1	1	—	—	—	1	70
3 ZPM	5	—	—	—	—	—	—	5
4 MHH	148	2	1	—	—	1	1	153
5 MFO	54	1	1	2	—	—	—	58
6 CAMA	3	—	—	—	—	—	—	3
7 Openbaar	—	—	2	7	1	—	—	10
8 NNGPM	—	—	1	—	—	—	—	1
Totaal: sch	521	12	7	9	2	2	3	556

Totaal

aantal leerlingen	24647	910	1052	926	102	79	103	27819

Kosten per

leerling per jaar	f 64.-	f 951.-	f 185.-	f 305.-	¹ f 392.- ² f 965.-	f 1370.-	f 835.-

¹ Pap. Mulo. ² Openbare Mulo.

Vergelijking tussen het aantal inheemse en niet-inheemse (Indonesische) leerkrachten op de dorpsscholen werkzaam

Bij de corp:	inheemse	niet inheemse	percentage inheemsen v. h. totaal
1 HKZ	241	122	87 %
2 MPK	15	61	5 %
3 ZPM	—	5	—
4 MHH	20	188	7 %
5 MFO	3	55	1 %
6 CAMA	—	3	—
Totaal	279	434	100 %

HKZ: Hervormde Kerkelijke Zending
 MPK: Moluks Protestantse Kerk
 ZPM: Zending Protestant Maloea
 MHH: Missie van het Heilig Hart
 MFO: Missie Fransiscaner Orde
 CAMA: Christian and Missionary Alliance
 NNGPM: Ned. Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij

INHOUD

	pag.
LAND EN VOLK DER PAPOEA's	F. C. Kamma 5
Bevolking	7
De naam	7
Onderlinge verhouding	9
Sociale organisatie	9
Het wonen	10
Gezag	11
Leeftijdsklassen	12
KRUIS EN KORWAR	F. C. Kamma 14
RELIGIEUZE VOORSTELLINGEN	F. C. Kamma 20
Halfgoden, de Mon	23
De mensengemeenschap en de voor- ouders	24
Voorouderverering, de Korwars	26
Totemistische voorstellingen	28
Messiasbeweging	29
NIET DOOR KRACHT OF GEWELD...	F. C. Kamma 31
De gevaarlijke tocht	33
Niet door kracht of geweld...	35
UIT HET VERLEDEN	F. C. Kamma 39
HET BEGIN	J. J. Mulder-van Hasselt 42
Er komt hulp	44
De moeizame strijd	47
Roon	47
Nacht en morgen	53
DE BIAKKERS ZIJN ER OOK	J. J. Mulder-van Hasselt 56
IN EN ROND DE WONDAMMABAAI	J. Eygendaal 58
KAAP DER ZIELEN	Albert Zaaier 71
DOREHBAAI - NOEMFOOR	P. J. Grondel Jr 75
DE ZEEROVERS EN HET KLEINE BOEKJE	J. J. Mulder-van Hasselt 84
NACHTELIJK DUISTER	H. J. Agter en R. ten Kate 87
Wordende dag	89
Donkere wolken	94
Herrijzend licht	96

		pag.
WEST NIEUW-GUINEA	J. Wetstein	99
WEST NIEUW-GUINEA NA DE OORLOG	F. Slump	110
HET VIERVORSTENDOM (DE RADJA AMPAT) EN DE NOORD-WEST VOGELKOP VAN NIEUW-GUINEA	F. C. Kamma	118
Romantiek en avontuur uit het grijs verleden		118
De weg van het Evangelie		122
De Radja Ampat zelfstandig		124
De oorlogstijd		126
Heropbouw en toekomst		127
HET WESTERS GROOTBEDRIJF EN DE ZENDING	A. M. Middag	131
PAMAI	Jac. Bijkerk	137
OOST NIEUW-GUINEA	F. C. Kamma	151
DE SIMSON-BEWEGING	H. Spreeuwenberg †	155
HET KOMENDE GODSRIJK OP JAPPEN EN WAROPENKAI	D. C. A. Bout	161
RIJPENDE OOGST. JAPPEN EN WAROPEN VAN 1935—1942	H. J. Teutscher	172
NA DE ORKAAN. JAPPEN EN WAROPEN NA DE OORLOG	H. J. Teutscher	179
HOE HET MEDISCH WERK BEGON EN GROEIDE	Zr M. Glastra	185
DE ZEKERHEID DER DINGEN DIE MEN HOOPT	I. S. Kijne	193
MEDISCHE ZENDING OP NOORD EN WEST NIEUW-GUINEA	dokter D. L. Leiker	202
Gezondheidstoestand van de bevolking		202
Op welke wijze helpen we de mensen?		206
Buitenpoliklinieken		209
Tournee		210
Opleiding		211
Perspectieven		213
De Zendingsbijdrage in het Medische Zendingswerk		214
DE WEERWRAAK		
Een Kerstverhaal uit Nieuw-Guinea	Babs Kamma	215
ONDERWIJS EN OPLEIDING	D. A. ten Haaft	220
De school		220
Subsidie wel en wee		221

	pag.
EN NU.... VROUWELIJK NIEUW-GUINEA	Tilly Schelfhorst 226
DE STEM UIT HET GRAF	F. C. Kamma 231
IN DIENST VAN HET ZENDINGS-ONDERWIJS OP NIEUW-GUINEA	N. van der Stoep 236
TEMPERATUUR EN REGENVAL OP NIEUW-GUINEA	245
EEN JONGENSSTAD	P. C. Bothof 246
ERVARINGEN BIJ DE OPLEIDING VOOR LANDBOUW-VAKLIEDEN	J. J. Jansen 252
HET AANDEEL VAN DE AMBERI-GOEROES IN HET ZENDINGSWERK	T. Hogerwaard 258
NIEUW GUINEA EN DE PROTESTANTSE KERK	H. W. Duyvendak † 266
PERSPECTIEVEN VOOR DE TOEKOMST	dr K. J. Brouwer 272
SCHEMA VAN HET ZENDINGS-ONDERWIJS	279
NIEUW-GUINEA-PROBLEMEN VAN NU	F. C. Kamma 280
OVERZICHT VAN HET AANTAL SCHOLEN	285

NIEUW-GUINEA

